STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06246

DI RAYZE FUN DEM VANDERER TSUM BARG TSIYEN

John Bunyan

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די רייזע.

דיא רייזע

פון

דעם וואנדערער צום בארג ציון.

איין זעהר וואונדערבארע ערציילונג וועלכע איז
איבערזעצט אין פיעל שפראכען און זעהר
גערימט פון מיליאנען לעזער.

פערפאסט אין ענגליש

פון

JOHN BUNYAN.

ערשטער טהייל.

איבערזעצט דורך

חמ"ד.

אַ וואָרט צום יודישען לעזער.

דער מחַבֵּר פֿון דיעזען סֵפֶר איז געווען איין זעהר געטליכער מאַן וועלכער האט געלעבט אין אונזער וועלט פֿאר אַ פֿאָר הונדערט יאָהר צוריק. ער איז אין דער קריסטליכער וועלט זעהר בעקאַנט דורך זיינע בעריהמטע ספרים וועלכע זיינען איבערגעזעצט געווארין אין פֿיעל שפראַכען, און וועלכע זיינען זעהר נוצליך פֿאר יֶעדין מענשין וועלכער זוכט גאט ב"ה צו דיענען דורך דעם חסד וועלכער איז אונז געגעבין אין גואל צדק ישוע המשיח יתברך שמו. דער מחבר זעלבסט האט אַן זיך ערפֿאַהרען דיא קראַפֿט פֿון דער בשורה הקדושה „דאס גאט ב"ה האט זיין איינגעבאָרענען זוהן אין דער וועלט געשיקט דיא מענשין צו ערלייזין פֿון זייערע זינד און זייא אייביגעס לעבין צו געבין;" דער מחבר איז אליין דער מאַן וועלכער איז געווען אין דיא הענד פֿון שטן, און וועלכער איז נאָר גערעטטעט געווארין דורך דיא אמונה אין ישוע המשיח; דער מחבר איז זעלבסט דער מאַן אויף וועלכין עס

זיינען פיעל נסיונות געקומען וועלכע האבין איהם געקענט צום אייביגען פערדארבען ברייננגען, אבער ער האט אימער נייע קרעפטין בעקומען פון משיח מלחמה צו האלטין, און ענדליך אויך מנצח צו זיין. אין דיעזען ספר שילדערט דער מחבר—אין איין בילד פון א רייזע וויא: א מאן אנטלויפט פון „עולם השקר" צום „עולם האמת" און אללעס וואס מיט איהם אויף דער גאנצער רייזע פארגייט—אללע נסיונות וועלכע קומען אויף א בשר ודם, וועלכע מאכין אפט שוואך זיין אמונה, זיין מוטה און געדולד, און וועלכע פארביטערן אפט דיא זעעלע דורך זינדיגע תאות, מחשבות, פחדים, ספקות און פאראירונגען, שלעכטע חברים און פיהרער—אזוי שטארק, דאס דער מענש איז באלד נאהענט אין תהום פון פינסטערנים אויף אייביג צו פארזינקען, אבער וויא ישוע המשיח ציהט דאך דעם מענשין ארויס פון אללע צרות, ווען דער מענש האט איהם נאר פאר זיינע אויגין, און ווען דער מענש פיהלט אינגערליך, דאס נאר דער משיח קען איהם רעטטען. גרויסארטיג, דראמאטיש איז דיא גאנצע רייזע געשילדערט: וויא משיחי דערפיהלט—דורך דאס לעזין אין גאט'ס ווארט—דאס ער איז אין איין פארלארינעם צושטאנד, ער וואהנט אין איין ארט וועלכעס מוז אונטערגיין (וויא סדום) איבער דיא זינד; ער מוז אנטלויפין, ער מוז פליעהען, ער מוז זיך רעטטען, ער מוז אויך זוכין צו רעטטען זיינע מיטמענשען, זיין ווייב און קינדער, שכנים און פריינד

א. ז. וו.—ער פיהלט וויא שרעקליך דיא זינד ליעגט אויף איהם און עס דריקט איהם צו וויא אַ שווערע משא, וועלכע איז איהם אונמעגליך לענגער צו טראגין אויף זיך. „אוי, וויא ווערט מען פון דער שווערע משא לויז?” (איז זייז הויפט פראַגע). ער לויפט ער וויים נאך ניט ריכטיג וואוהין, אבער ער האט שוין געהערט דאס זיינע רעטטונג איז נאָר מעגליך, ווען ער זאל אריינקומען אין יענעם טהויעריל און גיין אויף יענעם שמאלין וועג, ד.ה., צו ישוע המשיח דעם געקרייציגטען צו קומען, וועלכער איז טאַקי זעלבסט „דער טהויעריל, דער וועג, דאס לעבין און דיא וואהרהייט,” ער גייט צום ליכט, צום שיין וועלכעס איז איהם געוויעזען געווארין דורך אַ שליח פון גאט, דורך אַ מבשר, מען זוכט איהם צוריק צוהאַלטען פון זיין רייזע; ער פאַלט אריין אין פערצווייפלונג. ער ווערט פאראירט דורך איין „וועלט-קלוגען” וועלכער וויל איהם איינריידין, דאס ער קען אָהנע צו פאָלגין מבשר'ם ווערטער דאָך פון זיין משא בעפרייט ווערין. ער אירט עפטערס אויף דער רייזע, ער זעהט אבער דאָך ענדליך ארוים וויא נאַריש און סכנה'דיג עס איז אויף פאַלשע וועגין צו גיין רעטטונג צו זוכין. ער ווערט צוריק געפיהרט צום וועג וועלכער ברייננט איהם צום טהויעריל, צום געקרייציגטען ערלייזער וואו ער ווערט פון זיינע משא בעפרייט, און אויף דעם וועג וועלכער ברייננט איהם ענדליך צום אייביגען לעבין. ער האט גענוג אויף דער שווערע רייזע אויסצושטיין—וויא דוא וועסט זעהן

ליעבער לעזער—אבער דער גרויסער גאט וועלכער קוקט אריין אין זיין הארץ און זעהט וויא זיין ארימע זעעלע רייסט זיך צו איהם, רעטעט דעם ארימען משיחי פון אללע צרות און ציעהט איהם צו זיך. איך האף, ליעבער לעזער, דאס דוא וועסט דיעזען גרויסין משל גוט פארשטיין און איך ווינש דיר דוא זאלסט אויך אזא רייזענדער ווערין, און גאט זאל דיר העלפין צום ציעל צו קומען. אמן.

דער איבערזעצער.

ערשטעס קאפיטעל.

װאַנדערינדיג דורך דעם מִדְבָּר פֿון דער גרויסען וועלט בין איך צוגעקומען צו איין אָרט וואו עס איז געוועזן אַ הֵייל (אַ מְעָרָה). דאָרט אין דער הֵייל האב איך מיר שלאָפֿין געלייגט, און אין שלאף האט זיך מיר אַזוי געחלום׳ט: זעה, דאָרט אויף אַ פּלאַץ שטייט אַ מאַן, אנגעטהון מיט שמוציגע און צוריססענע קליידער. זיין פנים איז אָבגעקעהרט פֿון זיין אייגענעם הויז. אין דיא האנד האלט ער אַ ספר, און אויף דיא פלייצעס טראגט ער אַ גרויסע און שווערע משא. איך האב זיך צו איהם גוט צוגעקוקט און איך האב געזעהן וויא ער האט דעם ספר געעֶפֿענט און דאַרין געלעזין; און אַזוי לעזענדיג אין ספר, האט ער נעביך זעהער ביטטער געוויינט און געציטטערט. און ווען ער האט זיך שוין מעהר ניט געקענט שטילל האלטין, האט ער אויסגעבראכין אין ביטטערעם קלאגען און האט גֶעשְׁריעֶן: „וואס זאל איך טהון?"

און אַזוי פֿאַרוויינט און פֿאַרְיאָמערט איז ער געגאַנגען צו זיך אהיים. און וויא לאַנג עס איז איהם נאר מעגליך געוועזן האט ער זיך שטילל געהאלטין, און האט זיין טרויער אין זיך פֿארבאָרגין כְּדֵי ווייב און קינדער זאלין עס ניט מערקין. אבער ער האט זיך לאנג ניט געקענט שטילל האלטין. זיינע איננערליכע נויט האט איהם געצוואונגען פֿאר ווייב און קינדער זיין האַרץ אויסצוגיעססען. „אַך ליעבע פֿרוי און טייערע ליעבע קינדערלאך"— האט דער מאַן אנגעהויבען צו זאגין— „עס איז אויס מיט מיר! דען דיא משא אויף מיינע פלייצעס דריקט מיך שרעקליך. און עס

איז מיר נאך צו־וויססען געטהון געווארין אויף געוויסס, דאס א פֿייער פֿון היממעל וועט אונזער שטאדט פֿארברענען; און אין דעם שרעקליכען סוף פֿון אונזער שטאדט — (ווען מיר וועלין ניט זוכין זיך צו רעטטען אויף דעם איינציגען וועג וועלכען איך זעה נאך) — וועלין מיר אללע, איך, אויך דוא מיינע ליעבע פֿרוי, אויך איהר מיינע ליעבע קינדער, שרעקליך אומקומען.״

הערינדיג דיעזע זיינע ווערטער, זיינען זיין ווייב און קינדער זעהער דערשראקין געווארין; ניט ווייל זייא האבין געגלויבט אַז עס איז אמת אָט דאס וואס ער זאגט, נייערט, ווייל זייא האבין געמיינט דאס ער איז אַראפּ פֿון זינען און האט אין קאָפּ פֿאַררוקטע געדאנקען. און ווייל עס איז דאמאלסט גְרַאד נאכט געווארין און זייא האבין געדאכט אַז ווען ער וועט זיך נאר אויסשלאָפֿען וועט ער רוהיגער ווערין — האבין זייא איהם גיך שלאָפֿען געלייגט. אבער אין דער נאכט איז דער מאן אַזוי אונרוהיג געוועזן וויא בייא טאג; און אנשטאט צו שלאָפֿין האט ער געוויינט און געזיפֿצט.

וויא עס איז נאר טאג געווארין זיינען זייא צו איהם צוגעקומען און געפֿרעגט וויא עס גייט איהם? זיין אנטווארט איז אבער געוועזן: „אוי, ביטטער און ביטטערער!״

ער האט נאכאמאל אנגעהויבען זייא צו זאגין זיינע רייד וויא נעכטין, זייא אבער האבין איהם אנגעקוקט מיט בייזע פנים׳ער און האבין איהם גאר ניט געוואלט אויסהערין וואס ער האט געזאגט. זייא האבען באלד געדאכט, אַז עס וועט אַם־בעסטין זיין, ווען זייא וועלין זיך געגין איהם בֵייז און שטרענג בענעהמען. זייא האבין פֿון איהם געשפּאָט און געלאַכט, זייא האבין איהם געזידעלט; און ענדליך האבין זייא איהם גאר אַליין געלאזין, און זיך מעהר גאר ניט וועגען איהם בעקיממערט. ער האט זיך דארום מתבודד געוועזן (זיך צוריקגעצויגען)

אין זיין צימּמער אום פֿאר זייא מיט אַ צובראכענע הארץ תְּפִלָּה צו טהון, און זיין אומגליק און עלענד צו בעקלאגין. דערנאך איז ער זיך אַזוי איינזאַם און אַליין ארוים אויף דיא פֿעלדער. דאָרט האט ער אין זיין ספר געלעזען און תְּפִלָּה געטהון; און אַזוי איינזאם האט ער פֿערבראכט איינינע טעג.

איך האב איהם אמאהל געזעהן אין דיא פֿעלדער אַרום גייענדיג, לעזענדיג נאך זיין שטייגער־נאך אין זיין ספר מיט איין זייער פֿארקלעמטע און פֿארביטטערטע הארץ; און אַזוי לעזענדיג האט ער אויסגעשרִיעֶן וויא צופֿאָר „וואס זאל איך טהון דאס מיין נשמה זאל נצול ווערין"? — איך האב דערנאך געזעהן וויא ער האט זיך ארום געקוקט אויף אללע זייטין, וויא איינער וואס זוכט צו אנטלויפֿין. דאָך איז ער שטיין געבליעבען, נאכדענקענדיג. וויא עס האט געשיינט האט ער זיך אַ ווייַלע שטילל געהאלטין אום צו בעקלעהרין און צו בארעכענען אין וואס פֿאר אַ וועג ער זאל זיך נעהמען. און טאַקי דאמאלסט האב איך געזעהן וויא איין מאַן, וואס הייסט „מְבַשֵׂר," איז צו איהם צוגעקומען און האט איהם אַ פֿרעג געטהון: „ווארום וויינסטו"?

„איך, מיין העדר" — האט ער צו מבשר'ן געזאגט — „איך זעה ארויס אָט פֿון דיעזען ספר וועלכין איך האלט אין דער האנד, דאס איך בין פֿאר'משפט צום שטארבין, און דערנאך דין וחשבון אבצוגעבין, און מיר ווילט זיך זייער ניט שטארבין, אויך בין איך ניט אַמאל צוגערייט, כְּדֵי פֿאר דעם געריכט באשטיין צו קענען."

אויף דיא ווערטער האט זיך מבשר אפגערופֿען: „ווארום אייגענטליך ווילט זיך דיר ניט שטארבין? דאס לעבין איז דאך מיט אַזוי פֿיעל אומגליקען און שמערצין פֿארבונדין"?

„ווייל איך האב מורא" — האט דער מאן געענטפֿערט — „דאס דיא משא וועלכע ליעגט אויף מיינע פלייצעס וועט

מיך אַראָפּדריקען זעהער טיעף, פיעל טיעפער און ווייטער פון'ם קבר. יאָ, איך האב מורא דאס מיין משא וועט מיך אראפּשלעפּין אין גיהנם אריין! און, הערר, ווען אַ תְּפִיסָה (אַ סטראָג) איז שוין אַזוי שרעקליך פאר מיר, וויא שרעקליכער וועט עס נאך פאר מיר זיין ביים יום הדין פאר'ן געריכט צו שטיין און דיא שטראף צו ליידין! — אָט דאס זיינען עס דיא געדאנקען וואס ברייננגען מיך אַזוי ביטטער צו קלאגין און צו וויינען."

„ווען עס שטייט מיט דיר אַזוי" — האט מבשר געזאגט — „היינט ווארום בלייבסטו עפעס אַזוי רוהיג שטיין? — און גלייך האט מבשר דעם מאן אַ געשריעבענעס בלאַט דערלאנגט וואס דארין זיינען געשטאנען געשריעבען אָט דיא ווערטער: „אנטלויף פון דעם צאָרין וואס קומט."

וויא דער מאן האט דיא שריפט איבערגעלעזין האט ער מבשר'ן אנגעקוקט מיט פארוויינטע אויגין און האט זיך צו איהם אפגערופען: ליעבער הערר, וואוהין דען זאל איך אנטלויפין? — אויף דיעזע פראגע האט מבשר איהם געענטפערט, ווייזענדיג מיט'ן פינגער איבער איין ווייטעס פעלד, „זעהסטו יענעם קליינעם און שמאלין טהויעריל?"

„ניין" — האט דער מאן געענטפערט.

„זעהסטו ניט" — האט מבשר ווייטער געזאגט — „יענעם שיינענדע ליכט?"

„מיר שיינט יאָ" — האט דער מאן געענטפערט.

„נוא־יִשְׁע" — האט מבשר געזאגט — „האַלט דיינע אויגין אויף דאס ליכט, און גייא גראד נאך דעם ליכט־נאך, אַזוי וועסטו באלד אויך דערזעהן דעם קליינעם שמאָלין טהויעריל, וואס דארט, ווען דוא וועסט אנקלאפען וועט מען דיר זאגין וואס דוא האסט צו טהון."

און אַזוי האב איך געזעהן אין חלום ווייטער, דאס דער מאן האט אנגעהויבין צו לויפֿין; און ווען ער איז נאך גאר ניט ווייט געווען פֿון זיין הויז, האבין זיין ווייב און קינדער אנגעהויבען איהם נאך־צו־שרייען ער זאל זיך צוריק אומקעהרין. אבער דער מאן האט זיינע אויערין מיט דיא פֿינגער פֿערשטאָפּט און האט געהאלטין אין איין לויפֿין ווייטער, שרייענדיג: „לעבין, לעבין, אייביגעס לעבין!" — ער האט זיך אויך ניט אַ מאָל אַ דְריי געטהון הינטער זיך צובליקען; ער איז נאָר פֿאַרוָוערטס געלאָפֿען אַהין, אויף'ן גְראַדין פֿעלד. אויך זיינע שכנים זיינען ארויסגעקומען איהם צו זעהן, און ווייא ער איז אַזוי געלאָפֿען האבין איהם אַ טהֵייל פֿון זייא פֿאַר־שפּאָטטעט, אַ טהֵייל פֿון זייא האבין איהם געזוכט צו סְטְרַאַ־שען, איהם אַ מורא אנצומאַכען, און אַ טהֵייל פֿון זייא האבין איהם נאכגעשרִיעֶן ער זאל זיך צוריק אומקעהרין. צוויי פֿון זייא — איינער מיט'ן נאמען „האַרט־נאַקען," דער צווייטער מיט'ן נאמען „שוואַך־גייסט" — האבין זיך בעשלאָססין איהם מיט געוואלד אומצוקעהרין. ער איז שוין אפילו געווען אַ רעכטין מַהְלָך ווייט אַוועק פֿון זייא, דאָך האבין זייא זיך פֿעסט דערצו בעשלאָססין, איהם נאָכצוזיאָגין, און זייא האבין איהם טאַקי אין אַ קורצע ווײלע אויך דעריאַגט.

„שכנים" — האט דער מאן צו זייא געזאגט — וואס ווילט איהר פֿון מיר? פֿאר וואס יאָגט איהר מיר נאך?"

„דיך צו איבעררעידין" — האבין זייא געענטפֿערט — „מיט אונז זיך צוריק אומצוקעהרין."

„דאס קען בשום אופן ניט זיין" — האט דער מאן געענטפֿערט — „איהר וואָהנט אין דער שטאדט „פֿארדאָרבין" וועלכע איז טאקי אויך מיין געבורטס־שטאדט (דאס ווייס איך גאנץ גוט), אבער, פֿריהער אדער שפּעטער, ווען איהר וועט אין דער שטאדט שטארבין, וועט איהר אראָפּניעדערין פֿיעל

טיעפֿער אלס אין קבר; איהר וועט קומען אין איין אָרט וואו עס ברענט פֿון פֿייער און שוועבעל! — בעדענקט אייך גוט, ליעבע שכנים, און קומט בעססער מיט מיר מיט!"

„וואס?" — האט זיך הארט־נאקין אבגערופֿען — „מיר זאלען אללע אונזערע פֿריינד און אללעס וואס איז אונז ליעב פֿארלאָזין?"

„יאָ, יאָ!" — האט אויסגעשריעָען דער מאן, משיחי, (דאס איז געוועזן זיין נאמען *) — „דען אללעס וואס איהר וועט פֿארלאָזין איז ניט ווערטה פֿארגליכען צו ווערין מיט דעם וואס איך זוך צו דערגרייכין. און ווען איהר ווילט מיט מיר מיט גיין, וועט איהר דאס זעלבע עררייכין וואס איך, דען דאָרט וואוהין איך גייא איז דא מעהר אלס גענוג. שכנים,

---

* דער מחבר J. Bunyan. זאגט אונז ערשט דא דעם נאמען פֿון דעם מאן „משיחי" (ד.ה. אַ מאמין במשיח, אַ קריסט), אָט פונקט ווען דער מאן שרייט אויס דאס מען מוז אללעס פֿארלאזין אום פֿון „פֿארדארבין" צו אנטלויפֿין, ווייל דאס איז טאַקי דער ריכטיגער קאראקטער פֿון איין מאן וועלכען מען מעג רופֿען מיט'ן נאמען „משיחי" (קריסט). איך מיין, אַ קריסטליכען קאראקטער דערקענט מען אין דעם יעניגען, וועלכער רייסט זיך בכל הכחות צו אנטלויפֿין פֿון אייביגען אונטערגאנג און פֿאַרלאָרינהייט; אַ הארץ וועלכעס גלוסט פֿון „פֿארדארבין" לויז צו ווערין און צו גאט ב"ה צו אנטלויפֿין; אַ נשמה וועלכע האט איהר רוה נאר אין גאט, און עס איז בייא איהר רעכט אללעס צו פֿארלאָזין, אום אייביגעס לעבין ניט צו פֿארליערען. אַ מענש וועלכער פֿיהלט וויא ביטטער אָון וויא שלעכט עס איז אין „פֿארדארבין" צו לעבין און צו שטארבין, און איז דארום בערייט אללעס צו ענטזאגין, אללעס צו דולדין, אללעס ליידין צו קענען, אללעס אין זיך צו קרייציגען (ד.ה. אויך דאס ליעבסטע און בעסטע צו פֿארלאזין) אַביא ניט אין פֿארדארבין צו בלייבין — אזאַ מענש וועט געוויסס פֿון זינד און אונטערגאַנג, דורך'ן גואל צדק, גערעטעט ווערין; אזאַ מענש וועט געוויסס איממער שטרעבין פֿון דאס זינדיגע לעבין לויז צו זיין און איין קינד גאטטעס צו ווערין, און ער וועט לויפֿין צום משיח, צום גואל צדק, דורך איהם גערעטטעט צו ווערין. די לנבון דער איבערזעטצער.

קומט מיט, און איבערצייגט אייך אַז עס איז אַזוי וויא איך זאג."

האַרט־נאַקין: וואס זיינען דען פאר אַ זאכין וועלכע דוא זוכסט, דאס בייא דיר איז רעכט דיא גאנצע וועלט צו פערלאזין נאָר אום זייא צו בעקומען?

משיחי: איך זוך איין אייביגע נַחֲלָה, אַ ירושה וועלכע זאל קיינמאל ניט פארדארבין ווערין און וואס זאל פון מיר ניט צוגענומען ווערין; אַ נַחֲלָה וועלכע איז אין הימעל און וועט געגעבין ווערין צו דיא, וועלכע האבין געזארגט און געזוכט איהר צו בעקומען. אָט האט איהר, ווען איהר ווילט, לעזט עס אָט דא אין מיין ספר.

האַרט־נאַקין: פְּשְׁשְׁ... אַוועק מיט דיין בוך! — זאג נאָר ווילסטו זיך צוריק אומקעהרין, אדער ניין?

משיחי: ניין, בשום אופן ניט. איך האב שוין מיין האנד אויף דעם אקקער־אייזין געלעגט (לוקס ט' ס"ב).

האַרט־נאַקין — (צו שוואַך־גייסט): נוא קום, ליעבער שכן שוואַך־גייסט. קום, וועלין מיר זיך צוריקקעהרין און אהיים גיין אָהן איהם. עס זיינען דא משוגע'נע קעפ אין דער וועלט וועלכע, ווען זייא חאַפין אַמאל אַ גְרִיל האלטין זייא זיך דאמיט פיעל קליגער צו זיין פון זיעבען חֲכָמִים.

שוואַך־גייסט: נאָר ניט גלייך מיט זידלערייִ! ווען דאס וואס דער גוטער משיחי זאגט איז ווירקליך אמת, זיינען דאך דיא זאכין וועלכע ער זוכט פיעל בעססער פון אללעס וואס מיר האבין. איך וואלט דאך חשק געהאט מיט מיין שכן מיטצוגיין.

האַרט־נאַקין: וויא? אָט נאך אַ משוגע'נער! — לאז דיך נאָר ראַטהען און קום בעססער צוריק, דען ווער וויים וואוהין דער פערריקטער וועט דיך פארפיהרען. קעהר צוריק און זייַ דאך קלוג.

משיחי (צו האַרט־נאקין): אָ נײן, קום דאך מיט מיר, טאקי דוא, צוזאמען מיט שכן שוואַך־גײסט. דיא זאכין װעלכע איך זוך און פֿון װעלכע איך רײד מיט אײך זײנען זיכער צו בעקומען. יָא נאך פֿיעל מעהר גרויסאַרטיגעס. װען איהר גלויבט עס מיר ניט, אַט לעזט עס אין דיעזען ספר, און מערקט אײך דאס דיא אללע װאַהרהַײטין װעלכע שטײען דא געשריעבען זײנען בֶּעשטעטִיגט מיט דאס בלוט פֿון דעם, װעלכער האט דיא װאַהרהַײטין געזאגט.

שוואַך־גײסט: שכן הארט־נאקין, איך בעשליסס מיך צו גײן מיט דיעזען גוטען מאן, און װאס עס װעט מיט איהם זײן דאס זאל אויך מיט מיר געשעהן. אבער — האט ער געזאגט װענדינדיג זיך צו משיחי'ן — ליעבער פֿרײנד װײסט איהר אויך דעם װעג צו יענעם אָרט װאוהין איהר װילט גײן?

משיחי: פֿון אַ מַאן מיט'ן נאמען מבשר בין איך אנגעװיזען געװארין צו צוגײן צו אַ קלײנעם טהויעריל װעלכער איז דא ניט װײט, װאס דארט װעט מען אונז שוין אללעס זאגען װעגין דעם װעג װאס מיר דארפֿין גײן.

שוואך־גײסט: קומט ליעבער שכן לָאמ'מיר גײן. — און אזוי רײדענדיג זײנען זײא צוזאמען געגאנגען.

„און איך" — האט זיך הארט־נאקין אבגערופֿען — איך גײא מיר צוריק אַהײם. אַ חבר צו אזעליכע פֿארריקטע פֿאַנטַאזִטֶען װיל איך ניט זײן.

און אַזוי האב איך געזעהן אין חלום װײטער — נאך הארט־נאקין'ס אװעק גײן — װיא משיחי און שוואך־גײסט זײנען זיך צוזאמען געגאנגען איבער דאס גלײכע פֿעלד און האבין צװישען זיך אנגעהויבין אַ געשפרעך:

משיחי: נון ליעבער ברודער, װיא שטײט עס מיט דיר? — עס פֿרײט מיך זײער דאס דוא האסט זיך בעשלאססין מיט מיר צוגײן. װאלט נאָר הארט־נאקין דאס געפֿיהלט װאס איך

האב דערפיהלט פון יענע קראפט און שרעקליבקייט, וועלכע איז נאך איצט פארבארגין, וואלט עס בייא איהם ניט אַזוי לייכט געגאנגגען אונז דעם ריקען צו צוקעהרין.

שוואך־גייסט: הערט נאר פריינד; איצט איז דאך קיינער ניט דא אויסער מירביידע, זאגט־זשע מיר וויטער וועלכע זאכין זיינען עס אייגענטליך צו דיא מיר גיין איצט? און וויא אזוי וועלין מיר צוקומען זייא צו געניעססען?

משיחי: איך קען זייא בעססער אין הארצין פיהלען איידער מיט דער צונג פון זייא צו ריידין. אבער אַט וויל דיר ווילט זיך עס גערין וויססען, וויל איך דיר וועגען זייא פון מיין ספר עטוואס פאָרלעזען.

שוואך־גייסט: דענקט איהר זיכער דאס דיא ווערטער וועלכע שטייען געשריעבען אין אייער ספר, זיינען געוויס אמת?

משיחי: יָא, געוויס אמת! וויל זייא קומען פון דעם וועלכער קען קיין ליגען ניט זאגין.

שוואך־גייסט: אַזוי טאקי, דאס איז גוט! — וואס זיינען עס פאר אַ זאכין?

משיחי: איין אייביגע מלוכה צו ירשנ'ען, און איין אייביגעס לעבין וואס וועט אונז געגעבין ווערין מיר זאלין זייא קענען האבין אימער און אייביג.

שוואך־גייסט: טאקי אַ חיות! — און וואס נאך?

משיחי: קרוינען פון כבוד, פאר אונז בעשטימט, און קליידער וואס אין זייא וועלין מיר שיינען וויא דיא זון אין מיטען הימעל.

שוואך־גייסט: אָ, אַ פארגעניגען! — און וואס נאך?

משיחי: דאָרט וועט מעהר ניט זיין, ניט קיין ליידין, ניט קיין שמערצין, ניט קיין קרעכצין, ניט קיין טרויער און ניט קיין יָאמער; דען דער הערר פון יענעם אָרט וועט אָבווישען דיא טרערין פון אללע פנים'ער (ישעיה כ"ה ח').

שוואך־גייסט: און וואס פֿאר אַ געזעללשאַפֿט, ד.ה. וואס פֿאר אַ חברים, וועלין מיר דארט האבען?

משיחי: מלאכים, כרובים און שרפים; ברואים וועלכע וועלין שיינען וויא דיא ליכטיגע זון; טויזענדער און טויזענדער וועלכע זיינען שוין פֿון פֿריהער פֿאר אונז אין יענעם אָרט אנגעקומען; וועלכע קיינער פֿון זייא טהוט דעם אנדערין ח"ו צער אָן, וויל זייא זיינען אללע אָנגעפֿיהלט מיט ליעבע און הייליגקייט און וואנדלען בעפֿאר דעם מלך המלכים און שטייען פֿאר איהם מיט גרויס חֵן־אייביג. קורץ, דארט וועלין מיר זעהן דיא קַדמונים דיא אבות און נביאים און זקנים מיט זייערע גאלדענע קרוינען; דאָרט וועלין מיר זעהן דיא ריינע און הייליגע וויא דיא בתולות מיט זייערע גאלדענע כלי־זֶמֶר; דארט וועלין מיר זעהן דיא צדיקים וועלכע זיינען אין דער וועלט צוהאקט געווארין אויף שטיקער, פֿארברענט געווארין צו אַש, צופֿרֶעסין געווארין פֿון ווילדע חַיות און געווארפֿין געווארין אין וואַסער נאָר דערפֿאר וויל זייא האבין געליעבט דעם מלך פֿון יענעם אָרט. מיר וועלין זעהן וויא זייא זיינען אללע גליקליך, אָנגֶעקלֵיידעט מיט אייביגעם לעבין ווּא מיט אַ מַאנטעל.

שוואך־גייסט: נאָר הערינדיג דאס אללעס דערקוויקט זיך שוין דאס הארץ! — אבער קען מען דאס אללעס ווירקליך בעקומען? — וויא אַזוי, פֿרַיינד, בעקומט מען עס?

משיחי: דער הערר, דער מלך פֿון יענער מדינה האט דאס געלאזין שרייבען אָט אין דיעזען ספר. דיא הויפטזאכע איז, דאס ווען מיר וועלין ווירקליך פֿון גאנצין הארצין האבין אַ פֿערלאנג צו דיעזען אייביגען גליק, וויל ער אונז דאס אללעס געבין, שענקען גאנץ אומזיסט.

שוואך־גייסט: גוט, ליעבער פֿריינד, עס פֿרייט מיך זייער דאס אללעס צו הערין: קום לָאמ'מיר גיין וואס גיכער.

משיחי: איך קען ניט גיין אַזוי געשווינד וויא מיר וואָלט זיך געוואָלט, איבער דיא שווערע משא וועלכע ליעגט אויף מיינע פּלייצעס.

דערנאך האב איך געזעהן אין חלום, וויא זייא האבין אויפגעהערט צורײדען, און אַזוי גייענדיג זיינען זייא צוגעקומען צו אַ זומפּף, וועלכער איז געווען אין מיטען פעלד. און ווייל זייא האבין ניט גוט אכטונג געגעבין וויא זייא זיינען געגאנגען, זיינען זייא ביידע אויף אַ מאל אין זומפּף אריין געפאַללען. יענעם זומפּף, רופט מען „פערצוויפלונג.“* נאכדעם וויא זייא האבין זיך אַ היבשע ווײלע אין זומפּף ארום געוואָרפען, האט משיחי, איבער דיא שווערע משא אויף זיינע פּלייצעס, אנגעהויבין צו פאַרזינקען אין דיא טיעפע בלאָטע.

„אַך“ — האט שוואך־גייסט אנגעהויבען צו מורמלען — „וואו זייט איהר איצט, שכן משיחי?“

„טאַקי איך וויס אליין ניט.“ — האט משיחי געענטפערט.

שוואך־גייסט איז געוואָרין אונמוטהיג, און האט זיך צארינדיג צו משיחי׳ן אבגערופען: „זיינען דאס דיא גרויסע גליקען פון וועלכע איהר האט מיר דערציילט? — ווען דער אנהויב איז שוין אַזוי שלעכט בייא אונז היינט, וואס האבין מיר נאך צו ערווארטין פון איצט אָן און ווייטער, ביז דיא ענדע פון דער רייזע? — אָ, זאל איך נאָר פון דאנען מיט׳ן לעבין ארויסקומען, נוא קענט איהר שוין פון מיינעט־וועגין יענעם גליקליכע לאנד אליין האבין.“ און וויא שוואך־גייסט האט געענדיגט דיעזע ווערטער, האט ער זיך אַיין, אדער צוויי מאָל, מיט אללע זיינע קרעפטין אנגעשטריינגט, און איז ארויסגעקומען אויס דעם זומפּף אויף יענעם ברעג וועלכער איז

---

* פערצווייפעלן הייסט אין ספק זיין, פערדאגה׳ט, אהן האפנונג זיין, פערטרויערט, א.ז.וו.

געוועזן אַם נאָהענסטין צו זיין היים און „פאַרדארבין." אזוי איז ער זיך גיך אוועק פון דארט, און איז פון משיחי'ס אויגין גלייך פאַרשוואונדין. איצט איז משיחי געבליבען גאנץ אליין און האט זיך אין זומפף „פערצווייפלונג" ארום געווארפין הין און הער; ער האט זיך אבער בעמיהט בכל הכחות זיך צו צושלעפען צו יענעם ברעג פון זומפף, אויף דער זייט, וועלכע איז אליין ווייטער פון זיין היים „פאַרדארבין" און נאָהענטער צום קליינעם שמאלען טהויעריל; און דאס האט ער ענדליך עררייכט. אבער זיך גענצליך אוים דעם זומפף ארוים צוהייבין האט ער ניט געקענט איבער דיא שווערע משא וועלכע ער האט געהאט אויף זיינע פלייצעס.—דאָך ענדליך, האב איך געזעהן, וויא איין מאן מיט'ן נאמען „העלפער" איז אַהין צוגעקומען און האט דעם משיחי אַ פרעג געטהון, „וואס ער מאכט דאָרט?"

„העדר"—האט משיחי געזאגט—„איין מאן, מבשר! האט מיר געהייסין גיין דיעזען וועג, און האט מיר געוויזען דעם קליינעם טהויעריל, אום צו אנטלויפין פון דעם צאָרין וואס קומט. און אויף'ן וועג, גייענדיג אָט אַהין, בין איך דא אריינגעפאללען."

העלפער: אבער ווארום האסטו זיך ניט גוט צוגעקוקט צו דיא צייכין פון דיא טריט?

משיחי: דיא מורא האט מיך אזוי געיאָגט און געטריבען דאס איך בין מיר פאַרלאָפין אויף דעם אנדערין וועג, און בין דא אריינגעפאללען.

העלפער: נוא דערלאנג מיר נאר דיין האנד.

משיחי האט איהם דיא האנד דערלאנגט, און העלפער האט איהם ארויסגעצויגין, און האט איהם געשטעללט אויף פעסטין באָדען, און האט איהם געהייסין גיין זיין וועג ווייטער.

איך אליין בין צוגעגאנגען צו דעם העדר, וועלכער האט משיחי'ן פון זומפף ארויסגעצויגין און איך האב איהם געפרעגט:

הערר, ווארום איז טאקי ניט אויסגעפּיללט אָט דיעזער זומפּף, וועלכער ליעגט דא פונקט אויף'ן וועג צווישען „פּארדארבין" און דעם קליינעם טהויעריל, כְּדֵי דיא ארימע רייזענדעד זאלין קענען מיט גרעססערע זיכערהייט אהין אנקומען?

„דיעזער זומפיגער גרוב קען קיינמאל ניט צום גלייכין וועג געמאכט ווערין" — האט דער מאן געענפערט — „דען דאס איז דער גרוב אין וועלכען עס פליעססען אריין דער שוים (אונציכט) און שמוץ וועלכע זיינען דא בייא דער איבערציינגונג דאס מען איז אַ זינדיגער מענש; טאקי. דארום רופט מען דיעזען זומפּף „פערצווייפלונג," וויל וויא באלד דער זינדיגער מענש קומט צום בֶּעוואוסטזיין פון זיין שרעקליכען פארלארינעם צושטאנד, ווערט זיין הארץ פול מיט פחד, מורא, פערצווייפלונג און גרויסע זארגען. ער ווערט פול מיט ספקות און ער שטייט וויא אַ פערצווייפעלטער, פארלארין אין זיך זעלבסט . . . . . דאס אללעס קומט זיך אָט דא צוזאמען, און טאקי דערפין נעהמט זיך דיא שלעכטיגקייט פון דיעזען אָרט."

„דעם מלך'ס וויללען איז ניט דאס דער אָרט זאל אזוי שרעקליך בלייבין; און טאקי ארבייטער, אונטער דיא השגחה פון קעניגליכע אינזשעניערען, בעמיהען זיך שוין אַ צייט לאנג (כמעט 2000 יאהר) אום צו זעהן מיט אללע מעגליכקייטין דיעזעס שטיק לאנד צו פארריכטען. יאָ, איך וויים אַז דא זיינען שוין פערשלונגען געווארין טויזינדער בֶּעלֶעהרונגען, וועלכע זיינען אין אללע צייטין צוזאמען געבראכט געווארין פון אללע פראָווינצען פון קעניג'ס רייך; און פֿאכמענער זאגין, דאס עס זיינען געוועזן דיא בעסטע מיטלען דעם פלאץ צו פארריכטען. נוא פארשטייסטו, וואלט עס נאר מעגליך געוועזן צו מאכין, וואלט שוין דאָ לאנג קיין זומפּף ניט געוועזן, אבער דיעזער פלאץ איז נאך אלץ דער זומפּף „פערצווייפלונג," נאך דעם אללעס וואס מען האט אלץ פּרובירט צו טהון!"

„אמת, אונטער דיא פֿיהרונג · פֿון דעם געזעץ־געבער זיינען זאָגאַר אין מיטען דעם זומפּף געמאכט געווארין גוטע און זיבערע טריט־צייכין; אבער ווען דיא בלאָטע ווערט דא פֿאר־מעהרט — וואס דאס קומט דא זייער אָפֿט פֿאָר, דורך דיא שלעכטע וועטערין וועלכע העררין דא כמעט גאר ניט אויף — איז עס זייער לייכט דיא צייכין ניט צו דערזעהן. אויך ווען מען זעהט זייא, טרעטין דאך דיא מענשין אוועק פֿון זייא, וייל דאָ גייענדיג שווינדעלט זייא פֿאר דיא אויגין, און אזוי ווערין זייא מיט דער בלאָטע אויסגעשמירט, חאָטש עס איז דא טריט־צייכין. — יאָ, דאס פֿעלד איז זייער גלייך פֿון'ם טהויעריל אָן און ווייטער."

דערנאך האב איך געזעהן אין חלום, אַז שוואך־גייסט איז באלד צוריק אין זיין היים געקומען, און זיינע שכנים זיינען בייא איהם גלייך געווען. אַ טהייל פֿון זייא האבין געזאגט דאס ער איז אַ חכם מיט דעם וואס ער האט זיך צוריק געקעהרט; אַ טהייל האבין אבער געזאגט דאס ער איז אַ נאַר דער מיט וואס ער האט זיך גאר לכַתְחִילה געלאזין אין סַכָּנות מיט משיחי'ן צו גיין, און אַ טהייל האבין גאר פֿון איהם חווק געמאכט וועגען זיינע שוואכהייט. זייא האבין געזאגט: יאָ, ווען מיר וואלטין זיך שוין וויא דוא איינמאל בעשלאססין צו גיין, וואלטין מיר ניט אַזוי שוואך־גייסטיג געווען דיא רייזע אפצוברעכין איבער עטליכע שוועריגקייטין. — אַזוי איז שוואך־גייסט געזעססין צווישען זייא עפעס וויא איין אפגעשמיססענער. אבער ענדליך איז ער אביססעל מונטער געווארין; דיא לייט האבין איהם אויך באלד צופֿריעדען געלאזין, און האבין אנגעהויבין פֿון דעם ארימען משיחי צו ריידין, און זיך איבער איהם לוסטיג צו מאכין.

אזוי פֿיעל .וועט גענוג זיין צו דערציילין פֿון שוואך־גייסט.

צווייטעס קאפיטעל.

דיא משיחי איז זיך אַזוי איינער אליין געגאנגען האט ער פֿון וויטינס בעמערקט אַ מאַן, גייענדיג קְוֶוער איבער'ן פֿעלד, וועלכער איז אליין נאהענטער צו איהם צוגעקומען. זייא האבין זיךביידע צוזאמענגעטראָפֿען פונקט אין דעם אויגֶענבליק ווען יעדער איינער פֿון זייא האט געהאלטען בייא דורכשניידין דעם צווייטין'ס וועג. דיעזער מאַן, וועלכען משיחי האט בעגעגענט, איז געוועזען הערר „וועלט־קלוג" פֿון דער שטאדט „פֿלייש־זינען"; דאס איז אַ גרויסע שטאדט ניט ווייט פֿון יענע שטאדט פֿון וועלכער משיחי איז אנטלאָפֿין. דיעזער הערר, וועלכער האט שוין געהערט פֿון משיחי'ן—דען משיחי'ס אוועקלויפֿין פֿון דיא שטאדט „פֿארדארבין" האט איבעראל געמאכט אַ גרויסען רַעַש; און משיחי איז ניט נאָר געוועזין אין אללע מַיילער פֿון זיינע שטאדט'ס לייט, נייערט אויך אין אנדערע געגענדין איז ער אויך געלעגין בייא יעדין איינעם אין מויל און יעדער האט נאָר פֿון איהם געשפראכין —דיעזער, וויא ער האט נאָר באמערקט משיחי'ס זיפֿצען און שטוינען, האט ער זיך צו משיחי'ן געווענדעט מיט אַזא שמועֶס; וואוהין דען אַזוי שווער בעלאדין, ליעבער פֿריינד?

משיחי: ווירקליך בעלאדין וויא איין געפלאגטע בריאה!— איהר פֿרעגט מיך וואוהין דען? אַזוי וויל איך אייך זאגין, מיין הערר, איך גייא צו יענעם קליינעם טהויעריל וועלכער איז אָט דאָרט פֿאר מיר; דען דארט, וויא מ'האט מיר געזאגט, זועל איך געבראכט ווערין אויף אַ וועג, וואס אויף יענעם וועג, וועל איך בעפֿרייט ווערין פֿון מיין שווערע משא.

וועלט־קלוג: האסטו ניט ווייב און קינדער?

משיחי: יאָ, אבער איך ווער אַזוי שרעקליך געמאטטערט פֿון דיא משא וועלכע דריקט מיך, דאס איך געפֿין ניט מעהר וויא צופֿאר מיין גאנצעס גליק אין זייא. מיט מיר איז עס איצט גלייך וויא איך וואלט גאר קיין ווייב און קינדער ניט געהאט.

וועלט־קלוג: ווילסטו מיך הערין ווען איך זאל דיר איין עצה געבין?

משיחי: אָה, יאָ, ווען דיין עצה איז נאָר אַ גוטע; דען אַ גוטע עצה בעניייטיג איך זייער.

וועלט־קלוג: איך וואלט דיך געראטהען דאס דוא זעלבסט זאלסט דיך וויא גיכער בעפֿרייען פֿון דער שווערע משא; דען כל זמן דוא וועסט דיא משא ניט פּטור ווערין, ווערסטו ניט האבין קיין מנוחה, אויך ווערסטו זיך ניט קענען פֿרֵייען מיט דיא בְּרָכוֹת, וועלכע גאט האט דיר געגעבין צום טהייל, ביז דוא ווערסט איהר, ניט האבין לויז געווארין.

משיחי: אָה, דאס איז דאך טאקי אָט דאס וואס איך זוך: איך זוך וויא אַזוי לויז צו ווערין פֿון דער משא. אבער איך אליין בין ניט אים שטאנד זיך זעלבסט פֿון איהר צו בעפֿרייען, אויך איז קיין איינציגער דא אין מיין לאנד וועלכער זאל זיא קענען אַראָפּהֵייבין פֿון מיינע פּלייצעס. דארום טאקי גייא איך דאך אָט דיעזען וועג אום פֿון מיין שווערע משא בעפֿרייט צו ווערין.

וועלט־קלוג: ווער האט דיר עס געהייסען גיין אָט דיעזען וועג, אום דוא זאלסט פֿון דיין משא בעפֿרייט ווערין?

משיחי: איין מאן וועלכער האט מיר געשיינט צו זיין אַ גרויסער און אַ בְּכָבוֹד׳יגער מענש. וויא עס ליעגט מיר אין זכרון איז זיין נאמען „מבַשֵׂר.״

וועלט־קלוג: האלט זיך נאָר ניט אָן איהם און אָן זיין עצה. עס איז גאר ניט דא קיין געפֿעהרליכערער און קיין

שווערערער וועג, פֿאר דעם וועג, וועלכען ער האט דיר געוויעזען צו גיין. דוא וועסט עס ערפֿאהרין ווען דוא וועסט איהם פֿאלגין. וויא איך מערק מיר, ביסט דוא שוין אויף דעם וועג אין צרות געוועזען. איך זעה דוא ביסט אויסגעשמירט מיט בלאָטע פֿון דעם זומפּ „פֿערצווייפֿלונג.” יענער זומפּף אבער איז ערשט דער אנהויב פֿון דיא ליידין וועלכע טרעפֿען אָט יענע אללע, וועלכע גייען אויף דיעזען וועג.—הער מיך צו, איך בין עלטער פֿאר דיר: אויף דעם וועג, אין וועלכען דוא גייסט, וועסטו געוויסס האבין צו ליידין פֿיעל. מאטטערניש, פּיין, הונגער, סכנות, שווערד, לֵייבין, שלאַנגען און פֿינסטערניס; קורץ, דעם טויט! און ווער וויים נאך וואס אַלץ דוא וועסט האבין אויסצושטיין!—אַז עס איז אַזוי ריכטיג וויא איך זאג דיר, האסטו גאר ניט מסופק צו זיין, ווייל דאס האבין פֿיעלע עדות געזאגט, פֿון דיא, וועלכע זיינען דיעזען וועג געגאנגען. היינט וויא אַזוי ווילסטו זיך אליין אריינגעבין איז סכנות אויף דעם וואס אַ פֿרעמדער האט דיך געראטהען?

משיחי: אבער, אוי מיין הערר, דיא שווערע משא אויף מיינע פּלייצעס איז בייא מיר פֿיעל שרעקליכער פֿון אללעם אָט דאס וואס איהר האט דא אויסגערעכינט! עס שיינט מיר דאס עס דארף מיר גאר ניט הארין אָט אללעם וואס קען מיר אויף מיין וועג בעגעגנען, ווען איך זאל נאָר דאס איינע ערדייכין, בעפֿרייט צו ווערין פֿון דיא שווערע משא.

וועלט־קלוג: וויא אַזוי אייגענטליך האסטו בעקומען אויף דיר דיא משא?

משיחי: דורך לעזען אין דיעזען ספר, וואס איך האלט אין האנד.

וועלט־קלוג: איך האב עס מיר אבער געדאכט!—נון מיט דיר איז עס געגאנגען וויא מיט פֿיעלע שוואכע מוחות וועלכע בעשעפֿטיגען זיך מיט זאכין, וועלכע זיינען צו הויך

פֿאר זייא, און זייא פֿאללען אריין פלוצלונג אין אַזא מרה שחורה, אין אַזעליכע ספקות און פֿארדרֵייאונגען ווערין דיא לייט ניט נאָר אונמענשליך, וויא דיינע מחשבות האבין פֿון דיר געמאכט, נייערט, זייא ווערין גאר וויא גאנץ פֿעררוקט נאך־צו־יאָגען אַזעלכעס, וואס זייא ווייסין אליין ניט וואס.

משיחי: אָך, איך וויים גאנץ גוט וואס איך וויל עררייכין, ערלייזט צו ווערין פֿון מיין שווערע משא!

וועלט־קלוג: אבער וואס עפעס גייסטו זוכין בעפֿרייט צו ווערין אָט אויף דעם וועג וועלכער איז פֿולל מיט אַזוי פֿיעל סכנות?—ווען דוא זאלסט נאר מיר וועלין צו הערין—דען איך וויל דיר טאקי אנווייזין וויא אַזוי דוא קענסט עררייכין דאס, וואס דוא זוכסט, און טאקי ניט זיך איינצושטעללען אין דיא סכנות אין וועלכע דוא ווילסט זיך זעלבסט אריינוואַרפֿין—יאָ, הילפֿע איז נאהענט!—דוא ווייסט נאך וואס איך וועל דיר זאגיז? דאס אנשטאט סכנות וועסטו גאר האבין גרויסע זיכערהייט, פֿריינדשאַפֿט און צופֿריעדענהייט.

משיחי: ביטטע, הערר, זאגט דאך מיר דאס געהֵיימנים!

וועלט־קלוג: אֵיי יאָ: דאָרט אין יענער שטאדט, זיא הייסט „מאָראַל," וואהנט איין הערר מיט'ן נאמען יוֹשֶר, טאקי א בַעַליוֹשֶערדיגער מענש מיט אַ גוטען נאמען בייא יעדין; טאקי ער פֿארשטייט דיא קונסט וויא אַזוי בייא לייטין פֿון דיא פלייצעס אַזעליכע משאות אראפּ צו נעהמען. איך קען דיר פֿארזיכערין דאס ער האט שוין, אָט אויף אַזא שטייגער, אַסאך גוטעס אין דער וועלט געטהון. דערצו־נאך האט ער אין זיך דיא פֿעהיגקייט (יְכוֹלֶת) אויך צו הֵיילין דיא אללע לייט, וועלכע האבין דורך דיא משא אביססעל דעם קאפּ פֿארלארין . . . . . צו איהם, וויא געזאגט, מוזטו גיין און עס וועט דיר גלייך געהאלפֿען ווערין. זיין הויז איז קוים אַ שפּאַן־וועג'ס פֿון היער. און ווען ער זעלבסט איז ניט צו הויז,

איז דאך דארט זיין זון, אויף זיין פלאץ, אַ פֿיינער יונגער מַאנ'ציג מיט'ן נאמען „אַנשטענדיגקייט." ער איז בִּיכוֹלֶת דאס זעלבע צו טהון וויא דער אַלטער הערר אליין. דארט, זאג איך דיר, קענסטו פֿון דיין משא תֵּיכֶף וּמִיַד בעפֿרייט ווערין; און ווען דוא האסט, איינמאל־פֿאר־אללע־מאל, בדעה זיך ניט אומצוקעהרין צוריק צו דיין אַלטע היימאטה (וואס איך וואלט דיר אויך אַזוי גערעטהען), קענסטו דיין ווייב און קינדער בעציהען צו דיר אין יענע שטאדט. טאקי גראד איצט שטייען דארט איינינע הייזער ליידיג, פֿון וועלכע דוא קענסט איינס האבין. אויך דיא לעבענס־מיטעלין, זיינען דארט גוט און בילליג. יאָ, נאכמעהר, וואס קען דיין לעבען נאך גליקיכער מאכין, איז דאס, דוא קענסט פֿערזיכערט זיין, דאס דוא וועסט דארט בייא דיא עהרליכע איינוואהנער שטיין אין גוטעז קרעדיט און כבוד.

משיחי: איז בייא דיא ווערטער עפעס אביססעל פֿארקלעהרט געשטאנען, מסופק; אבער גלייך איז ער געקומען צום בעשלוסס: „ווען עס איז אמת אָט דאס וואס דיעזער הערר זאגט, אַזוי וועל איך דאך אַם בעסטין טהון ווען איך וועל פֿאלגין זיין עצה" — דארום האט ער זיך גלייך אפגערופֿען צו וועלט־קלוג „הערר, וועלכען וועג מוז איך גיין אום צו קומען צו דעם הויז פֿון הערר יוֹשֶׁר?"

וועלט־קלוג: זעהסטו יענעם בארג דאָרט?

משיחי: יאָ, יאָ, גאנץ גוט.

וועלט־קלוג: אָט צו דעם בארג־צו מוזטו גיין, און דאס ערשטע הויז צו וועלכעם דוא וועסט צו קומען, דאס איז זיין הויז.

משיחי האט זיך אַזוי אבגעקעהרט פֿון זיין וועג, אום צו גיין זוכען הילפֿע אין הויז פֿון הערר יושר. אבער זעה, וויא משיחי איז צוגעקומען גאנץ נאהענט צום בארג האט איהם

דער בארג אויסגעוויזען אַזוי הויך, און דיא זייט פֿון בארג וועלכע איז געווען צום וועג־צו, איז אַזוי געהאנגען איבער'ן וועג, דאס משיחי האט זיך שוין גאר ניט געטרויעט וייטער צו גיין; דען ער האט מורא בעקומען וויא ער וועט נאָר אַ שפּאַן וייטער טהון, וועט איהם דער בארג אויף'ן קאפּ פֿאללען. און דארום איז ער דארט וויא אַ פֿערצווייפֿעלטער שטיין געבליבען און האט איינפֿאך ניט געוואוסט וואס ער זאל טהון. אויך האט ער עפּעס וויא געפֿיהלט דאס דיא משא אויף זיינע פּלייצעס ווערט אסאך שווערער. יאָ, פֿיעל שווערער אלס פֿריהער ווען ער איז געגאנגען אויף זיין וועג. אויך האט עס פֿון בארג געשאססין מיט פֿייעריגע בליצען, און דאס האט דעם ארימען משיחי געשראקען דאס ער וועט דאָרט פֿארברענט ווערין.

יאָ, ער איז דארט פֿאר דעם בארג געשטאנען וויא אַ דערשלאגענער, און אַזוי האט ער טאַקי געשוויצט און געציטערט פֿאר פַּחַד. געדאנקען פֿון חֲרָטָה האבין זיין מוח געפּלאגט אויף דעם וואס ער האט געפֿאלגט דיא עצה פֿון הערר „וועלט־קלוג.״ דערצו־נאך האט ער דערזעהן „מבשר'ן,״ וועלכער איז גראד דאמאלסט אהין צוגעקומען; און ביים ערבליקען „מבשר'ן״ האט משיחי איינפֿאך ניט געוואוסט פֿאר בושה וואו ער זאל זיין פּנים פֿארשטעקין. „מבשר״ איז אלץ נאהענטער צוגעקומען, און וויא ער איז צו משיחי'ן צוגעגאנגען האט ער איהם שטרענג און סֶעריאָזנע אנגעקוקט און האט מיט איהם אנגעהויבין צו ריידין וויא אַ ריכטער: „וואס טהוסט דוא דא, משיחי?״

אויף דיא ווערטער האט משיחי ניט געוואוסט וואס ער זאל ענטפֿערין, און דארום איז ער פֿאר „מבשר'ן״ געשטאנען וויא שטום.

„ביסטו ניט דער מאן״ — האט מבשר וייטער געזאגט —

„וועלכען איך האב געפונען קלאגענדיג דרויסין פון דיא מויערין פון דער שטאדט „פארדארבין"?

משיחי: יאָ, גוטער הערר, איך בין'ס.

מבשר: האב איך דיר ניט אַנגעוויעזען דעם וועג צום קליינעם טהויעריל?

משיחי: יאָ, גוטער הערר.

מבשר: היינט וויא־זשע קומט עס דאס דוא ביסט אַזוי גיך אַוועק פון וועג? דוא ביסט דאך איצט אַראָפּ פון וועג!

משיחי: אַזוי וויא איך בין פון זומפּף „פערצווייפלונג" אַוועק, האב איך מיר צוזאממען געטראָפין מיט איין הערר וועלכער האט מיר איינגערעדט דאס איך וועל דאַרט, אָט אין דער שטאדט וועלכע ליגט דא פאר מיר, געפינען אַ מאן וועלכער וועט קענען אַראָפּנעהמען דיא משא פון מיר.

מבשר: ווער איז דאס דער הערר געוועזען?

משיחי: ער האט אויסגעזעהן וויא אַ בּכבודיגער מאַן, ער האט זייער אַסאך מיט מיר געשפּראכען און מיר ענדליך איבערגערעדט; און אַזוי בין איך אַהער געקומען. וויא איך האב אבער ערבליקט דיעזען באַרג, און געזעהן וויא ער היינגט אַזוי איבער'ן וועג, בין איך גלייך שטיין געבליעבען דאס דער באַרג זאל מיר ניט אויף'ן קאָפּ פאַללען.

מבשר: וואס האט דען יענער הערר דיר געזאגט?

משיחי: ער האט מיר געפרעגט וואוהין איך גייא? האב איך עס איהם געזאגט.

מבשר: נוא וואס־זשע האט ער דערנאך געזאגט?

משיחי: ער האט מיר געפרעגט צו איך האב ווייב און קינדער; איך האב דארויף געענטפערט: יאָ, אבער איך בין בעלאָדין מיט אַזוי אַ שווערע משא אויף מיינע פּלייצעס, דאס איך קען ניט מעהר געפינען מיין גאנציען גליק אין דער פאמיליע וויא אַמאָל.

מבשר: נוא וואס־זשע האט ער דאַצו געזאגט?

משיחי: ער האט מיר געשאַפט צו זעהן וויא גיך עס איז נאָר מעגליך פון מיין משא לויז צו ווערין. אויף דעם האב איך געזאגט: יאָ, טאַקי דאס זוך איך דאך; און טאַקי איבער דעם בין איך דאך געקומען אויף דעם וועג צום קליינעם טהויעריל, אום צו בעקומען ראַטה וויא אַזוי איך זאל ערלייזט ווערין. דאַרויף האט ער זיך אבגערופען: דאס ער וויל מיר ווייזין אַ בעססערין, קורצערין און ניט אַזא מסוכן'דיגען וועג, וויא דער וועג וואס איהר הערר, האט מיך אויף איהם געבראכט. זיין וועג, האט ער געזאגט, וועט מיך פיהרען צום הויז פון איין הערר וועלכער פאַרשטייט דיא קונסט וויא אַזוי אַראָפּצונעהמען אַזעליכע משאות. איך האב איהם דאס געגלויבט, און בין איבערגעגאנגען פון יענעם וועג, אויף דיזען וועג, מיט דיא האָפפנונג דאס באלד וועט מיר ערלייכטערט ווערין פון מיין משא. אבער וויא איך בין אַהער צוגעקומען, און האב ערקענט דיא זאכין ווירקליך וויא זייא זיינען, בין איך שטיין געבליעבען פול מיט מורא, פאַר דיא סכנה. נאך איצט, ווייס איך ניט וואס איך זאל אַנפאַנגען צו טהון.

מבשר: שטייא איין אויגענבליק! איך זאל דיר נאָר ווייזין גאט'ס וואָרט. — מיט ציטטערנעש איז משיחי רוהיג שטיין געבליעבען, און מבשר האט ווייטער געשפראָכען: „זעהט־צו, איהר זאלט זיך ניט אַוועק קעהרען פון אויסצוהערין דעם, וועלכער רעדט צו אייך; דען ווען יענע, וועלכע האבען איהם ניט געוואָלט הערין ווען ער האט צו זייא גערעדט אויף דער ערד, זיינען ניט אונבעשטראפט געבליבען, בפרט מיר, ווען מיר וועלין ניט הערין זיין קול וואס רעדט צו אונז פון היממעל"; און נאָך וואס — „דער צדיק וועט דורך זיין גלויבען לעבין, ווער אבער עס וועט זיך אַוועק־קעהרין, איהם, וועט מיין

זעעלע ניט דולדען.״ אָט דיא ווערטער וועלכע שטייען גע־שריעבען אין דיא הייליגע שריפט האט מבשר גלייך אָנ־געווענדעט משיחי׳ן צו שטראפען: „דוא ביסט דער מאן (האט מבשר צו משיחי׳ן געזאגט), וועלכער ווארפט זיך אַריין אין אַזאַ אומגליק; דוא האסט שוין אָנגעהויבען צו פאַרוואַרפין דיא עצה פון דעם העכסטען, אום דיין פוס צוריק צוציהען פון דעם גוטען וועג, און ווירקליך מיט סכנה דאס דוא קענסט זעלבסט אונטערגיין.

משיחי האט זיך אַניעדערגעוואָרפין צו מבשר׳ס פיס וויא אַדערשלאָגענער פון דונער, און האט אָנגעהויבין צו קלאָגין און צו שרייען: „וויי—מיר! איך זעלבסט בין אין דעם שולדיג!״—אבער מבשר, וויא ער האט דאס געזעהען, האט איהם אָנגעהאַפט בייא דער רעכטער האנד און האט צו איהם געזאגט „אללע זינדען און לעסטערונגען זאלען דעם מענשין פאַרגעבין ווערין; זיי ניט אונגלויביג.״

דיעזע ווערטער האבין משיחי׳ן אַביססעל דערקוויקט. מיט ציטטערנעש האט ער זיך אויפגעהויבין און איז פאר מבשר׳ן געשטאַנען וויא פריהערט. מבשר האט נאכמאהל אָנגעהויבען צו ריידען און געזאגט: מערק אויף מיט גרויס ערינסט אויף דאס וואס איך וויל מיט דיר אָט איצט ריידין. איך וויל דיר ווייזין ווער איז יענער, וועלכער האט דיך פאַרפיהרט און ווער איז דער, צו וועלכען ער האט דיר געשיקט. „דער, וועלכער האט דיר בעגעגענט, הייסט „וועלט־קלוג״; און דער נאמען פאַסט איהם ווירקליך. ערשטינס וויל זיינע ליפפען ריידין נאָר פון דער וועלט־לעהרע, און דארום האַלט ער זיך כלומר׳ש נאהענט צו דער קהלה פון דער שטאדט מאָראַל. צווייטענס וויל ער ליעבט טאָקי אַם מייסטען נאָר אַט דאס, וואס בייא דער וועלט שיינט גוט און קלוג. אָט נאָר דערפאר וויל דיא וועלט־לעהרע בעפרייט איהם (אדער זיכערט איהם) פון

קרייץ * און ווייל ער איז מיט איין וועלט זינען, דארום טאַקי זוכט ער מיינע וועגין, וועלכע זיינען דיא רעכטע, צו פֿארקעהרין. ווייטער, וועגין זיין עצה, וויל איך דיר זאגען, דאס זיא האט אין זיך דרייא געפֿעהרליכע זאכען, און זייא דארפֿסטו פֿאר־וואָרפֿין: (1) דאס זיין עצה פֿיהרט דיך אַראָפּ פֿון גוטען וועג. (2) דאס דורך זיין עצה זוכט ער בייא דיר דאס קרייץ צו פֿערמיאוס׳ן. (3) דיינע פֿיס ווערין געבראכט אויף אַ וועג וועלכער פֿיהרט צום טויט״!

דערנאך האט איהם מבשר זיינע ווערטער נאך דייטליכער ערקלעהרט און געזאגט: ערשטינס, מוזטו פֿאַרוואַרפֿין אָט דאס וואס פֿיהרט דיך אַראָפּ פֿון וועג; און ניט נאָר דאס, נייערט אויך דעם געדאַנק, דעם חשק אין דיעזע עצה איינצו־וויליגען; ווייל דאס הייסט גאט׳ס עצה פֿארוואַרפֿין איבער דיא עצה פֿון אַ וועלט־קלוגען: דען גאט׳ס וואָרט זאגט אונז „זעהט, איהר זאלט אריינקומען אין קליינעם טהויעריל״—דאס איז דער טהויעריל צו וועלכען איך שיק דיר. „דען דיא טהיר וועלכע פֿיהרט צום לעבין איז ענג און שמאָל, און ווייניג זיינען, דיא וואס זוכען איהר.״ אָט פֿון יענעם קליינעם טהוי־

---

* „דיא וועלט־לעהרע זיכערט פֿון קרייץ״ אדער וויא דער מחבר זאגט ווייטער „דאס קרייץ מוז טהייערער זיין פֿון דיא אוצרות דער וועלט,״ דאס וואָרט „קרייץ״ אין אַזעליכע זאַצען מוז פֿון אונזער יודישען ברודער נאָר ריכטיג פֿערשטאנדען ווערין. עס ענטהאלט אין זיך צווייא כונות: (1) דיא גנאדע גאטעס, סליחת החטאים און מתנת רוח־הקדש וועלכע מיר בע־קומען דורך דעם גואל צדק וועלכער האט פֿאר אונז זיין לעבען געגעבין און איז אום אונזערע שולדין צודעקין אויף׳ן קרייץ געשטארבען. (2) אללעס אויפֿצוגעבען, אללעס צו פֿארלאזין, אלע זעלבסטגערעכטיגקייט, שטאָלץ, זעלבסט גרויסקייט, יאָ, דעם זינדיגען „איך״ צו קרייציגען אין זיך. אלזאָ מבשר וויל זאגען, וועלט־קלוג מיינט מיט אייגינע חכמות, ישרנות אדער צדקות פֿאר גאט באשטיין צו קענען, און דאס בילדעט איהם איין דאס ער ברויך ניט געדעטעטעט צו ווערין דורך דעם געקרייציגטען און ברויך אויך ניט זיין זעלבסט שטאָלץ צו פֿערוואַרפֿין. די לנבון.

עריל און פֿון יענעם וועג האט דיך יענער גאָטלויזער מענש אוועקגעפֿיהרט; און אַזוי האט ער דיך נאכאמאל געבראכט גאַנץ נאהענט צו פֿאַרדאַרבען. דאַרום מעג עס דיר ערגערין און פֿאַרדריססען דאס ער האט דיך געמאכט אַראָפּגיין פֿון רעכטין וועג; און דוא דאַרפֿסט זיך אליין פֿערדאַממען דאס דוא האסט זיך איבערגעגעבין איהם צו פֿאָלגין.

צווייטינס, מוזטו פֿאַראונווירדיגען זיינע בעמיהונג בייא דיר דעם קרייץ צו פֿאַרמיאוס'ן; דען דער קרייץ דאַרף בייא דיר טייערער זיין אַלס דיא אוצרות דער וועלט. דאַרום האט דאך דער מלך הכבוד געזאגט „ווער זיין לעבין אויפֿהאלטין וויל, דער וועט עס פֿארליערען; און ווער מיר נאכגיין וויל און האַססט ניט פֿאטער און מוטער, ווייב און קינדער, ברידער און שוועסטער, יאָ, זאָגאַר זיין אייגינעס לעבין, דער קען ניט זיין מיין תלמיד.״ און דאַרום זאג איך דיר ווען אימיצער זוכט דיר צו איבעררעידען זוכט ער דיין טויט. אללע לָמוּדִים וועלכע שטיממען ניט איין מיט דיא צייגענים דער וואַהרהייט, און וואס דורך זייא קענסטו ניט האבין דאס אייביגע לעבין, אַזעלכעס זאלסטו פֿאַרוואַרפֿין!

דריטטענס, מוזטו פֿאַרוואַרפֿין זיין עצה וועלכע ברייננגט דיך אויף אַ וועג וואס פֿיהרט צום טויט! דען דוא מוזט ענדליך זיך בעדענקען צו וועמען! ער האט דיר געשיקט, און וויא אונמעכטיג יענער איז דיך פֿון דיין משא צו בעפֿרייען. דער מאַן צו וועלכין ער האט דיר געשיקט אום ערלייכטערונג צו עררייכען, וואס זיין נאמען איז „יושר,״ איז דער זוהן פֿון דער דיענסט-מויד,* וועלכע איז פֿערסקלאַווט מיט איהרע קינדער; און זיא איז עַל־פִּי־רֶמֶז דער „באַרג סיני,״ פֿאר וועלכען דוא האסט זיך אַזוי געשראָקען דאס ער וועט דיר אויף'ן קאָפּ פֿאַללען. היינט ווען זיא איז מיט איהרע

---

* אל הגלטיים ד׳ כ״א—ל״א.

קינדער פֿערסקלאַווט וויא אַזוי קענסטו גאָר האָפֿפֿען דורך איהר פֿריי צו ווערין? אוי ניין! יענער יושר איז ניט אים שטאַנד דיך פֿון דיין שווערע משא צו בעפֿרייען. ביז היינטיגען טאג איז נאָך קיין מענש דורך איהם בעפֿרייט געוואָרין, און עס וועט געוויס אויך קיינמאל ניט געשעהען; דען דורך יושר־מעשים קען קיין לעבענדיגער מענש פֿון זיין משא לויז ווערין. אַלזאָ, הערר „וועלט־קלוג,״ איז טאַקי אַ ליגנער, און הערר „יושר,״ אַ בעטריגער. זיין זוהן „אַנשטענדיגקייט״ איז דאָך חאָטש זיינע עהרליכע אויגען אַ חונף, און אויך ער, קען דיר גאר ניט העלפֿען. גלויב מיר דאס אין אללע פלוידעריי פֿון יענע נאַרישע לייט, שטעקט ניט מעהר וויא אַ פלאַן וויא אַזוי דיך אָוועק צופֿיהרען פֿון דיין ישועה, דורך דעם וואס זייא פֿיהרען דיך אַראָפּ פֿון וועג אויף וועלכען איך האב דיך געבראַכט.

אויף דיעזע זיינע ווערטער האט מבשר גערופֿען הימעל און ערד פֿאַר עדות, און אַזוי זיינען אַרויס ווערטער און פֿייער פֿון דעם באַרג, בייא וועלכע דער ארימער משיחי איז אַזוי דערשראָקין געשטאַנען, דאס זיינע האָר פֿון קאָפּ האבין זיך אויפֿגעשטעלט. דיא ווערטער האבין אַזוי געלויטעט: „דיא, וועלכע זיינען אונטער געזעצעס מעשים דיא זיינען אונטער דיא קללה; דען עס שטייט געשריעבען: פֿאַרפֿלוכט איז דער, וועלכער וועט ניט מְקַיֵם זיין אללעס וואס שטייט געשריעבען אין דער תורה מען זאל טהון.״

משיחי האט ניט אנדערעס ערווארטעט נאָר דעם טויט. ער האט אַנגעהויבען צו קלאָגען און דיא שעה צו פֿאַרשעלטין אין וועלכער ער האט זיך מיט וועלט־קלוג צוזאמען געטראָפֿען. און ער האט זיך אליין טויזינד מאהל נאַר, גערופֿען וויל ער האט אויף וועלט־קלוג׳ס ווערטער, ווערטה געלייגט. משיחי האט זיך אויך זייער געשעמט ווען ער האט זיך דערמאַנט אָן דיא פֿאָרשטעלונגען פֿון הערר וועלט־קלוג, וועלכע שטאַמען

דאך אללע אַרוים נאָר פֿון מענשין־זינען, אוים אַ הארץ וועלכע איז פֿולל מיט אייגינע איינגעבילדעטע צדקות און ליעבע צו דער וועלט. ער האט זיך געשעמט זעהענדיג דאס דיא פֿארשטעללונגען האבין אויף איהם מאַכט געהאט איהם פֿון רעכטין וועג אַראָפּ צו פֿיהרען. ענדליך האט ער זיך ווידער צו מבשר'ן געווענדעט מיט דיא ווערטער: הערר, וויא מיינט איהר, איז נאך דא האפֿפֿנונג פֿאר מיר? קען איך נאך אומקעהרין און אַרויף גיין צום קליינעם טהויעריל? וועל איך נים איבער מיין זינד פֿון דאָרט מיט שאַנדע צוריק געוויעזען ווערין? אוי, עס איז מיר אַ האַרץ־ווייטיג דאס איך האב געהערט דיא עצה פֿון יענעם מאַן; קען מיר נאך דיא זינד פֿאַרגעבען ווערין?

מבשר: אמת, דיין זינד איז זייער גרוים דען דוא האסט דאָפּעלט געפֿעהלט: דעם גוטען וועג פֿארלאָזין און אין דעם פֿערבאָטענעם וועג האט זיך דיר געוואָלט גיין. דאָך אבער וועט דיר דער וועכטער ביים קליינעם טהויעריל אויפֿנעהמען; דען ער האט אַ הארץ פֿאר מענשין. נאָר זעה, גיב גוט אַכט דוא זאלסט נאכאַמאל נים אראפּ פֿון וועג, כדי דוא זאלסט נים אומקומען אויף דער רייזע; דען זיין צאָרין וועט באלד ערברענען!

איצט האט זיך משיחי אויפֿגעמונטערט אומצוקעהרין. און מבשר, נאכדעם דאס ער האט איהם געקישט און האט אויף איהם אַ פֿריינדליכען בליק געווארפֿען, האט ער איהם אין גאָטטעס נאמען געוואונשען אַ גליקליכע רייזע. משיחי האט שנעלל אנגעהויבין צו גיין, און גייענדיג האט ער מיט קיינעם קיין וואָרט נים גערעדט, אויך קיינעם נים געוואָלט אַ וואָרט ענפֿערין, ווען מען האט איהם אויך עפעס געפֿרעגט. ער איז געגאנגען דיא גאנצע צייט וויא אויף איין פֿער־באָטענעם שטיק לאנד, און האט זיך בשום אופן נים געקענט זיכער פֿיהלען ביז ער איז צוריקגעקומען אויף יענעם וועג, וועלכען ער האט פֿארלאזין איבער דיא עצה פֿון וועלט־קלוג.

דריטטעס קאפיטעל.

מיט דער צייט איז משיחי צוגעקומען צום קליינעם טהויעריל וואס איבער איהם זיינען געשטאנען געשריעבען דיא ווערטער: „קלאפט אָן וועט אייך געעפענט ווערין.“ ער האט דאָרט דארום איינינע מאהל אנגעקלאפט: און שטייענדיג פאר דעם טהויעריל האט זיך איהם אין הארצין געזונגען:

קען איך אַריין אין דיא טהיר צום אייב׳גען גליק—
איך זינדער, פאַרברעכער, איך אונווירדיגקייט?
דאַן וועל איך דיינע ליעבע, דייז גנאַדען-בליק
לויבין בייא דיר, אָ הערר, דאָרט אין אייביגקייט!

ענדליך איז ארויסגעקומען איין זעהר בכבוד׳יגער מאַן מיט׳ן נאמען „גוט-וויל,“ און האט איהם געפרעגט: ווער ער איז, פון וואנעט ער קומט און וואס ער באגעהרט?

משיחי: היער איז איין ארימער בעלאָדענער זינדער, איך קום אויס דער שטאדט „פאַרדארבין,“ איך גייא אבער צום בארג ציון, אום איך זאל גערעטטעט ווערין פון דעם צאָרין וואס קומט, און אַזוי וויא איך האב בעקומען צו וויססען גייט דער וועג אהין, דורך דיעזען קליינעם טהויעריל, דארום וואָלט איך געוואָלט הערין פון אייך אויב איהר זייט וויללינ, מיך אריינצולאזין.

גוט-וויללל: איך וויל עס גערין פון גאנצין הארצין—און בייא דיא ווערטער האט איהם גוט-וויללל דעם טהויעריל געעפענט.—און אין יענעם אויגענבליק וויא משיחי איז גרייט געוועזען זיין פוס אין טהויעריל אַריין צושטעללען, האט איהם גוט-וויללל שנעלל אַ שטאַרקין ציה געטהון, צו זיך אריין, און

טהויעריל. „וואס בעדייטעט דאס?"—האט משיחי געפֿרעגט.— אויף דעם האט איהם גוט־ווילל דערציילט: אָט ניט ווייט פֿון דיזען טהויעריל איז דאָ אַ פֿעסטער שלאָסס, וועלכער ווערט רעגירט פֿון אַשְׁמְדַאי, וואס פֿון דאָרט ווארפֿט ער און זיינע לייט, פֿיילין אויף אללע, וועלכע קומען ארויף צו דיזען קליינעם טהויעריל, אום וויא מעגליך, זייא צו טייטין, איידער זייא קומען דאָ ארײן.

„אַך!"—האט משיחי געזאגט—„איך פֿרייא מיך, און ציטטער!"—וויא משיחי איז שוין אריינגעקומען האט איהם דער מאַן ווייטער געפֿרעגט: ווער האט עס איהם צום טהויעריל אנגעוויעזען?

משיחי: מבשר, האט מיך גערואטהען אַהער צו גיין, דאָ אנצוקלאפין, אַזוי וויא איך האב טאַקי געטהון; און ער האט מיר געזאגט דאס איהר, הערר, וועט מיר וויזען וואס איך מוז ווייטער טהון.

גוט־ווילל: איין אפֿענע טהיר איז פֿאַר דיר און קיינער קען זיא ניט פֿאַר דיר צושליעססען.

משיחי: איצט האב איך שוין אין פֿריידין פֿרוכט פֿון דיא געוואָגטע אונטערנעהמונג.

גוט־ווילל: אבער וויא קומט עס, דאס דוא ביסט גאנץ אליין?

משיחי: וויל קיינער פֿון מיינע שכנים האט אַזוי דערקענט זיין סכנה, וויא איך האב מיין סכנה דערקענט.

גוט־ווילל: האט אימיצער פֿון זייא געוואוסט פֿון דיין רייזע אַהער?

משיחי: יאָ, מיין ווייב אונד קינדער האבין מיך צוערשט אוועק רייזין געזעהן; און זייא האבין מיר נאכגעשריגען איך זאל מיר צוריקקעהרין. אויך איינינע פֿון מיינע שכנים זיינען דאָרט געשטאנען שרייענדיג, איך זאל מיר צוריקקעהרין צו

„פארדארבין"; אבער איך האב מיר דיא אויערין מיט דיא פינגער פערשטאָפּט און בין מיר מיין וועגס וויי‏טער געגאנגען.

גוט־וויללּ: נוא־זָשֶע איז דיר גאר קיינער ניט נאכגעקומען אום דיך צו איבעררעדין צוריק זיך צו קעהרין?

משיחי: יאָ, „הארט־נאקין" אויך „שוואַך־גייסט"; אבער וויא זייא האבין געזעהן דאס זייא האבין איבער מיר קיין שליטא ניט האט זיך הארט־נאקין גלייך, מיט צאָרין און שפּאָט, אומגעקעהרט, און שוואַך־גייסט איז נאך מיט מיר מיטגעגאנגען אָט אַ קליינע שטרעקקע.

גוט־וויללּ: ווארום איז ער אבער טאַקי ניט מיטגעקומען מיט דיר?

משיחי: מיר זיינען געקומען ביז צום זומפּף „פערצווייפלונג" וואו מיר זיינען ביידע פלוצלונג אריינגעפאללען. דאָרט האט מיין שכן שוואַך־גייסט געגצליך דעם מוטה פארלאָרין, און האט זיך ניט געוואלט וואַגען וויי‏טער צו גיין; דארום, אָט ווען ער האט זיך ארויסגעדראַפּעט פון זומפּף, ארויס־קומענדיג אויף יענער זייט, וועלכע איז נאהענט צו זיין היים, האט ער זיך צו מיר אפגערופען: פון זיינעט וועגין, מעג איך שוין דיא טייערע נחלה אליין ירשה'נען. און אַזוי איז ער זיך אוועק־געגאנגען, ער זיין וועג, און איך מיין וועג; ער נאָך הארט־נאקין נאָך, און איך אַהער צו דיעזען טהויעריל.

„אַך"—האט גוט־וויללּ געזיפצט—„ארעמער שוואַך־גייסט! האט בייא איהם דיא הימלישע פּראכט אַזאַ קליינעם ווערטה, דאס אום איהר צו בעקומען, איז בייא איהם ניט אַמאָל ווערטה געוועזן ליידין צו דארפין אייניגע שוועריגקייטין?"

משיחי: אוי! יאָ, איך האב איבער שוואַך־גייסט'ן דעם אמת דערציילט, ווען איך זאל אבער פון מיר אליין דעם אמת דערציילין, אַזוי וועט זיך עס ארויסשטעללען דאס

צווישען מיר און איהם איז גאר קיין אונטערשיעד. אמת, ער האט זיך צוריקגעקעהרט צו זיין היים, איך אבער האב זיך דערנאך אוועק געקעהרט אויף דעם וועג, וועלכער פֿיהרט צום טויט, געטריעבען דורך דיא זינדיגע איבערריידונג פֿון איין הערר, וועלט־קלוג.

גוט־ווילל: אַך, האט זיך דיעזער צו דיר צוגעזעללט אויף דיין וועג? אָט דער טאַקי, האט דיר מן־הסתם געוואלט בריינגען דוא זאלסט גיין זוכען הילפֿע ביים הערר יושר. אָה, זייא זיינען ביידע בעטריגערס! — האסטו אבער אנגענומען זיין עצה?

משיחי: אוי, ווייא: יאָ, וויא וייט איך האב געקענט! איך האב הערר יושר'ן געזוכט ביז איך האב געזעהן דאס דער בארג, וועלכער איז דאָרט פֿאר זיין הויז, וועט באלד מיר אויף'ן קאָפּ פֿאללען; און אַזוי בין איך געצוואונגען געווען דאָרט, אויף'ן אָרט, שטיין צו בלייבען.

גוט־ווילל: יאָ דער בארג איז, און ער וועט נאך זיין, דער טויט פֿאר פֿיעלע! וואָהל איז דיר דאס דוא ביסט נִצול געווארין, ניט פֿון איהם צושמעטטערט צו ווערין.

משיחי: יאָ, ווירקליך וואהר! דען איך ווייס ניט וואס עס וואלט פֿון מיר געווארין ווען מבשר וואלט מיך ניט נאכאַמאל בעגעגענט, אָט גראד אין דער שעה, ווען איך האב אַזוי געבלאָנִזשֶעט און האב ניט געוואוסט וואס אנ־צופֿאנגען. דאס איז געווען דער גרויסער חסד פֿון גאט ב"ה, וועלכער האט מבשר'ן נאכאַמאל צו מיר צוגעפֿיהרט; דען ווען ניט דיעזער חסד הבורא ית"ש, וואלט איך קיינמאל ניט זוכה געווען אַהער צו קומען. נוא, דא בין איך, וויא איך בין, איינער וועלכער האט גיכער דעם טויט פֿארדיענט אונטער יענעם באַרג איידער דא צו שטיין און מיט אייך צו ריידין, הערר. אָ און וואס פֿאר אַ חסד איז עס נאָך

פֿאר מיר, נאָך דעם אללעם, היער נאָך איינגעלאַדען צו ווערין!

גוט־וויללֿ: מיר וואַרפֿין קיינעם ניט פֿאָר; מיר קוקין גאר ניט אויף אללעם וואס מיט איהם פֿארגעגאנגען וואַר איידער ער איז אַהער געקומען; קיינער ווערט דא ארויסגעשטויססין! — געה, קום מיט מיר, ליעבער משיחי, נור אקורצע שטרעקקע איך וויל דיר ווייזין דעם וועג וועלכין דוא דארפֿסט גיין. קוק ארויף אַהין, דאָרט זעהסטו יענעם שמאָלען וועג? דאס איז ער אין וועלכען דוא דארפֿסט גיין. דיא אבות און דיא נביאים, משיח צדקנו און זיינע תלמידים, האבין איהם אויס־געטראָטין, און ער איז גראַד וויא אַ שנורר. אָט דאס איז דער וועג און אויף איהם זאלסטו וואַנדערין.

משיחי: גיעבט׳ס אבער קיינע קרימונגען און קיינע זייטין־וועגין וואו איין פֿרעמדער קען זיך פֿארגיין און דעם ריכטיגען וועג פֿארליערען?

גוט־וויללֿ: יאַ, עס זיינען נאָך דאָ אַסאַך זייטין־וועגין אבער זייא זיינען אללע קרום און ברייט; און טאַקי דערבייא קענסטו וויססען צו אונטערשיידין צווישען דעם רעכטין וועג און דיא פֿאלשע וועגין, דא דער רעכטער וועג גייט נאַר גלייך און ער איז שמאָל.

איך האב דערנאך געזעהן אין חלום דאס משיחי האט מיט איהם ווייטער גערעדט, און האט איהם געפֿרעגט אויב ער קען איהם ניט בעפֿרייען פֿון דער משא — דען ביז איצט איז ער נאך אלץ ניט לויז געווען פֿון איהר, און אָהז הילפֿע האט ער ניט געקענט פֿון איהר בעפֿרייט ווערין בשום אופן. — דארויף האט איהם גוט־וויללֿ געענטפֿערט: וואס דיינע משא בעטרעפֿט, קען איך דיר נאַר זאגין, האלט זיך געדולדיג ביז דוא וועסט צו קומען צום אָרט דער בעפֿרייאונג, דאָרט וועט זיא אליין פֿון דיינע פלייצעם אראָפּפֿאללען.

משיחי האט זיך איצט זיינע לענדין אונטערגענארטילט און האט זיך פֿארטיג געמאכט צו דער רייזע ווייטער. „נוא" — האט גוט־ווילל צו איהם געזאגט — „ווען דוא ווערסט האבין אפגעגאנגען איין גרויסע שטרעקקע פֿון דיעזען טהויעריל ווערסטו צו קומען צום הויז וואו דער „ערקלעהרער" (אדער „אויסלעגער") וואָהנט. אין טהויער פֿון זיין הויז זאלסטו אנקלאפּפען, און ער וועט דיר גרויסארטיגע זאכין ווייזין." משיחי האט דער נאך אבשיעד גענומען פֿון זיין פֿריינד און ער (גוט־ווילל) האט איהם מיטגעגעבין גאט'ס ברכה.

פיערטעס קאפיטעל.

משיחי איז אויף זיין רייזע אַלץ ווייטער און ווייטער געווען ביז ער איז צוגעקומען צום ערקלעהרער'ס הויז. דאָרט האט ער אַזוי לאנג געקלאפט ביז איין מאַן איז צום טהויער צוגעקומען און האט געפֿרעגט: ווער איז דאַ?

משיחי: דא איז, איין וואַנדערער, וואס איין גוטער בעקאנטער פֿון דעם בעל־הבית, האט איהם געראטהען דא בעקאנטשאַפֿט צו מאכין, אום דא טאַקי עטוואס גוטעס פֿאר זיך צו געפֿינען. און דארום וואלט איך געוואָלט דעם בעל־הבית זעהן, מיט איהם צו שפרעכין.

גלייך האט מען דעם בעל־הבית גערופֿען, און נאָך אַ קורצע ווילע איז ער צו משיחי'ן צוגעקומען און האט בייא איהם געפֿרעגט: וואס פֿערלאנגסט דוא?

משיחי: איך בין איין מאַן וואס קומט אויס דער שטאדט „פֿארדארבען" און גייא צום בארג ציון; און עס איז מיר געזאגט געווארין, דורך יענעם מאַן וועלכער שטייט ביים טהויעריל, אַז וואו דיעזער וועג הויבט זיך אָן, דאס ווען איך וועל דא פֿאַרלאנגען וועט איהר מיר ווייזען זעהר גרויסאַרטיגע זאכין, וועלכעס וועט מיר זייער בעהילפֿליך זיין צו מיין רייזע.

ערקלעהרער: קום אַריין איך וויל דירווירקליך ווייזען אזעליכעס וואס וועט פֿאַר דיר זייער נוצליך זיין. אַזוי ריידינדיג, האט ערקלעהרער בעפֿאָהלען זיינע מענשין דאס ליכט אָנצוצינדען און משיחי'ן געבעטין ער זאל איהם נאכגיין.— ערקלעהרער האט איהם אַזוי אַריין געפֿיהרט אין

זיין אייגינעם ציממער, און האט זיינע מענשין געהיים דיא טהיר עפּענען. גלייך האט משיחי דערזעהן אויף'ן וואַנד א בילד פֿון איין זעלטענעם מאַן, וואס זיינע אויגען זיינען אויפֿגעהויבין צום הימעל און אין דיא הענד האלט ער דאס בוך, וועלכעס איז דאס בעסטע פֿון אללע ביכער אין דער וועלט; אויף זיינע ליפּפּען שטייט געשריעבען „תורת אמת" (ד.ה. דאס אמת'ע געזעץ); דיא וועלט ליעגט אונטער זיינע פֿלייצעס און עס שיינט, גלייך וויא ער שטייט און קלאגט־אָן אללע מענשין; און איבער זיין קאָפּ שוועבט איין גאלדענע קרוין.

משיחי: וואס בעדייט דען אָט דיעזעס בילד?

ערקלעהרער: דיעזעס בילד שטעלט־פֿאָר איין מאַן וועלכען מען געפֿינט זעלטין אונטער טויזינדער. דאס וואס דוא זעהסט איהם שטייענדיג מיט דיא אויגין אויפֿגעהויבין צום הימעל און אין דיא הענד האלטענדיג דאס בעסטע בוך פֿון אללע ביכער, און אויף זיינע ליפּפּען געשריעבען שטייענדיג, „דאס אמת'ע געזעץ"—דאס זאל דיר בעווייזין, דאס זיין געשעפֿט איז, דונקלע זאכין צו דערקענען, און זייא פֿאר דיא זינדיגע מענשין אויפֿצודעקען. און טאַקי דארום זעהסטו איהם שטייענדיג גלייך, וויא איינער וואס איז זיך מִתְוַכֵּחַ און קלאגט־אָן דיא מענשין. און דאס וואס דוא זעהסט אונטער זיינע פֿלייצעס, דיא וועלט ליעגען און אַ גאָלדענע קרוין שוועבענדיג איבער זיין קאָפּ, דאס זאל דיר טאַקי אויך ווייזין, דאס ער, אָט וויל ער זוכט זיין הערר'ן צו דיענען, אָט נאָר דערפֿאר וויל ער ליעבט זיין הערר'ן זייער שטאַרק,—ער רעכינט דיא אוצרות פֿון דער גאנצער וועלט, וויא גאר נישט, אללע תענוגי עולם הזה האבין בייא איהם גאר קיין ווערטה ניט. אבער ער איז זיכער אין דער אמת'ער וועלט דיא הימלישע אוצרות צו האבין.

„נוא, זעהסטו"—האט „ערקלעהרער" וויטער געזאגט—„איך האב דיר ראשית כּל, אָט דיעזעס בילד געוויעזען, טאקי דערפֿאר ווייל דיעזער מאן, וועלכען דאס בילד שטעלט־פֿאָר, איז גראד דער, וועלכען דער הערר פֿון'ם אָרט אָט וואוהין דוא גייסט, האט איהם דעם כּח געגעבין, דיין פֿיהרער צו זיין בייא אללע שווערע שטעללין אויף'ן וועג. נוא־יָשָׁע געדיינק גוט אָט דאס וואס איך האב דיר איצט געזאגט, און בעהאלט גוט אין הארצין דאס וואס איך האב דיר דא געוויעזען; דען דוא קענסט זיך אַמאל צוזאמענטרעפֿען אויף דיין רייזע מיט אזעליכע, וועלכע וועלין זיך ריהמען דאס זייא זיינען דיא רעכטע פֿיהרער, און זייער וועג קען דיר חלילה פֿארפֿיהרען צום טויט.

דערנאך האט איהם ערקלעהרער אנגענומען בייא דער האנד און האט איהם ארייגעפֿיהרט אין איין זייער גרויסען סאַלאָן, וועלכען מען האט קיינמאהל ניט אויסגעקעהרט און ניט אָבגעשטויבט. און נאכדעם, ווייא משיחי האט דעם סאַלאָן אַ ווײַלע אנגעקוקט, האט ערקלעהרער בעפֿאָהלען, איינעם פֿון זיינע דיענער, דעם סאַלאָן גוט אויסצוקעהרין און אָבצושטויבין. ווייא אבער דער דיענער האט אנגעהויבין צו קעהרין, איז דאָרט געווארין אַזאַ שרעקליכער שטויב, דאס משיחי האט געגלויבט ער וועט באלד דערשטיקט ווערין. ערקלעהרער האט גלייך בעפֿאָהלין, איינע פֿון זיינע דיענסט מיידליך, מיט וואססער דעם סאַלאָן צו בעשפריינקלען. און ווייא דאס מיידיל האט אַזוי געטהון, איז גלייך דיא לופֿט גערייניגט געווארין, און דער סאַלאָן איז גלייך ריין און זויבער געווארען.

משיחי: הערר, וואס בעדייט דען דאָס?

ערקלעהרער: צו דיעזען סאַלאָן איז געגליכען דאס מענשליכע הארץ, וועלכעס איז נאך ניט גערייניגט געווארין דורך דעם חסד הבורא, וועלכע דער מענש בעקומט דורך דעם

גלויבין אין ישועַ המשיח. דער שטויב איז דער אוראַלטע איינגעוואָרצעלטער חֵשֶק, אין מענשין׳ס הארץ, צו זינדיגען; דיא תַּאֲוָה, זיך פֿון גאט אוועק צו רייסין, זיך צו פֿאראונרייניגען און געגען גאט אונווירדיג צו זיין. יענער, וועלכער האט צוערשט אנגעהויבין דעם סאַלאָן אויסצוקעהרין און דעם שטויב צו רייניגען,—שטעלט־פֿאָר דיא תורה הקדושה,* וועלכע ווייזט דעם מענשין וואס זינד איז אבער דיא, וועלכע האט וואסער געבראכט, דאס איז דיא טייערע בשורה פֿון משיח. דאס וואס דוא האסט געזעהן, דאס ווען דער ערשטער האט אנגעהויבין צו קעהרין איז דֿער שטויב געווארין שרעקליך, און דער סאַלאָן איז ניט ריין געווארין און דוא ביסט שיער דערשטיקט געווארין, דאס זאל דיר ווייזין, דאס דיא תורה, אנשטאט דעם מענשינס הארץ דורך געזעצין, צו רייניגען פֿון זינד, מאכט זיא נאך אין איהם דיא תאוה, צו זינדיגען פֿיעל שטארקער און לעבענדיגער; יאָ, זיא רייצט נאך מעהר אויף דעם מענשין׳ס זינדיגע נאטור, צום געלוסטען, אָט טאקי דאס, וואס איז פֿארבאטען. ווייל דיא תורה דעקט אויף און זאגט וואס זינד איז, אַט גראד ווען זיא בעפֿעהלט מען זאל דיעזעס, און יענעס, ניט טהון. אבער דיא תורה גיט ניט קיין קראפֿט דיא זינד צו האססען, און דעם יצר־הרע, מנַצֵחַ צו זיין. דאס אבער וואס דוא האסט דערנאך געזעהן, וויא דאס מיידיל, האט דעם שטויביגען סאַלאָן מיט וואססער בעשפריינקילט, איז ער גלייך גערייניגט און זויבער געווארין,—דאס זאל דיר לערנען, דאס ווען דיא טייערע בשורה פֿון משיח מיט איהרע גאנצע זיסקייט,

---

* דיא תורה הקדושה האט צוערשט דיא מענשין געלערינט דאס דער בורא ית״ש איז אַ הייליגער גאט, און זיין רצון איז מיר זאלין הייליג זיין „קדושים תהיו כי קדוש אני ה׳ אלהיכם״ און אין דעם שפיעגעל פֿון דער תורה זעהט דער מענש וויא זינדיג ער איז און וויא אונריין ער איז געגען דעם הייליגען גאט ב״ה. די לנבון.

איינדרינגט אין דאס מענשליכע הארץ, ווערט דיא תאוה צום זינדיגען געבראכען און בייאגעקומען, דורך דעם גלויבין אַן משיח, און זיין קראַפט דורך דעם רוח הקדש; דעם מענשין'ס נשמה רייניגט, אַט אַזוי וויא דער סאַלאָן איז גערייניגט געווארין, פון שטארקין שטויב, ווען מען האט איהם בעשפריינקילט מיט וואססער. און דעם מענשין'ס הארץ, ווערט דורך דיא בשורה, וויא איין „בית המקדש," וואס אין איהם קען וואָהנען, דער „מלך הכבוד."

און אַזוי האב איך אין חלום וייטער געזעהן, וויא ערקלעהרער האט איהם אָנגענומען בייא דער האנד, און האט איהם אריין געפיהרט אין אַ צימער וואו צווייא קליינע קינדער זיינען געזעסען אויף צווייא שטוהלען. דעם עלטערין, האט מען גערופען „תאוה," און דעם קלענערין, האט מען גערופען „געדולד." תאוה'ס פנים, האט ארויס געזאגט דאס ער איז שטענדיג אונצופריעדען, אבער אָן דעם פנים פון געדולד, איז געווען צו דערקענען, דאס זיין זעעלע איז גאנץ רוהיג און געדולדיג.

משיחי האט בייא ערקלעהרער'ן אַ פרעג געטהון: ווארום זעהט עפעס תאוה אַזוי אונצופריעדען אוים?

ערקלעהרער: דער הערר וויל האבין מען זאל ווארטין אויף דיא טייערסטע זאכין וואס ער וועט געבין, ביז צום אנפאנג פון נייעם יאהר. דיעזער אבער וויל האבען אללעס אַט שוין. דאגעגען אבער געדולד וואַרט זייער רוהיג. דערנאך האב איך געזעהן וויא מען איז צו תאוה'ן צוגעקוממען און מ האט פאַר זיינע פים אויסגעשאָטטען אַ זאַק פולל מיט טייערע זאַכין. תאוה האט דיא זאכין אויפגעהויבין און האט זיך מיט זייא שטארק געפרייט; און ער האט געדולד'ן גאר אויסגעלאכט. דאַך האב איך געזעהן וויא נאָך אַ קליינער ווילע האט תאוה פון דיא אללע טייערע זאכין געמאכט, אַ ניין, מיט אַ נישט,

און עס איז איהם ניט איבערגעבליעבען מעהר וויא אַ פּעקיל שמאַטעס.

משיחי (צו ערקלעהרער'ן): וואס בעדייט דען דאָס?

ערקלעהרער: אָט דיא צווייא קינדער שטעללין־פאָר דיא צווייא פֿארשיעדענע קלאַססען מענשין פֿון דער וועלט. תאוה, איז איין בילד פֿון דיא מענשין וועלכע געהערין דיזע וועלט (בני עולם הזה), און געדולד, איז איין בילד פֿון דיא מענשין וועלכע געהערין יענע וועלט (בני עולם הבא). אָט גראד וויא דוא האסט דא געזעהן, דאס תאוה וויל אללעס האבין אָט שוין, אַזוי טאקי ויינען אללע וועלכע טראַכטין נאָר דיזע וועלט צו געניעססען; אָט דיא עולם־הזה'ניקעס זייא וואָלטין אללעס וועלין אָט שוין; זייא קענען ניט געדולדיג זיין דאס בעסטע ערשט צו בעקומען אין דעם יאהר וואס קומט, ד.ה. אין דער אייביגע וועלט. דאס שפריכוואָרט „איין פֿויגיל אין דער האנד איז בעססער וויא אַ טויב אויף'ן דאַך" גילט ביי זייא מעהר, וויא דיא געטליכע הבטחות, פֿון דיא אוצרות וועלכע ער וועט געבין אין דער בעשטימטע צייט. וויא דוא האסט אבער געזעהן דאס תאוה האט זייער גיך פֿון אללעס אַ נישט געמאכט, און דאס עס איז איהם נאָר געבליעבען אַ בינטעל שמאַטעס, אָט אַזוי טאקי וועט עס גיין מיט אללע אזעליכע לייט בייא דער ענדע פֿון דיזער וועלט—ביים יום הדין!

משיחי: יאָ, איצט זעה איך טאקי דאס געדולד האט אין זיך דיא העכסטע קלוגהייט; און איך פֿארשטייא עס. ערשטינס, ווייל ער וואַרט אויף דיא בעסטע און טייערסטע זאכין; צווייטינס, ווייל ער וועט זיינע אללע טייערע זאכין האבען —אָט פונקט וויא טייער און ווערטה זייא זיינען—אין דער צייט ווען תאוה'ן וועט מעהר ניט בלייבין וויא נאָר צולומפערטע שמאַטעס.

ערקלעהרער: און דוא קענסט נאָך זאגין, דריטטענס, ווייל דיא אוצרות פֿון יענער וועלט זיינען אויף אייביג, זייא נעהמען קיינמאהל קיין ענדע ניט. אבער דיא אוצרות פֿון דיעזער וועלט נעהמען גיך איין ענדע און זייא ווערין פלוצלונג פֿארלאָרין; און דארום האט תאוה גאָר ניט קיין רעכט פֿון געדולד'ן צו לאַכין, דערפֿאר, ווייל ער האט זיין טהייל פֿריעהערט בעקומען. פֿיעל מעהר וועט געדולד רעכט האבין פֿון תאוה'ן צו לאַכין, ווייל ער וועט דאס גוטע, צו לעצט בעקומען; דען דאס ערשטע מוז פֿארשווינדען ווען דאס לעצטע קומט, דאס לעצטע אבער מאכט ניט מעהר קיין פלאץ פֿאר אנדערעס, ווייל עס איז ניט דאָ מעהר וואס עס זאל נאָך דאס לעצטע קענען קומען. יאָ, יאָ, ווער עס האט זיין טהייל צוערשט בעקומען דער האט אַ בעשטימטע צייט עס צו האבין און צו ענדיגען, אבער דער וואס האט זיין טהייל צו לעצט, דער האט עס אויף אייביג. דארום טאקי, איז געזאגט געווארין צו יענעם רייכין מאַן (וועלכער איז אַזוי אכזָריש געווען, און אַ גרויסער עולם־הזה'ניק; „דוא האסט דיין גוטעס בעקומען ביים לעבין. אלעזר אבער האט געליטטען. איצט אבער ווערט ער געטרייסט און דוא געפייניגט" (לוקס ט"ז כ"ה).

משיחי: איצט בעגרייף איך, דאס עס איז ניט דאס בעסטע צו דענקען נאָר וועגען עשירות אין דיעזער וועלט, אוצרות וועלכע ווערין מיט דער צייט צו נישט. בעססער איז עס צו דענקען וועגען אייביגע עשירות וועלכעס וועט קומען.

ערקלעהרער: גוט, האסטו געזאגט, ווייל אזעליכעס וואס איז אַט דאָ פֿאר דיא אויגין, דאס איז נאָר אויף א צייט, און עס פֿאַרגייט זייער גיך. אבער דיא בייא גאט פֿארבאָרגענע זאכין זייא זיינען אויף אייביג; זייא ווערין קיינמאל ניט פֿאַרגיין. און ווייל עס איז אַזוי, זיינען טאקי דיא אללע צייטליכע תענוגים, מיט דיא פֿליישליכע תאות, זייער נאהענטע

שכנים.... און ווידער פארקעהרט, דיא צוקונפטיגע (אייביגע) זאכען, און דער פליישליכער זינדיגער ווילען, זיינען זייער ווייט און פרעמד איינער פון צווייטין. און דארום, ווערין טאקי דיא ערשטע צוויא, זייער גיך בעפריינדעט, און זייא גייען אין דער וועלט אללע מאל צוזאמען. אבער צווישען דיא לעצטע צוויא, (צווישען אייביגע זאכין און זינדיגען ווילען), איז אללע מאל דא א צושיידונג; איינער קען דעם אנדערין געבען זיך ניט דולדין....

און אזוי האב איך אין חלום ווייטער געזעהן וויא ערקלעהרער האט משיחי'ן בייא דער האנד אנגענומען און האט איהם צוגעפיהרט צו איין ארט וואו דארט אונטער א מויער האט געברענט א פייער. בייא דעם פייער איז איינער געשטאנען און האט געהאלטין אין איין גיעססען וואססער, אום דאס פייער צו פארלעשין. און דאך האט דאס פייער אלץ שטארקער און הייסער געברענט.

דאס זעהענדיג, האט משיחי געפרעגט: וואס בעדייט דען דאס?

ערקלעהרער: דיעזעס פייער איז אנגעצונדען געווארין אין דאס מענשליכע הארץ, נאכדעם דאס דער מענש האט געגלויבט אין דיא בשורה פון משיח, און דער חסד פון גואל צדק האט אין זיין הארץ געווירקט דאס געטליכע ווערק, (ד.ה. ער האט אין זיך מקבל געווען דעם רוח הקדש, און איז געווארין א נייא געבארענער מענש, מיט א הארץ וועלכע ליעבט גאט ב"ה, און איז ערלייזט פון זינד און טויט). און דער, וועלכער שטייט און האלט אין איין גיעססען וואססער אום דעם פייער צו פארלעשין, דאס איז דער שטן. דאס אבער וואס דוא זעהסט, דאס נאך דעם אללעם, ווערט דער פייער נאך שטארקער און הייססער, את דאס וויל איך דיר גלייך ווייזין וויא אזוי עס געשעהט. און אזוי האט ערקלעהרער

משיחי׳ן אנגענומען בייא דער האנד און האט איהם צוגעפֿיהרט צו דער צווייטער זייט מויער, און האט איהם געוויעזען וויא איין מאן שטייט מיט גרויסע קוואָרט אייל אין דער האַנד, און האלט אין איין גיעססען אייל אין דעם פֿייער, ווען קיינער זעהעט ניט.

משיחי: (צו ערקלעהרער): וואס בעדייט דאס?

ערקלעהרער: דיעזער מאן, דאס איז דער משיח, וועלכער ערקוויקט, ערפֿרישט, און קרעפֿטיגט שטענדיג דאס געטליכע ווערק, וועלכעס האט אנגעפֿאנגען צו לעבין אין דאס מענשליכע הארץ. יאָ, דער משיח גיעססט אָלץ צו חֶסֶד־אֵייל (ד.ה. רוח הקֹדש און קרעפֿטיגע אמונה); און דורך דעם מיטטעל בלייבט זיין קהלה אללע מאל אַ הייליגע קהלה וועלכע איז בעגנאַדיגט פֿון גאט ב"ה, האָטש דער שטן בעמיהט זיך מיט אללע קרעפֿטין געגען דעם צו ארבייטין. און דאס וואס דוא זעהסט איהם (דעם משיח) שטיין פֿארבאָרגין אונטער דער וואַנד, דאס זאל דיר צו פֿארשטיין געבין דאס דיא אַללע מאמינים, וועלכע ווערין פֿון שטן פרובירט, זייא איז עס שווער צו דערקענען וויא אַזוי דער רוח הקֹדש ווירקט אין זייער נשמה און וויא אַזוי דיא פֿעסטע אמונה ווערט בייא זייא גוט אויפֿגעהאלטין.

איך האב דערנאך געזעהן וויא ערקלעהרער האט משיחי׳ן נאכאַמאל אנגענומען בייא דער האנד און האט איהם אריינגעפֿיהרט אין איין פרעכטיגען אָרט, וואו עס איז געווען צו זעהן איין זייער שיינער פּאַלאסט, וואס איהם אנקוקענדיג, איז משיחי זייער דערפֿרייט געוואָרין; בפרט זעהענדיג אויף דיא דעכער פֿון פּאַלאסט מענשין שפאצירען וועלכע זיינען געווען אנגעטהון מיט גאלדענע קליידער.

משיחי (צו ערקלעהרער׳ן) וויא? איז אונז ערלויבט אַהין צו צוגיין?

אויף דעם האט ערקלעהרער משיחי׳ן דיא האנד דערלאנגט

און האט איהם צוגעפיהרט צום טהויער פון פאַלאסט. דאָרט פאַר דעם טהויער זיינען געשטאנען אַסאך מענשין, אללע וועלינדיג זיך אין פאַלאסט אריין צושטופען, אבער קיינער פון זייא האט עס געקענט.ביים טהויער איז געזעססין אַ מאַן בייא איין טיש, וועלכער האט נעבען זיך געהאט אַבוך און שרייבגעצייג, אום אויפצושרייבין און איינצוצייכענען דיא נעמען פון דיא, וועלכע האבין געוואָלט אריין אין פאַלאסט, אבער איך האב געזעהן וויא אין טהויער־וועג שטייען אַסאך בעוואפענטע מענשין, וועלכע זיינען גרייט, מיט זייערע אללע קרעפטין מלחמה צו האלטען און אַנצוטוהען דיא גרעסטע יסורים, און שמערצין אַט צו דיא אללע, וועלכע וויללען אריינקומען אין פאַלאסט. און דאס זעהענדיג איז משיחי ערשטוינט געוואָרין.— ענדליך, ווען יעדער איינער האט זיך צוריק געצויגין פאַר מורא פון דיא בעוואפענטע מענשין וועלכע האבין ניט צוגעלאזין צום פאַלאסט, האט משיחי געזעהן, וויא איין מאַן מיט קורראַזש און פעסטין־גייסט, איז צוגעגאנגען צום מאַן וועלכער האט איינגעשריבען און האט געזאגט: הערר, שרייבט איין מיין נאמען. און וויא דאס איז געשעהן, (האט משיחי ווייטער געזעהן, וויא) דער מאַן האט בעקומען אַ סאלדאַטסקע היטעל אויף'ן קאָפּ, און דער מאַן האט זיין שווערד ארויסגעצויגען* און האט זיך קרעפטיג אַלאָז־געטהון צום טהויער פון פאַלאסט געגען דיא אללע בעוואפענטע מענער וועלכע זיינען איהם וויא דיא ווילדע מערדער איבערפאַלען, איינפאַך איהם צוטייטין, אבער דער מאַן, האט דורך־אויס קיין קורראַזש און מוטה ניט פאַרלאָרין. ער האט אויף אללע זייטען געשלאגען וויא איין צאָרענדיגער

* דאס סאלדאַטסקע היטעל דאס איז דער „כובע-ישועה" און דיא שווערד, דאס מיינט מען דיא שטארקע אמונה און בטחון אין גאט ב"ה, וועלכעס גיט קראפט אללעס בייצוקומען. די לנבון.

גבור. און נאכדעם, דאס ער און זייא האבין זיך אַ היבשע ווײלע אַרומגעראַנגעלט, און זייא, אויך ער, האבין שטארקע קלעפּ און וואונדין בעקומען — איז ער דורך געדרונגען דורך זייא אללע, פאָרווערטס, אין פּאַלאסט אריין. — אויף דעם האט זיך גלייך געהערט דיא פרייליכע שטיממע פון דיא אללע וועלכע האבין שפּאַציערט אויף דיא דעכער פון פּאַלאסט, וויא זייא האבין מיט פרייד פאַר איהם אויסגערופען:

אַריין, אַריין! — ברודער, וואהל איז דיר!
דיא קרוין פון כבוד וואַרטעט אויף דיר!

אַזוי איז דער מאַן אַריין אין פּאַלאסט און איז גלייך אָנגעקליידעט געווארין מיט דיא זעלבע קליידער וועלכע דיא מענשין אין פּאַלאסט האבין געטראגין.

משיחי האט דערבייא זיסס געשמייכילט און געזאגט:

איי, יאָ, איך פאַרשטייא דיא דייטונג אָט פון דאס, וואס איך האב דאָ געזעהן. *

איצט האט משיחי געזאגט צו ערקלעהרער'ן: לאָז מיר וועל איך מיר גיין אויף מיין רייזע ווייטער.

ערקלעהרער: אָ ניין, בלייב נאָך אַ ווײלע ביז איך וועל דיר נאָך וואס ווייזין; דערנאך ערשט זאלסטו גיין דיין וועג. און אַזוי האט ער משיחי'ן אנגענומען בייא דער האנד און איהם אריינגעפיהרט אין איין זייער דונקלען צייממער וואו איין מאַן איז געזעססין איינגעשלאָססין אין איין אייזערנע שטייג. דער איינגעשלאָססענער האט אויסגעזעהן זייער טרויעריג, און מיט צוזאמען-געלייגטע הענד איז ער געזעססין און האט געזיפצט גלייך וויא זיין הארץ וויל אין איהם צושפּרונגען ווערין.

---

* ליבער אידישער לעזער, ערלויב מיר דיר צו פרעגין: פאַרשטייסט דוא אויך דיא דייטונג אָט פון דיעזע וואונדערבארע געשיכטע?

משיחי: וואס בעדייטעט דען דאס?

ערקלעהרער: איך ראטה׳ דיך דוא זאָלסט אליין מיט דעם מאַן שפרעכען.

משיחי — צום מאַן: ווער ביסטו?

דער מאַן: נוא בין איך דאס וואס איך בין אמאל ניט געוועז.

משיחי: וואס ביסטו דען אמאל געוועז?

דער מאַן: אַמאל בין איך געוועז — וויא עס האט מיר און לייטין געשיינט — אַ ריכטיגער בעל תשובה פֿון וועלכען מען וואלט געקענט גוטעס האָפֿפֿען; אמאל בין איך געוועז — וויא עס האט זיך מיר געדאַכט — אויף׳ן ריכטיגען וועג צו דער הימלישע שטאדט, און איך האב מיר געפֿרייט ביים געדאנקען דאס איך וועל אַהין צוקומען.

משיחי: נוא גוט, אבער וואס ביסטו איצט?

דער מאַן: אוי, איצט בין איך איין פֿערלאָרינער מענש! איך בין איינגעשלאָססין אין דיזע פֿינסטערנים גלייך אַט וויא אין דער אייזערנע שטייג. אַך איך קען פֿון איהר ניט ארויס, און קען צו קיין פֿרייהייט ניט קומען; אַך, איצט קען איך שוין דיא פֿינסטערנים ניט מעהר פֿארלאָזין!

משיחי: אבער וויא אַזוי ביסטו געקומען אַט. אין אַזא שרעקליכע לאַגע?

דער מאַן: איך בין פֿויל געוועז, איך האב אויפֿגעהערט וואַך און מונטער צו זיין; איך בין וויא אַ שכור׳ער געגאנגען נאך דיא תאוות פֿון מיין הארץ; איך האב געזינדיגט געגען דאס ליכט פֿון גאט׳ס וואָרט און געגען זיין חסד; איך האב בעטְרִיעבט דעם הייליגען גייסט און ער איז פֿון מיר גענצליך פֿארשְׁוואונדען; איך האב מיר אליין איבערגעגעבין דעם שטן און ער איז מיין הערר געוואָרין; איך האב גאט אַזוי שטארק ערצעֹרינט ביז ער, האט מיר גענצליך פֿארלאָזין; איך האב

מיין הארץ אַזוי שטארק פֿערהאַרטעוועט דאס עס קען שוין גאָר ניט וויַיך ווערין, אום (אמת) תשובה צו טהון!

משיחי (צו ערקלעהרער'ן): איז דען פֿאַר אַזא מאַן שוין גאָר קיין האָפֿפֿנונג ניטאָ?

ערקלעהרער: פֿרעג איהם.

משיחי (צום מאַן): איז דען ניט מעהר קיין האָפֿפֿנונג? מוזטו דען בלייבען געפֿאַנגען אין דער אייזערנע שטייג, אין דיא אייביגע פֿינסטערנים?

דער מאַן: ניין, גאָר קיינע!

משיחי: ווארום דען?—דער בן־המבורך איז מלא רחמים!

דער מאַן: איך האב דעם בן־אלהים אויף'ם נייע געקרייציגט; איך האב איהם געשענדעט און געשענדעט זיינע צדקות; זיין הייליגעס בלוט איז בייא מיר געהאלטין געווארין וויא אומריינעס בלוט, און דעם הייליגען גייסט האב איך מחרף ומגדף געוועזן; און דארום האב איך מיר אלייז אויסגעשלאססען פֿון אללע גוטע הבטחות. איצט איז פֿאַר מיר ניט געבליעבען וויא נאָר שרעקליכער פֿלוך און שווערע ליידין, וועלכע וועלין אויף מיר קומען ביים יום הדין ווען גאט'ס גרויסער צאָרין וועט מיר צושמעטטערין וויא איין שרעקליכער פֿיינד.

משיחי: וואס אבער האט דיר דאַצו געבראַכט, זיך אליין אריינצוברייננגען אין אַזא שרעקליכע פֿינסטערנים?

דער מאַן: אַך, דיא תאוה; פֿערגניגונגען און גרויסקייט פֿון עולם הזה, וואס דורך זייער געניעססען האב איך מיר איינגעבילדעט, דאס איך וועל גרויסע פֿרייד האבין. איצט אבער שטעכט און נאָגט מיר יעדעס איינע פֿון זייא, גלייך וויא גיפֿטיגע ווערים!

משיחי: אבער קענסטו ניט, אָט נאָך איצט, תשובה טהון, און זיך שיידין פֿון דיא זינד?

דער מאַן: גאָט האָט פֿאַר מיר פֿאַרשלאָססין דעם וועג פֿון תשובה! מיין הארץ איז אַזוי טויט דאס זיין וואָרט וועקט מיך שוין גאָר ניט אויף צום גלויבין. יאָ, ער האָט מיר דאָ אין דער אייזערנע שטייג איינגעשלאָססין און דיא גאַנצע וועלט איז ניט אים־שטאַנד מיך פֿרייא צו מאַכין. אייביגקייט, אָך אייביגקייט! וויא זאָל איך מיר שטעללין געגען דאס שרעקליכסטע וועלכעס דוא ברייגגסט אויף מיר אָהן־אויפֿהער?

„געדענק גוט"—האָט ערקלעהרער צו משיחי'ן געזאָגט —„אָט דעם אומגליק פֿון דיעזען מאַן!—זאל עס דיר זיין איינע אייביגע וואָרנונג."

משיחי: יאָ ווירקליך, דאס איז שרעקליך!—גאָט זאל מיר העלפֿין איך זאל זיין שטענדיג וואַך, אום פֿלייססיג תּפֿלה צו טהון, דאס איך זאל אפּגעהיט ווערין אָט פֿון דעם מאַן'ס אומגליק.—„הערר," האָט משיחי דערנאָך צו ערקלעהרער'ן געזאָגט—„איז נאָך ניט דיא צייט איך זאל גיין מיין וועג?

ערקלעהרער: וואַרט נאָר ביז איך וועל דיר נאָך איין זאַך ווייזין, דערנאָך קענסטו דיר גיין דיין וועג. און אַזוי האָט ער משיחי'ן אנגענומען בייא דער האַנד און האָט איהם אריינגעפֿיהרט אין איין צימער, וואו איין מאַן איז דאָרט גראַד דאמאָלסט אויפֿגעשטאַנען פֿון שלאָף, און בְּעֵת ער האָט זיך געהאלטין אין אָנטהוען דיא קליידער, האָט ער (דער מאַן) געציטטערט און איז געוועזן זייער דערשראָקין.

„ווארום ציטטערט און שרעקט זיך אַזוי דער מאַן?"—האָט משיחי בייא ערקלעהרער'ן געפֿרעגט.

ערקלעהרער האָט דעם מאַן געהייסין ער זאל משיחי'ן זאגין ווארום ער איז אַזוי איינגעשראָקין, און דער מאַן האָט משיחי'ן דיעזע ווערטער דערציילט: „היינט נאַכט האָב איך אין שלאָף געהאַט אַ שרעקליכען חלום: דער הימעל איז דונקעל געוואָרין, און עס האָט דערנאָך אַזוי שרעקליך

געדונערט און געבליצט דאס עס איז אויף מיר געפֿאַללען טויט־שרעק. און וויא איך האב דערנאך ארויפֿגעקוקט צום הימעל האב איך געזעהן וויא דיא וואלקענס האבין זיך פלוצלונג וואונדערליך צו־טיילט, און באַלד ד׳רויף האב איך געהערט איין געוואַלדיגעס שופר־בלאָזין, און איך האב דערזעהן אַ מאַן וועלכער איז געוועזן ארומגערינגעלט פֿון צעהנטויזינדער הייליגע מלאכים, אללע אין פֿייעריגע פֿלאַמען; אויך דער גאנצער הימעל האט דאמאלסט אויסגעזעהן וויא אַ ים פֿון פֿייער. דערנאך האב איך געהערט וויא אַ קול שרייט: שטייט אויף איהר טויטע און קומט צום געריכט! — תיכף זיינען צושפרונגען געוואָרין אללע פֿעלזינס, און אללע קברים האבין זיך אויפֿגעעפֿענט, און דיא טויטע זיינען פֿון זייא ארויסגעקומען. אַסאך, אָט פֿון דיא וועלכע זיינען ארויסגעקומען פֿון דיא קברים, האביז מיט פֿרייד ארויפֿגעקוקט אין דער הויך, אבער אַסאך פֿון זייא האבין זיך געזוכט צו בעהאלטין אונטער דיא בערגלאַך און זיך צו פֿאַרשטעקין ערגעץ וואו אין אַ לאָך. נאכדעם האב איך געזעהן וויא דער מאַן צווישען דיא וואָלקינס האט איין בוך געעפֿענט און האט בעפֿאָהלין אללע מענשין זאלין זיך פֿאַר איהם שטעללין. דאָך, דער גרויסער פֿלאַם פֿייער, וועלכער איז געוועזן פֿאָר איהם, האט אַ צווישען־שייד געמאכט צווישען איהם און צווישען דיא, וועלכע זיינען פֿאר איהם געשטאנען, וויא צווישען דעם ריכטער און צווישען דעם אנגעקלאגטען וועלכער שטייט פֿאַר געריכט.

נאכדעם האב איך געהערט וויא אַ שטיממע האט אויסגערופֿען, צו דיא מלאכים וועלכע האבין דעם מאַן ארומגערינגעלט: „זאַמעלט דאס ווילדע גראָז, דיא פֿאַלאָווע און שטעכלינגע, און ווארפֿט זייא אריין אין ים פֿייער.״ און גלייך דארויף האט זיך אונטער מיינע פֿים געעפֿענט דאָס

מויל פֿון דער ערד. אַ גרויסער דיקער רויך, וויא דער רויך פֿון אַ קאַלך־אויבֿין, איז פֿון דאָרט ארוים מיט ברענענדיגע היץ; אויך האט זיך פֿון דאָרט ארוים געהערט שרעקליכע יאָמערן, געוואַלדין און געשרייען. ד'רויף ווייטער האב איך געהערט וויא דיא זעלבע שטיממע האט אויסגערופֿען: „זאַמעלט דיא ווייץ אין דיא שייערין.” און איך האב געזעהן, וויא פֿיעלע זיינען אין דער הויך אויפֿגעהויבין געוואָרין און זייא זיינען ארויף און אריינגענומען געוואָרין אין וואָלקין. אבער איך בין געבליעבען אונטען אליין. איך האב מיר געזוכט צו בעהאלטען, אבער איך האב עס ניט געקענט, ווייל דיא אויגין פֿון דעם מאַן וועלכער איז געוועזן אין וואָלקין האבין אויף מיר געבליקט. דאצו־נאָך האב איך מיר דאמאלסט דערמאנט אָן אללע מיינע זינד און מיין געוויססען האט מיר פֿון אללע זייטין זייער שרעקליך אָנגעקלאגט; בייא דעם האב איך מיך פֿון שלאָף אויפֿגעכאַפּט.

משיחי: אבער וואס האט אייגענטליך אויף דיר אַזא שרעק געבראכט?

דער מאַן: איך האב געגלויבט דאס דער יום הדין איז שוין געקומען, און איך בין נאָך גאָר ניט צוגעגרייט, פֿאר'ן געריכט צו שטיין. מעהר פֿון אללעס האט אויף מיר שרעק געבראכט, ווען איך האב געזעהן דאס דיא מלאכים האבין אַזוי פֿיעל מענשין אויבֿין ארויף גענומען און מיך האבין זייא אונטען אליין געלאָזין; און אונטער מיינע פֿיס איז נאָך דער גיהנם געעפֿנעט געווארין! מעהר נאָך פֿון אללעס, האט מיך מיין געוויססען געפּלאגט ווען איך האב געזעהן דאס דער גרויסער וועלט־ריכטער לאָזט זיין אויג ניט אראָפּ פֿון מיר, און קוקט מיך אָן מיט צאָרין.

ערקלעהרער (צו משיחי'ן): האסטו דיר דאס אללעס אין הארצין אריינגענומען?

משיחי: יאָ, יאָ, מיין הערר; דאס ערוועקט אין מיר פחד, אבער אויך האָפֿנונג!

ערקלעהרער: נוא־זְשֶׁע בעהאלט דאס אללעס אין דיין זִכָּרון, דאס וואס דוא האסט דאָ געזעהן און געהערט. דאס זאל בייא דיר ווערין וויא איין שטעכלינגע, וועלכע זאל דיך טרייבין אַלץ וויטער אויף דעם וועג וועלכען דוא דארפֿסט גיין.

משיחי האט איצט זיינע לענדין אונטערגעגאַרטעלט און האט זיך פֿאַרטיג געמאכט צום וועג; און ערקלעהרער האט צו איהם געזאגט: „דער טרייסטער,* גוטער משיחי, זאל מיט דיר זיין און ער זאל דיר באַלייטין אויף דיין וועג, וועלכער פֿיהרט אַהין צו יענער הימלישע שטאדט.“ — און אַזוי האט משיחי אנגעהויבין זיין וועג וויטער צו גיין און האט פֿרייליך אויסגערופֿען:

האָב, געזעהן וואס נוצליך איז, און זעלטען שיין;
אויך וויא שרעקליך ס'איז פֿון וועג אַראָפּ צו גיין.
איך וויל געדיינקען אללע מיינע יאָהרין
אללעס וואס איז מיר דאָ געוויזען געוואָרין!

---

* דער טרייסטער, דאס איז דער רוח הקדש, פרקליט, יוחנן ט"ז ו—י"ד.

פֿינפֿטעס קאַפּיטעל.

איך האב געזעהן ווייטער אין מיין חלום, דאס דער וועג אויף וועלכען משיחי האט געדאַרפֿט גיין איז געוועזן פֿון ביידע זייטען אָבגעצאָמט מיט אַ מויער, וואס דיא מויער רופֿט מען „ישועה" (הילפֿע). אָט אויף דיעזען וועג איז דער בעלאַדענער אַלץ ווייטער און ווייטער געגאַנגען, דאָך אבער שווערליך, איבער דיא משא וועלכע איז געלעגען אויף זיינע פּלייצעס. — ער איז אַזוי פֿעסט געגאַנגען ביז ער איז אַרויף געקומען צו איין אָרט אין דער הויך וואס דאַרט איז געשטאַנען איין קרייץ* און אַביססעל ווייטער פֿון דעם אַרט, איז דער ניעדער, איז געוועזן צו זעהן אַ קבר. נון האב איך געזעהן אין חלום, דאס גראד ווען משיחי איז צוגעקומען צום קרייץ האבין זיך געעפֿענט דיא שטריק וועלכע האבין דיא משא פֿעסט געהאלטין אָן זיינע פּלייצעס, און דיא משא האט זיך אַהין, צום קבר אַראָפּגעקייקעלט. דאָרט אין קבר איז זיא אַריינגעפֿאללען און פֿון דאַמאלסט־אָן איז זיא שוין מעהר ניט געזעהן געוואָרין.

דאמאלסט איז משיחי'ן פֿרייליך געוואָרין, און ער האט זיך זייער לייכט געפֿיהלט; און אויס אַ הארץ פֿולל מיט פֿרייד האט ער אויסגערופֿען: „ער האט מיר רוה געשיינקט דורך זיינע שמערצין, און לעבין דורך זיין טויט." דערנאך איז משיחי אַ היבשע ווילע דאָרט שטילל און רוהיג

---

* (און אויף דעם קרייץ, איינער צוגעשלאגען מיט נעגעל, זיינע הענד און זיינע פֿיס, און דארונטער געשריעבען „על לא חמס עשה, ולא מרמה בפיו" . . . „והוא מחולל מפשעינו" . . . „ויהוה הפגיע בו את עון כלנו" . . . ישעיה נ"ג).

געשטאנען אום צו זעהן און צו שטוינען; דען עס איז בייא איהם וואונדערליך געווען צו פּיהלען וויא דער בליק אויף דעם געקרייציגטען מאַכט איהם פֿרייא פֿון זיין שווערע משא. ער האט אַהין צום קרייץ געבליקט ביז זיינע אויגין זיינען איהם איבערגעגאַנגען פֿון טרערין וועלכע האבין גערונען איבער זיין פּנים. און אַזוי וויא ער איז אַזוי געשטאנען און דיא טרערין האבין זיך פֿון זיינע אויגען געגאָססין זענין צו איהם צוגעקומען דרייא ליכטיגע ברואים און האבין איהם בעגריסט מיט דיא ווערטער: „פֿריעדען זייא מיט דיר!" דער ערשטער האט צו איהם געזאגט: „דיינע זינד זיינען דיר פֿארגעבין"; דער צווייטער האט איהם זיינע שמוציגע קליידער אויסגעטהוען און האט איהם אנגעטהוען מיט ריינע ליכטיגע קליידער; דער דריטער, האט איהם געלייגט אַ חותם אויף'ן שטערין, און האט איהם געגעבין איין גע'חתמע־טין בריעף, און האט איהם בעפֿאָהלען אין בריעף צו בליקען דיא גאנצע צייט וואס ער וועט זיין אויף דיא רייזע, און דיעזען בריעף זאל ער איבערגעבין, אַלס צייכין, ווען ער וועט צוקומען צום טהויער פֿון הימעל. און אַזוי וויא זייא האבין דאס געענדיגט, זיינען זייא זיך אַוועק זייער וועג.

משיחי האט דאַמאלס געשפרונגען פֿאַר פֿרייד און איז זיך געגאנגען זיין וועג פֿרייליך, זינגענדיג:

מיט אַ פּאַק זינד בין איך געווען בעלאָדען,
מיט פֿיעל שמערצין בין איך געקומען אַהער;
אָ וויא הייליג מוז זיין אָט דיעזער באָדען, —
אָ וויא טרייא און ליעב מוז זיין אָט דיעזער הערר.
דאָ אויף דעם קרייץ איז ער פֿאַר מיר געשטאָרבין, —
דאָ האט ער מיר פֿון אייביגען טויט בעפֿרייט;
דאָ האט ער פֿאר מיר דעם הימעל ערוואָרבין, —
אָ, לויבין וויל איך דיר, הערר, אין אייביגקייט.

זעקסטעס קאפיטעל.

איך האב דערנאך געזעהן אין חלום וויא משיחי איז ווייטער געגאנגען, ביז ער איז אראָפּגעקומען אין טאָהל דאָרט האט ער דערזעהן וויא אַ ביססעל אָן אַ זייט פֿון וועג, ליעגען דרייא מענשין און שלאָפֿין, און זייערע פֿיס זיינען געשלאָססען אין קייטין. איינעם האט מען גערופֿען „טִפֵּשׁ" דעם אנדערין „פֿוילענצער," דעם דריטטען „איינגעבילדעטער." וויא משיחי האט זייא געזעהן אין אַזאַ טרויעריגע לאַגע, האט ער געפֿרובירט טאָמער וועט ער זייא קענען אויפֿוועקען; און האט דארום צו זייא געשריען: „איהר זייט דאָך גלייך צו דיא וועלכע שלאָפֿין אויף'ן שפּיץ פֿון זעגעלבוים; דען אונטער אייך איז דאָך דער טויטער ים; אַ תהום וועלכער האט גאָר קיין גרונד ניט. אָ, וואַכט אויף און קומט אַהער; ווילט נאָר, וועל איך אייך בעהילפֿליך זיין פֿון דיא קייטין לויז צו ווערין" — דערנאך האט משיחי ווייטער געשריען — „ווען דאַ וועט פֿארבייא־גיין אָט דער, וועלכער גייט ארום וויא א ווילדער לייב, וועט איהר דאָך פֿון איהם געווים אויפֿגע־פֿרעססען ווערין!" אבער אויף דעם האבין זייא משיחי'ן אנגעקוקט מיט אויסגעגלאָצטע אויגין און האבין, יעדער איינער פֿון זייא, געענפֿערט. „טִפֵּשׁ" האט געזאגט: איך זעה קיין סכנה ניט. „פֿוילענצער" האט געזאגט: אַיי, אַיי, נאָר נאָך אַביססעלע שלאָפֿין. „איינגעבילדעטער" האט געזאגט: עס איז ניט דיין געשעפֿט; יעדער זאל זארגין נאָר פֿאר זיך אליין. — און אַזוי זיינען זייא זיך טאַקי ווייטער געשלאָפֿען, און משיחי איז זיך געגאנגען ווייטער זיין וועג. אבער משיחי'ן איז עס

געווען אַ הארץ ווייטיג, דאס מענשין וועלכע געפינען זיך אין אזאַ סכנה זאלין פון זיך אפשטויסין דאס גוטע וואס אַ מענש וויל מיט זייא טהון, אוים פרייען וויללען, און בייא זייא זאל אַזוי קיין ווערט ניט האבין דיא מיה פון איין מענשין וועלכער קומט זייא אויפצו־וועקין און זוכט זייא צו העלפין פרייא צו ווערין פון דיא קייטין. און וויא ער איז אַזוי טרויעריג געווען נאכדענקענדיג איוף דאס פארגאַנגענע, האט ער דערזעהן וויא אויף דער לינקע זייט פון וועג, איבער דיא מויער הער־איבער, שפרינגען אריין צווייא מענער און זייא גייען האַסטיג איהם צו דעריאָגין, איינעם פון זייא האט מען גערופען „צערעמאָניסט״* דעם אנדערין האט מען גערופען „צבוע׳יאַק.״ און וויא דיא ביידע זיינען צוגעקומען צו משיחי׳ן האט זיך צווישען זייא אנגעהויבין אזאַ שמועס:

משיחי: מיינע הערדין, פון וואנען קומט מען און וואוהין גייט דיא רייזע?

צערעמאָניסט און צבוע׳יאַק: מיר זיינען געבארין אין לאַנד „נארישער־כבוד,״ און מיר רייזין אום געריהמט צו ווערין, צום בארג ציון.

משיחי: ווארום אבער גייט ניט אייער רייזע דורך דעם קליינעם טהויעריל וועלכער איז ביים אנפאנג פון דיעזען וועג? ווייסט איהר דען ניט וואס דער הערר האט געזאגט: „וועלכער עס קומט אריין דורך איין אנדער זייט, און גייט ניט אריין דורך׳ן טהויער דער איז אַ גנב און אַ רויבער?״

צערעמאָניסט און צבוע׳יאַק: אריין גיין דורך׳ן טהויער האלטין אללע אונזערע לאַנדס־לייט פאַר איין צו־ווייטין

---

* צערעמאָניסט, הייסט איינער, וועלכער זיין גאנצע רעליגיאָן בעשטייט נאָר פון מנהגים, פאָרמען, מצוה׳לאך א.ז.וו. און נאָר דורך אויסערע צערעמאָניעס זוכט ער גאט צו געפעללען. די לנבון.

אומוועג. בייא זייא איז עס דיא מאָדע דעם קורצערין וועג צו גיין און איבער דיא מויער צו שפרינגען: און אַזוי האבין מיר עס אויך געטהון.

משיחי: איז דאס אבער ניט איין פערברעכען געגען דעם הערר, וואס מיר זיינען אויף'ן וועג צו זיין שטאדט? ווען מען איז אַזוי ווידער־שפּענסטיג געגען זיין הייליגע וויללען.

צערעמאָניסט און צבוע'יאַק: וואס דאס אָנבעלאַנגט, דאס דאַרף גאָר ניט הארין; דען אַזוי וויא מען איז זיך נוהג אַזוי איז עס — איינמאל־פאַר־אללע־מאל — צו טהון. מען וואָלט דיר געקענט איבערווייזין דאס דיזער מנהג איז שוין עלטער פון טויזנד יאָהר.

משיחי: אבער וועט אייער טענה אויך קענען גילטען ביים יום הדין?

צערעמאָניסט און צבוע'יאַק: דער מנהג וואס בעשטייט שוין מעהר פון טויזנד יאהר וועט אָהן אַ שום ספק גילטען מיט רעכט, פאַר אַ ריכטער וואס איז אונפּאַרטייאיש. אויסער־דעם, וואס מאכט עס דען אויס, אויף וואס פאַר איין אופן מיר זיינען געקומען אויף דעם וועג, אַביא מיר גייען אויף איהם. זיינען מיר אויף'ן וועג, אַזוי זיינען מיר אויף איהם. דוא, וואס דוא ביסט געקומען דורך'ן טהויער'ל, ביזטו דאָך אויך נאָר אויף דעם זעלבען וועג, וויא מיר—וואס מיר זיינען איבער דיא מויער אריינגעשפּרונגען. היינט מיט וועלכען ביסטו עפּעס בעססער פאַר אונז?

משיחי: איך גייא וויא מיין הערר האט געהייססין גיין, אבער איהר גייט נאך אייערע אייגינע המצאות. איהר זייט שוין איצט ביים הערין פאַררעכינט פאַר גנבים. דארום מיין איך דאס אַם ענדע פון דער רייזע וועט איהר ערשט ווירקליך בעטראכט ווערין אַלס זייער ניט אַרענטליכע מענשען, יאָ,

איהר זייט אריינגעקומען אָהן זיין ווילּלען, נאך אייערע אייגינע המצָאות; און איהר וועט אויך מוזין אַזוי ארויסגיין אָהן זיין חסד און אָהן זיין ישועה.

אויף דיא ווערטער האבען זייא גאָר ניט געפֿונען וואס צו ענפֿערין, נאָר צו זאגין–צו משיחי'ן–„דוא מעגסט זיך אליין עצות געבין!"

איך האב דערנאך געזעהן אין חלום, וויא זייא זיינען אלע דרייא געגאנגען זייער וועג, אבער שוין מעהר ניט פֿיעל געשפראָכען צווישען זיך. דיאביידע האבען נאָר דאס נאך געזאגט צו משיחי'ן; דאס וואס געהער צו חוקים און מצות זיינען זייא זיכער אַז זייא האלטען אללעס און זייא זיינען אלעם מְקַיֵּם פונקט אַזוי גוט וויא ער; און דארום, שיינט עס זייא, דאס עס איז גאר ניטא קיין אונטערשיעד צווישען זייא און איהם. דאס איינציגע–האבען זייא וויטער צו איהם געזאגט–איז נאָר דער ראָק וועלכען דוא טראגסט אויף דיר, וואס איהם האט דיר געוויסס געגעבין דיינער אַ שכן אום דיין שאַנדע צו פֿארדעקען.

משיחי: דורך געזעצין און מצות קענט איהר ניט גע־רעטעט ווערין, ווען איהר זייט ניט אריין דורך דעם טהויעריל, וועלכער איז דער אריינגאַנג צו דיעזען וועג.–און וועגען דעם ראָק וואס איך טראג, קען איך אייך אַזוי פֿיעל זאגין, דאס ער איז מיר געגעבין געוואָרין פֿון דעם הערר פֿון דעם אָרט אַט וואָהין איך גייא; און טאַקי אַזוי וויא איהר זאגט, אום מיין שאנדע צו פֿארדעקען. דער ראָק איז בייא מיר אַ צייכען דאס ער ליעבט מיך, ווייל אַט פֿריהערט האב איך מעהר ניט פֿערמאגט וויא אלטע אפגעניצטע שמאַטעס. און אויסערדעם איז מיר דיעזער ראָק צום טרייסט אויף דיא גאנצע רייזע, ווייל איך האב דעם מוטה צו דענקען, דאס ווען איך וועל צו קומען צום טהויער פֿון דער שטאדט, וועט מיר דע־

הערר גאנץ גוט דערקענען אָן דעם ראָק וואס איך גייא אַנגעטהוען, טאַקי דיעזען ראָק וועלכען ער אליין האט מיר מיט חסד געשיינקט, אָט אין יענעם טאג ווען ער האט פֿון מיר אראָפּגעצויגען דיא שמוציגע און צוריססענע קליידער. נאכמעהר, איך האב אַ צייכען אויפֿין שטערין, וואס איהר האט איהם נאָך געוויסס ניט געזעהן. איינער וועלכער איז זייער נאהענט צום מלך האט מיר מיט דיעזען צייכען גע־חתמ'עט אָט אין דעם טאג ווען מיין משא איז אראָפּ גע־פֿאללען פֿון מיינע פלייצעס; אויך האט ער מיר געגעבען אַ בריעף מיטין חותם־המלך, איך זאל מיך מיט איהם טרייסטען לעזענדיג אין איהם אין דער צייט פֿון מיין רייזע. און איך בין אַנגעזאגט געווארין דעם בריעף איבערצוגעבען ביים טהויער פֿון היממעל, אַ צייכין דאס איך וועל דאָרט זיכער אריינקומען.—און דאס אללעס, גלויב איך, האט איהר ניט; און טאַקי נאָר דארום, ווייל איהר זייט געשפרונגען איבער דיא מויער און ניט אריינגעקומען דורך'ן טהויעריל.

זייא האבען דארויף מעהר גאָר ניט געענטפֿערט, נאָר זייא האבען זיך איינער דעם אנדערין אַנגעקוקט און האבען געלאַכט פֿון משיחי'ן און פֿון זיינע ווערטער. דערנאך האב איך געזעהן וויא זייא זיינען ווייטער געגאנגען; אבער משיחי איז געווען פֿאָראויס, און האט מעהר מיט זייא קיין וואָרט ניט גערעדעט. ער האט נאָר צו זיך אליין געשפראָכען, און דערבייא האט ער אַמאל געזיפֿצט, און אַמאל האט ער דערבייא געהאט פֿרייד און מוטה. אָפֿט האט ער געלעזין אין בריעף וועלכער איז איהם געגעבין געווארין פֿון יענעם גלענצענדין מאַן, און ער האט זיך דערבייא זייער דערקוויקט.

איך האב דערנאך געזעהן, דאס זייא זיינען אללע גע־גאנגען ביז זייא זיינען צוגעקומען צו אַ באַרג וואס מען רופֿט איהם „שווערינקייט״ און וואס אונטער איהם איז געווען אַ

קוואַל. אויך איז דאָרט געווען צווייא זייטין־וועגען, אויסער דעם גלייכען וועג וועלכער האט געצויגין גלייך פֿון דעם טהויעריל־אָן. איין וועג איז געווען לינקס, און דער אנדערער רעכטס, אָן דיא זייטין אונטער דעם בארג; אבער דער שמאָלער וועג איז געווען גלייך געצייגען צום שפּיץ פֿון באַרג, וועלכען מען האט גערופֿען „שווערינקייט."

משיחי איז גלייך צוגעגאנגען צום קוואַל און האט גע־טרונקען. און נאכדעם וויא ער האט זיין דאָרשט געשטיללט, האט ער אַנגעהויבען ארויפֿצושטייגען אויף׳ן באַרג דערבייא זינגענדיג מיט קורראַזש:

איך וויל אויפֿשטייגין, חאָטש עס איז אַזוי שווער.
ניט צוריק־טרעטען, אוי ניט, אויף קיינעם פֿאַלל!
איך זעה, דער וועג צום לעבען איז נאָר אָט דער.
שרעק ניט, לעב אויף מיין האַרץ; אויס מיט שמערץ און קוואַל!
בעססער, ווען איך שווער, גלייך אין דעם וועג צו גיין,
אלס קרום, ווען אויך לייכט, אבער ענדיגט מיט געוויין.

מיט דער צייט זיינען אויך דיא אנדערע צווייא רייזענדער צוגעקומען צום באַרג; וויא זייא האבען אבער געזעהן דאס דער באַרג איז הויך און שטארק משופּע׳דיג, און דאס עס זיינען נאָך דאָ צווייא אנדערע וועגען, האבען זייא זיך ענט־שלאָססען אין דיא זייטין־וועגען צו גיין; טאַקי מיט זייערע אייגינע מחשבות, מיינענדיג דאס אויף יענער זייט באַרג וועלען זייא ארויסקומען אויף׳ן וועג, אויף וועלכען משיחי איז געגאנגען. דיא צווייא זייטין־וועגען האט מען גערופֿען „געפֿאהר" און „פֿארדאַרבען." איינער פֿון דיא רייזענדער האט אויסגעוויילט דעם וועג „געפֿאַהר," וועלכער האט איהם פֿארפֿיהרט אין אַ גרויסען וואַלד; און דער אנדערער האט אויס געוויילט דעם וועג „פֿארדאַרבען," וועלכער האט איהם פֿארפֿיהרט אין אַ גרויסעם פֿעלד צווישען דיא הרי־החשך,

און דאָרט האט ער זיך אַזוי לאנג ארום געוואָגעלט ביז ער איז געפאַללען און איז שוין מעהר ניט אויפגעשטאנען.

איך האב משיחי נאכגעקוקט אום צו זעהן וויא אַזוי ער וועט ארויף אויף׳ן באַרג, און איך האב געזעהן וויא נאכדעם דאס ער איז האַסטיג געגאנגען, האט ער געמוזט אנהויבין צו גיין פּאַמעלאַך, און דערנאך האט ער גאָר געמוזט קלעטטערין אויף דיא הענד און אויף דיא פּיס, ווייל דער באַרג איז געווען זייער משופּע־דיג. אין מיטין באַרג, וואו עס איז נאך געווען האלב־וועגס ביז צום שפּיץ, איז געווען אַ סוכה געמאכט פון געפלאָכטענע צווייגין. דער הערר פון באַרג האט איהר דאָרט אויפגעשטעלט, כדי דיא רייזענדער זאלין זיך דאָרט ערפרישען. דאָרט איז דער סוכה, האט זיך משיחי צוגעזעצט, אַביססעל אפּצורוהען אין דעם אָטהעם אפּצוכאַפּען. דאָרט האט ער דעם בריעף פון בוזים ארויסגענומען און האט אין איהם געלייזען אום זיך צו ערקוויקען. דאָרט האט ער אויך גוט בעטראַכט זיין נייעם ראָק, וועלכער איז איהם געגעבין גע־ווארין ווען ער איז צום קרייץ צוגעקומען. נאכדעם אבער וויא ער האט זיך דערבייא זעלבסט אנגעהויבען זייער צוגעפעלין, האט ער אנגעהויבען אביססעל צו דרימלען ביז ער איז פעסט איינגעשלאפין. און דורך־דעם האט ער זיך דארט אויף יענעם אָרט אויפגעהאלטען ביז עס האט אנגעהויבין נאכט צו ווערין; און וויא ער איז אַזוי געשלאָפען, איז איהם דער בריעף ארויסגעפאַללען פון דיא הענד. אבער וויא ער איז אַזוי אין שלאָף געלעגין איז צו איהם אַ מאַן צוגעקומען און האט איהם געוועקט מיט דיא ווערטער: „גייא צו דיא מוראַשקע, דוא פוילער, און לערין בייא איהר וויא פלייססיג מען דאַרף זיין!״ בייא דיא ווערטער האט זיך משיחי פלוצלונג אויפגעכאַפּט פון שלאָף, און איז געגאנגען זיין וועג׳ס וויטער זייער האסטיג, ביז ער איז ארויפגעקומען אויף׳ן שפּיץ פון באַרג.

ווייא משיחי איז ארויפגעקומען אויף'ן שפּיץ פון באַרג, זיינען איהם אַנקעגען געקומען צולויפען צוויא מענשין. איינעם האט מען גערופען „שרעקענדיגער," דעם אנדערין האט מען גערופען „קיין־בטחון."—וואס לויפט איהר עפעס פארקעהרט? האט משיחי זייא אַ פרעג געטהון. אויף דעם האט שרעקענדיגער געענפערט: מיר זיינען געגאנגען אום צו קומען צו דער שטאדט ציון, און מיר האבין טאַקי דערגרייכט דעם שפּיץ פון דיזען באַרג „שווערינקייט"; אבער וואס מיר האבין אַלץ געפּרובירט ווייטער צו גיין איז אַלץ דיא סכנה גרעססער געווארין, און טאַקי דארום האבען מיר זיך אומגעקעהרט און מיר גייען איצט צוריק.

יאָ,—האט קיין־בטחון געזאגט—גראַד אַט דאָ אין וועג פאר אונז, האבין מיר געזעהן ליעגענדיג אַ פּאָר לייבין—(אויב זייא שלאפין אדער זייא זיינען וואַך, דאס ווייסין מיר ניט)— און מיר קענען גאר אַנדערש ניט דענקען, דאס ווען מיר וואָלטין נאָר צו זייא צוגעקומען, וואלטין זייא אונז אויף שטיקקער צוריססען.

„איהר מאכט מיר אָן אַ שרעק"—האט משיחי געזאגט—; „אבער וואָהין זאל איך אנטלויפּין אום געררעטטעט צו ווערין?"—גייא איך צוריק צו מיין אלטע היים, ווייס איך דאָך זיכער דאס איך וועל דאָרט שרעקילך אומקומען, וויל מיין שטאדט איז בעשטימט פאַרברענט צו ווערין מיט פייער און שוועביל. וועל איך אבער צוקומען צו דער הימלישע שטאדט, אַזוי בין איך געוויסס, דאס איך וועל דאָרט זיין אין זיכערהייט. אָ, איך מוז גיין ווייטער! צוריק גיין איז געוויססער טויט! אַהין, צום היממעל, גייט עס טאַקי מיט טויטשרעק אויף יענער זייט אבער, איז אייביגעס לעבין! יאָ, איך וויל ווייטער גייןǃ"

„שרעקענדיגער" און „קיין־בטחון," זיינעז ביידע, ווייא

פֿריהערט, געלאָפֿען צוריק, בארג אראָפּ; און משיחי איז זיך געגאנגען זיין וועג'ס ווייטער. וויא אבער ער האט נאכגעדענקט אָן דאס וואס דיא צוויא מענשין האבין איהם געזאגט, האט ער דיא האנד אַריין געלייגט אין בוזים דעם בריעף צו נעהמען, אין איהם צו לעזען אום צו בעקומען קורראַזש און טרייסט; ער האט דעם בריעף געזוכט אבער ער האט איהם ניט געפֿונען. דאס האט משיחי'ן גרויסע שמערצין געמאכט און ער האט איינפֿאַך ניט געוואוסט וואס ער זאל איצט אנהויבין צו טהון; איהם האט איצט געפֿעהלט דאס, וועלכעס פֿלעגט איהם דערקוויקען און שטאַרקין, און דאס צייגעניס וועלכעס זאל איהם דיענען צום צייכין מען זאל איהם אַריין לאזין אין דיא הימלישע שטאדט. ער איז שרעקליך אוסער־זיך געוועזן, זייער טרויעריג און פֿול מיט זאָרגין, טראַכטענדיג וואס ער זאל אנהויבין צו טהון. ענדליך האט ער זיך דערמאנט, דאס אין דער סוכה וועלכע איז ביים וועג אויף'ן באַרג, דאָרט איז ער איינגעשלאָפֿין. גלייך וויא ער האט זיך באַרעכינט וואס ער האט געטהון, איז ער אויף דיא קניע אַניעדער געפֿאַללען, און האט צו גאט מתפלל געווען ער זאל איהם פֿארגעבען אויף דיעזע שלעכטע אויפֿפֿיהרונג און וויא ער האט זיך אויפֿגעהויבין, האט ער זיך גלייך אומגעקעהרט צום פלאַץ וואו ער איז געשלאָפֿין אום דעם בריעף צו זוכען.

ווער אבער קען בעשרייבין דיא זיפֿצען פֿון טיעפֿען הארצין, און דיא שמערצין פֿון זיין זעעלע, אין דער צייט ווען ער איז געגאנגען אהין דעם בריעף זוכען. באלד האט מען איהם געהערט שרעקליך קרעכצין, באלד שרעקליך וויינען, באלד זיך אליין פֿארשילטען און פֿארפֿלוכען אויף דעם וואס ער איז אַזוי נאַריש געווען איינצושלאָפֿין אין דעם אָרט, וועלכער איז אייגענטליך נאָר בעשטימט געווען אום דיא

מידע רייזענדער זאלין זיך דאָרט אַביססעל אויסרוהען, נאָר אום צו בעקומען נייע קרעפֿטין ווייטער צו גיין, אבער ניט מען זאל דאָרט שלאָפֿין און פֿוילענצען.

מיט אַזאַ צעבראָכענעם הארץ איז משיחי נעגאנגען און געקוקט אויף אללע זייטין פֿון וועג, וועלכען ער איז געגאנגען, טאָמער וועט ער געפֿינען דעם בריעף, וועלכער איז איהם זייער אָפֿט געווען צום טרייסט אויף זיין לאנגע רייזע. ער איז אַזוי אַהין געגאנגען ביז ער איז צוגעקומען צו זעהן פֿון ווייטינס דיא סוכה אין וועלכע ער איז איינגעשלאָפֿין; און דערזעהענדיג דיא סוכה איז ערשט זיין שמערץ שרעקליך געוואָרין, זיין הארץ האט איהם ערשט רעכט וויא געטהון ווען עס איז איהם פֿאָר דיא אויגין געשטאנען דיא זינד וואס ער איז בעגאנגען דורך זיין שלאָפֿין. וויינענדיג און קלאָגענ־דיג איבער זיין זינדיגעס שלאָפֿין, איז ער געגאנגען און האט געשריען: אָ, איך זינדיגער מענש, וועלכער האט געקענט שלאָפֿין ווען עס איז נאָך טאָג געווען; וועלכער האט געקענט זיך שלאָפֿין לייגין אין מיטין דער ארבייט; וועלכער האט זיך אַזוי געקענט נאָכגעבין זיין קערפּערליכען פֿארגעניגען; „דען דיעזען רוהע־אָרט, וואס דער הערר פֿון בארג האט איהם בעשטימט דאס דיא רייזענדער זאלין זייער גייסט דערקוויקען, האב איך בענוצט מיין פֿלייש צו דערקוויקען! אָך, מיין גאנצע מיהע קען זיין גאנץ אומזיסט, ווען איך וועל אַזוי ניט אכט געבין, און זיך אַזוי אויפֿפֿיהרען אויף דער רייזע! אָט אַזוי איז עס געגאנגען מיט'ן פֿאָלק ישראל; איבער זייערע זינד זיינען זייא צוריק געפֿיהרט געוואָרין ביים וועג פֿון ים סוף; אויך איך מוז איצט מיט שמערצין צוריק גיין, אנשטאדט דעם וואס איך וואָלט איצט שוין געקענט גיין מיט פֿריידין, ווען דאס זינדיגע שלאָפֿין וואָלט מיר נאָר ניט בעפֿאללען. אָך, וויא ווייט וואָלט איך שוין איצט געווען אויף

מיין וועג? אַזוי מוז איך דרייאמאל גיין דעם וועג, וועלכען איך וואָלט נאָר איינמאל געדארפט גיין! אָך, וועט ניט אָט באלד נאכט ווערין, דען דער טאג איז שוין פארבייא? אָ, ווען איך וואָלט נאָר ניט געשלאפין!"

אַזווי איז משיחי געגאנגען און געיאָמערט ביז ער איז ווידער צוגעקומען צו דער סוכה. דאָרט האט ער זיך אַ ווײַלע צוגעזעצט און האט שרעקליך געוויינט. ענדליך אבער נאכדעם וויא ער האט אַזוי פערזאָרגט געבליקט, האט ער, ברצון ובהשגחת הבורא ית"ש, דערזעהן דעם בריעף דאָרט אונטער דעם אָרט וואו ער איז געזעססען. מיט ציטטערנעש, און האסטיגקייט, האט ער דעם בריעף אויפגעהויבין און האט איהם גלייך בעהאלטען אין בוזים.

ווער אבער קען בעשרייבין משיחי'ם פרייד ווען ער האט צוריק געהאט דעם בריעף! דען דער בריעף איז דאָך געוועזען זיין לעבענס־פערזיכערונג־שיין, און דיא פערזיכערונג דאס מען וועט איהם אויפנעהמען אין אייביגען רייך. ער האט דעריבער דעם בריעף גוט בעהאלטען אין בוזים, און האט גאט געדאנקט, וואס ער האט זיין אויג געמאכט קוקין אַהין, אָט וואו דער בריעף איז געלעגען; און מיט פריידע־טרערין האט ער זיך ווידער אויפגעהויבין זיין וועג ווייטער צו גיין.

וויא שנעלל און מונטער איז עס איצט בייא משיחי'ן געגאנגען דער בארג אַרויף! אבער נאָך איידער ער איז צוגעקומען צום שפיץ באַרג איז איהם דיא זון אונטערגאנגען; און דאס האט איהם ווידער דערמאנט אָן דיא זינד וואס ער איז בעגאנגען מיט זיין שלאפין, דאס ער האט ווידער אנגעהויבין צו קלאגין און צו זיך צו ריידין: אָ, זינדיגעס שלאפין, איבער דיר קען מיר אויף מיין רייזע דיא נאכט־פינסטערניס איבערפאללען! איבער דיר מוז איך וואַנדערין

אָהן ליכט! פֿינסטערנים וועט באַדעקין דיא טריט פֿון מיינע פֿיס! איך מוז הערין דאס ברומען פֿון ווילדע בעשעפֿינישען, וועלכע ווארפֿען אויף מיר אַ שרעק. אָך, אללעס איבער מיין זינדיגעס שלאָפֿין!

איצט האט זיך משיחי אויך דערמאנט דאס וואס יענע צווייא — שרעקענדיגער און קיין־בטחון — האבין איהם דערציילט וויא זייא זיינען דערשראָקין געוואָרין פֿאר דיא לייבין. „דיא חיות" — האט משיחי צו זיך געזאגט — „זייא גייען ארויס אין דער נאכט רויב צו זוכען, און ווען זייא זאלין מיך איצט באגעגינען, וויא אַזוי קען איך נצול ווערין זייא זאלין מיך ניט צורייססין?"

אָט מיט אזעליכע געדאנקען, בעקלאַגענדיג זיין זינד, איז משיחי אַזוי ווייטער געגאנגען; אבער באלד האט ער זיינע אויגין אויפֿגעהויבין און פֿאר איהם דאָרט ביים וועג האט ער דערזעהן איין פרעכטיגען פאַלאַסט. דעם פאַלאַסט האט מען גערופֿען „שיין."

זיעבענטעס קאפיטעל.

און אַזוי האב איך ווייטער אין חלום געזעהן וויא משיחי איז אַלץ האסטיגער געגאנגען אום וויא מעגליך אין פּאַלאַסט אריין צוקומען, דאָרט דיא נאכט איבערצונעכטיגען. אבער נאָך איידער ער איז אפּגעגאנגען אַ שטיק וועג איז ער אריין געקומען אין אַ שמאלע סְטֶעטְשֶׁקֶע, וועלכע איז געוועז ווייט נאָר איין אַקער־וועגס פֿון דעם טהויער־וועכטער׳ס הויז. און אַזוי קוקענדיג פֿאָר זיך האט משיחי דערזעהן צווייא לייבין—(דיא זיינען געוועזן געשמידט צו קייטין, אבער ער האט דיא קייטין, אין דער דונקעל, ניט געזעהן).—„איצט"—האט משיחי בייא זיך געקלעהרט—„קום איך אויף דער סכנה, וועלכע האט צוריקגעטריעבען יענע צווייא, שרעקנעדיג׳ן און קיין־בטחון׳ן!"

משיחי איז זייער דערשראָקין געוואַרין און האט דערבייא געטראַכט זיך אומצוקעהרין, אַזוי וויא יענע צווייא האבין געטהון, וויל עס האט איהם געשיינט, דאס פֿאר איהם איז נאָר דער טויט. וויא אבער דער טהויער־וועכטער פֿון פּאַלאַסט, וואס זיין נאמען איז געוועזן „וואַכענדיג," האט פֿון זיין הייזיל ארויסגעקוקט, און דערזעהן וויא משיחי איז שטיין געבליעבען, וויא איינער וואס האט בדעה צוריק זיך אומצוקעהרין—האט ער צו איהם אַ געשרייא געטהון: „איז דיין קראַפֿט אַזוי ווענינ?—שרעק דיך ניט פֿאַר דיא לייבין,

זייא זיינען אין קייטין געשמידט, און זייא זיינען דאָרט אַוועק געשטעלט געוואָרין, אום צו פּרובין דעם גלויבין, דאס הייסט צו זעהן בייא וועמען אין הארצין איז דאָ פֿעסטער גלויבין; און עס זאלין ענטדעקט ווערין דיא, וועלכע האבין קיין גלויבין ניט. האלט זיך נאָר פונקט אין מיטין דעם וועג און קיין אומגליק וועט דיר ניט טרעפֿין?"

פֿולל מיט שרעק פֿאר דעם בליק פֿון דיא לייבין, האב איך משיחי'ן געזעהן ציטטערינדיג ווייטער גיין; און ווען ער איז אַזוי געגאנגען וויא דער טהויער־וועכטער האט איהם אנגעוויעזען, האט ער געהערט דאס ברומען פֿון דיא לייבין, אבער קיין ליידין האבין זייא איהם ניט געטהון. און וויא ער איז זייא שוין פֿארבייגעגאנגען, האט ער מיט פֿרייד זיינע הענד צוזאמען־געקלאַפּט, און איז האסטיג ווייטער געגאַנגען ביז ער איז צוגעקומען צום טהויער פֿון פאלאַסט, וואו דער טהויער־וועכטער איז געשטאנען.

„הערר" — האט משיחי געזאגט צום טהויער־וועכטער — „וועמעס הויז איז דאס? קען איך דאָ איבערנעכטיגען?"

„דיעזעס הויז" — האט דער טהויער־וועכטער געענטפֿערט — „איז אויסגעבויעט געוואָרין דורך דעם הערר פֿון דיעזען באַרג, אום עס זאל זיין איין רוהע־אָרט און איין זיכערונגס פלאַץ פֿאַר דיא רייזענדער. אבער ווער זייט איהר? און וואוהין גייט איהר?"

משיחי: איך קום אוים דער שטאדט „פֿאַרדארבין," און איך גייא איצט צום באַרג ציון. ווייל אבער עס איז דונקעל געוואָרין אַזוי וואָלט איך וועלין, ווען עס איז נאָר מעגליך, דא איבער נאכט צו בלייבין.

וועכטער: וויא איז אייער נאמען?

משיחי: איצט הייס איך משיחי; דאָך, פֿריהערט האב איך געהייסין „אָהן־חסד." איך שטאַם אוים דעד פֿאַמיליע

יֶפֶת, וועמען גאט וויל לאזין וואָהנען אין דיא צעלטין פֿון שם (יַפְּת אלהים ליפת וישכון באהלי שם *).

וועכטער: וויא קומט עס אבער דאס איהר קומט אַזוי שפעט? זעהט דיא זון איז דאך אונטערגעגאנגען!

משיחי: יאָ, איך וואָלט שוין דאָ אַסאַך פֿריהערט געוועזן ווען איך, אונגליקליכער מענש, וואָלט ניט געשלאָפין אין דער סוכה דאָרט אויף'ן באַרג ביים וועג. יאָ, און אויך אַזוי וואָלט איך שוין דא פֿריהערט געקענט זיין, ווען איך וואָלט נאָר ניט פֿארלארין מיין בריעף אין שלאף. אוי! איך בין שוין געוועזן אויף'ן שפיץ באַרג, אבער איך האב בייא מיר דעם בריעף געזוכט און האב איהם ניט געפֿונען, און אַזוי בין איך געצוואונגען געוועזן זיך אומצוקעהרין צו יענעם אָרט וואו איך בין געשלאפֿין, און דאָרט האב איך מיין בריעף געפֿונען. דאַרום בין איך ערשט איצט אַהער געקומען.

וועכטער: גוט, איך וויל ארויסרופֿען איינע פֿון דיא פֿריילינס פֿון פּאַלאַסט, וועלכע וועט דיר אריינפֿיהרען — ווען דיינע ווערטער וועלין איהר געפֿעלין — צו דיא אנדערע איינוואָהנער פֿון דיזעס הויז; אַט אַזוי וויא דער מנהג איז דא בייא אונז. — דער וועכטער האט גלייך אַציה געטהון בייא אַ גְלֶעקיל, און אויף'ן קלונג איז אַרויס געקומען איין בע'חֵן'טעס פֿריילין מיטין נאמען „פֿערשטענדיגקייט,“ און האט געפֿרעגט וואָרום זיא איז גערופֿען געוואָרין? דער וועכטער האט

---

* דאס איז דיא נבואה און בראשית ט' כ"ז, וועלכע איז געזאגט געוואָרין מיט וויפֿילער טויזנד יאָהר צוריק, דאס דיא אומות העולם וועלכע שטאַמען ארויס פֿון יפת, וועלין וואָהנען אין דיא צעלטין פֿון שם. דאס הייסט זייא וועלין דערקענען דעם אלהי ישראל, און וועלין גיין אין זיינע דרכים. דאס איז געשעהן דורך ישוע המשיח, ער האט געבראַכט און ברייגנט אַסאַך פֿון דיא אומות העולם צום אמת'ן גאט, צום אמת'ן גלויבין, צו דיא צעלטין פֿון שם. די לנבון.

געענטפערט: „אָט דיזער מאַן איז אויף דיא רייזע פון דער שטאדט „פאַרדאָרבין” צום באַרג ציון; און וויל ער איז מיעד און איבערפאללען פון דער נאכט, אַזוי פרעגט ער אָן אויב ער קען דא איבערנעכטיגען? איך האב איהם געזאגט דאס איך וועל דיך רופעז און נאכדעם וויא דוא וועסט האבין מיט איהם געשפראָכען אַזוי וויא עס איז דא דער מנהג, וועסטו טהון וויא דוא פאַרשטייסט.”

הערענדיג דיא ווערטער, האט זיא אויך משיחי'ן געפרעגט פון וואו ער קומט און וואוהין ער גייט; אויך וויא ער איז איינגעטליך ארויפגעקומען אויף דיעזען וועג. אויך האט זיא איהם אויסגעפרעגט אללעס וואס ער האט אויף'ן וועג געזעהן, און מיט וועלכע ער האט זיך בעגעגענט? און משיחי האט איהר אללעס ריכטיג געזאגט. צום לעצט האט זיא איהם געפרעגט זיין נאמען. מיין נאמען איז משיחי — האט ער געענפערט — און עס געלוסט זיך מיר זייער דא אין פאַלאַסט איבער נאכט צו בלייבין; וויל, וויא איך האב געהערט, האט דער הערר פון דיעזען באַרג, דיעזען פאַלאַסט אויסגעבויעט פאַר דיא רייזענדער זייא זאָלין זיך דא דערפרישען און דא זאָלין זייא האבין איין זיכערע סטאַציאָן.

דיא ווערטער הערענדיג האט זיא געשמייכילט, אבער דאַבייא זיינען איהר דיא טרערין אין דיא אויגין געשטאנען. נאָך אַ קורצע ווײלע האט זיא זיך אפגערופען, איך וועל נאָך צווייא אָדער דרייא פון מיינע הויז־פריינד ארויסרופען; און איילינג איז זיא צוגעגאנגען צום טהיר און האט גערופען: קלוגהייט. פרומקייט און ליעבע! און זייא, נאכדעם וויא זייא זיינען ארויסגעקומען און האבין מיט משיחי'ן אַ ווײלע געשפראָכען, האבין זייא איהם אין פאַלאַסט אריינגעפיהרט און פאָרגעשטעללט פאַר אללע הויז־פריינד, וואס פיעלע פון זייא זיינען איהם שוין אנטקעגין געקומען ביים שוועל פון

טהויער און האבין צו איהם געזאגט: „קום אריין, דוא געבענטשטער פון גאט! דער פאַלאַסט איז דאָך אויסגעבויעט געוואָרין צום צוועק, דאס אַזעלבע רייזענדער וויא דוא, זאָלין דא אויפגענומען ווערין.״

משיחי האט זיין קאָפּ איינגעבויגען און איז זייא נאכגעגאנגען, און וויא ער איז אין פאַלאַסט אריינגעקומען האט ער זיך צוגעזעצט דעם אטהעם אפצוכאַפּען, און זייא האבין איהם דערלאַנגט אַ טרונק וואס האט איהם דערפרישט; און זייא האבין צווישען זיך בעשלאָססין, דאס ביז דער נאַכטמאָהל וועט גרייט זיין, זאָלין זיך איינינע פון זייא מיט משיחי׳ן אונטערהאלטען אין איין געשפרעך, דען דאס וועט אָם בעסטען זיין דיא צייט צו פאַרטרייבין. און זייא האבין בעשטימט, דאס פרומקייט, קלוגהייט און ליעבע זאָלין מיט איהם אין געשפרעך פאַרברייננגען.

און זייער געשפרעך האט זיך אַזוי אָנגעהויבין.

פרומקייט: נוא ליעבער ברודער משיחי, נאכדעם דאס מיר האבין דיך מיט ליעבע אין אונזער הויז אויפגענומען, אַזוי לאָז אונז—פאַר אונזער נוצין און בעססערקייט וועגין—בעשפרעכין אָט אַללעס וואס איז מיט דיר פאָרגעגאנגען אויף דער רייזע.

משיחי: אָ, איך וויל עס פון גאַנצין הארצין! עס פרייט מיך דאס איהר זייט אַזוי פריינדליך.

פרומקייט: וועלכעס האט דיך צוערשט געבראַכט צו דיא בעשטיממונג, צו לעבען אַ לעבען פון אַ רייזענדער?

משיחי: איך בין ארויסגעטריעבען געוואָרין פון מיין געבורטס־שטאַדט דורך אַ שרעקליכע שטיממע, וועלכע האט געקלונגען אין מיינע אויערין און מיר געזאגט, אַז דאס שרעקליכסטע געריכט וועט איבער מיר קומען ווען איך וועל בלייבין אין יענעם אָרט וויא איך בין געוועזן.

פֿרומקייט: אבער וויא אַזוי איז עס געשעהן דאס דוא ביסט פֿון דיין היים אָט אויף דיעזען וועג געקומען?

משיחי: אָ וויא וואונדערבאַר איז דיא השגחת הבורא ית"ש! מיט מיר איז עס געגאנגען וויא גאט ב"ה האט געוואָלט. ווען איך בין געוועזן אין איין שרעק פֿאַר דאס שרעקליכע משפּט וואס וועט איבער מיר קומען, האב איך אייגענטליך ניט געוואוסט וואָהין איך זאל אַוועק. אבער צום גליק, אָט גראַד ווען איך האב געציטטערט און געיאָממערט, איז צו מיר צוגעקומען אַ מאַן מיט'ן נאמען מבשר, און ער האט מיר אנגעוויזען צום קליינעם טהויער'ל. אָ, ווען ניט ער, וואלט איך אַליין קיינמאהל ניט געקענט געפֿינען יענעם טהויער'ל! און אַזוי האט מיר מבשר געבראַכט אויף'ן וועג, וועלכער האט מיר גלייך געפֿיהרט ביז צו דיעזעם הויז.

פֿרומקייט: ביסטו אבער ניט געקומען איבער ער־קלעהרער'ס הויז?

משיחי: יאָ, און דאָרט האב איך טאַקי געזעהן אַזעלכע זאַכין וועלכע וועלין בייא מיר אין הארצין בלייבין וויא לאַנג איך וועל לעבין. איינען טיעפֿען איינדרוק האבין אויף מיר געמאכט אָט יענע דרייא זאַכין, וועלכע זיינען מיר דאָרט געוויעזען געווארין; (א) וויא אַזוי דער משיח שטארקט און שטיצט דאס הארץ פֿון מענשען וואס אין איהר האט שוין אַנגעהויבען צו פֿלאַקערין דיא ליעבע צו גאט ב"ה, וועלכעס איז טאַקי בחסד הבורא, חאָטש דער שטן בעמיהט זיך מיט אַלע זיינע פֿינסטערע קרעפֿטין עס אויסצולעשין; (ב) וויא אַזויא יענער מאַן האט זיך אַליין אַזוי שטאַרק איינ־געשלאָססין אין דיא זינד, ביז ער האט זיך גענצליך אויס־געשלאָססין פֿון דיא האָפֿנונג און פֿון גאט ב"ה'ס חסדים; (ג) יענער דערשראַקענער מאַן, וועלכער האט געזעהן אין חלום דעם יום הדין.

פֿרומקייט: איז דאס גאר אַללעס וואס דוא האסט געזעהען אין ערקלעהרער׳ס הויז?

משיחי: ניין, ער האט מיר אויך געוויעזען איין פּרעכטיגען פּאַלאַסט אין וועלכען אַללע איינוואָהנער זיינען געווען גע־קליידעט אין גאָלד, און איך האב דאָרט געזעהן וויא אַ מאַן מיט שטאַרקין גייסט האט זיך דורכגעשלאגין דורך אללע בעוואָפּפּענטע מענער, וועלכע זיינען דארט געשטאנען און האבען מיט געוואַלד אָפּגעשפּאַרט דעם איינגאַנג צום טהויער פֿון פּאַלאַסט; און האב געהערט וויא מען האט פֿאַר׳ן מאַן אויסגערופֿען, ער זאָל אריינקומען אייביגע הערליכקייט צו געווינען. „אין יענעם הויז פֿון דעם גוטען ערקלעהרער״—האט משיחי ווייטער געזאגט—„וואלט איך גערין געווען אַ יאהר לאנג, ווען איך וואלט ניט געמוזט ווייטער גיין.״

פֿרומקייט: און וואס האסטו נאך געזעהן אויף דער רייזע?

משיחי: אָ, געזעהן! איך בין נאָר אַביססעל ווייטער געגאנגען האב איך געזעהן, יאָ, עס איז מיר פֿאַר דיא אויגין געשטאנען אַ מאַן וועלכער בלוטעט אויף אַ האָלץ הייגנענדיג, וואס נאָר דורך איין בליק אויף איהם איז מיר מיינע שווערע משא אַראָפּגעפֿאַלען פֿון מיינע פּלייצעס (דען ביז אַהין האב איך אויף מיר געהאט אַ שווערע משא וואס אונטער איהר האב איך ביטטער געזיפֿצט), און דאָרט בין איך פֿון איהר בעפֿרייט געוואָרין. אָ, זעהר וואונדערליך איז עס בייא מיר געווען, דען פֿריהערט האב איך נאָך אַזעליכעס ניט געזעהן!—און נאכהער, וויא איך בין דאָרט פֿאָר דעם קרייץ געשטאנען און געהאלטין אין איין קוקין זעהענדיג גאט׳ס חסדים—דען איך האב מיינע אויגען גאָר ניט געקענט אַוועק־רייססין פֿון צו בליקען און צו שטוינען—אַזוי זיינען צו מיר צוגעקומען דרייא ליכטיגע ברואים און איינער פֿון זייא האט

צו מיר געזאגט דאס מיינע זינד זיינען מיר פֿארגעבין; דער צווייטער האט מיר אַראָפּגענומען דיא צוריססענע און שמוציגע קליידער, און האט מיר געגעבען אָט דיעזען שיין אויס־געוועבטין אַנצוג; דער דריטטער האט איין צייכין אויפֿגעדרוקט אויף מיין שטערין אָט וועלכען דוא זעהסט, און ער האט מיר אויך דיעזען געזיעגעלטען בריעף געגעבין (און בייא דיא ווערטער האט משיחי דעם בריעף ארויסגענומען פֿון בוזים).

פֿרומקייט: דוא האסט אבער געווים נאכמעהר זאַכיז געזעהן אויף דער רייזע, איאָ?

משיחי: דאס אללעס וועלכעס איך האב דיר ביז אַהער דערצייילט, דאס איז געוועזן דאס בעסטע; דאָך האב איך נאָך אנדערעס געזעהן, נעמליך, וויא דרייא מענשין מיט קייטען אויף דיא פֿיס זיינען געלעגין און געשלאָפֿין ביים וועג; אבער מיינסטו דאס איך בין אים שטאַנד געוועזן זייא אויפֿ־צו־וועקין? אָ, ניין,—אויך האב איך געזעהן צערעמאָניסט'ן און צבוע'יאַק'ן איבער דיא מויער אריינשפּרינגענדיג, אום— וויא זייא האבען געזאגט—נאך ציון צו גיין, אבער גאַר באַלד זיינען זייא פֿאַרלאָרין געוועזן, טאַקי אָט אַזוי וויא איך האב עס זייא פֿאָראויס געזאגט, און זייא האבין מיינע ווערטער ניט געגלויבט. איבער אַללעס איז עס מיר שווער געגאנגען אויף יענעם באַרג אַרויפֿצוקלעטטערין און דיא לייבין־מיילער פֿאָרבייא צו גיין; און איך זאג דיר דעם אמת ווען ניט דער גוטער מאַן דער וועכטער, וועלכער איז גע־שטאַנען דאָ ביים טהויער, ווייס איך ניט אויב איך וואָלט מיר ניט, אָט נאָך דעם אַללעם, ערשט אומגעקעהרט צוריק. אבער איך דאַנק גאט דאס איך בין דאָ, און אַ דאַנק אייך פֿאַר דעם וואס איהר האט מיר דאַ אויפֿגענומען.

קלוגהייט האט איצט חשק בעקומען מיט משיחי'ן צו ריידען, איהם איינינע פֿראַגעס פֿאָרצולייגען און פֿון איהם

דאַרויף אַנטוואָרט צו הערין; און אַזוי האט זיך קלוגהייט צו איהם אָפּגערופען, גייט דיר ניט אַמאל אַרויף אויף דיא געדאַנקען דאס לאַנד פון וועלכען דוא ביסט אַנטלאָפין?

משיחי: יאָ, אבער מיט גרויס בושה און גרויל; — וואָלט איך בעגעהרט דאס לאַנד פון וואַנעט איך בין אַוועק, וואָלט איך געלעגענהייט געפונען זיך אומצוקעהרין, איצט אבער בעגעהר איך איין בעססערע היימאַטה, איין הימלישע!

קלוגהייט: טראָגסטו אבער מיט דיר ניט מיט, עפּעס פון דיין אַלטע זינדיגע נאַטור?

משיחי: אוי, יאָ! אבער גאַנץ געגין מיין ווילען; בפרט דיא פליישליכע געלוסטונגען און מחשבות, מיט וועלכע אַללע מיינע לאַנדסלייט, אויך איך, האבין זיך געפיהלט זייער גליקליך. איצט אבער מאכין זייא מיר אָן שמערצין; — וואָלט איך נאָר געקענט אויסוועהלין נאָר דאס וואס פאַר מיר גוט איז וואָלט איך קיינמאהל ניט געוואָלט אפילו דענקען פון זייא. אבער, אָט גראַד ווען איך וויל דאס גוטע טהון, קלעבט זיך אָן מיר דאס שלעכטע אָן.

קלוגהייט: אבער פיהלסטו ניט צייטינווייז, אַז דאס שלעכטע איז בייאגעקומען געוואָרין, אָט יענע שלעכטע קראַפט וועלכע האט דיר, וויפיעלער מאל, ניעדערגעשלאָגין?

משיחי: יאָ! אבער, אָך, דאס איז זעלטען; דאס זיינען גאָלדענע שטונדען אין וועלכע עס גייט מיר אַזוי גליקליך.

קלוגהייט: קענסטו זיך דערמאַנען וויא אַזוי און דורך וואס בעקומסטו צייטינווייז קראַפט, און דאס שלעכטע איז בייאגעקומען?

משיחי: יאָ! דאַדורך, דאס איך דענק אָן דאס וואס איך האב געזעהן אויף׳ן קרייץ; דאַדורך, דאס איך בליק אויף מיין געשיינקטין טייערין ראָק; דאַדורך, דאס איך בליק אין דעם בריעף וועלכען איך טראָג אין בוזים; ענדליך, דאַדורך,

דאס מיין האַרץ צופלאַקערט זיך אין ליעבע אין דער צייט ווען איך דענק אַן דעם ציעל פֿון מיין רייזע. דאס אַללעס גיט מיר קראַפֿט דאס שלעכטע בייאצוקומען!

קלוגהייט: און וואס איז דאס וועלכעס מאכט אין דיר אַזאַ חשק צום באַרג ציון?

משיחי: דאָרט האָף איך איהם צו זעהן לעבענדיג, אָט דעם, וועלכער האט געליטען דעם טויט אויף'ן קרייץ; דאָרט האָף איך אויך צו זיין גענצליך פֿרייא פֿון אַללעם, וועלכעס איז איצט אין מיר און פּרובירט מיר שטענדיג בייאצוקומען; דאָרט, זאגען דיא נביאים, איז שוין ניטאָ מעהר קיין טויט; דאָרט וועל איך רוהען בשָלום צווישען חברים, וועלכע איך ליעב אַם בעסטען. דען איך וויל דיר זאגין דעם אמת, איך ליעב איהם וייל ער האט מיר בעפֿרייט פֿון דער שווערע משא, און איך געלוסט אַהין וויל איך בין מיעד פֿון מיין אינערליכע קראַנקהייט. אָ, מיר ווילט זיך זיין וואו איך וועל מעהר ניט שמעקין דעם טויט, און צווישען איין הימלישע קאָמפּאַניע וועלכע רופֿט שטענדיג: קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות!

דערנאך האט „ליעבע" זיך געווענדעט צו משיחי'ן מיט דיא ווערטער: האסטו איין פֿאַמיליע? ביסטו איין בעווייבטער?

משיחי: איך האב אַ פֿרויא מיט פֿיער קליינע קינדער.

ליעבע: אבער וואָרום האסטו זייא ניט מיטגעבראַכט מיט דיר?

בייא דיא ווערטער האט זיך משיחי בעוואַשין מיט טרערין, און האט געזאגט: אָך, וויא גערין וואָלט איך דאס געטהון! אבער זייא אַללע זיינען געווען גענצליך געגען מיר און געגען מיין רייזע.

ליעבע: דוא וואָלסט געדאַרפֿט מיט זייא ריידין און זיך בעמיהען זייא צו ווייזען, וויא גרויס דיא סכנה איז פֿאַר זייא ווען זייא בלייבין דאָרט.

משיחי: יאָ, איך האב אַזוי געטהון; און האב זייא דייטליך געזאגט, דאס וואס גאט האט מיר צו וויסען געטהון פֿון דעם אונטערגאַנג פֿון אונזער שטאדט. אבער איך האב בייא זייא אויסגעזעהן וויא אַ משוגע'נער; זייא האבין מיר ניט געוואלט גלויבין.

ליעבע: האסטו אבער צו גאט מתפלל געוועןְ, ער זאָל געבין זיין ברכה, דיין עצה זאָל בייא זייא אין האַרצין ווירקען?

משיחי: יאָ, און גאָר זייער ערינסט (האב איך פֿאַר זייא תפלה געטאָהן); דען דוא מוזט וויססען דאס מיין ווייב און מיינע אָרימע קינדערלאך זיינען בייא מיר זייער טייער געוועןְ.

ליעבע: אבער האסטו זייא אויפֿגעדעקט דיין גרויסען פחד און דיא גרויסע שמערצין פֿון דיין האַרץ, איבער דעם חורבן וואס וועט קומען איבער דיא שטאדט?; דען איך מיין, דאס דער חורבן וואס וועט קומען איבער „פֿאַרדאַרבין" איז דיר געשטאַנען וויא פֿאַר דיא אויגין.

משיחי: אָך, וויפֿילער מאל האב איך פֿאַר זייא קלאָר אויפֿגעדעקט מיינע אינערליכע ווייטיגען און מיין פחד! זייא האבין דאס געקענט זעהן אַן מיין פנים, אַן מיינע טרערין, אַן מיין ציטטערין און שרעקין זיך פֿאַר דאס שרעקליכע געריכט וואס שוועבט איבער אונזערע קעפּ. אבער דאס אַללעס האט אויף זייא ניט געקענט איינווירקען זייא זאָלען מיט מיר מיטגיין.

ליעבע: אבער אַ שטייגער וואס פֿאַר אַ תּרוצים האבין זייא זיך געקענט אויסזוכען פֿאַר וואס זייא גייען ניט מיט?

משיחי: מיין ווייב איז אין איין שרעק געוועןְ זיא וועט דיא וועלט פֿאַרליערען; און מיינע קינדער זיינען, געוועןְ אריין געטהון אין דיא נאַרישע יוגענד פֿערגניגונגען. יאָ, דער איבער דיעז, און דער איבער יענעס, האבין זייא געלאָזט איך זאל מיר אַליין גייז מיין וועגס.

ליעבע: אבער האסטו ניט אַליין, דורך אַ זינדיגעס לעבין, אָפּגעשוואַכט דעם איינדרוק וועלכען דוא האסט געוואָלט מאכין מיט דיינע ווערטער זייא זאָלין מיט דיר מיטגיין?

משיחי: ווירקליך מיין לעבין קען איך ניט לויבין; איך אַליין ווייס גאַנץ גוט וויפיעל איך האב געזינדיגט; איך ווייס אויך דאס אַ מענש קען דורך זיין פֿאַרדאָרבענעס לעבין, ד. ה. דורך זיינע שלעכטע מדות ומעשים צוברעכען אָט דאס וואס ער זוכט דורך זיינע ווערטער און לעהרע אויפצובויען. דאָך קען איך אַזוי פֿיעל זאגין, דאס איך האב מיר זייער געהיט זייא זאָלין ניט האבין אויף מיר צוגעפֿינען אַ זאַך וואס זאָל זיין פֿאַר זייא אַ מכשול, ד. ה. וואס זאָל זייא אָפּהאַלטין פֿון צו רייזין דיא רייזע. יאָ, גראַד פֿאַרקעהרט, זייא פֿלעגין מיר פֿאָרוואַרפֿין, דאס איך בין אַ צו גרויסער מדקדק, און דאס איך ערוויטער מיך פֿון אַזעליכעס וואס זייא זעהן אין דעם גאָר קיין שלעכטס ניט.—האט זייא דאס צוריקגעהאַלטען וואס זייא האבין אָן מיר געזעהן, אַזוי מוז איך זאגין דאס עס איז געוועזן מיין גרעסטע זאָרג אום ניט געגען גאָט ב"ה צו זינדיגען און אויך קיין מענשין קיין אונרעכט צו טהון.

ליעבע: יאָ,—קַיִן האט זיין ברודער ערמאָרדעט, אָט נאָר דערפֿאַר ווייל זיינע מעשים זיינען שלעכט געוועזן אבער זיין ברודערס מעשים זיינען גוט געוועזן. און ווען דיין ווייב און קינדער זיינען דעריבער דאָרט פֿאַרבליעבען, ווייל זייא איז ניט געפֿעללען דיין פֿרומקייט, האבין זייא דערמיט נאָר ארויסגעוויעזען זייער זינדיגע נאַטור, דאס זייא טויגין ניט פֿיר דאס גוטע. אבער דוא האסט דיין זעעלע גערעטטעט, ד. ה. דוא ביסט ניט פֿאַראַנטוואָרטליך פֿיר זייא!

אַזוי האב איך געזעהן אין חלום, וויא זייא האבען אַזוי צווישען זיך גערעדט ביז דער נאַכטמאָהל איז פֿאַרטיג געוועזן, דער טיש איז געווארין גערעקט מיט פֿעטטע שפייזין און מיט

זייער גוט געלייטערטען וויין. און זיצענדיג ביים טיש האבען זייא געשפראָכען איבער דעם העררן פֿון באַרג; נעמליך, איבער דאס אַללעס וואס ער האט געטהון, און וואַרום ער האט עס געטהון, און וואַרום ער האט אויסגעבויעט אָט דיעזען פּאַלאַסט. פֿון זייער געשפּרעך האב איך געמערקט דאס דער העררן פֿון וועלכען זייא האבען געשפּראָכען, איז געווען איין גרויסער העלד (גבור) וועלכער האט ·מלחמה געהאלטען מיט דעם וועלכער ציהט אריין דיא מענשין אין אייביגען טויט, און ער (דער העררן פֿון באַרג) האט איהם מנצח געווען. און דיא מלחמה וואס דער העררן האט מיט איהם געפֿיהרט איז ניט געווען אָהן אייגינע געפֿאַהר, וואס דאס מאַכט מיר נאָך מעהר איהם צו ליעבן.

זייא האבין געזאגט — און משיחי האט פֿון האַרצין אויסגעשריען: איך גלויב עס! — דאָס דער העררן האט איהם מנצח געווען דורך זיין אייגינעם בלוט צו פֿערגיעססען! וואָס אבער זיינע אַללע ווערק מיט כבוד און חן קריינט, איז טאַקי אָט דאָס, דאָס ער האָט עס געטהון נאָר אוים לויטער ליעבע צו זיין נחלה. נאָכמעהר — האָבין אייניגע פֿון פּאַלאַסט געזאָגט — דאָס נאָך זיין שטאַרבין אויף'ן קרייץ האָבין זייא איהם געזעהן און מיט איהם געשפּראָכין, און האָבין עס אַליין געהערט פֿון זיין מויל, דאָס ער איז אַזאַ ליעב-האבער פֿון דיא אָרימע רייזענדער, דאָס זיין גלייכען איז גאָר ניט דאָ פֿון איין עק צום אַנדערין עק וועלט. — זייא האָבין נאָך זייערע ווערטער בעקרעפֿטיגט און געזאָגט — דאָס ער האָט זיך זעלבסט ערניעדעריגט און זיך אויסגעטהון פֿון זיין כבוד, כדי ער זאָל אַזעליכעס טהון פֿאַר דיא אָרימע רייזענדער; און זייא האָבין פֿון איהם געהערט ווייא ער האָט געזאָגט, דאָס ער וויל ניט אַליין וואָהנען אויף'ן באַרג ציון. ער, — האָבין זייא ווייטער געזאָגט — ער האָט פֿיעלע אָרימע רייזענ-

דער צו פרינצען געמאַכט, חאָטש נאָך דער נאַטור־נאָך, זיינען זייא געווען געבאָרענע בעטלערס און זייא האָבין גע־שטאַמט פון שטויב!

אַזוי האָבין זייא צווישען זיך גערעדט ביז שפּעט אין דער נאַכט; און נאכדעם וויא זייא האָבין זייער נפש אויף גאט ב"ה פערטרויט ער זאָל זייער שיצער זיין, האָבין זייא זיך צו־געגרייט אויסצורוהען. דעם גאַסט האָבין זייא אַריינ־געפיהרט אין אַ גרויסען צימער אין דער הויך, וואָס זיין פענסטער האָט זיך אויפגעמאַכט צו דיא זייט וואו דיא זון גייט אויף. דעם צימער האָט מען גערופען „שלום." דאָרט האָט משיחי גערוהט ביז דער מאָרגען איז ליכטיג געוואָרין; דאמאָלסט האָט ער זיך פריש אויפגעכאַפּט און האָט מיט אַ פריילינכע שטיממע אויסגערופען:—

וואו בין איך?—איז דאָס דיא ליעבע וואָס ערפרישט?
ישוע'ס ליעבע צו רייזענדער, דיא ער רופט?
אָ, וויא פאַרזאָרגט!—ערשט מיינע זינד אָבגעווישט,
און דאָ אָטהעם איך שוין דיא הימלישע לופט!....

אַם פריהמאָרגען, אַלס זייא האָבין מיט משיחי'ן ווייטער געשפּראָכען, האָבין זייא איהם געזאגט ער זאָל פון דאָרט ניט אַוועק גיין ביז זייא וועלין איהם וויזען דיא זעלטענע זאַכין פון זייער פּאַלאַסט. צוערשט האָבין זייא איהם אַריינ־געפיהרט אין שטודיר צימער, וואו זייא האָבין איהם גע־וויזען דיא ספרים פון דיא אוראַלטע־צייטען, אין וועלכע זייא האָבין איהם געוויזען דעם יחוס בריעף פון דעם הערר פון באַרג, דאָס ער איז דער זוהן פון דעם „עתיק יומין" (אַלער עלטערסטין), און זיין שטאַם איז פון אָנפאַנג און פון אייביג־

קייט אָן (ומוצאותיו מקדם מימי עולם*). דאָרט זיינען אויך געשטאַנען בעשריעבען דיא זאַכען וואָס ער האט געטאָהן, און דאָרט זיינען פֿערצייכינט געוועזן הונדערטער נעמען, פֿון מענשין, וועלכע ער האָט בעשעפֿטיגט אין זיין אַרבייט; און וויא אַזוי ער האָט זייא בעזעצט אין אַזעלכע וואָהננוגען וועלכע קענען קייןמאהל ניט חרוב ווערין, ניט אויך ווען דיא גאַנצע נאַטור וועט פֿארגיין.

דערנאָך האָבין זייא פֿאַר איהם געלעזען, איינינע פֿון דיא בעסטע זאַכין וועלכע זיינע דיענער האָבין געטהון. נעמליך, וויא אַזוי זייא האָבין מלוכות איינגענומען, גערעכ־טיגקייט אין דער וועלט געטהון, הבטחות עררייכט, לייבין דיא מיילער פֿארשטאָפּט, דיא פֿייער קראַפֿט אויסגעלאָשין, פֿון דאָס שאַרפֿע שווערד נצול געוואָרין, פֿון שוואַך שטאַרק געוואָרין; שטאַרק אין מלחמה, און דיא קראַפֿט פֿון שונאים פֿאַרניכטעט.

דערנאָך האָבין זייא ווידער פֿאַר איהם געלעזען אין איין אַנדער טהייל פֿון דיא אַלטע ספרים, וואָס דאָרט איז געשטאַנען פֿאַרצייכינט, וויא גערין דער הערר וויל בייא זיך אויפֿנעהמען אָט יעדין איינעם, חאָטש ער האָט פֿריהערט געמעגט באַגיין גרויסע זינד געגען איהם, און געגען זיין ווילען. אויך איז דאָרט געוועזן בעשריעבען פֿערשיעדענע ער־ציילונגען פֿון פֿיעלע אַנדערע וואונדערבאַרקייטען; זאַכין, אויף וועלכע משיחי האָט מיט ערינסט געקוקט; זאַכין פֿון דער אַלטער און פֿון דער נייער צייט, צוזאַמען מיט נבואות׳ן און הבטחות פֿון אַזעליכעס, וואָס וועט זיכער מקוים ווערין;

---

* זעה אין ספר דניאל קאַפּיטעל ז׳ פסוק ט׳ און י״ג, און אין מיכה קאַפּיטעל ה׳ פסוק א׳, דאָרט וועסטו געפֿינען דיא אויסדריקע „עתיק יומין" און „ומוצאותיו מקדם מימי עולם."

אַזעלכעס, וואָס שרעקט און ערציטטערט דיא שונאים, אָבער וועלכעס איז טרייסט און ערקוויקונג פֿאַר דיא רייזענדער.

דעם אַנדערין טאָג האָבין זייא איהם אַריינגעפֿיהרט אין צימּמער פֿון דיא געוועהר (כלי זין). און זייא האָבין איהם געוויעזען אַלערליי כלי זין, מיט וועלכע דער הערר האָט דיא רייזענדער פֿערזאָרגט, שווערדין, שפּיעזען, שוץ־טאָוולען, פּאַנ־צערין, קריגס־היטלען, שטיעפֿעל וועלכע ווערין קיינמאָל ניט אָפּגענוצט און שטאַרקע תּפִלָה. און אין דעם צימּמער זיינען געוועזן אַזוי פֿיעל כלי זין, דאָס זייא זיינען גענוג פֿאַר דעם הערר'ס סאָלדאַטען, ווען זייא זאָלען אויך זיין אַזוי פֿיעל וויפֿיעל דיא שטערין אין הימּמעל.

זייא האָבין משיחי'ן אויך געוויעזען דיא ווערקצייג, מיט וועלכע איניגע פֿון דעם הערר'ס דיענער האָבין וואונדער געטהון; משה'ס שטעקין, דעם האַמּמער און פּלאָקען מיט וועלכע יָעֵל האָט סיסרה'ן דערשלאָגין*, דיא קריג, שופרות און פֿלאַקערין מיט וועלכע גדעון האָט פֿאַריאָגט דאָס חיל פֿון מדין**, דיא שטעקינס (מלמד הבקר) מיט וועלכע שמגר האָט ערשלאָגין 600 פלשתים*** און דעם באַקביין מיט וועלכען שמשון האָט גבורות בעוויעזען****, און אויך דעם שליידער און דעם שטיין מיט וועלכען דוד האָט דערשלאָגען דעם פּלשתי גלית*****; און אויך דיא שווערד מיט וועלכע דער הערר וועט דעם שטן אומבריינגען אין דער צייט ווען ער וועט זיין גבורה פֿאַר דיא גאַנצע וועלט וויזען. און נאָך מעהרערע וואונדערבאַרע זאַכין האָבין זייא איהם געוויעזען, דורך וועלכע משיחי האָט זיך געקוויקט און איז פֿול געוועזן

---

* זעה שופטים ד'. ** דאָרט קאַפּיטעל ז'. *** דאָרט קאַפּיטעל ג' פסוק ל"א. **** דאָרט קאַפּיטעל ט"ו פסוק ט"ו, ט"ז. ***** שמואל א' קאַפּיטעל י"ג.

מיט פֿאַרגעניגען. און וויא דאָס איז געווען פֿאַרבייא, זיינען זייא ווידער צו רוה געגאַנגען.

אויף מאָרגען איז משיחי אויפֿגעשטאַנען זיין וועג וויטער צו גיין, זייא אָבער האָבין איהם געבעטין ער זאָל נאָך דאָרט בלייבין ביז אויף׳ן אַנדערין טאָג. זייא האָבין צו איהם געזאָגט: מיר ווילען, ווען עס ועט נאָר זיין אַ שיינער ליכטיגער טאָג, דיר ווייזין דיא „ליעבליכע בערג,״ וועלכע וועלין דיר מעהר טרייסטין און ערפֿרייען; וויל זייא זיינען פֿיעל נאָהענטער צו דעם אָרט אָט וואָהין עס ווילט זיך דיר, אַלס דיעזער אָרט, אָט אין וועלכען דוא ביסט איצט. משיחי האָט אין זייער עצה איינגעווילגט און איז דאָרט פֿאַרבליעבען.

אַם פֿריהמאָרגען האבין זייא איהם ארויף געפֿיהרט אויף׳ן דאַך פֿון הויז, און האבין איהם געהייסין קוקין צו דיא זייט וואו דיא זון שטייט אין מיטען העלין טאָג. משיחי האט אַזוי געטהון. און זעה, דאָרט, דאָרט גאנץ וויט, האט ער דערזעהן איין זייער ליעבליכעס לאַנד מיט פֿיעל ערהויבענע בערג, בעשיינט מיט טייערע פֿרישע וועלדער, וויינגערטנער, פֿרוכט־גערטנער, און בלומען אללערלייא, מיט קוואַלען און ברונען׳ס; איינפֿאך אַ פֿארגעניגען עס צו זעהן!—משיחי האט געפֿרעגט נאָך׳ן נאמען פֿון יענעם לאַנד, האבין זייא געזאגט: דאס איז עמנו־אל׳ס לאַנד. און יענעס לאַנד—האבין זייא וויטער געזאגט—געהערט און איז פֿאר אללע רייזענדער, אָט אַזוי וויא דער באַרג דאָ איז פֿאר זייא אללע; און ווען דוא וועסט אַהין צוקומען, וועסטו פֿון דאָרט שוין קענען זעהן דעם טהויער פֿון דער הימלישע שטאדט, וועלכען עס וועלין דיר ווייזין, דיא פאַסטוכער (רועים) וועלכע זיינען דאָרט.

משיחי האט שוין איצט געדענקט זיך זיין וועגס וויטער צו גיין, אויך זיינע פֿריינד פֿון פאלאַסט האבין דאס געוואָלט; אבער צוערשט—האבין זייא געזאגט—לאָם׳מיר גיין אין צימער

פֿון דיא כלי זין. זייא האבין אַזוי געטהון. און וויא משיחי איז דאָרט אריין געקומען האבין זייא איהם אנגעטהון מיט געוועהר פֿון קאָפּ ביז צו דיא פֿיס; דען עס קען פֿאָרקומען — האבין זייא געקלערט — דאס שונאים וועלין איהם אויף'ן וועג טרעפֿין און איהם זוכען שלעכטעס צו טהון.

אַזוי בעוואָפֿענט האט משיחי אנגהויבין זיין וועג ווייטער צו גיין, און דיא פֿריינד פֿון פּאַלאַסט זיינען מיט איהם געגאנגען אַ שטיק וועגס איהם צו באלייטין. ביים טהויער האט משיחי דעם וועכטער געפֿרעגט אויב ער האט געזעהן אימעצין אַ רייזענדער פֿארבייגיין? און דער וועכטער האט געענטפֿערט, יאָ.

משיחי: ביטטע, קענסטו איהם?

וועכטער: איך האב בייא איהם געפֿרעגט זיין נאמען און ער האט מיר געזאגט, זיין נאמען איז „נאמן" (טרייא, אדער בעגלויבטער).

אָ, האט משיחי געזאגט, דעם קען איך דאָך טאַקי; ער איז מיין לאנדסמאַן, מיין נאָהענטער שכן, ער קומט פֿון דעם אָרט וואו איך בין געבאָרען. „וויא מיינסטו" — האט משיחי צום וועכטער ווייטער געזאגט — „וויא ווייט אַ שטייגער איז ער שוין פֿאָראויס?"

וועכטער: ער האט איצט געענדיגט דעם באַרג־אַראָפּ.

משיחי: גוט, גוטער וועכטער, דער העדר זאל זיין מיט דיר און ער זאל פֿיעלפֿאַך פֿארמעהרין דיינע אלע ברכות פֿאר דיא ליעבע און פֿריינדליכקייט וואס דוא האסט געגען מיר בעוויעזען.

אכטעס קאפיטעל.

איצט איז משיחי פֿאָרוועריטס זיין וועג געגאנגען; און דיא פֿיער פֿריינדע, פֿארשטענדיגקייט, פֿרומקייט, ליעבע און קלוגהייט, האבין איהם באלייט דעם באַרג־אַראָפּ. אַזוי זיינען זייא זיך צוזאַמען געגאַנגען און צווישען זיך געשפּראכען איבער דיא אלע זאכין וואס זייא האבין פֿריהערט גערעדט; ביז זייא זיינען געקומען צום שטארקען שׁפּוּעַ פֿון באַרג. דאָרט האט משיחי זיך אָפּגערופֿען: אָ, וויא שווער עס איז געוועזן באַרג־ארויף, אַזוי איז עס—וויא מיר שיינט—סַכָּנָה'דיג באַרג־אַראָפּ!—„יאָ"—האט קלוגהייט געזאגט—„עס איז טאַקי אַזוי; וויל בייא אַ מענשען גייט עס זייער שווער אַראָפּ צו גיין אין דעם טאָהל „ענוה" (בייא זיך קליין זיין), (אָט דאס וואס דוא טוסט איצט), און זיך ניט אויסצוגליטשען." „טאַקי דאַרום"—האבין זייא זיך אלע צוזאמען אָבגערופֿען—„זיינען מיר ארויס געקומען דיך צו באלייטין אָט דעם באַרג־אַראָפּ." און בייא דיא ווערטער איז משיחי אַלײן פֿאָרוועריטס געגאנגען דעם באַרג־אַראָפּ; אבער וויא שטארק ער האט זיך געהיט, און וויא שטארק ער איז פֿאָרזיכטיג געוועזן, האט ער זיך דאָך איינמאל און אַ צווייטין־מאל אויסגעגליטשט.

דערנאך האב איך געזעהן אין חלום, דאס ווען משיחי איז שוין אַראָפּגעקומען אין טאָהל „ענוה," האבין איהם דיא גוטע באלייטער געגעבין אַ לאַבין־ברויט, אַ קרוג וויין, און אַ שטענגיל וויינטרויבען, און אַזוי איז ער זיך אַוועק זיין וועג.

אבער איצט, אין טאָהל, איז דעם ארימען משיחי געוואָרין גאָר ניט פֿריילאַך. דען קוים איז ער נאָר געוועזן אָפּגעגאנגע

אַ קורצע שטרעקע ווייטער, האָט ער דערזעהן איין פֿיינדליכע מיאוס'ע פּערזאָן, קומענדיג איהם אנטקעגין איבער דאָס פֿעלד. „טייפֿיל" איז דער נאָמען פֿון דיא שרעקליכע פּערזאָן וועלכע איז משיחי'ן דאָרט אנטקעגין געקומען.

דאַמאלסט האָט משיחי אָנגעהויבין זיך צו טרייסלען פֿאַר פּחד, און צו דענקען בייא זיך, צו זאָל ער זיך צוריק אומ־קעהרין, אָדער צו זאָל ער פֿעסט שטיין. ער האָט זיך אבער גלייך באַרעכינט דאָס ער האָט קיין פּאַנצער אויף זיין רוקען, און דאַרום האָט ער צו זיך געזאָגט: ווען איך וועל איצט דעם רוקען אויסדרייען צו איהם, וועל איך דעם פֿיינד נאָך לייכטער מאַכין מיך דורכצולעכערין מיט זיינע פֿיילין;—און דאַרום האָט זיך משיחי בעשלאָססין פֿעסט צו שטיין און מוטהיג צו זיין. „ווען איך זאָל שוין גאָר ניט האָבין קיין אנדערין צוועק פֿאַר מיר, נאָר מיין לעבען צו רעטטען"—האָט משיחי אין זיך געדענקט—„וואָלט עס אויך דאָך נאָר אָם בעסטען געוועזן, פֿעסט צו שטיין אָט דאָ וואו איך בין."

און אַזוי האָט זיך משיחי פֿעסט געשטעלט, און „טייפֿיל" איז צו איהם צוגעקומען. אָ, דיעזעס שרעקליכעס בעשעפֿעניש איז געוועזן אַ חלשות אָנצוקוקען; מיט שופּען בעדעקט וויא אַ פֿיש—וואָס מיט זייא האָט ער זיך גרויס געהאַלטען,- פֿליגעל וויא אַ פֿליהענדיגע שלאַנג, פֿיס וויא אַ בער, אַ בויך וואָס שפּייט פֿייער און רויך, און אַ מויל וויא אַ לייב.—וויא ער איז צו משיחי'ן צוגעקומען האָט ער איהם אנגעקוקט מיט אַ בליק וויא מען קוקט אויף איין מאוס'קייט, און האָט איהם אנגעהויבין אויסצופֿרעגען: פֿון וואו קומסטו, און וואָהין גייסטו?

משיחי: איך קום אויס דער שטאָדט „פֿאַרדאָרבען," דער אָרט פֿון אַלדעס בייז; און איך בין אויף דער רייזע צו דער שטאָדט ציון.

טייפֿיל: בייא דעם דערקען איך דאס דוא ביסט איינער פֿון מיינע אונטערטענערס, דען יענעם גאנצע לאַנד איז מיין, און איך בין דער פרינץ און גאט פֿון יענעם לאַנד. און וויא קומט עס דאס דוא ביסט אַוועק געלאָפֿען פֿון דיין קעניג? וואָלט איך ניט געהאָפֿט דאס דוא וועסט מיר נאָך דיענען, וואָלט איך דיר איצט מיט איין קלאַפּ אניעדער געוואָרפֿען צו דער ערד דוא זאלסט שוין מעהר ניט אויפֿשטיין.

משיחי: געבאָרען בין איך טאַקי אין דיין ממשלה, אבער דיין ארבייט איז זייער שווער, זיא נעמט ארויס דיא נשמה; און דיין געצאָלטס איז אַזוי שלעכט דאס אַ מענש קען דערפֿון ניט לעבין, ווייל דיא בעלאָהנונג פֿון זינד איז דער טויט. דאַרום, ווען איך בין געקומען אין יאָהרין, האב איך געטהון אָט וויא אסאַך פֿאַרשטאַנדיגע מענשין טהוען, היינו, איך האב מיר אַרום־געזועהען אויב עס איז דאָ פֿאַר מיר עפעס בעססערעס.

טייפֿיל: עס איז ניטאָ קיין מושל אין דער וועלט וועלכער עס זאל זיך איהם וועלין לייכט זיינע אונטערטענערס פֿאַרליערען. אויך איך וויל דיך ניט פֿאַרליערען!—ווייל אבער דוא בעקלאגסט זיך איבער דיא ארבייט און געצאלט, זאג איך דיר, זייא רוהיג און גייא צוריק, און אָט נאָר וואס אונזער לאַנד פֿארמאָגט, ביז איך דאָ מבטיח דיר עס צו געבין.

משיחי: אבער איך האב מיר שוין צו איין אנדערין איבערגעגעבין טאקי צום מלך המלכים הק"בה, און וויא קען איך עס מיט יושר גיין מיט דיר צוריק?

טייפֿיל: האסטו טאקי געטהון, וויא דאס שפריכוואָרט זאגט „פֿון פֿייער אין וואססער געשפרונגען";—נאָר נאָ, עס גייט און דרייט זיך וויא אַ רעדאַלע; דיא וועלכע זאגין, זייא ווילען זיינע דיענער זיין, גיבען זיך, אין אַ ווײַלע אַרום, אַ גְנֵבָה אַוועק פֿון איהם, און קעהרין זיך טאקי ווידער אום צו מיר, טהו דוא אויך אַזוי, און אללעס וועט גוט ווערין.

משיחי: איך האב איהם פון גאנצין הארצין, באמונה שלמה, מיין הייליג ווארט געגעבין, און האב איהם געשווארין טרייא צו זיין, היינט וויא אזוי קען איך מיר פון איהם אוועק־קעהרין און ניט אויפגעהאנגען צו ווערין וויא א מורד־במלכות?

טייפיל: דוא האסט דאך דאס זעלבע געטהון געגען מיר! — דאך וויל איך דאס אללעס פארגעססין, ווען דוא ווילסט זיך נאר איצט ווענדען און צוריקקעהרין.

משיחי: וואס איך האב דיר פארשפראכען דאס איז געווען אין מיין קינדישע צייט. אויסערדעם, איך גלויב דאס דער מלך וועלכער איך שטייא איצט אונטער זיין פאהן, איז אים־שטאנד מיר פון דיר גענצליך צו בעפרייען; יא, נאכמעהר, מיר צו פארגעבין; אט אללעס וואס איך האב געטהון, וועלכעס מאכט מיר דיינער צו זיין. אויסערדעם, א, דוא טייפיל, פארדארבער, איך וויל דיר דעם ריינעם אמת זאגין, איך ליעב איהם צו דיענען, און איך ליעב זיין געצאלט'ס, זיינע מענשין, זיין ממשלה, זיין קהלה און זיין לאנד פיעל בעססער אלס דיינע. דארום, זאג איך דיר, הער בעססער אויף מיר וויטער צו איבעררייידין; איך בין זיין דיענער און איך וויל גיין צו איהם!

טייפיל: בעקלעהר דיר עס נאכאמאל, דוא קאלטבליטיגער מענש, אללעס וועלכעס דוא וועסט נאך בעגעגענען אויף דעם וועג וועלכען דוא גייסט! דוא ווייסט? דיא מייסטין פון זיינע דיענער האבין א ביטטערין סוף, וויל זייא זיינען איבערטרעטער געגען מיר און געגען מיינע וועגין. וויפילער פון זייא האבין געליטטען דעם שענדליכסטען טויט! — אויסערדעם, דוא האלסט דאך אז איהם צו דיענען איז בעססער וויא מיר צו דיענען, און דאך איז ער נאך קיינמאל ניט ארויסגעקומען פון זיין ארט וואו ער איז, ארויס צו ראטעווען, אט אפילו איינעם פון דיא וועלכע דיענען איהם, פון דיא הענד פון זייערע שונאים. אבער איך, וויא דיא גאנצע וועלט וויים, האב וויפילער מאהל ארויס־

געשלעפּט, דורך קראַפט אדער דורך איבעררייידונג, מיינע געטרייע דיענער פון איהם און פון זיינע מענשין, חאטש זייא זיינען שוין געווען וויא אין זייערע האנד! — און טאקי אַזוי וויל איך דיר אויך פון זייערע הענד ארויסנעהמען.

משיחי: דאס וואס ער האלט זיך איין אויגענבליק צוריק פון צורעטטען זיינע דיענער, איז נאָר דערפאַר, אום צו פּרובירען זייער גלויבין און זייער ליעבע צו איהם; צו זעהן אויב זייא וועלין איהם טרייא בלייבין ביז צום טויט! — און דאס וואס דוא זאגסט דאס זייא קומען צו אַ ביטטערין סוף, אַז דאס איז ערשט בייא זייא דאס בעסטע און גרעסטע. ווייל זייא האפּפען ניט פיעל אויף אַזעליכעס, וואָס גיט זייא נאָר דיעזע וועלט, דען זייא ווארטען אויף דעם אייביגען כבוד; און דאס וועלין זייא דאמאלסט האבין, ווען זייער מלך וועט קומען בִּכְבוֹדוֹ, און בכָבוד פון אללע מלאכים.

טייפיל: אבער דוא ביסט דאָך שוין אין דיין דיענסט צו איהם אונטרייא געווען, היינט וויא אַזוי קענסטו נאָך דענקען פון איהם געצאָלט׳ם צו בעקומען?

משיחי: אָ טייפיל, וויא אַזוי דען בין איך איהם אונטרייא געווען?

טייפיל: שוין ביים ערשטין טריט, אַט דאמאלסט ווען דוא ביסט שיער דערשטיקט געווארין אין זומפּ פערצווייפלונג; און דערנאָך ווען דוא ביסט געלאָפּען אויף׳ן אנדערין וועג, פון דיין משא לויז צו ווערין; אנשטאט וואס דוא האסט געדארפט ווארטין ביז ער וועט זיא פון דיר אראָפּנעמען. און נאָכמעהר, דוא ביסט געפאללען אין הארטין שלאָף און האסט פערלאָרין דאס בעסטע, וועלכעס איז דיר געגעבין געווארין; און דערנאָך, ווען דוא האסט דערזעהן דיא לייבין, ביזטו כמעט גרייט געווען זיך צוריק-צוקעהרין. און נאָכמעהר פון אללעס, אַט ווען דוא שפּרעכסט פון דיין רייזע און פון אללעס וואס

דוא האסט געהערט און געזעהן, ווילט זיך דיר—אין הארצין—כבוד בעקומען און געלויבט צו ווערין פֿון לייטין אויף אללעס וואס דוא זאגסט און טהוסט.

משיחי: יאָ דאס אללעס איז טאקי אמת, און מיינע חסרונות זיינען פֿיעל מעהר פֿון דאס, וואס דוא האסט מיר איצט דערמאנט. אבער דער מושל, אָט וועלכען איך זוך צו דיענען און זיינער צו זיין, ער איז בארמהערציג און גרייט איין זינדיגען מענשין צו רייניגעז פֿון זיינע זינד, און זיינע אלטע זינד צו פֿארגעבין. און דוא ווייסט, טייפֿיל, וואס איך וועל דיר זאגין, דאס טאקי דיא אללע הסרונות האב איך מיט מיר פֿון דיין לאנד פֿערשלעפט, דען דאָרט האב איך זייא איינגעזויגען. איך אבער האב געזיפֿצט און זיפֿץ איבער זייא, איך בין איבער זייא טרויעריג געווען און האב פֿון מיין מושל פֿאַרגעבונג בעקומען.

בייא דיא ווערטער איז דער טייפֿיל פֿול געווארין מיט רציחה און האט אנגעהויבין צו שרייען; איך ביז אַ שונא פֿון יענעם מושל; איך האב איהם פֿיינד, איך האב פֿיינד זיינע געזעצען און זיין פֿאלק. איך בין ארויסגעקומען צום צוועק דיך אָפּצושטעללען!

משיחי: טייפֿיל, בעדענק וואס דוא ווילסט טהון; דען איך בין אויף דעם מלך׳ס הייליגען וועג!—היט זיך!

טייפֿיל האט אפגעשפּאַרט דעם גאנצין וועג און האט געשריען: איך האב דערפֿאַר קיין מורא ניט, גאָר קיין מורא ניט; זעה דוא ביסט באלד טויט!—דען איך שווער בייס שאול־תחתיות דוא זאלסט קיין טריט ווייטער גיין; אָט דאָ זאלסטו דיין זעעלע פֿאַרליערען!—און בייא דיא ווערטער האט טייפֿיל געשליידערט איין פֿייעריגע פֿייל אין משיחי׳ס ברוסט. אבער משיחי האט אין דיא הענד געהאלטין אַ שוץ־טאָוועל; דיעזען שוץ־טאָוועל האט ער געשטעלט פֿאַר זיך,

דאס הייסט געגען דיא פייל פון טייפיל, און אַזוי האט ער פון זיך דיא סכנה אָפּגעווענדעט.

דערנאָך האט משיחי ארויסגעצויגין זיין שווערד, דען ער האט געזעהן עס איז צייט זיך פעסט צו וועהרין. טייפיל אבער האט איהם מיט פלינקייט בעוואָרפין מיט פיילין וויא אַ האָגעל. און חאָטש אללעס וואס משיחי האט געטאָהן אום ניט נזוק צו ווערין, האט איהם דאָך דער טייפיל פאַרוואונדעט אין קאָפּ, אין דיא הענד און אין דיא פיס. דאס האט משיחי׳ן געבראכט זיך אביססעל צוריק צורוקען, און דארום האט טאקי טייפיל זיין ארבייט ווייטער געטהון. אבער משיחי איז ווידער מוטהיג געווארין און האט זיך געגען איהם געשטעלט וויא וויט זיינע כחות האבין נאָר געקענט אויסהאלטען.

דיעזעס ראַנגלען־זיך, האט איבער איין האַלבען טאג געדויערט. יאָ, ביז דער ארימער משיחי האט שיער אללע כחות פערלאָרין. דען איהר מוזט וויססען, דאס איבער דיא וואונדען וואס משיחי האט בעקומען האט ער געמוזט אלץ שוואכער און שוואכער ווערין.

דער טייפיל, וויא ער האט דאס בעמערקט, איז ער צו משיחי׳ן קרעפטיג צוגעטרעטין, און ראַנגלענ׳זיכדיג מיט איהם האט ער דעם ארימען משיחי געבראכט, צו אַשרעקליכען פאלל, וואס בייא דעם פאלל איז איהם (משיחי׳ן) אויך ארויס־געפלויגען דיא שווערד פון זיין האנד.

דאס זעהענדיג האט זיך דער טייפיל אָפּגערופען: נוא, איצט בין איך שוין מיט דיר זיכער! — און בייא דיא ווערטער האט ער משיחי׳ן שיער צודריקט אויף טויט, דאס משיחי האט זיך אנגעהויבין מיָאש צו זיין פון לעבין.

אבער וויא גאט׳ס פלאַן און ווילען איז, אַזוי גייט עס אין דער וועלט. אָט גראָד ווען טייפיל האט דעם ארימען משיחי געוואלט געבין דעם לעצטין קלאַפּ, און מיט דעם קלאַפּ איין

ענדע צו מאכען פֿון דעם גוטען מאַן, אַט גראָד דאמאָלסט, האט משיחי אויסגעשטרעקט זיין האנד צו זיין שווערד, און ער האט איהר געקראַגין; און האט אויסגעשריען: „פֿרייא דיך ניט מיין פֿיינד, ווען איך בין געפֿאַלען; איך וועל אויפֿשטיין!„ —און אַזוי האט ער דעם טייפֿיל אַשטארקין שטאָך געטהון, וואס דורך דעם האט דער טייפֿיל אַפֿליה־געטהון צוריק, גלייך וויא איינער וואס ווערט פֿאַרוואונדעט צום טויט.

וויא משיחי האט דאס בעמערקט האט ער זיך ווידער צו איהם גענומען, און האט געשריען; ניין, „מיט דעם אללעם זיינען מיר פֿעסט מנצח, דורך דעם וועלכער האט אונז געליעבט.״—באלד אבער האט דער טייפֿיל זיינע שלאנגען־פֿליעגעל אנגעשטעלט, און איז אוועק־געפֿלויגין, דאס משיחי האט איהם שוין מעהר ניט געזעהן.

קיין מענש קען זיך פֿארשטעללען אַט דיעזע שרעקליכע ראַנגלערייא, סיידין ער האט עס אליין געזעהן און געהערט, וויא איך. אָ, וויא האט עס דער טייפֿיל געברומט וויא אַ לייב און געבילט וויא אַ הונד, און געזשימזשעט ווּיא אַ שלאנג אין דער גאנצען צייט ווען ער איז משיחי׳ן בעפֿאַללען; דאַגעגען אבער וואס פֿאר אַ זיפֿצען און קרעכצין האבין זיך עס געהערט פֿון משיחי׳ם האַרץ! — דיא גאנצע צייט האב איך אויף משיחי׳ן ניט געזעהן אַ רוהיגע מינע, ביז ער האט זיך איבערצייגט דאס ער האט דעם טייפֿיל פֿערוואונדעט מיט זיין צוויא־זייטיגעס שווערד. געוויסס, דאמאלסט ערשט האט משיחי געשמייכילט און ארויף געקוקט אין דער הויך. יאָ, דאס ראַנגלערייא צווישען משיחי און טייפֿיל איז דאס שרעקליכסטע פֿון אלעם וואס איך האב געזעהן זייט איך לעב.

ווען דיא מלחמה איז געווען פֿאַרבייא, האט משיחי געזאגט, איצט וועל איך דאנקען דעם, דער וואס האט מיר פֿון דעם לייב׳ס מויל ארויסגעראַטעוועט; דעם, דער וואס האט מיר

געהאלפֿען דעם טייפֿיל מנצח צו זיין. און אַזוי האט ער איין זיין תפֿלה זיך פֿריילאך געזונגען:—

אשמדאי, וועלכער זוכט מיר צו דערשטיקען
האט איהם שנעלל געשיקט, געגען מיר צו איילין;
מיך אנצופֿאַללען, מיך דאָ צו דערדריקען,
מיין האַרץ צו לעבערין מיט גיפֿט׳גע פֿיילען.
אבער געבענשט זייא דוא, הימלישער רעטטער!
ער איז אוועק פֿאַר דיין שאַרפֿע גלויבינס־שווערד,
וועלכע טייטעט דיא טייפֿיל, דיא וועלט־געטטער,
און מאכט פֿרייא דעם וועג צום היממעל, פֿון דער ערד!

דאָרט איז איהם ארויסגעקומען אַ האַנד פֿול מיט בלעטטער פֿון עץ־החיים, צו וועלכע משיחי האט זיין האַנד אויסגעשטרעקט און האט זייא גענומען, און זייא צוגעלייגט צו זיינע וואונדען וועלכע ער האט בעקומען אין דער מלחמה, און ער איז גלייך געהיילט געווארין.

דאָרט האט זיך משיחי אויך געזעצט צו עססין זיין לאַביך־ברויט, און צו טרינקען פֿון דעם קרוג וויין וואס איז איהם געגעבין געווארין אַ קורצע צייט בעפֿאָר; און אַזוי דערקוויקט און דערפֿרישט האט ער זיך אויפֿגעהויבין צו דיא רייזע מיט זיין בלויזע שווערד אין דער האנד; דען ער האט בייא זיך געקלערט טאָמער איז דאָרט ערגעץ וואו דאָ איין אַנדער פֿיינד. אבער זייט משיחי איז דעם טייפֿיל לויז געווארין, דורך דעם גאנצין טאהל גייענדיג, האט ער קיינעם ניט בעגעגינט.

איצט, ענדע פֿון דיעזען טאהל, האט זיך אנגעהויבין איין אנדער טאהל צוציעהען, וועלכען מען האט גערופֿען „דעם גרוב פֿון טויט־שאָטין”; און פֿאַר משיחי׳ן איז עס זייער נייטיג געווען אויך דעם אנדערין טאהל דורכצוגיין, ווייל דער

וועג צו דער הימלישע שטאדט האט זיך געצויגין דורך יענעם טאהל. יאָ, דיעזער טאהל איז איין זייער אומעדיגער און איינזאמער אָרט. ירמיה הנביא בעשרייבט דיעזען חשך־דיגען אָרט אַזוי: „אַ מדבר, אַ וויסטעס שטיק ערד פֿול מיט גריבער, אַ פֿארדאַרטעס לאנד (ד. ה. אַ לאנד אהן וואססער), פֿול מיט טויט־שאַטין, אַ לאנד וואו קיין מענש איז איהר דורכגעגאנגען (נאָר אַ משיחי) און קיין מענש האט דאָרט געוואָהנט.“ * אָט אין דיעזען טאהל איז משיחי געווען אין גרויסע צרות, פֿיעלמעהר וויא ביים ראַנגלען־זיך מיטין טייפֿיל; אָט אזוי וויא איהר וועט דאָ וייטער לעזין.

---

* ירמיה ב׳ ו׳.

ניינטעס קאפיטעל.

איך האב געזעהן אין חלום, וויא משיחי איז צו געקומען פֿאר דעם טאהל זיינען איהם אנקעגין געקומען צווייא מענער, אוראייניקלאך פֿון דיא, (מרַגלים), וועלכע האבין לשון הרע גערעדט אויף דאס גוטע לאנד; און דיא צווייא זיינען געלאפֿען מיט געשווינדיגקייט צוריק. משיחי האט זייא געפֿרעגט: וואס איז אַזאַ לויפֿינעש אויף אייך? און וואהין דען?

דיא מענער: צוריק, צוריק! ווען לעבין און פֿריעדען איז בייא דיר ליעב, אַזוי טהו וויא מיר טהוען!

משיחי: וואַרום דען? וואס איז דען?

דיא מענער: דוא פֿרעגסט נאָך פֿראַגעס?—מיר זיינען געגאנגען דעם זעלבען וועג וועלבען דוא גייסט, און מיר זיינען אַזוי ווייט פֿאָרווערטס געגאנגען, ביז וויא וויית מיר האבין זיך נאָר געדאַרפֿט טרויען צו גיין. און ווירקליך מיר וואָלטין שוין באלד פֿערשפֿאָרט צוריק-צוקומען; דען וואָלטין מיר נאָר אַ שפּאַן וועגס ווייטער געגאנגען וואָלטין מיר שוין דאָ ניט געוועזן דיר צו דערציילען דיא נייעס.

משיחי: אבער וואס האט אייך דען באַגעגינט?

דיא מענער: אוי באַגעגינט!—מיר זיינען כמעט געוועזן אין גרוב פֿון טויט-שאַטין; אבער צום גליק האבין מיר אַ קוק געגעבין, אַהין, און מיר האבין ארויסגעזעהן דיא סכנה איידער מיר זיינען נאָך אין טאָהל אריין.

משיחי: אבער וואס האט איהר דען געזעהן?

דיא מענער: אוי געזעהן!—דער טאָהל איז פֿינסטער וויא

די נאַכט; און מיר האבין דאָרט געזעהן לֵצים, פעלד־שדים און פליהענדיגע שליינג פון תהום. אויך האבין מיר דאָרט געהערט שטענדיג געשרייען און יאָכצען, וויא פון מענשיי וועלכע ליעגען דאָרט געבונדען אין קייטין און שטריק, און ליידין שרעקליכע שמערצין. איבער דעם טאָהל שוועבין שווארצע פינסטערע וואָלקינס, וועלכען ווארפען אויף יעדין אַ מרה שחורה; אויך דער טויט שפרייט זיינע פליגלען אויס איבער'ן גאנצען טאָהל. קורץ, עס איז איין שרעקליכער אָרט, אלעס איז דאָרט אָן אַ סדר און אָן אַ טאָלק.

משיחי: אויס דעם אללעם וואס איהר זאגט, זעה איך נאָך גאָר ניט פארוואָס מען זאל זיך צוריקקעהרין; איך זעה נאָר דאס איינע, דאס דיעזעס איז מיין וועג צו דער הימלישע שטאדט, אָט וואָהין עס ווילט זיך מיר.

דיא מענער: מעג עס זיין דיין וועג; מיר אבער ווילען פאר אונז דיעזען וועג ניט אויסוויילין.

אַזוי זיינען דיא מענער געגאנגען זייער וועגס צוריק, משיחי אבער איז געגאנגען זיין וועגס ווייטער; דאָך מיט'ן בלויזען שווערד אין דיא האנד, וויל ער האט מורא געהאט טאָמער ועט מען איהם איבערפאללען.

איך האב ווייטער געזעהן אין חלום, דאס וויא לאַנג דער וועג האט זיך דורכ'ן טאָהל געצויגין, איז געוועזן אויף דער רעכטער זייט (פון וועג) איין טיעפער תהום—דאס איז דער תהום אין וועלכען איין בלינדער פלעגט צו פיהרען דעם צווייטין בלינדען אין אללע צייטין, דאָרט וואו זייא פלעגין אלע צוזאמען פארלאָרען גיין—וויעדער, זעה, אויף דער לינקער זייט איז געוועזן איין שרעקליכער מסוכן'דיגער זומפף, אין וועלכען, ווען אויך איין גוטער מאַן איז דאָרט אריינגעפאלען, האט ער זיך שוין מעהר אויף דיא פיס ניט געקענט שטעלין.—אָט אין דעם זומפף איז אַמאָל דוד המלך

ארייגגעפאלען, און ער וואָלט דאָרט געוויס אומגעקומען, ווען ניט גאָט'ס האנד וואָלט איהם פון דאָרט ארויסגעצויגען.

אויך איז דאָרט דער וועג זייער שמאָל געוועזן, וואס דאס האט דעם גוטען משיחי געבראכט אין גרויסער מורא און זאָרג; דען אין דער שרעקליכער פינסטערניס, ווען ער האט זיך געוואָלט אָפּקעהרען פון דעם תהום וועלכער איז אויף דער רעכטער זייט, איז ער געוועזן אין סכנה ארייגצופאַללען אין דער בלאָטע אויף דער לינקע זייט; ווידער פאַרקעהרט, ווען ער האט זיך געוואָלט ערווייטערן פון דער בלאָטע, וועלכע איז אויף דער לינקער זייט איז ער אין סכנה געוועזן ארייגצופאַללען אין דעם תהום וועלכער איז אויף דער צווייטער זייט. יאָ, איך האב איהם געזעהן וויא ער איז ווייטער געגאַנגען אבער איך האב געהערט וויא ביטטער ער האט דערבייא געזיפצט; דען אויסער דיא סכנות, איז אויף דעם שמאָלען וועג אַזוי פינסטער געוועזן, דאס יעדעס מאָל ווען ער האט זיין פוס אויפגעהויבען ווייטער אַ טרעט צו טהון, האט ער ניט געוואוסט וואו אדער אויף וואס ער וועט זיין פוס שטעלען.

אַרום מיטען וועג פון דיעזען טאָהל, האב איך, וויא, געזעהן דעם מויל פון גיהנום, און דאס איז געוועזן בייא דער זייט זייער נאָהענט צום וועג. „וואס זאל איך טהון?"—האט משיחי דאָרט בייא זיך געקלערט.

און נאכאַנאַנד האט פון דאָרט געהאלטען אין איין אויפשטייגען פייעריגע פלאַמען, און אַ וואָלקען פון רויך; דערצו־נאָך פונקען וויא בליצען, מיט אַ שרעקליכעם גערויש.— יאָ, אללעס אזעלכעס, וועלכעס אנטלויפט אויך ניט פאַר משיחים שווערד, וויא דער טייפעל איז אנטלאָפען.—משיחי האט איצט געזעהן דאס ער מוז איין אנדערעס כלי־זין בענוצען, דאס געוועהר „שטארקע תפלה" און אַזוי האט

ער געהאלטען אין איין שרייען: אָ, הערר, רעטטע מיינע זעעלע! און אַזוי תּפלה־טהון'דיג איז ער געגאנגגען אימּמער ווייטער, אין דער צייט ווען דיא פלאַמען האבין איהם גאנץ נאָהענט דערגרייכט. דערבייא האט ער געהערט שרעק־ליכע קולות און לאַרמען פון אללע זייטין, אַזוי שטארק, דאס ער האט געמיינט ער וועט באַלד צוריססען אויף שטיקער, אדער צוטראָטין וויא בלאָטע אונטער דיא פיס; און דאס אללעס האט ער געמוזט הערין און זעהן וויפילער מיילין־ווייט אויף זיין וועג. דערנאך איז ער געקומען צו איין אָרט וואו עס האט זיך איהם געדאכט דאס אַ גאנצע באַנדע שונאים קומען איהם אַנטקעגין. דאָרט האט ער זיך אַ שטעל געטהון, און האט זיך אנגעהויבין צו בעזיננען, וואס איז אַם בעסטען צו טהון? עפּעס איז איהם דאמאלסט דורך־געפלויגין אַ געדאנק דורך'ן מוח, זיך צוריק אומצוקעהרין. דערנאך אבער האט ער זיך גוט בערעכינט, און צו זיך געזאגט: עס קען דאָך זיין, דאס איך בין שוין איבערגעקומען האלב וועגס פון דיעזען טהאָל!—ער האט זיך אויך דערמאנט וויא ער איז שוין איבערגעקומען אַזוי פיעל סכנות און זייא מנַצֵח געוועזן; און דערבייא האט ער זיך אויך בעקלעהרט, דאס דיא געפאהר איצט צוריקצוגיין וועט אפשר נאָך גרעססער זיין, וויא דיא סכנות, וועלכע זיינען פון דאָרט־אָן און ווייטער. נון האט ער בעשלאָססין בעססער פאָרווערטס צו גיין. נאכ־דעם אבער האט עס איהם זיך דאָך געדוכט, דאס דיא שונאים קומען אלץ נאָהענטער צו צו־איהם; אבער וויא זייא זיינען שוין כמעט נעבין איהם געוועזין, האט ער מיט אַ געוואלדיגען קול אַ געשרייא געטהון: איך גייא מיט דיינע קראַפט, הערר גאט!—אַזוי זיינען זייא אוועק צוריק און זייא זיינען שוין מעהר ניט געקומען.

נאָך איינס וויל איך דאָך ניט פארפעהלין פון צו

דערציילן, וועלכעס וועט זייער אינטערעססאַנט זיין. איך האב באמערקט דאס דער ארימער משיחי איז דאָרט אַזוי שטארק צוטומעלט געוועזן, דאס ער האט ניט אמאל דערקענט זיינע אייגינע שטימע. דאס האב איך באמערקט, אָט גראד דאַמאלסט, ווען ער איז פֿארבייא געגאנגען פֿאר דיא מויל פֿון דער ברענענדיגען גרוב. דאָרט איז איהם איינער פֿון דיא רשעים נאכגעגאַנגען אונטער זיינע פלייצעס, און האט שושקענדיג אין משיחי'ס אויערין געשפראָכען דיא שרעקליכסטע לעסטערונגען געגען גאט ב"ה. און דער ארימער משיחי האט ווירקליך געדענקט דאס פֿון זיין הארץ גייען ארויס אָט דיא שלעכטע געדאנקען. דאס האט משיחי'ן ביטטערע שמערצין אנגעמאכט, דאס איז געווען מעהר פֿון אללעס, וואס ער האט געהאט אויסצושטיין אויף זיין וועג; זיין האַרץ האט איהם שרעקליך ווייא געטהון, דענקענדיג דאס ער (משיחי) האט חלילה געלעסטערט איהם, אָט דעם וועלכען ער האט אַזוי שטארק געליעבט.

אַזוי פֿיעל איז געוויסס, וואָלט משיחי געקענט אנדערש טהון · וואָלט ער עס געוויסס געטהון; אבער איהם האט דאַמאלסט געפֿעהלט דער רעכטער זינען, ענטוועדער זיינע אויערין צו פֿאַרשטאָפּען אַזעליכעס ניט צו הערין, אדער זיך ארומצוזהען פֿון וואַנעט דיא לעסטערונגען קומען.

וויא משיחי איז אַזוי ווייטער געגאנגען אַ היבשע ווײלע, אין דעם טרויעריגען צושטאַנד, איז איהם פֿאָרגעקומען וויא ער הערט אַ קול פֿון איינעם וואס גייט אויף'ן וועג פֿאָראויס, און זאגט: „און ווען איך גייא אפילו אין טאָהל טויט־שאָטען שרעק איך מיר ניט פֿאר קיין אומגליק, דען דוא ביסט מיט מיר.״ איצט איז משיחי'ן פֿרייליכער געוואָרין אויף'ן הארצין, און טאַקי דערפֿאר:—

ערשטינס, ווייל ער האט זיך דערפֿון איבערציינגט, דאס

אויך אנדערע גאט'ס פּירכטיגע מענשין, זיינען דאָ אין דעם טאָהל, גלייך וויא ער.

צווייטינס, וויל ער האט ארויסגעזעהן, דאס גאט איז מיט זייא אויך אין דיעזען פּינסטערין און טרויעריגען אָרט; „און וואָרום ניט אויך מיט מיר?"—האט ער בייא זיך געקלעהרט —„איך קען עס נאָר איצט נאָך ניט זעהן איבער דיא פּינסטערנים וועלכע איז דאָ אין טאָהל."

דריטענס, וויל ער האט געהאָפּט, ווען ער זאל זייא נאָר קענען דערגרייכין, וועט ער באלד האבין רייזע ברידער אויף'ן וועג.

אַזוי איז ער געגאנגען איממער ווייטער און האט גערופּען צו דעם, וועלכער איז פּאראויס געוועזן. יענער אבער האט ניט געוואוסט וועמען ער זאל ענפּערין, וויל ער האט אויך גערעכינט דאס ער איז אליין אין טאָהל.—באלד האט אבער אנגעהויבין צו טאָגין און משיחי'ן איז עס אלץ ליכטיגער און ליכטיגער געוואָרין. דאמאלסט האט משיחי געזאגט: „ער האט פּארקעהרט דעם טויט־שאָטין צום מאָרגען־ליכט," (אדער: „ער האט אוים דער פּינסטערנים פּריהמאָרגען געמאכט:" *)

וויא עס איז שוין רעכט טאג געווארין, האט משיחי הינטער זיך אַ בליק געטהון, ניט חלילה קלערענדיג זיך צוריק אומצוקעהרין, אָ ניין! נאָר אום צו זעהן דורך וואס פּאָר אַ סכנות ער איז אין דער פּינסטערנים דורכגעגאנגען; און אַזוי האט ער נאך דייטליכער געזעהן דעם תהום אויף דער איינער זייט און דעם זומפּף אויף דער צווייטער זייט פּון וועג. ער האט אויך געזעהן וויא שמאָל דער וועג איז, וועלכער האט איהם געפּיהרט צווישען דעם תהום און זומפּף: אויך האט ער געזעהן פּון גאנץ ווייט דיא לַצים, דיא וואלד־

---

* זעה איוב ט' י"א, און עמוס ה' ח'.

שדים און דיא פליהענדיגע שליינג פון תהום; דען חאטש ביים טאג האבין דיא רוחות קיין שליטה ניט, און זייא האבין ניט געקענט זיין נאהענט צו איהם, דאך האט ער זייא ביים ליכט בעססער געקענט זעהן. אזוי וויא עס שטייט געשריבען: „ער דעקט אויף דאס טיעפע פון דער פינסטערנים, און ברייננט ארויס, ביים ליכט, דיא טויט־שאטין." *

איצט איז משיחי'ס הארץ פולל געוואריו מיט דאנק צו גאט ב"ה, אויף דיא רעטטונג פון דיא אללע סכנות, אט פון דעם שרעקליכען טאהל; אזעליכע סכנות, וואס אמת ער האט זיך פריהערט פאר זייא געשראקין, אבער נאך דייטליכער האט ער זייא איצט געזעהן.—און דיא זון איז איהם איצט אויפגעגאנגען; דאס איז ווידער אגרויסער חסד געווען פאר משיחי'ן. דען איהר מוזט וויססען, אמת, דער ערשטער טהייל פון טאהל טויט־שאטין איז געווען גענוג סכנה'דיג, אבער דער צווייטער טהייל—וועלכען משיחי האט נאך גדארפט גיין פון דארט וואו ער איז איצט געשטאנען ביז צום ענדע פון טאהל—איז נאך געווען פיעל מסוכן'דיגער. אט דיא שטיק וועג, וועלכע ער האט נאך געהאט פאר זיך, איז אויף איין זייט פולל געווען מיט נעצין און שטריק וועלכע פארפלאנטערין דיא פים און מאכין פאללען, און אויף דער צווייטער זייט פולל מיט טיעפע לעכער, גריבער, טרעפ, משופע'דיגע בערגאלאך א. ז. וו. יא, ווען עס וואלט דא אזוי פינסטער געווען וויא אויף דער ערשטער העלפט וועג פון טאהל, וואלט משיחי געוויסס אומגעקומען; ווען ער וואלט אויך טויזינד נשמות אין זיך געהאט וואלט ער זייא דארט אללע פערלארין. איצט אבער איז דיא זון איהם אלץ מעהר אויפגעגאנגען און משיחי האט מיט פרייד געזאגט „זיין ליכט שיינט אויף מיין קאפ, פאר זיין ליכט גייא איך אין דעם ארט פון פינסטרנים."**

* איוב י"ב כ"ב.
** איוב כ"ט ג'.

ביים ליכט איז משיחי געקומען ביז צום ענדע פֿון טאָהל.

—און איצט האב איך געזעהן אין חלום, דאס ביים גרענעץ פֿון טאָהל זיינען געלעגעןביינער, בלוט, אַש, און צוריססענע קערפּערס פֿון מענשין, טאַקי פֿון רייזענדער וועלכע זיינען אַמאָל אָט דיעזען וועג געגאנגען. און וויא איך האב אַזוי איבער דעם נאָכגעדענקט, וואס קען עס זיין? האב איך באמערקט ניט וויט פֿון דאָרט אַ הייל וואס אין איהר האבין פֿאַרצייטין געוואָהנט צווייא ריעזען (מענשין־פֿרעססער) „פאפסט" און „טערק"; וואס דורך זייערע ווילדקייט און אכזריות, האבין אַ סאך רייזענדער זייער לעבין פֿארלאָרין. אבער צו מיין גרויס וואונדערונג, משיחי איז יענעם אָרט פֿארבייגעגאנגען אָהן סכנה.

זייט דאמאלסט האב איך ערפֿאהרען דאס „טערק" איז שוין זייט אַ צייט טויט, און דאס דער אנדערער, האטש ער איז נאָך ביים לעבין* אבער איבער זיין אַלטקייט און וועגען פֿיעל קלעפּ וואס ער האט אין דער יוגענד אריינגעכאַפּט, איז ער אַזוי אויסגעוועפּט, גייסט־שוואַך און געלעהמט אויף דיא גלידער, דאס ער קען שוין מעהר גאר ניט טהון וויא נאָר זיצען בייא דער טהיר פֿון דער מַעֲרָה און קריצען מיט דיא ציין ווען דיא רייזענדער גייען פֿארבייא; און פֿאר ערגערנעש וואס ער קען צו זייא ניט צו קומען, זיך צו בייסין דיא נעגיל.

און אַזוי האב איך געזעהן דאס משיחי איז אויף זיין

---

* דער מחבר JOHN BUNYAN, האט געלעבט פֿאַר אַ פאר הונדערט יאָהר ווען מען האט נאָך אויף'ן פאַפּסט געקענט זאגין דעם אויסדרוק „ער איז נאָך ביים לעבין." ווען דער מחבר וואָלט היינט זיין ספר געשריעבען וואָלט ער געוויסס געזאגט דעם אויסדרוק „ער דושיפעט נאָך." די לנבון.

וועג ווייטער געגאנגען בשלום; חאטש ווען ער האט דאָרט דערזעהן דעם אלטען מאַן זיצענדיג בייא דער טהיר פֿון זיין לאָך, האט ער ניט געוואוסט וואס דאס בעדייט; בפרט ווען דער אלטער—חאטש ער האט איהם קיין לייד ניט געקענט טהון, האט ער דאָך צו איהם געזאגט: „עס וועט מיט אייך קיינמאל ניט בעססער ווערין ביז עס וועלין נאָך מעהרערע פֿון אייך פֿארברענט זיין.” משיחי אבער האט געשוויעגען; ער האט איהם אנגעקוקט מיט קורראַזש, און איז אַזוי רוהיג פֿארבייגעגאנגען, און איז פֿון איהם גאר ניט נֶזוק געווארין.

ענדליך האט זיך עס בייא משיחי'ן פֿריילאך געזוננגען:

אָ וועלט וואונדער!—קען איך דען אנדערש זאגין?
ווען איך בין גערעטטעט פֿון טויט, פֿון פלאָגין!
אָ, געבענשט זאל זיין, דיא גנאַדען פֿוללע האַנד
וואס האט מיך ארויסגעפֿיהרט פֿון וויסטען לאַנד
פֿון פֿינסטערנים, שֵׁדים, זינד און אלער נויט
פֿון סכנות וועלכע בריינגען נאָר דעם טויט
יאָ, פֿון פֿאַנג־שטריק, לעבער, גריבער, בייזע מאכט
וועלכע וואָלטין פֿון מיר איין ענדע געמאכט
מיך אונווירדיגען, געווים טויט דערשלאגין!
אבער איך לעב!—זאל ישוע דיא קרוין טראגין!

צעהנטעס קאפיטעל.

דיא משיחי איז אויף זיין וועג ווייטער געגאנגען, איז ער צוגעקומען צו איין אָרט וואס דאָרט איז געוועזן אַ בערגאַלע וועלכער איז דאָרט געמאכט געווארין צום צוועק, דאס דיא רייזענדער זאלין פֿון דער הויך זעהן דעם וועג וואס זייא האבין נאָך פֿאר זיך. און דארום איז משיחי ארויפֿגעשטיעגען אויף דעם בערגאַלע, און אַזוי קוקענדיג האט ער דערזעהן פֿאר זיך גֶאֱמָן׳ען, וועלכער האט זיך בעפֿונדען אויף דער רייזע. גלייך האט משיחי אויסגעשריען: אָ, אָ, וואַרט, שטייא אַ ווײלע, איך וויל מיט דיר צוזאמען גיין! און נאמן האט זיך דערבייא ארום־געקוקט; און משיחי האט ווייטער געשריען: וואַרט, וואַרט, ביז איך וועל צו דיר צוקומען! אבער נאמן האט געענטפֿערט: ניין, איך קען ניט שטיין, אַ ווײלע ניט; ווייל דער גואל־הדם איז אונטער מיינע פלייצעס! דאס האט משיחי׳ס הארץ זייער אויפֿגעריהרט; און לויפֿענדיג מיט אללע זיינע קרעפֿטין איז משיחי צו נאמן׳ען באלד צוגעקומען און איז איהם נאָך איבערגעלאָפֿין, דאס דער לעצטער איז איצט געוועזן דער ערשטער.

זיך זעלבסט געפֿעללענדיג האט משיחי איצט געשמייכילט, דענקענדיג דאס ער האט זיין ברודער איבערגעיאָגט. אבער דערבייא האט משיחי ניט גוט אכטונג געגעבין וואו ער שטעלט זיינע פֿיס; און אַזוי האט ער זיך אויסגעגליטשט און איז אומגעפֿאללען. און ער האט זיך ניט געקענט אויפֿהייבין, ביז גָאמָן איז צו איהם צוגעקומען איהם צו העלפֿען.

פֿון דאנעט און ווייטער, האב איך געזעהן אין חלום,

וויא זייא זיינען זיך געגאנגגען צוזאממען און האבין צווישען זיך געשפראכין איבער אללעס וואס איז מיט זייא פֿאָרגעגאנגען אויף זייער רייזע. משיחי האט אנגעהויבין דאס געשפרעך אַזוי:

מיין טייערער און ליעבער ברודער נאמן, עס איז מיר אַ פֿרייד דאס איך בין צו דיר צוגעקומען, און דאס גאט ב"ה האט אונזערע זעעלען אַזוי גלייך געמאכט, דאס מיר קענען צוזאממען, וויא ליעבע גוטע פֿריינד, מאכען דיא פֿערגניגען־פֿוללע רייזע.

נאמן: איך האב געדאכט, ליעבער פֿריינד, פֿון אונזער שטאדט־אויס מיט דיר צוזאמען צו רייזין, אבער דוא ביסט מיר פֿאָראויס געגאנגען; און אַזוי בין איך געצוואונגען געווען ביז אַהער אַ גרויס שטיק וועגס אליין צו גיין.

משיחי: נאך מיין אַוועק־גיין, וויא לאַנג האסטו זיך נאָך אויפֿגעהאלטין אין דער שטאדט „פֿארדאָרבין" ביז דוא האסט זיך בעשלאססין דיעזען וועג, וויא איך, צו רייזין?

נאמן: ביז איך האב שוין לענגער דאָרט ניט געקענט פֿערבלייבין. דען גלייך נאָך דיין אַוועק־גיין, האט זיך זייער שטארק געהערט דאס אונזער שטאדט וועט באלד ביז צום גרונד פֿארברענט ווערין דורך אַ פֿייער פֿון היממעל.

משיחי: וויא? האבין דיינע שכנים אַזוי צווישען זיך געשפראכין?

נאמן: יאָ, אַצייט איז דאס געווען בייא יעדען אין מויל.

משיחי: וויא? און דאָך האט זיך אויסער דיר קיינער ניט בעשלאססין פֿון דער סכנה צו אנטלויפֿין?

נאמן: האטש, וויא געזאגט, עס איז דערפֿון געווען אַ גרויסע ריידע, דאָך דענק איך ניט דאס מען האט עס ווירקליך געגלויבט; דען אין היטציגען געשפרעך האב איך געהערט וויא דיא לייט ריידין פֿון דיר און פֿון דיין טרויעריגע רייזע — אַזוי האבין זייא דיין רייזע גערופֿען. — אבער

איך האב געגלויבט און גלויב זיכער, דאס דיא ענדע פון אונזער שטאדט וועט זיין פייער און שוועביל פון הימעל, און דארום איז עס מיר געפעללען אם בעסטען צו אנטלויפין.

משיחי: האסטו ניט געהערט ריידין פון אונזער שכן שוואך־גייסט?

נאמן: יא, משיחי, איך האב געהערט דאס ער איז דיר נאכגעגאנגען ביז צום זומפף „פערצווייפלונג.״ אייניגע האבין געזאגט, דאס ער איז דארט אריינגעפאללען; אבער ער האט דאס אפגעלייקינט. איך אבער בין דערפון איבערצייגט געוועזן, דען ער איז אויסגעשמירט געוועזן מיט יענע שמוץ און בלאטע.

משיחי: און וואס האבין דיא שכנים צו איהם געזאגט?

נאמן: זייט ער האט זיך צוריקגעקעהרט איז ער בייא יעדין צום געלעכטער און צום שפאטט געווארין. א, פיעלע שפאטטין און שענדין איהם, און כמעט קיינער וויל איהם ניט געבין קיין ארבייט. עס איז איצט מיט איהם זיעבען מאהל שלעכטער אלס ווען ער וואלט גאר ניט אנגעהויבין פון דער שטאדט ארויס צו גיין.

משיחי: אבער ווארום אייגענטליך זיינען זייא דען אזוי אויפגערייצט אויף איהם, ווען זייא אליין ליעבען ניט דעם וועג וועלכען ער האט פארלאזין?

נאמן: א,—זאגין זייא—דיא תליה איז פאר איהם נאך צו ווייניג! ער איז א מענש וועלכער וואקעלט זיך הין און צוריק; ער איז ניט געטרייא געבליעבען צו דאס, וואס ער האט מודה געוועזן. איך גלויב, גאט האט זאגאר זיינע פריינד געגען איהם אויפגערייצט, איהם צו פערשפאטטען און אויס איהם איין שפרוכווארט צו מאכין, ווייל ער האט דעם הייליגען וועג פארלאזין (ירמיה כ״ט י״ח–י״ט).

משיחי: האסטו מיט איהם ניט געשפראכין בעפֿאָר דוא ביסט פֿון „פֿארדאָרבין״ אוועק?

נאמן: איך האב איהם איניגע מאהל אין דיא גאַססין בעגעגענט, אבער ער האט זיך אימּמער פֿערהאַפט אין דער אנדערער זייט, וויא פֿארשעמט איבער דאס וואס ער האט געטהון; און אַזוי איז מיר ניט אויסגעקומען מיט איהם צו ריידין.

משיחי: יאָ, ווען איך בין ארויס אין וועג האב איך איבער איהם גוטע האָפֿפֿנונגען געהאט, אבער איצט האב איך מורא דאס ער וועט טאקי אומקומען ביים אונטערגאנג פֿון אונזער שטאדט. דען מיט איהם גייט עס וויא שלמה המלך האט געזאגט: „דער הונד עססט נאכאַמאהל דאס, וועלכעס ער האט אויסגעשפיעגען, און דער געוואשענער חזיר פאס־קודעט זיך ווידער איין אין דער בלאָטע.״

נאמן: איך האב אויך אַזוי מורא; נאָר אבער ווער קען פֿערמיידין דאס וואס וועט זיין?

משיחי: נוא, פֿריינד נאמן, לאמ׳מיר איהם איצט לאזין אָן־אַזייט, און לאמ׳מיר בעססער ריידין פֿון זאכין וועלכע אונז זעלבסט אָנגיין. זאג מיר נאָר, פֿריינד, מיט וואס און וועלכעס האסטו זיך אויף דיין וועג בעגעגינט? דען איך וויים, דאס דיר זיינען געוויסס זעלטענע זאַכין פֿאר דיא אויגין אנטקעגין געקומען; ווען ניט, דאַרף מען עס נאָר בעשרייבין אלס איין וואונדער.

נאמן: דעם זומפּף בין איך גליקליך פֿאָראיבער, אין וועלכען דוא—וויא איך מערק—ביסט ארייננעפֿאללען; אויך בין איך צו געקומען צום קליינעם טהויער׳ל אהן יענע געפֿאהר וועלכע האט דיר דאָרט בעגעגענט. נאָר אבער האב איך מיר בעגעגענט מיט איינע, וועלכע הייסט „תאוה,״ און איך בין שיער פֿון איהר נזוק געוואָרין.

משיחי: אָ, וואָהל איז דיר דאס דוא ביסט נצול געווארין פֿון איהר נעץ! יוסף הצדיק איז דורך איהר אין סכנה געקומען און איז פֿון איהר נצול געווארין וויא דוא, אבער עס האט איהם שיער זיין לעבין געקאָסט. דאָך וואָלט איך ווען ווייסען, וואס האט זיא דיר געזאגט?

נאמן: דוא קענסט זיך עס גאר ניט פֿאָרשטעללען (סיידין דוא האסט איהר אליין אין דיין לעבין באגעגענט), וואס פֿאר אַ גלאַטין צינגאַלע זיא האט! זיא האט זיך אין מיר איינפֿאַך איינגעגעססין, איך זאל מיט איהר זיין, און זיא האט מיר צוגעזאגט אלערלייא פֿריידין.

משיחי: אבער פֿרייד אין דער נשמה, אַ צופֿריעדענעם הארץ, האט זיא ניט געהאט צוצוזאגין!

נאמן: דוא פֿארשטייסט דאָך גוט, איך מיין, זיא האט מיר צוגעזאגט קרעפֿטליכע פֿריידין (תענוגי הבשר).

משיחי: געלויבט איז גאט דאס דוא ביסט ארויס פֿון איהרע ד' אמות! „דעם, וועלכען גאט איז אונגענײדיג, דער פֿאַללט ארײן אין איהר גרוב" (משלי כ"ב י"ד).

נאמן: אָבער, איך וויים ניט צו איך בין גאַנץ ריין ארויס פֿון איהר. *

משיחי: דוא ביסט דאָך געוויסס ניט איינגעוויליגט געוועזן מיט איהר פֿערלאנג!

נאמן: טאַקי ניין, ווייל איך האב מיר דערמאנט אָן דאס וואס איך האב געלעזין אין איין אלטען ספר, אַזוי: „איהרע

---

* דער מחבר לייגט דיעזע ווערטער ארײן אין נאמן'ס מויל, צו זאגין דאס נאמן פֿיהלט אין זיך, חאטש ער האט דעם רצון פֿון דער תאוה ניט געפֿאָלגט, און האט בפועל קיין זינד ניט בעגאנגען, אבער באותו רגע ווען ער האט זיך מיט תאוה'ן בעגעגינט האט זיא אויף איהם מיט איהר גלאַטין צונג איין איינדרוק געמאכט, און ער האט צו פֿיהלען דעם רייץ וואס תאוה האט אין זיין הארץ געמאכט צו זינדיגען. די לנבון.

פים לויפין ארונטער צום טויט, איהרע טריט צו דער העל" (משלי ה' ה'), און דארום האב איך מיינע אויגין פערשלאססין, איך זאל ניט געפאנגען ווערין פון איהרע בליקען. און וויא זיא האט דאס געזעהן האט זיא מיך אויסגעלאכט, פערשפאטעט; און איך בין מיר געגאנגען מיין וועגס.

משיחי: האסטו ניט באַגעגענט נאָך אנדערע שוועריגקייטין אויף דיין וועג?

נאמן: אַזוי וויא איך בין צוגעקומען צום פוס פון יענעם באַרג וועלכען מען רופט, „שוועריגקייטין," האב איך מיר דאָרט בעגעגענט מיט איין גבֿייז־גראָען מאַן, וועלכער האט מיך געפרעגט ווער איך בין, און וואָהין איך גייא? איך האב איהם געזאגט, דאס איך בין איין רייזענדער וועלכער וויל צוקומען צו דער הימלישע שטאדט. דאַרויף האט זיך דער אַלטער אפגערופען: דוא שיינסט איין עהרליכער מאַן צו זיין, וואָלסטו וועלין וואָהנען בייא מיר און צופריעדען זיין מיט דעם געהאַלט וואס איך וועל דיר צאהלין?—אַזוי האב איך איהם געפרעגט וויא ער הייסט און וואו ער וואָהנט? ער האט מיר געענפערט דאס זיין נאמען איז „אדם הראשון" און דאס ער וואָהנט אין דער שטאדט „ליגען און בעטריגען" (אפסיים ד' כ"ב). איך האב איהם ווייטער געפרעגט, וואס איז זיין געשעפט און וואס פאַר אַ געהאַלט ער האט מיר בדעה צו געבין?— „מיין געשעפט"—האט דער אַלטער געזאגט—„בעשטייט פון פיעלע תענוגים; און דיין געהאַלט וועט זיין, דאס דוא וועסט צום לעצט זיין מיין יורֵש." איך האב איהם ווייטער געפרעגט איבער דיא פיהרונג פון זיין הויז און איבער דיא אנדערע דיענערס וועלכע ער האט. און אַזוי האט ער מיר דערציילט דאס זיין הויז איז פול מיט אַללע לוסטיגקייטין דער וועלט, און דאס זיינע דיענער זיינען טאַקי זיינע אייגענע קינדער און קינדס־קינדער. דאַרויף האב איך בייא איהם געפרעגט,

וויפיעל קינדער ער האט? און ער האט מיר געענפערט דאס ער האט נאָר דרייא טעכטער (זייא הייסען) „פלייששעס־לוסט,״ „אויגען־לוסט,״ „לוסטיגעס־לעבען״ (הראשונה ליוחנן ב׳ ט״ז). און ווען עס דיר געפעללט, — האט דער אַלטער צו מיר ווייטער געזאגט — קענסטו איינע פון זייא האבען פאַר אַ ווייב. און צום לעצט ווען איך האב איהם געפרעגט, וויא לאַנג ער וועט מיר בייא איהם וואָהנען לאָזין? האט ער מיר געענפערט, וויא לאַנג ער וועט לעבין.

משיחי: נוא, און ענדליך צו וועלכעס האט איהר אייך בעשלאָססען?

נאמן: אנפאַנגס האט זיך מיר טאָקי שטארק געוואָלט מיט דעם מאַן צו גיין; דען איך האב געגלויבט ער רעדט זייער שיין און גוט. אבער דערנאך, אַזוי רײדינדיג, וויא איך האב מיר גוט צוגעקוקט צו זיין שטערין, האב איך דאָרט דערזעהן אָנגעשריעבען דיזע ווערטער: „ווארפט אראָפ פון זיך דעם אַלטען מענש מיט זיינע מעשים.״

משיחי: נוא וואס׳זשע איז דאַרויס געוואָרין?

נאמן: דאַן האט עס אין מיר אָנגעהויבין צו ברענען וויא אַ פייער; איך האב מיר גוט בעקלעהרט, ער מעג זאגין וואס ער וויל, און ער מעג חנפה׳נען וויפיעל ער וויל, ווען ער וועט מיר נאָר אין זיין הויז פערשלעפען, וועט ער מיר פאַר איין סקלאַוו פערקויפען. אַזוי האב איך איהם געזאגט, ער זאל מעהר קיין וואָרט צו מיר ניט ריידין, דען איך וועל ניט צוטרעטין צו דיא טהיר פון זיין הויז.

דאַרויף האט ער מיר אויסגעלאַכט און האט צו מיר געזאגט דאס ער וועט מיר איינעם אונטערשיקען, וועלכער וועט מיר מיין וועג פערביטטערין און שווער מאַכין, דאס עס זאל דריקען מיין זעעלע. אַזוי האב איך מיר אָפגעקעהרט פון איהם אום צו גיין מיין וועג ווייטער. אבער גראַד דאַמאַלסט

האב איך דערפֿיהלט וויא ער האַלט מיין קערפּער פֿעסט, און וויא ער וויל מיך צווינגען מיט אַללע זיינע קרעפֿטין, איך זאָל צוריק בלייבין; אַזוי שטאַרק איז זיין האַנד איבער מיר געװעזן, דאס עס האט זיך מיר אויסגעוויעזען דאס ער האט פֿון מיר אַ שטיק קערפּער אָפּגעריססען. דאס האט מיר געמאַכט שרייען „ווייא מיר, איך אונגליקליכער מענש!" און דאַן בין איך מיר געגאַנגען מיין וועג באַרג אַרויף.

אַלס איך בין האַלב וועגס אָפּגעגאַנגען, האב איך מיר אַרומקעקוקט און געזעהן וויא איינער לויפֿט מיר נאָך, אַזוי האַסטיג וויא דער ווינד; און ער האט מיך דעריאָגט פונקט ביים אָרט וואו דיא סוכה שטייט.

משיחי: אַזוי, טאַקי פונקט דאָרט האב איך מיר צוגעזעצט אָפּצורוהען, אבער דאָרט שלאָפֿענדיג האב איך פֿאַרלאָרין מיין מגלה, ווייל זיא איז מיר דאָרט פֿון בוזים אַרויסגעפֿאַללען.

נאמן: אבער, גוטער ברודער, לאָז דאָך מיך ווייטער דערציילען! תיכף וויא דער, וועלכער איז מיר נאָכגעלאָפֿען, האט מיך דעריאָגט, און נאָך איידער אַ וואָרט צו ריידין האט ער מיך אַנידערגעשליידערט און האט מיך וויא טויט אַנידערגעלעגט. אַלס איך בין ווידער אַביססעל צו זיך געקומען, האב איך איהם געפֿרעגט: וואַרום אייגענטליך בעהאַנדעלסט דוא מיך אַזוי שרעקליך?" „וועגען דעם"—האט ער שטרייננג געזאגט—„וויל אין האַרצין ווילט זיך דיר בלייבין מיט'ן אדם הראשון!"—און דערבייא האט ער מיר נאָך אַמאָהל אַ טייטליכען קלאַפּ געגעבין אויף'ן האַרצין, און האט מיך אוואָרף געטהון צו דער ערד; און אַזוי בין איך געלעגען פֿאַר איהם וויא טויט. ווען איך בין ווידער אַמאָהל צו זיך געקומען, האב איך געשריען אום רחמנות און גנאַדע! ער אבער האט געענפערט „איך ווייס פֿון קיין רחמנות און פֿון קיינע גנאַדע!" און מיט דיעזע זיינע ווערטער

ריידענדיג האט ער מיך נאָך אַמאָהל אַניעדערגעשליידערט. אָך, ער וואָלט דאָרט פֿון מיר געווים אַ סוף געמאַכט, ווען איינער וואָלט ניט צוגעקומען, וועלכער האט איהם בעפֿאָהלען אָפּצולאָזין.

משיחי: ווער איז דאס אייגענטליך געווען וועלכער האט איהם בעפֿאָהלען אָפּצולאָזין?

נאמן: אַם אַנפֿאַנג האב איך איהם טאַקי ניט דערקענט, וויא אבער ער איז פֿאָרבייא געגאנגען האב איך דערזעהן דיא לעכער פֿון דיא וואונדען אין זיינע הענד און אין זיין זייט, דאַמאָלסט ערשט האב איך פֿערשטאנען דאס דיעזער איז טאַקי אונזער הערר, און אַזוי בין איך געגאנגען אַרויף דעם באַרג.

משיחי: דער מאַן וועלכער האט דיר אָנגעיאָגט דאס איז משה דער געזעץ-געבער, ער לאָזט קיינעם ניט אונ-בעשטראָפֿט אויך ווייס ער ניט פֿון קיין רחמנות צו אַזעליכען וועלכער איז עובר אויף זיין געזעץ.

נאמן: איך ווייס עס זייער גוט, דען עס איז ניט געווען דאס ערשטע מאָהל דאס ער האט זיך מיט מיר בעגעגינט; ער איז דער, וועלכער איז צו מיר געקומען נאָך אין דער צייט ווען איך בין נאָך געווען אין „פֿאַרדאָרבען,“ און וועלכער האט מיר געזאָגט, דאס ער וועט מיין הויז איבער מיין קאָפּ פֿאַרברענען ווען איך וועל דאָרט פֿערבלייבין.

משיחי: אבער האסטו ניט געזעהן דאס הויז דאַרט אויף'ן שפּיץ פֿון באַרג, וואס דאָרט אין דער זייט פֿון הויז, האסטו זיך מיט משה'ן בעגעגינט?

נאמן: יאָ טאַקי, אויך זאָגאַר דיא צווייא לייבין בעפֿאָר איך בין פֿאַר דאס הויז צוגעקומען. אבער מיר שיינט, דיא לייבין האבין דאַמאָלס געשלאָפֿין, וויל עס איז געווען מיטטאָג צייט; און וויל איך האב נאָך פֿאַר מיר געהאט אַ גרויסין

טאָג, בין איך פֿאַרבייא געגאַנגען פֿאַר דעם טהויער־וועכטער און בין מיר אַראָפּגעגאַנגען דעם באַרג.

משיחי: דער טהויער־וועכטער האט מיר טאַקי געזאגט דאס ער האט דיר געזעהן פֿאַרבייא גיין. אבער איך וואָלט מעהר צופֿריעדען געווען ווען דוא וואָלסט דאָרט אין הויז געווען; דען דאָרט וואָלט מען דיר געוויעזען אַזעליכע זעלטענ־הייטין וועלכע דוא וואָלסט געוויסס קיינמאָהל ניט פֿאַרגעססין. אבער איך בעט דיר, זאָג מיר, האסטו קיינעם ניט בעגעגינט אין דעם טאַהל „עֲנָוָה?"

נאמן: יאָ, איך האב מיך בעגעגינט מיט איינעם „אונצופריעדען," וועלכער האט מיר זייער געוואָלט איבער־ריידין זיך מיט איהם צוריק אומצוקעהרין. זיין טענה איז געווען, דאס אין גאַנצין טאָהל איז ניטאָ אָט אַ האָר כבוד! „נאכמעהר," האט ער געזאגט, „דאס אום צו גיין אין דיעזען טאָהל ענוה מוז איך מיר שיידין פֿון אַלע מיינע פֿריינד „שטאָלץ," „עזות," „זעלבסט־איינבילדונג," „וועלט־כבוד"; און נאָך מעהרערע אַזעליכע פֿריינד, מיט וועלכע איך בין זייער גוט פֿערקניפּט און פֿערבונדען; און איך מוז אויך זייער בעליידיגט ווערין ווען איך זאל זיך אַזוי נאַריש מאַכין זיך דורך צו וואַלגערין דורך דעם גאַנצין טאָהל.

משיחי: נוא וואס האסט דוא איהם געענפֿערט?

נאמן: איך האב געזאגט, דאס חאָטש דיא אַלע זיינע פֿריינד זיינען טאַקי מיינע קרובים, דען זייא זיינען אייגענטליך נאָהענטע צו מיין פֿלייש און לייב, אבער זייט דעם דאס איך בין געוואָרין אַ רייזענדער צו דער הימלישע שטאָדט, האבין זייא זיך פֿון מיר פֿון קְרובָה'שאַפֿט אָפּגעזאגט, און איך האב זייא אויך מְמַאֵס געווען. און דאָרום זאגין זייא מיר איצט קיין וואָרט ניט מעהר, גלייך וויא זייא וואָלטין זיך גאָר קיינמאָהל מיט מיר ניט אָנגעקעהרט. אויסערדעם, האב

איך איהם בעמערקט, דאס ער פֿאַרשטייט אייגענטליך גאָר ניט דיא זאַך אויף ריכטיג; דען „איידער כבוד קומט, מוז זיין עֲנָוָה, און איידער איין פֿאַלל קומט, איז גרויסקייט" (משלי ט"ו י"ח *). און דאַרום, האב איך ענדליך געזאגט, וויל איך ליעבער גיין אין ענוה אום צו צוקומען צום אייביגען כבוד, וועלכער איז אַזוי געליובט פֿון דעם קלוגסטען אונטער דיא מענשין, איידער צו וויילען אַזעליכעס, וועלכעס שיינט בייא „אונצופֿריעדען" דאס בעסטע אין דער וועלט צו זיין.

משיחי: האסטו קיין אַנדרין מעהר בעגעגינט אין טאָהל?

נאמן: יאָ, איך האב מיך בעגעגנט מיט בּושָׁה'ן. און איך קען דיר זאגין, דאס פֿון דיא אַלע, וועלכע איך האב בעגעגינט אויף דער רייזע, איז ער דער יעניגער, וועלכער ווערט גערופֿען מיט איין אונריכטיגען נאָמען; דען דיא אנדערע איז מעגליך געווען אַוועקצומאַכין מיט אייניגע וִכּוּחִים אדער פֿערשטענדליכע ווערטער, אבער מיט דיעזען אונ־פֿאַרשעמטין בושה איז גאָר ניט מעגליך געווען פֿאַרטיג צו ווערין.

משיחי: וואַרום? וואס האט ער דיר דען געזאגט?

נאמן: אָט ער איז גענצליך געגען דיא רעליגיאָן זעלבסט. ער האט געזאגט, עס איז איינפֿאַך אַ בושה און אַ חֶרְפָּה און יאָממערליך פֿאַר אַ מענשין זיך מיט רעליגיאָן אָפּצוגעבען; עס איז איינפֿאַך ניט מענשליך אין זיך איין עדלעס געוויססען צו טראָגין; און—נאָכמעהר האט ער געזאגט—אַ מענש זאל אויף זיך אַזוי שטאַרק דאַרפֿין אַכט געבין וואס ער טהוט און וויא אַזוי ער לעבט, דאס ער זאל זיך דאַרפֿין אָפּזאגין פֿון דיא העלדישע פֿרייהייטין, וועלכע דיא שטאַרקע גייסטער

---

*) מען קען דעם פסוק אין משלי אַזוי איבערזעצען „ענוה איז איידער כבוד קומט, און גרויסקייט קומט פֿאַר דעם פֿאַלל").

פֿון אונזער צייט האבין פֿאַר זיך געלאָזין — דאס וועט דעם מענשין מאַכין צום שפּאָט בזמן הזה בייא דער גאַנצען וועלט. נאָכמעהר, האט ער גע'טענה'ט, דאס פֿון דיא מעכטיגע, רייכע און קלוגע אין דער וועלט זיינען אימער געוועזן זייער ווענינ אין מיינער מיינונג. אויך דיא ווענינע וועלכע זיינען שוין יאָ געוועזן וויא איך, פֿון זייא איז ניט איינער געוועזן וועלכער איז ניט פֿריהערט איבערגערעדט געוואָרין צו זיין אַ שוטה, און אללעס אין שפּיעל איינצושטעללען אום צו דערגרייכען אַזעליכעס, וואס קיינער וויים ניט און קען ניט. „אויסערדעם" — האט ער ווייטער געזאגט — „דאס אין אַללע צייטין זיינען דיא רייזענדער אַמ'מייסטין נאָר געוועזן מענשין וועלכע זיינען פֿון שָפָל'דיגען יַחוּס, און דערבייא נאָך אונ־וויסענדע לייט, און ניט געבילדעט אין נאַטור־וויססענשאַפֿטין (ידיעות הטבע)." יאָ, ער האט נאָך פֿיעלעס צוזאַממען־געפּלוידערט — צום ביישפּיעל: דאס עס איז אַ חרפּה צו וויינען בייא אַ מוסר דרשה און בעטריבט צו ווערין איבער דיא זינד און פֿערטרויערט אַ היים צו קומען; אדער דעם חבר איבערצובעטין וועגען קליינע בעליידיגונגען, אדער קליינע גע'גַזל'טע זאַכין אָפּצוגעבין. „דאַצו" — האט ער ווייטער געזאגט — „קומט נאָך דיא רעליגיאָן און דערוויטערט אונז פֿון דיא גרויסע לייט, טאַקי נאָר איבער איניגע תאוות וואס זייא זיינען מיט זייא געוואָהנט. (ער האט דיא תאוות מיט'ן נאָמען אָנגערופֿען נאָך זיינעם אַרט ריידין) — נאָכמעהר, דיא רעליגיאָן לערינט אונז גאָר דיא עהרליכע און פֿרומע, ווען זייא אויך פּראָסטאַקעס און קיינע מיוחסים זיינען, צו שעצין און צו אַכטין, טאַקי נאָר וויל דיא רעליגיאָן וויל אַזוי." איז דאס ניט אַ חֶרְפָּה? — האט ער געפֿרעגט. —

משיחי: נוא וואס האסטו איהם דאַרויף געענטפֿערט?

נאמן: ווירקליך, איך האב אַנפֿאַנגס קוים געוואוסט וואס

איך זאל איהם זאגען, ער האט מיר מיין קאָפּ אַזוי פּאַרדולד, דאס מיין בלוט איז מיר אין פּנים געשטיגען, טאַקי, בושה האט מיך אַזוי געמאַטערט, דאס ער האט שיער אויס מיר אַ „גאָר־נישט" געמאַכט. אבער ענדליך האב איך מיר בעדענקט און האב פון האַרצין אויסגעשריען: „דאס וואס שיינט בייא דיא מענשין הויך, דאס איז בייא גאט אַ גרויל!" (לוקס ט"ז ט"ו). און איך האב מיר נאָכמעהר בעדענקט, אַט דיעזער בושה זאגט מיר וואס מענשין זיינען און וואס מענשין געפּעלט, אבער ער זאגט מיר גאָר ניט וואס גאט אין זיין הייליגעס וואָרט איז. איך האב מיר ווייטער און טיעפּער בעדענקט, דאס ביים יום הדין וועלין מיר ניט גע'משפט ווערין צום טויט אדער לעבין נאָך דעם גייסט־נאָך פון דיא, וועלכע הייסין גרוים בייא דיא וועלט, נייערט נאָך דער קלוגשאַפט און געזעץ פון גאָט ב"ה. דאַרום האב איך צו מיר אַליין געזאגט, דאס וואס גאט זאגט, דאס איז דאס בעסטע, ווירקליך דאס בעסטע, חאָטש אַללע מענשין דיא עולם הזה'ניקעס מעגען זיין געגען גאט'ס וואָרט! און אַזוי בעטראַכטענדיג, דאס גאט וויל האבין זיינע אמונה; דאס גאט ליעבט איין עדלעס געוויססען; דאס דיא, וועלכע הייסין בייא דער וועלט נאַרין וועגין מלכות השמים, דיא זיינען דיא קלוגסטען, און דיא אָרימע, וועלכע ליעבען דעם משיח, זיינען רייכערע און גרעסערע מענשין פאַר דיא וועלכע פיינדין איהם — האב איך געזאגט: בושה, גייא אַוועק, דוא ביסט אַ פיינד פון מיינע ישועה! זאל איך דיר דולדין געגען מיין העכסטין הערר? וויא אַזוי וועל איך איהם אין פּנים קענען קוקען ווען ער וועט צוריקקומען? ווען איך זאל מיך איצט מיט זיינע דרכים און מיט זיינע דיענער שעמען, וויא קען איך נאָך האָפּפען אויף דיא פון איהם צוגעזאגטע ברכות?

דיעזער בושה איז ווירקליך געווען איין שלעכטעס אָנ־

טשעפּענעש, איך האב קוים פֿון איהם געקענט פּטור ווערין. טאַקי, ער האט מיר נאָר: געוואָלט נאָכלויפֿען און שטענדיג אין דיא אויער שושקען דיא-חסרונות און דיא שוואַכהייטין פֿון דיא, וועלכע זיינען מודה אין משיח. ענדליך האב איך איהם ערקלעהרט דאס זיינע אַלע אָנווענדונגען מיך פֿון גאט אַוועק צורייסין זיינען גאַנץ אומזיסט, דען דיא זאַכין, וועלכע בושה האַלט עס פֿאַר אַ שאַנד, אין זייא זעה איך דיא גרעסטע עהרע (כבוד). און אַזוי בין איך ענדליך פֿון דיעזען צודרינגליכען בושה פּטור געוואָרין און איך האב אָנגעהויבען צו זינגען:—

אַללע וועלכע בעגעגנען אונז, ווען מיר גיין
אויף דעם וועג וועלכער פֿיהרט נאָר צו גאט אַליין,
געפֿעללען אונז וויא אַלטע גוטע ברידער,
און זייא קומען דאַרום צו, איממער ווידער;
און אַללע וויל קען אונז דאס אומגליק געשעהן
פֿערפֿיהרט צו ווערין, פֿון וועג אַראָפּ צו גיין!
אָה! אַללע רייזענדער, נעמט אייך גוט און אַכט!
דערקענט פֿיינד; און קעמפּפֿט געגען דיא בייזע מאַכט!

משיחי: אָ, עס פֿרייט מיך, ברודער, דאס דוא האסט אַזוי בראַוו געקעמפּפֿט געגען דעם פֿאַרדאַרבענעם קעריל. און איך שטים-צו צו דיינע בעמערקונג, דאס פֿון אַללע איז ער דער איינציגער, וועלכער ווערט גערופֿען מיט איין אונריכטיגען נאָמען; דען ער איז אומפֿאַרשעמט אונז נאָכצולויפֿען איז דיא גאַססיי אוי אונז פֿאַרשעמט צו מאַכין פֿאַר אַלע מענשין, דאס הייסט, אונז שעמעוודיג מאַכין בייא יעדער זאַך, וואס איז גוט און רעכט צו טהון; וואלט ער זעלבסט ניט אומפֿאַרשעמט געווען, וואלט ער קיינמאהל ניט געזוכט

אַזעליבעס מיט אונז צו טהון. נאָר לאָמ׳מיר בּאיהם פֿון היינט־אָן און ווייטער שיקען לעזאזל, דען נאָך זיינע אַלע מיה און פלווידערייא קען ער נאָר דיא; נאַראָנים איינרעדין זיך צו שעמען אין גוטען וועג צו גיין, אבער קיין אַנדערין. אַזוי וויא שלמה המלך זאגט „דיא קלוגע וועלין כבוד ירשה׳נען, אבער צו שאַנד וועט ווערין דיא הויכקייט פֿון דיא נאַרין" (משלי ג׳ ל״ג).

נאמן: מיר דאַרפֿען מתפלל זיין צו דעם, וועלכער וויל האבין דאס מיר זאָלין מלחמה האַלטין פֿאַר דיא וואַהרהייט דאָ אויף דער וועלט — דאס ער זאָל אונז העלפֿען בושה׳ן מנצח צו זיין.

משיחי: ריכטיג, אמת! — נוא האסטו קיין אנדערין ניט באַגעגענט אין דעמזועלבען טאָהל?

נאמן: ניין, וויל דיא ליכטיגע זון האט מיר געשיינט אויף דעם וועג ווייטער דורך דעם גאַנצין טאָהל עֲנָוָה און אויך דורך דעם טאָהל טויטין־שאָטטין.

משיחי: וואָהל דיר! — מיט מיר איז עס גאַנץ אנדערש געגאַנגען. איך האב שוין געהאט גלייך ביים אָנפֿאַנג פֿון טאָהל אַ גרויסע מלחמה דורכצומאַכין מיט דעם פֿיינד טייפֿיל. און עס איז אַזוי שרעקליך געווען, דאס איך האב איינפֿאַך מורא געהאַט ער וועט דאָרט פֿון מיין לעבין איין ענדע מאַכין; בפרט, ווען ער האט מיך צו דער ערד אַניעדער־געוואָרפֿין און איז מיר איבערפֿאַללען דאס איך האב געמיינט ער צודריקט מיך גענצליך; דען וויא ער האט מיך צו דער ערד אַ וואָרף געטהון איז מיר מיין שווערד פֿון דיא הענד אַרויס, און ער האט דאַמאלס געשריען, „איצט בין איך זיכער דאס דוא ביסט מיינער," אבער איך האב צו גאט געשריען, און גאט האט מיך דערהערט און מיך גערעטטעט פֿון יענער שרעקליכע לאַגע. דערנאָך בין איך אַריין אין טאָהל טויטין־שאָטטין וואו איך בין כמעט האַלב־וועגס געגאַנגען

אָהן ליכט. דאָרט האב איך אפשר טויזינד מאָהל געמיינט דאס איך וועל באלד אומקומען, אבער ענדליך איז מיר טאָג געוואָרין, דיא זון איז מיר אויפֿגעגאנגען און אַזוי בין איך דורכגעגאנגען דיא אנדערע שטיק וועג, אַם ענדע פֿון טאָהל, פֿיעל רוהיגער און לייכטער.

עלפטעס קאפיטעל.

איך האב ווייטער געזעהן אין חלום וויא זייא זיינען אַזוי ווייטער פֿאָרווערטס געגאנגען און אַזוי גייענדיג האט זיך נאמן אומגעקוקט און ער האט דערזעהן אַ מאן, וועלכען מען רופֿט „מויל־מענש" (בעל שפתים), וועלכער איז זיך געגאנגען דאָרט אָן אַ זייט ניט ווייט פֿון זייא; דען גראַד דאָרטין איז דער וועג געוועזן ברייט גענוג פֿאַר זייא אַללע צו גיין. „מויל־מענש" איז געוועזן איין הויכער מאַן און פֿון ווייטינס האט ער פֿיעל שענער אויסגעזעהן אַלס פֿון דער נאָהענט. מיט איהם האט נאמן אָנגעהויבין אַזאַ געשפרעך: וואָהין גייט דיא רייזע גוטער פֿריינד? גייסטו דוא פֿיעללייכט צום הימלישען לאַנד?

מויל־מענש: טאַקי אַהיז גייא איך.

נאמן: אָ זייער גוט; טאַקי אויב וואַזוי, האָף איך דאס מיר וועלין דיך האבין פֿאר איין גוטען רייזע־ברודער.

מויל־מענש: גוט, טאַקי מיט'ן: גאַנצין הארצין וויל איך זיין אייער רייזע־ברודער.

נאמן: געוויס, געהן מיר. לאָמ'מיר גיין: צוזאַממען, און לאָמ'מיר דיא צייט פֿערטרייבין מיט אַ געשפרעך וועלכעס קען אונז נוציז בריינגען.

מויל־מענש: פֿון נוצליכע זאַכין רייד איך זייער גערין מיט יעדין מענשין, און עס פֿרייט מיך טאַקי דאס איך האב מיר צוזאַמען געטראָפֿין מיט אַזעליכע לייט, וועלכע האבין לוסט צו אַזעליכע גוטע זאַכין. דען איך וועל זאגין דעם אמת, דאס עס זיינען דאָ זייער ווייניג מענשין וועלכע וואָלטין

װעלין אויף דער רייזע אַזױ גוט זייער צייט פערטרייבען. דיא מייסטין, ליידער, װאָלטין ליעבער װעלין ריידין פֿון אַזעליכעס װאס איז אונ־נוצליך.

נאמן: טאַקי, עס איז זייער טרױעריג! דען װעלכעס איז פֿאַר דעם מענשינ'ס צונג בעססער, אַלס װיא צו ריידין אַזעליכעס װאס שמועסט פֿון גאָט און פֿון עולם הבא?

מויל־מענש: אָ, איך בין זייער צופֿריעדען מיט דיר, פֿריינד, דען דיינע װערטער זיינען זייער ריכטיג און גוט. און נאָכמעהר װיל איך זאגען; װעלכעס איז אַזױ ליעב און נוצליך װיא צו ריידין פֿון געטליכע זאַכין? װעלכעס איז צום ביישפיעל אַזױ זיס, אָט פֿאַר אַ מענשין װעלכער געפֿינט פֿערגניגען אין זעלטענע זאַכין װיא צו ריידין פֿון דיא געשיכטע און פֿון דיא סודות פֿון הױכע ענינים? אדער װעלכעס איז אַזױ גרױסאַרטיג, װיא װעז אַ מענש האט תענוג און שמחה צו ריידין פֿון נסים ונפלאות הבורא ית"ש? דען װאו קען אַ מענש געפֿינען אַזױ טייער און אַזױ רייצענד בעשריעבען זאַכין, װיא אין דיא הייליגע ספרים פֿון תנ"ך?

נאמן: אָ, זייער ריכטיג! אבער דער הױפּט־צװעק פֿון אונזער ריידין זאל זיין פֿון אַזעליכע שמועסין דעם תועלת צו בעקומען.

מויל־מענש: טאקי דאס זאג איך דאָך, דאס פֿון אַזעליכע זאַכין צו ריידין איז זייער נוצליך; דען דורך דעם קומען מיר צו פֿיעלע ידיעות, מיר בעקומען צו װיססען דאס דיא װעלט מיט איהרע אלע ענינים און תענוגים זיינען גאר נישט, און װיפֿיעל דיא הימלישע ענינים און תענוגים זיינען מעהר װערטה. אבער נאָך אױסער דעם בכלל, לערינט מען בפרט װיא נױטװענדיג עס איז פֿאַר אַ מענשין ער זאל בעקומען אַ נייעס הארץ (אדער װיא עס הייסט אין דיא הייליגע ספרים פֿון „ברית החדשה," דער מענש זאל פֿון גאָט

נייא געבאָרין ווערין; אויך לערינט מען, דאס מיר קענען ניט דורך אונזערע מעשים פֿאר גאט גערעכט ווערין, נייערט מיר ווערין גערעכט דורך דיא גערעכטיקייט פֿון משיח. און נאָכמעהר לערינט מען וואס הייסט, תשובה, אמונה, תפלה, יסורים, א. ז. וו. אויך פֿיהלט מען דיא גרויסע נחמות און בטחונות פֿון דיא בשורת המשיח, וועלכע בערוהיגען אונז און שטאַרקין אונז אין גלויבין. אויך לערינט מען, וויא אַזוי אַוועקצומאַכין פֿאַלשע למודים, וויא אַזוי צו בעווייזין דעם ריינעם אמת אין דער אמונה, און ענדליך, וויא אַזוי דיא אונוויססענדע מענשין, גאטעס וואָרט צו לערנען.

נאמן: אללעס דאס איז זייער אמת, עס פֿרייט מיך זייער אזעליכעס פֿון דיר צו הערין!

מויל־מענש: אך, דאס וואס מענשין פֿיהלען ניט וויא נייטיג עס איז צו ריידין פֿון גאטעס וואָרט, אָט דאס איז טאַקי דיא סִבָּה וואס נאָר ווענִיג פֿארשטיין, וויא נייטיג עס איז פֿאר אונז ריינע אמונה, און וויא נייטיג מיר האבין דאס גאט ב"ה'ס גייסט זאלווירקען אין אונזערע זעעלען אום צו דערגרייכעי צו עביגעס לעבין. און טאַקי דארום, אָט וויל זייא זיינען אַזוי אונוויססענד, טהון זייא זיך נאָר מיט חוקים און דינים אפגעבין, וואס דורך זייא קען דאָך קיין מענש קיינמאהל דערגרייכין צום מלכות השמים.

נאמן: אבער, הער מיר צו, הימלישע געדאַנקען און וויססען איבער הויכע ענינים איז אַ מתנה פֿון גאט ב"ה אליין; קיין מענש קען דיעזעס ניט דערפֿאָרשין דורך זיינע אייגינע מחשבות און דורך אייגינעס נאָכדענקען און נאָכ־קלעהרין; און געוויס ניט דורך שפּרעכען וועגין דיעזע ענינים.

מויל־מענש: יאָ, דאס אללעס וויים איך גאַנץ גוט; דען אַ מענש קען אין זיך ניט האבין קיין רוחניות, אויסער עס ווערט איהם געגעבין פֿון הימעל. אללעס הימלישער (ד.ה.

אמונה און רוחניות זאָבין) קומט בחסד הבורא ית"ש, אבער ניט דורך מיה און מעשים. יאָ, איך קען דארויף הונדערטער ראיות ברייגנען פֿון דיא הייליגע ספרים!

נאמן: גוט, אלזאָ וועלכעס זאל דען איצט זיין דער עניז איבער וועלכעס מיר זאלין איצט ריידין?

מויל־מענש: אָט וואס נאָר דוא ווילסט! מיר איז עס גאַנץ גלייך איבער וואס פֿאר איין ענין מיר וועלין ריידין; איבער אַ זאַך פֿון עוה"ב אדער פֿון עוה"ז, איבער אַ זאַך וועלכעס איז מאָראַליש אדער וועלכעס שפרעכט פֿון דער בשורת המשיח, איבער אַ זאַך וועלכעס איז הייליג אדער וועלכעס מאכט אונהייליג, פֿון עָבָר אָדער פֿון עָתִיד, פֿון אַ גַשמיות־זאַך אָדער אַ רוחניות, אללעס קען איך בעטראכטין, אַבִיא עס זאל נאָר זיין אַ זאַך וואס וועט ברייגגין נוצין צו אונזער זעעלע.

איצט האט נאמן אנגעהויבין צו זיין אויסער זיך פֿון גרוים פֿערוואונדערונג איבער דיעזען מאַן וועלכען ער האט פֿאר זיך. און צוגייענדיג צו משיחי'ן האט ער זיך צו איהם אין דער שטילל אפגערופֿען: אָ, וואס פֿאר אַ בראַווען רייזע־ברודער האבין מיר בעקומען! דער מאַן וועט געוויס מאכין דיא רייזע אויסגעצייכנט. בייא דיא ווערטער האט אבער משיחי געשמייכילט און נאמן'ען געענטפֿערט „דער מאַן פֿון וועלכען דוא ביסט אַזוי נתפעל געווארין פֿון זיין ריידין, איז אימשטאַנד דורך זיין געשליפֿענע צונג אָפצונאַרין הונדערטער מענשין, וועלכע קענען איהם ניט."

נאמן: וויא עס שיינט קענסטו איהם?

משיחי: דוא פֿרעגסט מיך נאָך אויב איך קען איהם? — געוויס, און בעססער וויא ער קען זיך זעלבסט.

נאמן: זאג־זשֶע מיר ווער ער איז?

משיחי: ער הייסט מויל־מענש און ער איז טאַקי אונזערער

אַ בֶּן־עיר, אַ פֿאַרדאָרבען'ער; איך וואונדער מיר דאס דוא קענסט איהם ניט! — דאָך אונזער שטאָדט! איז זייער גרויס (ניט אַללע קענען זיך דאָרט).

נאמן: ווערמעס זון איז ער, און וואו וואָהנט ער?

משיחי: ער איז „גלאַטע־צונג'ס" זון; ער וואָהנט אין „פלוידער־גאַסס"; און ווער עס קען איהם גוט, קען איהם ביים נאמען „מויל־מענש אין דער פלוידער־גאַסס"; — אבער חאָטש ער האט אַזא געשליפֿפֿענע צונג צום ריידין, איז ער דאָך נאָר איינער, אויף וועלכען מען דארף זיפֿצען.

נאמן: ער זעהט דאָך אויס גאר אַ שיינער מענש צו זיין?

משיחי: נאָר בייא דעם וועלכער קעז איהם ניט גוט; דען ער שיינט נאָר אזוי שיין ווען ער איז פֿאַר לייטין. בייא זיך צו הויז אבער איז ער, וויא זיין ריכטיגע געשטאַלט איז, זייער ניט שיין. און דאס וואס דוא זאגסט דאס ער שיינט זייער אַ שיינער מענש צו זיין, דאס טאַקי דערמאָנט מיך וואס איך האב אַ מאהל באמערקט בייא אַ פֿאַטרעטין־מאַלער, דאס פֿון וויייטינס האבין זיינע פֿאַטרעטין גרויס־אַרטיג געשיינט, אבער וויא מען איז צו זייא נאָהענט צו געקומען איז ניט געווען וואס צו זעהן. . . .

נאמן: מיר מיינט זיך אַלץ, דאס דוא טרייבסט בַּטָעוֹת, ווייל פֿריהערט האסטו געשמייכילט.

משיחי: חלילה וחס! חאָטש איך האב געשמייכילט, איז בייא מיר קיין בַּטָעוּת שפּיעל איין מענשין פֿאַלש צו בעשולדיגען. איך וויל דיר איהם נאָך פֿיעל ריכטיגער פֿאָר־שטעללען. דיעזער מענש איז: אַ גוטער ברודער צו יעדער געזעלשאפֿט און צו יעדעס געשפרעך אין דער וועלט. אַזוי וויא ער רעדט מיט דיר גאר אויסגעצייכינט, אַזוי שפּרעכט ער אויסגעצייכינט אין שיינק בייא דער גלעזיל מַשְׁקה; און וויפֿיעל מעהר גלעזולאך ער האט אין קאָפּ אַזוי פֿיעל מעהר ווערטער

האט ער אין מויל. בייא איהם אין הארצין האט אמונה קיין פלאַץ ניט, אויך ניט אין זיין הויז, אויך ניט אין זיין גאנצעם לעבין׳ס־פיהרונג. אלעס וואס ער האט, האט ער נאָר אויף דיא צונג און אויף דיא ליפּפּען, און דאס איז נאָר בייא איהם אַ מיטטעל אום אַסאך צו פלוידעריי.

נאמן: אַזוי, דוא מיינסט עס ערינסט?—דאן האב איך אין דיעזען מאַן אַ גאנצין טעות געהאט.

משיחי: אלץ הייסט אַ טעות געהאט! דענק נאָר אָן דאס וואס שטייט געשריעבען „זייא זאגין עס, אבער טהון עס ניט; אבער מלכות השמים בעשטייט ניט אין ווערטער, נייערט אין קראַפּט" (מתי כ"ג ג׳; הראשונה אל הקורינטים ד׳ כ׳). יאָ, געוויסס, ער רעדט פון תפלה פון תשובה, פון אמונה, פון אַ נייעם ריינעם הארץ, נייא געבאָרין פון גאט׳ס גייסט; אבער טאַקי נאָר ריידין דערפון דאס איז בייא איהם אללעס; דען אין זיין הארץ האט ער קיין פינטאַלע פון דיעזעס אללעס וואס ער רעכינט אוים מיט דיא ליפּפּען. איך בין בייא איהם אין זיין הויז געוועזן, און איך האב זיך דאָרט צו איהם גוט צו־געקוקט, אויך האב איך גוט בעמערקט וויא ער פיהרט זיך אין דער וועלט, און איך בין איבערצייגט דאס, דאס וואס איך זאג פון איהם, איז אמת. גאטטעס פורכט עקסעסטירט ניט אין זיין הויז; דאָרט וויים מען ניט פון תפלה, דאָרט איז קיין סמן פון תשובה, פון חרטה איבער דיא זינד. יאָ, דיא בהמות, נאָך זייער נאטור־נאָך, דיענען גאט ב"ה פיעל בעססער, וויא דיעזער מויל־מענש. ער איז דער ווירקליכער שטרויכיל־שטיין און דער שאַנד־פלעק פון דער רעליגיאָן בייא דיא אללע וועלכע קענען איהם (רומים ב׳ כ"ג–כ"ד). דורך איהם איז עס כמעט אונמעגליך צו געפינען, אין דער גאנצער שטאדט וואו ער וואָהנט, אַמ איינעם וועלכער וויל זאגין איבער דיא רעליגיאָן

אַ גוט וואָרט. דער פּראָסטער עולם זאגט איבער איהם אַ ווערטיל „פֿאר דער וועלט אַ מלאך, אבער אין דער היים אַ טייפֿיל." זיינע אָרימע פֿאַמיליע וויים דעם טעם גאנץ גוט, דען ער איז אַ שרעקליכער אכזר, ער שילט וויא אַ סעדעכע, און בעהאנדעלט זיינע משרתים אַזוי אונמענשליך, דאס זייא וויסין שוין אליין ניט וויא צו טהון און וויא מיט איהם צו ריידין. יעדער ווער עס האט נאָר מיט איהם איין ענין צו טהון, זאגט, דאס ער וואָלט לייכטער מיט אַ באַרבאַר פֿארטיג געווארין איידער מיט איהם; דען דער באַרבאַר וועט געוויסס עהרליכער האנדלעז אלס ער. דיעזער מויל־מענש אבער, ווען און מיט־וואס ער וועט נאָר קענען, וועט ער פֿיעל־מעהר שווינדלען און בעטריגען. אויסערדעם, ערציהט דיעזער מויל־מענש זיינע קינדער אַזוי, דאס זייא גייען פונקט אין זיינע פֿארדארבענע וועגין, און ווען ער בעמערקט אין איינעם פֿון זייא אַ נאַרישע זאָרג—(אַט אַזוי רופֿט ער אָן דיא ערשטע אויפֿוואַכונג פֿון דער זעעלע צום גוטען גלויבין)— שרייט ער איהם „נאַר" „דום־קאָפּ": ער וויל איהם קיין בעשעפֿטיגונג ניט געבין, און וויל אויף איהם קיין גוט וואָרט ניט זאגין. גלויב מיר—האט משיחי ענדליך געזאגט—נאך מיינער בעמערקונג האב איך גוט געזעהן, דאס ער איז געוועזן דורך זיינעם זינדיגען לעבין אַ שטרויכיל־שטיין פֿאר פֿיעלע מענשין. אוז ווען גאט זאל עס חלילה ניט פֿארהיטטען, וועלין נאך פֿיעלע דורך איהם געשטרויכילט און פֿארדאָרביי ווערין

נאמן: איך מוז דיר גלויבין ליעבער ברודער, ניט נאָר וויל דוא זאגסט דוא קענסט איהם, נאָר אויך וויל דוא מאכסט דיינע בעמערקונג אלס אַ מאמין במשיח. דען איך קען מיר ניט דענקען דאס דוא רעדסט דאס אללעס פֿון דער לופֿט, נייערט וויל עס איז אַזוי טאַקי וויא דוא זאגסט.

משיחי: ברודער נאמן, וואָלט איך איהם ניט גוט געקענט, וואָלט איך אויך אפשר אין אָנפאנג אַזוי פון איהם געדענקט וויא דוא האסט געדאכט; און וואָלט איך עס אללעס נאָר געהערט פון מענשין וועלכע פיינדרין אמונה, וואָלט איך עס נאָר געהאלטין פאר לשון הרע; דען זעהר אָפט ריידין אַזוי דיא גאטלויזע מענשין לשון הרע איבער דיא, וועלכע וואַנדלען אין אמת'ן וועג; און זייער אָפט זוכין זייא אויף מאמינים אזעליכעס צו זאגין, אום דיא גאטעס מענשין צו באַהיידין און זיך זעלבסט אויסצופיינען. אבער אללעס דאס וואס איך האב דיר פון דיעזען „מויל-מענש״ דערציילט, און נאך מעהרערע פאַרדאָרבענע זאַכין, וועלכע איך ווייס פון איהם צו דערציילין, ווייס איך אויף זיכער קלאר אַז עס איז אַזוי. דען איך האב מיר דאס אללעס אליין איבערצייגט. נאכמעהר, גוטע און פרומע לייט שעמען זיך מיט איהם און זייא ווילין איהם ניט אָנערקענען, ניט אלס ברודער און ניט אלס פריינד, דען זייא, וועלכע קענען איהם נאָר, ווערין פאַרשעמט ווען זייא הערין נאָר זיין נאמען דערמאנען.

נאמן: איצט זעה איך דאס פון ריידין ביז טהון איז נאך זייער ווייט. פון היינט אָן און ווייטער וויל איך אויף דעם אונטערשיעד גוט מערקין.

משיחי: געוויסס, דאס זיינען צווייא פערשיעדענע זאַכין, זייא זיינען אַזוי פאַרשיעדען וויא דיא זעעלע פון קערפער, און אַזוי וויא דער קערפער אָן דיא זעעלע איז ניט מעהר וויא איין טויטער לייב, אַזוי איז ריידין אליין ניט מעהר וויא אַ טויטע זאַך. דיא נשמה פון רעליגיאָן איז דיא פרוכט פון דער אמונה, ד.ה. איין עהרליכעס, הייליגעס און געטליבעס לעבין צו פיהרען. „איין ריינער, ניט בעפלעקטער גלויבין פאר גאט אונזער פאטער, הייסט נאָר דער גלויבין, וועלכער בריינגט דעם מענשין, דיא אלמנות און יתומים אין זייער

גויט צו העלפֿעז, און פֿון דער וועלט ניט באַפֿלעקט צו זיין:" (יעקב א' כ"ז); אבער וועגען דעם דענקט מויל־מענש גאר ניט, ער מיינט מיט העריז און ריידין איז מעז שוין אַ קריסט, און מיט דעם בעטריגט ער זיין אייגינע נשמה! דאס הערין איז געגליכען צום פֿארזייען, און דאס ריידיז איז נאך קיין בעוויז ניט, דאס דיא זאמען האבין איז הארצין און אין לעבין פֿרוכט געבראכט. און מיר קענען גאנץ געוויסם וויססען אַז עס איז אַזוי; ד.ה. דאס, דאס ריידין איז גאר קיין בעוויז ניט אויף ריכטיגער אמונה, אַט פֿון דעם, דאס ביים יום הדין וועלין דיא־מענשין געמשפט ווערין נאך דיא פֿרוכט־נאך פֿון זייער גלויביז; דאמאלס וועט געפֿרעגט ווערין „זייט איהר טהוערס אָדער נאָר ריידערס געוועז?" און וויא עס וועט זיך ארויסשטעללען! אַזוי וועלין דיא מענשין געמשפט ווערין; דען דיא „ענדע דער וועלט איז געגליכען צו דיא צייט ווען מען זאממעלט צוזאמען דיא תבואה, און דאמאלסט וויסטו דאָך דאס מען קוקט נאָר אויף דיא פֿרוכט. איך מיין ניט דאמיט צו זאגיז דאס מיר קענען גאט געפֿעללען דורך אונזערע מעשים וועלכע זיינען ניט פֿוז גרונד דער טיפֿע אמונה, אבער איך זאג דיר דיעזעס, טאקי אום צו וויזין וויא גלאַטעס ריידיז וועט גאר קיין ווערט ניט האבין ביים יום הדין.

נאמן: דאס דערמאנט מיר וויא משה בעשרייבט דיא בהמה טהורה; זיא איז ניט דעריבער טָהור וויל זיא איז מעלה גֵרה נייערט וויל זיא האט אויך צושפּאָלטענע קלויען. דער האָז חאָטש ער איז מעלה גרה פֿון דעסטוועגין איז ער דאך טמא וויל ער האט קיין צושפּאָלטענע קלויען; דאס זעלבע איז אויך מיט אונזער מויל־מענש, חאָטש ער איז מעלה גֵרה, „ער קַייט ווערטער מיט זיין מויל," איז ער דאָך טמא וויל ער איז ניט מפרים פרסה, „ער קעהרט זיך ניט

אָפּ פון זינדיגען וועג." יאָ, ער איז צום האָז געגליכען וועלכען'ס פּים זיינען וויא דיא פּים פון דיא שלעכטע חיות, לייב, בער און הונד. . . .

משיחי: דוא האסט טאַקי איצט מפָרש געוועזען דיא ווערטער פון דיא תורה הקדושה נאך דער טיעפער בַנָה־נאך; נאך דעם זין פון רוח הקֹדש. און איך וויל דיר נאָכוואָס זאגין, דער שליח פולוס גלייכט צו אזעליכע מויל־מענשין, צו קלינגענדעס קופער און צו אַ קול פון אַ שופר. דאס הייסט— וויא ער זאגט אנדערש וואו—„טויטע זאכין וועלכע: געבין פוז זיך ארויס אַ קלונג, אַ קול." טויט, דאס הייסט אַ מענש וועלכער האט ניט אין זיך דיא אמת'ע אמונה און חסד פון דיא בשורה הקדושה. אָדער ריכטיגער געזאגט, אַזעליכער וועלכער וועט קיינמאהל קיין פּלאַץ ניט האבין אין מלכות השמים צווישען דיא, וועלכע הייסין „קינדער פון לעבין"; חאטש פון זייער שטימע, פון זייער ריידין, וואָלט מען געקענט דענקען, דאס זייא זיינען גאָר מלאכים, לעבענדיגע ברואים.

נאמן: גוט, וויא ליעב עס האט בייא מיר פריהערט געמענט זיין איהם אלס רייזע־ברודער צו האבין, איצט ביז איך פון איהם שוין זאַט!—אבער וויא אַזוי מאכט מען עס פון איהם פּטור צו ווערין?

משיחי: פאָלג נאָר מיר און טהו וויא אַזוי איך וועל דיר זאגין וועסטו גלייך זעהן וויא ער וועט אויך פון דיר זאַט ווערין; סיידין גאט וועט זיין הארץ ריהרען און איהם ענדערין.

נאמן: וואס ווילסטו מיר זאגין איך זאל טהון?

משיחי: גייא צו איהם ווידער צו און לאָז זיך מיט איהם אריין אין איין ערינסטען שמועס איבער דיא קראַפט פון אמונה, ד.ה. וויא אַזוי דער אמת'ר גלויבין מאכט דעם מאמין'ס הארץ קרעפטיג ברוך הקֹדש, אום צו פיהרען איין

היילינעם און געטליכעם לעבין. און נאכדעם וויא ער וועט צו דעם מסכים זיין,—און דאס וועט ער געוויסס טהון,— זאלסטו בייא איהם פשוט פֿרעגין, אויב דיא קראַפֿט פֿון אמונה איז אין זיין הארצין, אין זיין פֿאמיליען לעבין, און אין זיין לעבין אין דער וועלט?

דערבייא האט זיך נאמן תיכף אַוועגד געטהון צו מויל־מענש'ן און האט זיך צו איהם אפגערופֿען, נוא וויא גייט עס? וויא שטייט עס?

מויל־מענש: זייער שיין; איך דענק מיר וואָלטין דאָך אונטער דער צייט געקענט אַ היבשע ווײלע צווישען זיך ריידין.

נאמן: ווען דוא האסט שטאַרק חֵשֶק קענען מיר איצט אָנהייבין. און ווייל דוא האסט מיר געלאזין דאס רעכט צו בעשטימען איבער וועלכין ענין צו ריידין, דענק איך, אונזער געשפרעך זאל זיין איבער דיעזען ענין: „וויא אַזוי דערקענט מען עפֿפֿענטליך, צו גאט'ס ישועה און חסד, גאט'ס הייליגער גייסט איז אין אַ הארץ פֿון אַ מענשין?"

מויל־מענש: איך מערק דאס אונזער געשפרעך וועט זיין, איבער דיא קראַפֿט און כֹּח פֿון דער אמונה; יאָ, עס איז איין גרויסארטיגער ענין! און מיין ענטפֿער איז דארויף קורץ. ערשטינס, וואו דיא גנאַדע גאטעס איז אין הארצין, דאָ ווירקט זיא, און זיא ווייזט זיך ארויס דורך גרוים געשרייא געגען זינד. צווייטינס ——

נאמן: שְשְשְשַׁא, וואַרט! לאָמ'מיר ערשטינס ביים ערשטין שטיין בלייבין. איך מיין, דוא וואָלסט בעססער געדארפֿט זאגין, זיא ווייזט זיך ארויס דורך דעם דאס זיא מאכט אין מענשין'ם זעעלע אַ נאַטור דיא זינד צו פֿאמיאוס'ן, ד.ה. איין פֿיינדשאַפֿט געגען זינד, דאס מען זאל דיא זינד ניט קענען דולדין און האלטין אין זיך.

מויל־מענש: נוא אָט, מע; וואס פֿאַר איין אונטערשיעד איז צווישען שרייען געגען דיא זינד אָדער דיא זינד מְמָאֵס זיין?

נאמן: אָ, אַ גאנץ גרויסער אונטערשיעד! דען אַ מענש קען געגען זינד שרייען וויא אַ צבוע'יאַק, נאָר דערפֿאר וייל ער וויל בייא דער וועלט שיינען וויא איינער וועלכער איז געגען זינד. אבער דיא זינד ווירקליך פֿון טיעפֿען הארצין פֿיינד צו האבין און מְמָאֵס זיין, דאס קען קיין מענש ניט, סיידין ער האט אין זיך, דורך גאט'ס חסד, בעקומען אַ נאַטור דיא זינד ניט לײדין צו קענען. יאָ, איך האב געהערט אַסאַך דַרשָנִים פֿון דער בִּימָה שרייענדיג געוואַלד געגען זינד, וועלכע האבין אבער געהאַט דיא זינד אין זיך, אין זייער הארץ, אין זייערע הייזער, אין זייער פֿאַמיליען לעבין, א. ז. וו. מיט איין וואָרט, אין זייער גאנצין האַנדלען און וואַנדלען איז געווען צו זעהן דאס זייא ליעבען דיא זינד, און דאס זייא ווילין זינדיגע מענשין בלייבין. פּוטיפר'ס ווייב האט געשריען געוואַלד אויף דיא זינד (ווען איהר מאַן איז אַ היים געקומען), און זיא טאַקי האט גרויס לוסט געהאט צו טהון דאס וואס יוסף הצדיק האט ניט געוואָלט. און אַזוי זיינען טאַקי דאָ אַסאך מענשין וועלכע שרייען געגען זינד, און זייא זיינען גלייך צו אַ מוטטער וועלכע שרייט אויף איהר קליינעם קינד וואס איז אין איהר שוים: „דוא ביסט שמוציג, מיאוס, אונריין, א. ז. וו." און גלייך חאַפּט זיא דאס קינד צו דיא ליפּפּען און קושט עס און האַלזט עס.....

מויל־מענש: עס שיינט דוא ווילסְט מיט מיר מרקדק זיין אויף'ן האָר מיך צו פאַקין בייא אַ וואָרט.

נאמן: איך זוך ניט צו פאַקין, אבער איך וויל דיא זאַך בריינגען צום רעכטין זין.—איצט נוא וואס'זֶשע איז דאס צווייטע וואס דוא האסט געוואָלט זאגין וויא אַזוי דיא קראַפֿט פֿון אמונה ווייזט זיך ארויס אין מענשינס לעבין?

מויל־מענש: עס ווייזט זיך ארויס אָן דאס פּיעלע קענען און וויססען פֿון דיא סודות דער בשורה הקדושה.

נאמן: דאס האסטו אייגענטליך געדארפֿט פֿריהערט זאגיז; נאָר עס בלייבט זיך גאַנץ גלייך צו דוא וואָלסט עס פֿריהערט געזאגט אָדער דוא זאגסט עס איצט, ווייל אויך דיעזעס איז גאַנץ פֿאַלש!—קענען און וויססען, זאָגאַר טיעפֿע קענטנים פֿון דיא סודות הבשורה קען אַ מענש האבין, און דער־בייא זאל זיין הארץ דאָך ליעבען דיא זינד און ער זאל אין זיין זעעלע ניט האבין דיא קראַפֿט פֿון אמונה, דעם ריכטיגען חסד הבורא, דיא זינד ממַאָס צו זיין (זעה, א קורינטים קאפּ. י"ג). אַ מענש קען בייא אללע קענטנים דאָך בלייבין דער אלטער מענש, און ניט זיין געבאָרען נייא פֿון גאָט'ס גייסט. „ווייסט איהר דאס אללעס?"—האט ישוע המשיח געפֿרעגט זיינע תלמידים; און ווען זייא האבין געענטפֿערט, יאָ, האט ער צו זייא ערשט דערנאך געזאגט—„וואויל איז אייך ווען איהר וועט אַזוי טהון!" ער האט ניט געגעבען דיא ברכה אויף זייער וויססען, נייערט בתנאי אויב זייא ווילין אַזוי טהון, דאס הייסט, פֿיהרען אַזאַ הייליגעס לעבין וויא ער לערינט זייא. ווייל עס איז דאָ אַסאָרט „קענען און וויססען" וועלכעס בריינגט קיין פּרוכט ניט, ד.ה. עס מאכט דעם מענשין ניט, „גוט און הייליג"; דאס איז אזעלכער „וועלכער וויים דעם וויללען פֿון זיין הערר, און טהוט עס ניט." אַ מענש קען וויססען און קענען וויא אַ מלאך און דאָך זאל ער קיין קריסט ניט זיין, און דארום איז דיין סימן, וועלכען דוא האסט אנגעגעבין אום צו זעהן דיא קראַפֿט פֿון אמונה, גאר ניט ריכטיג.—געוויסס, קענען און וויססען, דאס איז אַ זאך וועלכעס געפֿעללט זייער גוט מויל־מענשין און פלוידערערס, אבער איין הייליגעס געטליכעס לעבין צו פֿיהרען, צו ממַאָס זיין זינד, און צו טהון גאָט'ס רצון, איז אַ זאַך, וואס געפֿעלט גאָט!

איך וויל מיט דעם ניט זאגין דאס אָהן וויססען קען איין מענשינס הארץ גוט ווערין; אָ ניין! דען אָהן ידיעת הבורא און אָהז צו וויססען זיינע הייליגע ליעבע צו אונז, איז דאס מענשליכע הארץ וויא פֿאַרשלאָססין. אבער איך וויל דיר מיט מיינע ווערטער איבערצייגין דאס עס זיינען דאָ צווייא סאָרטין „וויססען און קענען.“ איינע, וועלכע בריינגט דעם מענשין נאָר צום אָנזעהן און צום בעטראכטין דיא זאַכין; און איין אנדערע, וועלכע איז פֿערבונדען מיט דער קראַפֿט פֿון אמונה, מיט דעם חסד און אהבת הבורא, טאַקי וועלכע מאכט פֿון דעם מענשין אַ קינד גאטעס; אַמענשין וועלכער פֿיינדעט וואס איז שלעכט, און ליעבט צו טהון דעם רצון הבורא ית"ש פֿון טיעפֿען הארצין. דאס ערשטע „קענען און וויססען“ איז נאָר גוט פֿאר מויל־מענשין, אבער דאס אנדערע „קענען און וויססען“ איז פֿאר דיא אמתע תלמידים פֿון משיח, וועלכע זיינען אָהן דעם קיינמאל ניט צופֿריעדען מיט זיך. אַזוי וויא דוד המלך זאגט אין זיין תפֿלה (תהלים קי"ט ל"ד) „גיעב מיר פֿערשטאַנד און איך וועל היטען דיין לעהרע, איך וועל אפהיטען פֿון גאנצין הארצין.“

מויל־מענש: דוא זוכסט מיר ווידער נאָר צו פֿאַקין; אַ, דאס בריינגט גאר קיין תועלת ניט צום נפש.

נאמן: גוט, ווען דוא ווילסט גיעב־אָן איין אנדער סימן וויא אַזוי דיא ריכטיגע קראַפֿט פֿון אמונה ווייזט זיך אַרויס?

מויל־מענש: ניין, איך ניט; ווייל איך זעה מיר ווערין קיינמאהל ניט איינשטימיג זיין.

נאמן: גוט, ווען דוא ווילסט ניט, ווילסטו מיר עס ערלויבין צו טהון?

מויל־מענש: גוט; עס שטייט דיר פֿרייא.

נאמן: יאָ, דיא פעולה פֿון דעם חסד האלהים אין אַ מענשליכע הארץ, דאס הייסט דיא קראַפֿט פֿון אמת'ע אמונה

און התדבקות פֿון איין אמת'ן מאמין בישוע המשיח, ווייזט זיך ארויס ענטוועדער צום מאמין אליין אדער אויך צו דיא, וועלכע זיינען נאהנט צו איהם. צום מאמין זעלבסט אָט אויף אַזאַ אופן: עס איבערצייגט דעם מאמין, פֿון טאג צו טאג אלץ מעהר, וואס זינד איז, בפרט וויא שרעקליך זיין מענשליכע נאטור ציהט איהם צו זינדיגען און וויא אונריין דיא זינד מאכין איהם; און מעהר פֿון אללעם איבערצייגט עס איהם, דאס דיא גרעסטע זינד און דער שורש פֿון אלעם שלעכטע איז דאס „ניט גלויבין," און דורך אַזעליכע איבערצייגונג בעקומט דער מאמין צו וויססען אויף געוויסס, דאס ער מוז דורך דיא זינד פֿערלאָרין גיין, ווען ער זאל ניט גערעטטעט ווערין בחסד הבורא ית"ש דורך דעם גלויבין אַן ישוע המשיח. אָט דיעזעס „וויססען און פֿארשטיין" ווירקט אין מאמין'ס הארץ, טרויעריג צו זיין און זיך צו שעמען איבער זיינע זינד; און דאס עפּפענט דעם מאמין'ס נשמה־אויגין, דאס ער זעהט אימּער פֿאר זיך שטיין דעם גואל צדק, דעם וועלט רעטטער; און אַזוי פֿיהלט דער מאמין אלץ מעהר, וויא נייטיג ער האט זיך מתדבק צו זיין צום משיח, אויף איהם צו בליקען, זיינע ריינקייט און הייליגקייט אין זיך איינצואָטהעמען און פֿון איהם אמת'עס געטליכעס לעבין צו שעפּפֿין. און דאדורך הייבט דעם מאמין'ס נפש אָן צו הונגערין און צו דארשטין נאך איהם, נאך דיא קוועללע פֿון גערעכטיגקייט; און אלע הבטחות זיינען טאקי געגעבין, צו דיא, וועלכע הונגערין און דארשטין נאך גערעכטיגקייט (מתי ה' ו').

יאָ, אַזוי, נאָך'ן מאָס־נאָך, וויא דיעזער „הונגער און דארשטין" איז, און וויפֿיעל דיעזע שטארקייט אין גלויבין אַן משיח איז—אָט אַזוי פֿיעל טאַקי איז דעם מאמין'ס פֿרייד און פֿריעדען אין הארצין, ליעבע און הייליגקייט אין זיין

זעלע; און אַזוי פֿיעל און אַזוי שטארק איז דעם מאמין'ס רצון פֿון טיעפֿען הארצין דעם גואל צדק בעססער צו קענען, און איהם בעססער אין דער וועלט צו דיענען פֿון גאנצין הארצין.

און חאָטש דיא קראַפֿט פֿון אמונה איז זיך מתגלה צום מאמין אָט אויף אַזא אופן וויא מיר האבין געזאגט; דאָך קומט עס זעלטען פֿאָר דאס דער מענש זאָל פֿיהלען דאס דיעזעם אללעס ווירקט אין איהם נאָר גאט דורך זיין חסד און בארמהערציגקייט. דאס הייסט, דורך דעם וואס גאט ערבאַרמט זיך אויף'ן זינדיגען מענשין און זוכט איהם מיט ליעבע צו רעטטען. דער מענש זייער אָפֿט פֿיהלט עס ניט, ווייל זיין זינדיגע נאטור און זיין פֿערקעהרטער מוח, פֿאַרדאַרבען זייער אָפֿט זיין פֿארשטאנד און ער דענקט זייער שלעכט איבער דיעזען ענין. און דארום טאַקי, פֿאר אַ מענשין אין וועלכען גאטעס ווערק האט אנגעהויבין צו ווירקען איז אויך זייער נייטיג דאס ער זאל איין געזונדען פֿארשטאנד האבין איבער אַ זאַך ריכטיג צו דענקען, אום ערשט דאמאלס בעגרייפֿין צו קענען, דאס דיעזעס אללעס איז אין איהם נייא געבאָרין געווארין, דורך חסד און אהבת הבורא ית"ש, וועלכער איז מלא רחמים און זוכט איהם צו רעטטען, און ער שיינקט איהם דיא קראַפֿט, פֿון דיא זינד צו אנטלויפֿין צום לעבין, אָ, צום אייביגען לעבין!

דאס צווייטע, וויא אַזוי דער חסד הבורא וועלכער איז אין נפש פֿון דעם מאמין איז זיך מתגלה צו דיא, וועלכע זיינען נאהענט צום מאמין, איז אויף אַזא אופן: ערשטינס, דורך דעם מאמין'ס הערצליכעס, פֿרייליכעס, אָפֿפֿענעס מודה זיין פֿאָר דיא גאנצע וועלט, דאס ער גלויבט פֿון טיעפֿען האַרצין אין גואל צדק ישוע המשיח. צווייטינס, דורך דעם דאס דער מאמין פֿיהרט איין הייליגעס געטליכעס לעבין; אַ לעבין וואס אַ מענש דארף פֿיהרען נאך דער אמונה פֿון

ישוע המשיח. ד.ה. דאס הארץ זאל זיין ריין, גוט און הייליג; וויט פֿון אללע תּאוות רעות, און גרייט צו טהון אללעס׳ וועלכעס איז גוט נאך דעם רצון הבורא ית״ש; אין זיין הויז, אין דער פֿאמיליע, איין הייליגעס לעבין איינצופֿיהרען, און טרייא, אמת און הייליג צו זיין אין האנדעל און וואנדעל מיט דער גאנצער וועלט. אָט אַזא לעבענדיגער גלויבין לערינט דעם מענשין אלע־וויל זיך צו באַרעכנען וויא ער שטייט פֿאַר דעם הייליגען גאט ב״ה, אלע־וויל אַ „חשבון הנפש״ מיט זיך צו מאכין, און אינגערליך זיך צו שעמען איבער זיינע זינד; זיך צו פֿאַרמיאוס׳ן אלס זינדיגער מענש, און צו זוכען דיא זינד פֿון זיך עוקר מן השורש צו זיין; דיעזער לעבענדיגער גלויבין עפֿפֿענט זיינע אויגין אויף צו זעהן וויא זיין פֿאמיליע לעבט, און צו זוכען אויסצו־וואָרצלען אללעס פֿארדאָרבענע און זינד פֿון דיא הערצער פֿון זיינע הויז־מענשין; און דיעזער לעבענדיגער גלויבין מאכט אין איהם אַ גרויסען חשק און גיט איהם קראַפֿט אין דער וועלט הייליגקייט און גערעכטיגקייט צו פֿאַרברייטין, אָ, ניט בלויז דורך ריידין — וויא צבוע׳יאַקעס און ליפּפען מענשין האבין דיא געוואָהנהייט צו טהון — נייערט, דורך איין גוטעס און הייליגעס לעבין, אַ לעבין וועלכעס איז פֿון דער קראַפֿט גאטעס און וועלכעס קען יעדין איבערצייגין, וויא קרעפֿטיג גאט׳ס וואָרט איז, דעם מענשין אויפֿין רעכטען וועג צו שטעללען. און איצט, הערר, אויב דוא האסט עפּעס צו זאגין געגען מיינע ווערטער וואס איך האב ביז אַהער געשפּראָכען, זאג עס ארויס! און ווען ניט, ערלויב מיר דיר איין אנדערע פֿראַגע צו שטעללען.

מויל־מענש: ניין, עס איז ניט איצט מיינע זאַכע אריינ־צוריידין, נייערט צו הערין; דארום לאָמ׳מיר הערין דיין צווייטע פֿראגע.

נאמן: איך וויל דיר נאָר פֿרעגין: פֿיהלסטו אין דיין נפש אַזא אמונה וויא איך האב דאָ צופֿאר בעשריעבען? און איז, וויא דיין ריידין, אויך דיין לעבען, האנדעל און וואנדעל, איין עדות, דאס אין דיין נפש עקסיסטירט דיא קראַפֿט פֿון אמונה וועלכע מאכט דעם מענשין הייליג? אדער בעשטייט דיין גאנצע אמונה נאָר אין ריידין, ליפפען בעוועגונג, אבער ניט אין ווירקען און אמת? איך בעט דיך זייער, אויב דוא ווילסט מיר דאַרויף ענפֿערין זאלסטו נאָר זאגין אַזעליכעס, וואס אויף דעם זאל גאט אין הימעל זאגין אמן, און נאָר אַזעליכעס, וואס דוא ווערסט אין זיך טיעף פֿיהלען, דאס גאט וועט דיר עס פֿאר גוט רעכנען; „דען ניט וועלכער לויבט זיך אליין איז ווירקליך בעגלויבט, נייערט דעם וועלכען גאט לויבט.” אויסער אללעס, איז עס אַגרויסע נאַרישקייט צו זאגין אויף זיך דאס מען איז „דאס” און „יענעס” און פֿון דיא אויפֿפֿיהרונג, וועלכע איז אויך גוט בעקאנט צו דיא שכנים, זאל זיך דערנאך ארויסשטעללען דאס מען איז אַ ליגנער.

בייא דיא ווערטער האט מויל־מענש דעם נאָז אַ וויילע אַראָפּגעלאָזין; אבער באלד האט ער אביססעל דעם אָטהעם אפגעחאַפּט און האט זיך אפגערופֿען „דוא ביסט איצט געקומען צו ריידין פֿון לעבענדיגען גלויבין, פֿון דיא ווירקונג פֿון אמונה אין מענשינס נפש, פֿון גאט; און דוא קומסט נאָך גאט פֿאר איין עדות צו רופֿען ער זאל בעשטייטיגען דאס וואס איז געשפראָכין געוואָרין. צו אַזא מין שמועס האב איך מיר גאָר ניט מסדר געווען; און מיר ווילט זיך גאָר ניט ענפֿערין אויף אַזעליכע פֿראגעס, ווייל איך פֿיהל מיך גאר ניט מחויב צו ענפֿערין; סיידין דיר ווילט זיך מיין רבי ווערין. און ווען עס ווילט זיך דיר, וויל איך עס אבער ניט; דען איך וויל ניט דוא זאלסט איבער מיר אַ שופט זיין. אבער איך בעט דיך, זאג מיר נאָר, וויא קומסטו עפעס מיט אַזעליכע פֿראגעס?

נאמן: ווייל איך זעה דאס בייא דיר רעדט זיך עס אַזוי שנעלל און איך ווייס ניט צו דוא האסט אנדערעס, אלס נאָר ווערטער אין מויל; אויסער דעם וויל איך דיר זאגין דעם ריינעם אמת, איך האב געהערט דאס דוא ביסט אַ מענש וועלכער זיין גאנצע רעליגיאָן בעשטייט נאָר אין ריידין; און דאס דיין גאנצעס לעבין, דיין האנדעל און וואנדעל אין דער וועלט איז פונקט להיפוך וויא דוא רעדסט. מ'זאגט, דאס דורך דיר ווערט צו שאנד דער נאמען קריסט; און דאס דיא רעליגיאָן וועלכע איז דאס ליכט פֿאר דיא גאנצע וועלט, ליידעט שאנדע דורך דיין אונגעטליכעס לעבין; מ'זאגט דאס אַסאך זיינען שוין געשטרויכעלט געווארין דורך דיינע שלעכטע אויפֿפֿיהרונג, און דאס אַסאך שטייען אין סכנה דורך דיר פֿון גאט אבצופֿאללען. אָך, אַ רעליגיאָן וועלכע פֿערטראגט זיך גוט מיט שכור'ן, מיט תאות רעות, מיט אונריינקייט, מיט פֿאלש שווערין, מיט ליגען און בעטריגען, מיט פֿערדאָרבענע געזעלשאפֿט דיא צייט אין וועלט־לוסט צו פֿערטרייבין! מ'זאגט דאס אויף דיר איז צו זאגין דאס שפרוכ־ווארט וואס דיא וועלט זאגט אויף אַ זונה „דיא זונה איז אַ שאנד פֿאר אללע ווייבער" אַזוי ביסטו אַ שאנד פֿאר אללע וועלכע זיינען מודה אין ישוע המשיח.

מויל־מענש: נאכדעם דאס דוא ביסט אַזא מענש וועלכער איז גרייט צוזאמען צו זאמלען דאס וואס מ'זאגט, און דוא ביסט אַזוי אייליג דיין משפט אפצוזאגין, קען איך נאָר מיר דענקען דאס דוא ביסט עפעס אַ צוטראָגענער אדער מרה־שחורה'דיגער מענש, און עס איז גאר ניט דא מיט וועמען זיך ארייןצולאזען אין אַ שמועס. און אַזוי, אַדיע!

דאמאלסט איז משיחי צו נאמן'ען צוגעגאנגען און האט צו איהם געזאגט; זעהסטו ברודער, איך האב דיר געזאגט וויא עס וועט זיין, געוויסס, דיינע ווערטער און זיינע תאות

רעות קענען זיך גאר ניט פֿארטראָגין. ער וויל בעססער דיך ניט פֿאר אַ ברודער איידער זיין לעבין צו פֿארבעססערין. נוא, איצט איז ער אוועק אַזוי וויא איך האב דיר געזאגט, לאז איהם נאָר גיין זיין וועגס; דען דעם שאָדין וועט קיינער ניט ליידין נאָר זיין אייגענער נפש. ער האט אונז נאָר דיא מיה ערשפארט זיך פֿון איהם צו שיידין; ווייל ער, נאכדעם דאס ער בלייבט וויא ער איז (וואס דאס איז כמעט זיכער), וואלט ער נאָר געווען אַ שאַנד אין אונזער געזעלשאפֿט. אויסער דעם, דער אפאסטעל זאגט אין איין בריעף צו (טימוטיות ג׳ ח׳) „פֿון אַזעליכע זאלסטו דיך ערוויטערין.״

נאמן: אבער עס פֿרייט מיך דאס איך האב מיט איהם געהאט דעם קליינעם שמועס. עס איז מעגליך דאס ער וועט אמאל קומען נאכצודענקען איבער דאס וואס ער האט פֿון מיר געהערט. נאָר יאָ, עס מעג מיט איהם זיין וויא עס וויל, איך האב מיט איהם גאנץ איינפֿאך און דייטליך געשפראכען, און דארום ווען ער וועט פֿאַרלאָרין גיין, בין איך פֿאר איהם ניט שולדיג.

משיחי: דוא האסט גאנץ גוט געטהון מיט איהם אַזוי איינפֿאַך און דייטליך צו ריידין וויא דוא האסט גערעדט. היינטיגע צייטין זיינען דא זייער וועניג וועלכע זאלין זיך אַזוי בתמימות מתוַכֵּח זיין מיט דיא, וועלכע זיינען אויף׳ן שלעכטין וועג, און דאס פֿערמיאוס׳ט דיא רעליגיאָן בייא פֿיעלע; אָט אַזעליכע דומע מויל־מענשין, וועלכע זייער גאנצע רעליגיאָן בעשטייט נאָר אין ריידין, און זייא זיינען זייער אנגעבלאָזין איבער זייער געשפרעך זיינען איינגערעכינט בייא דער וועלט צווישען דיא פֿרומע, זייא מאכין אויף יעדין אַ שלעכטין איינדרוק, און זייא מאכין דיא תמימים טרויעריג. איך וואלט געווּנשען מ׳זאל מיט אלע מויל־מענש׳ן אַזוי איינפֿאַך און אָפֿפֿענטליך ריידין וויא דוא האסט געטהון; ווייל נאָר אַזוי

איז מעגליך איינס פֿון דיאביידע; אדער זייא וועלין פֿארבעססערין זייער לעבין, וויא דער משיח וויל האבין פֿון זיינע מאמינים, אדער דיא געזעלשאפֿט פֿון דיא תמימים וועט פֿאר זייא זיין צו היים.... און זייא וועלין זיך שיידין! דארויף האט נאמן אנגעהויבין צו זינגען:

אָ, וויא האט מויל-מענש זיך אַזוי געהויבין!
אָ, וויא בראַוו האט ער געשיינט דורך זיין ריידין!
מען וואלט געקענט גאַנץ איינפֿאַך דענקען, גלויבין,
ער איז אַ מלאך, זיין האַרץ אַ גן־עדן.

אבער וויא האט זיך עס גלייך אַרויסגעשטעלט
דאס אין זיין האַרץ רעגירט דער טייפֿיל, דיא וועלט;
און ער גלייכט מיט זיינעם קלאַפּין מיט דער צונג
צו טויטעם מעטאַל וואס גיט פֿון זיך אַ קלונג....

יאָ, ריידין איז נאָך קיין צייכין פֿון לעבין;
דען גאטס גייסט טהוט ניט אויף דיא ליפּפּען שְׁוֶועבין.
נאָר אין אַ האַרץ וואס גלוסט ריין, הייליג צו זיין—
דאָרט וויל גאט וואָהנען, דאָרט קומט זיין גייסט אַריין!

און אַזוי זיינען זיך, משיחי און נאמן, געגאַנגען זייער וועגס וויטער, ריידענדיג און זיך דערציילענדיג אללעס וואס זייא האבין געזעהן אויף זייער רייזע. און אַזוי איז זייא דער וועג געוועזן לייכט, ווען ניט, וואלט עס זייא געוועזן איצט לאַנגווייליג, ווייל זייא זיינען גראד איצט געגאַנגען דורך אַ וויסטע.

צוועלפטעס קאַפּיטעל.

דיא ביידע רייזענדער זיינען שוין באַלד געווען אין גאַנצין אַרויס פֿון דער וויסטע, האט נאמן אַ בליק געגעבין הינטער זיך און ער האט דערזעהן אַ מאַן קומענדיג צו זייא, און דער מאַן איז איהם טאַקי קענטליך געווען. אָ, האט זיך נאמן צו משיחי'ן אפגערופֿען, ווער קומט עס אונז נאך?—משיחי האט אַ קוק געגעבין און האט גלייך געזאגט: דאס איז טאַקי מיין גוטער פֿריינד מבשר. „און אויך מיין גוטער פֿריינד"—האט נאמן געזאגט—„דען ער האט מיר טאַקי אַרויף געבראַכט אויף'ן וועג צום שמאלען טהויער'ל."—און אַזוי איז מבשר צו זייא צוגעקומען און האט זייא בעגריסט מיט דיא ווערטער: שלום צו אייך, טייערע און געליעבטע, און שלום צו דיא אללע וועלכע העלפֿען און שטיצען אייך.

משיחי: ברוך הבא, ברוך הבא, טייערער מבשר! אַ בליק אין דיין פנים דערמאנט מיר אללע דיינע חסדים וואס דוא האסט מיט מיר אַמאָל געטהון און דיין גרויסע מִיה מיך אויף אייביג גליקליך צו מאַכין.

נאמן: יאָ, טויזינד ברוך הבא'ס! אָ, דיין חברותא, זיססער מבשר, וויא גוט און נוצליך איז זיא פֿאר אונז אָרימע רייזענדער!

מבשר: נוא זאגט'זשע מיר ברידערלאך וויא איז עס מיט אייך געגאנגען זייט דער צייט דאס מיר האבין זיך ניט געזעהן? מיט וואס און וועלכעם האט איהר אייך באַגעגענט און וויא אַזוי האט איהר זיך אויפֿגעפֿיהרט דיא גאַנצע צייט?

אויף דעם האבין איהם משיחי און נאמן דערציילט אללעס וואס איז מיט זייא אויף זייער וועג פֿאָרגעקומען; און אַללעס וואס זייא האבין געהאט אויסצושטיין און צו ליידין ביז זייא זיינען אָט צו דיעזען אָרט צוגעקומען.

„אָ, עס פֿרייט מיך זייער!"—האט מבשר געזאגט—„און ניט דערפֿאר ווייל איך האבין געטראָפֿין אַזוי פֿיעל נסיונות, נייערט ווייל איהר האט זייא אויסגעשטאַנען און מנַצֵח געוועזן; און טאַקי ווייל—חאָטש איהר זייט אַזוי שוואַך—זייט איהר אַלץ וויטער אין גאַנג אויף'ן ריכטיגען וועג ביז היינטיגען טאג. יאָ, איך זאג עס פֿרייט מיך און מיין פֿרייד איז אום אייערט וועגען און אום מיינעט וועגען; דען איך האב געזייט און איהר האט געשניטטען. און עס וועט נאָך קומען אַ טאג וועז עס וועלין זיך פֿרייעןביידע, דיא וועלכע האבין געזייט, און דיא וועלכע האבין דיא פֿרוכט געשניטטען! דאס איז אַללעס געוויס, קינדער, ווען איהר וועט נאָר פֿעסט שטיין אין דער קראַפֿט פֿון אמונה און זיך ניט אויסגליטשען; אין דעם בעשטימטען טאג וועט איהר דיא פֿרוכט צוזאַמענקלייבין ווען איהר וועט נאָר ניט פֿויל ווערין! יאָ, דיא קרוין איז פֿאר אייך און זיא קען ניט פֿארדאָרבין ווערין; דאַרום לויפֿט אום איהר צו בעקומען. איך מוז אייך זאָגין: עס זיינען אַסאַך געוועזן וועלכע האבין אנגעהויבין צו לויפֿין אום דיא קרוין צו בעקומען אבער נאכדעם וויא זייא זיינען שוין אַ שטיק וועגס אפגעלאָפֿען זיינען זייא שטיין געבליעבען, און אַזוי איז גאר איין אנדערער געקומען, פֿאַר זייא, און האט דיא קרוין אַוועקגענומען דאַרום זייט פֿעסט, דאַמיט איהר זאלט דיא אייביגע קרוין האבין און אייערע זאל ניט אַוועקגעגעבין ווערין צו איין אנדערין. יאָ, איהר זייט נאָך ניט אַרויס געגענצליך פֿון דאס לאַנד, וואו דער טייפֿיל קען נאָך שיססען אויף דיא רייזענדער; איהר האט נאָך ניט מלחמה געהאלטין מיט'ן

לעצטין טראָפין בלוט געגען דיא זינד און איהרע קראַפט. דאס הימלישע גליק זאל אלע מאָהל שטיין וויא פאר אייערע אויגין; און גלויבט פעסט אין דאס, וואס איז נאָך איצט פארבארגין, וואס דאס פליישליכע אויג פון מענשין קען עס נאָך ניט זעהן. זעהט, דאס אַללעס וועלכעס איז געגען מלכות השמים זאל אויף אייך גאר קיין שליטה ניט האבין. מעהר פון אַללעס, גיט אַכט זייער גוט אויף אייער אייגינעס הארץ און צו דיא געלוסטונגען, וועלכע זיינען דאָרט זייער פיעל; וויל דיא תַּאֲות בעטריגען דעם מענשין זעהר, און זייא זיינען גאר אָהן אַ ספק זעהר שלעכט. זייט מענשין! און פעסט אין גלויבין! דען אַללע אמת'ע קרעפטין אין הימעל און אויף דער ערד שטייען אייך צו הילף."

אויף דיעזע ווערטער, וועלכע האבין זייא זייער פיעל קוראַזש געגעבין, האט משיחי מבשר'ן זייער פיעל געדאנקט און ער האט איהם ווייטער געבעטין, דאס ער זאל צו זייא מעהר ריידין, אַזעליכעס וואס זאל זייא קראַפט און קוראַזש געבין אויף זייער וועג ווייטער צו גיין. און טאַקי דערפאר האט ער דאס פון איהם פערלאַנגט, וויל זייא האבין געוואוסט דאס ער (מבשר) איז אַ נביא; ער ווייס צו זאגין פאראויס וואס עס וועט מיט זייא פאַססירען, און וויא אַזוי זייא וועלין קענען מנַצֵח און גוֹבֵר זיין דיא שלעכטע מאַכט. דאס זעלבע האט אויך נאמן בייא מבשר'ן פערלאַנגט.

און אַזוי האט מבשר אנגעהויבין ווייטער צו זייא צו זאגין: מיינע ליעבע קינדער, איהר האט געהערט דורך דיא בשורה הקדושה, דאס אין מלכות השמים מוזט איהר אַריינקומען דורך פיעל יסורים און ליידין; און אויך דאס אין יעדער שטאדט זיינען דאָ געגען אייך אַסאַך שונאים, צרות און שמערצין (פעלי השליחים י"ד כ"ב; כ' כ"ג), און דארום קענט איהר געווים ניט האָפפען דאס איהר וועט אַ לאַנגע צייט

אויף אייער רייזע זיין אָהנע זיך מיט זייא צו בעגעגענען. יאָ, מיט אַסאַך פֿון זייא האט איהר זיך שוין ביז אַהער באַגעגינט, און נאָך אסאַך מעהר, וועט איהר אויף דער רייזע ווייטער געוויס ערשט פֿאר זיך האבין. איצט ברידער זייט איהר—וויא איהר זעהט עס געוויסס—כמעט באַלד אַרויס פֿון דיעזער וויסטע, און באַלד וועט איהר צוקומען צו אַ שטאדט וואס דאָרט וועט איהר פֿון שונאים אַרום-גערינגעלט ווערין, וועלכע וועלין זיך דאַצו פֿעסט בעשליססען, אייך דאס לעבין צו נעהמען. און זייט געוויס מיינע ליעבע, דאס איינער פֿון אייך וועט געוויס האבין מְמַלֵא צו זיין דעם רצון הבורא ית"ש, מיט זיין אייגינעם בלוט צו אונטערשרייבין ד.ה. צו בעווייזין דעם אמת פֿון דעם, אָט צו וועלכען איהר געהערט. אבער זייט געטרייא ביז צום טויט! זיין מוזט איהר אויף געוויס, דאס דיא קרוין פֿון עביגעם לעבין איז פֿאר אייך! אָ, יענער פֿון אייך וועלכער מוז דאָרט שטאַרבין, חאָטש זיין טויט וועט זיין אַ שרעקליכער דורך דיא הענד פֿון דיא ערגסטע שונאים, דאָך איז זיין גורל אַסאַך אַ בעססערער פֿון זיין חבר'ס, וועלכער וועט לעבין בלייבין. און טאַקי ניט נאָר דערפֿאר אַליין, וויל ער וועט פֿריהערט אריינקומען אין דער הימלישע שטאדט, נייערט אויך דערפֿאַר, וויל ער וועט שוין דאַמאלסט פּטור ווערין פֿון אַסאַך יסורים און נסיונות וועלכע זיין חבר וועט נאָך האבין אויסצושטיין און דורכ-צומאַכין אויף דער לאַנגער רייזע ביז ער וועט זוכה זיין צו צוקומען צום הימלישען טהויער. זעהט, ווען איהר וועט אין דער שטאדט אריינקומען און עס וועט מיט אייך אַזוי פּאַססירען וויא איך זאג אייך איצט פֿאָראויס, זאָלט איהר אייך דערמאַנען אָן דיא ווערטער פֿון אייער פֿריינד, און איהר זאָלט דערבייא טרייסט בעקומען און קראַפֿט, אַללעס מיט געדולד און גלויבין צו דערטראָגין. זייט מענשין! האַלט אייך צופֿריעדען,

פֿעסט אין גלויבין! פֿארלאָזט אייערע נשמות אין גאנצין אויף גאט, לעבט הייליג און געטרייא, און גיט זיך גאט איבער: אַזוי וויא מען דארף זיך פֿערטרויען אויף דעם בורא ית"ש!

דערנאך האב איך געזעהן אין חלום, דאס וויא זייא זיינען ארויסגעקומען פֿון דער וויסטע, האבין זייא פֿאַר זיך דערזעהן אַ שטאדט וועלכע מען רופֿט „הֶבֶל הֲבָלִים." אין יענער שטאדט איז אַ יריד וועלכען מ'רופֿט „דער יריד פֿון הבל הבלים," וועלכער איז טאַקי דאָרט אַ גאַנץ יאָהר, טאג און נאַכט. מ'רופֿט דעם יריד בייא דיעזען נאָמען, וויל דיא שטאדט אין וועלכע דיעזער יריד איז, איז פֿון לויטער הֶבֶל; און אויך טאַקי דערפֿאַר, וויל דער גאַנצער האַנדעל און וואַנדעל אויף דיעזען יריד איז פֿון לויטער הֶבֶל־סחורה. וויא דער חכם זאגט אין קהלת „הכל הָבֶל." אַט דיעזער יריד איז ניט קיין נייע זאַך; אָ, ער איז זייער אַלט, און ער איז דאָרט פֿון גאַנץ אַלטע צייטין. לאָזט מיר איך דערציילין דיא היסטאָריע פֿון דיעזען יריד. פֿאַר אַ 5 אדער 6 טויזינד יאָהר זיינען זיך אויך אָרענטליכע מענשאלאך געגאַנגען אויף דער רייזע צו דער הימלישע שטאדט, אָט אַזוי וויא דיא צווייא רייזענדער פֿון וועלכע מיר דערציילין דאָ אין אונזער ספר. אבער „בעל זבוב" „טייפֿיל" און „אשמדאי" מיט זייער גאַנצע קאָמפּאַניע האבין גלייך געמערקט אָן זייערע פֿיס־טריטט דאס זייער וועג וועט זיין דורך דיא שטאדט „הבל הבלים," און דאַרום האבין זייא בעשטימט אין דיעזער שטאדט אַ יריד צו גרינדען; וואס דאָרט זאָל אַ גאַנץ יאָהר געהאַנדעלט ווערין מיט אַללערלייא הֲבָלִים. אויף דעם יריד ווערין טאַקי פֿערהאַנדעלט הייזער, גיעטער, שטעללען, הויף־שטאַנדען, פֿרייהייטין, טיטלען, לייט און לענדער, קעניגרייכין, לוסטיג־קייטין פֿערגניגונגען, פּרעססערייען, זויפֿערייען און הורערייען, מאַן, ווייב און קינד, הערען און קנעכט, לעבען און בלוט,

לייב און זעעלע, זילבער און גאָלד, פעריל און דימאַנטען, (ששי און מפטיר, רבנות און חזנות, מזרח וואַנד און גבאות); און ווער ווייס וואס נאָך? אויסערדעם קענט איהר אויף דיעזען יריד צו יעדער צייט געפינען כשוף מאַכערייא, בעטריגערייא, קארטין שפיעל, שכירים, טפשים, משוגעים, אַפּען, שווינדלער, בייטעל שניידער, רויבערס, צבוע׳יאַקעס און ליגנערס פֿון אַללערלייא מינים.

דאָ אין יריד קען מען נאָך זעהן, אָהן אַ קאָפּיגע געלד צו שפּענדין, גנבות, רציחות, נאוף, פֿאַלש שווערערייא, און דיא אין מאַנטלען איינגעוויקעלטע וועלכע זיינען רויט וויא בלוט. און טאַקי אין דיעזען גרויסען וועלט יריד, וויא אין דיא קליינע יריד׳לאך, זיינען דאָ גאַססין און אונטער געססאלאך, וועלכע ווערין גערופֿען מיט נעמען נאָך דיא פֿארשיעדענע סחורות-נאָך, וועלכע ווערין דאָרט פֿארהאַנדעלט. אַזוי טאַקי זיינען דא אין דיעזען גרויסען יריד געוויססע פלעצער (דאס הייסט גאַנצע לענדער און קעניגרייכין), וואו דיא ספּעציעלנע סחורות אַט פֿון דיעזען יריד זיינען דא צו בעקומען. דאָ איז דיא יודישע און דאָרט דיא ענגלישע גאַס; דאָ דיא פֿראַנצייזישע און דאָרט דיא דייטשע גאַס; דאָ דיא איטאַליענישע און דאָרט דיא רוססישע גאַס; דאָ דיא טערקישע און דאָרט דיא אינדיאַנישע אָדער חינעזישע אָדער גאר נעגרישע גאַס וואו עס ווערין אַללערלייא סחורות פֿון הבל הבלים פֿערקויפֿט. יאָ, אבער אַזוי וויא אין יעדער יריד איז דאָ געוויססע סחורות וועלכע ווערין אַם מייסטין אַנגעבאָטען און זעהר געליעבט בייא דיא יריד-סוחרים אלץ דיא בעסטע אויסגעצייכענטע סחורות, אַזוי איז אויך אין דיעזען יריד דאָ ספּעציעלנע סחורות, וועלכע דיא סוחרים זוכען אַם מייסטין צו פֿערקויפֿען. איך וויל נאר אנרופֿען צווייא וועלכע זיינען זייער בעקאַנט, דאס זיינען דיא „תלמודישע און ריימישע

קאַטאָלישע סחורה" אַט דיא צוויא מינים הייסין בייא פּיעלע
יריד־לייט דיא בעסטע סחורות; נאָר פּיעלע פון דיא ענגלענדער
און נאָך איינינע נאַציאָנען האבין דיא סאָרטין סחורה ממאָס
געווען.

און אַזוי וויא איך האב שוין געזאגט, גייט דער וועג צו
דער הימלישע שטאדט, געראדע דורך יענע שטאדט וואו דיעזער
גרויסער יריד איז. זעה, ווען איינער זאָל וועלין גיין צו דער
הימלישע שטאדט ניט אָט דורך דיעזען יריד, וואָלט ער
געדאַרפט גענצליך אַרויס פון דער וועלט. דער שר השרים
אַליין ווען ער האט אויף אונזער עולם אַ וויזיט געמאַכט,
איז ער געגאַנגען צו זיך אַ היים טאַקי אויך דורך דיעזע
שטאדט, און דורך דיעזען יריד אין מיטין העלין טאָג, ווען
דער יריד איז געווען געפּאַקט מיט סוחרים. און מיר שיינט
טאַקי דאס „בעל־זבוב" איז דאַמאלסט געווען דער יריד־פריץ,
און ער האט געוואָלט האבין דאס דער שר השרים זאָל
קומען זיך אַנזעהן דיא סחורה פון יריד און איינקויפין זיינע
הבלים; נאָכמעהר דער יריד־פריץ האט איהם געוואָלט מאַכין
פאַר גובערנאַטער איבער דער שטאדט הבל הבלים, באופן
דאס ער (דער שר השרים) זאָל פאַר דיא מענשען איהם
כבוד געבין, ווען ער וועט דורך־פּאַססירען דיא שטאדט.
און ווייל „בעל־זבוב" האט פאָר זיך דאַמאלסט געהאט
דעם בעסטין און עדעלסטין פון דער גאַנצער וועלט, דאַרום
האט ער איהם טאַקי גענומען און האט איהם געפּיהרט
פון גאַס צו גאַס, און האט איהם גאר אין אַ קליינע ווילע
געוויעזען אַללע ממלכות פון דער וועלט; דען „בעל־זבוב"
האט געמיינט דורך דעם וועט ער ערגעץ אויף איין אופן
קענען מאַכין, דאס דער הייליגסטער זאָל איבערגערעידט
ווערין, און זאָל עפּעס קויפין פון זיינע הבלים. אבער פון
זיינע אלע המצאות איז געוואָרין אַ נישט. דער עדלער פרינץ

האט ניט געוואָלט שפּענדין אַ צובראָכענעם גראָשין אויף דיא אַלע הבלים, און ער איז פֿון יריד אַרויס ריין וויא ער איז געקומען. גאָר אַסאַך וואָלט געווען צו דערציילין פֿון דיזען יריד; דען ער איז איין זייער אַלטער יריד, טאַקי פֿון טויזענדער יאָהר!

נוא, וויא מיר האבין שוין געזאגט, דיא צוויא רייזענדער, משיחי און נאמן, האבין דעם יריד געדאַרפֿט דורכגיין, און דאס האבין זייא געטהון. אבער זעה וויא זייא זיינען נאָר צוגעקומען צום יריד, האבין זיך אַלע ירידלייט געגען זייא אויפֿגעריהרט, אַזוי שטאַרק, דאס עס האט געשיינט דאס דיא גאַנצע שטאדט איז איבער זייא צורודערט. אַלע האבין זייא אַרום געריננגעלט און עס איז געוואָרין אַ גרויסע אויפֿלויפֿינעש, טאַקי איבער דרייא סִבּות: ערשטינס, וויל דיא רייזענדער האבין אויף זיך געטראָגין אַ מאַנטיל וויים וויא שנייא, (מעיל צדקה), וועלכער איז געווען גאַנץ פֿערשיעדען פֿון דיא אַללע קליידער פֿון דיא ירידלייט. אַללע אויף׳ן יריד האבין זייא אנגעקוקט מיט גרויסע אויגין: איינינע האבין געזאגט זייא זיינען חסר דעת; אַנדערע האבין געזאגט זייא זיינען משוגעים; אַנדערע ווידער האבין געזאגט זייא זיינען אויסלענדער.—צווייטינס, דיא יריד לייט האבין זיך פֿאַרוואונדערט אויף זייער לשון, וועלכעס איז געווען אַזוי פֿארשיעדען גראד וויא זייער מאַנטיל. זייער ווענינ לייט אויף׳ן יריד האבין געקענט פֿאַרשטיין אַ וואָרט וואס דיא רייזענדער ריידין, דען דיא רייזענדער האבין נאַטירליך געשפּראָכין דיא שפּראַך פֿון דיא נביאים און פֿון משיח, דיא הימלישע שפּראַך; אבער דיא יריד לייט וויל זייא זיינען דאָך עולם הזה׳ניקעס האבין זייא אַ וואָרט ניט רעכט פֿארשטאַנען, און דאריבער האט עס ביים גאַנצין עולם אויף׳ן יריד געשיינט דאס דיא רייזענדער ריידין צווישען זיך עפּעס טאַטעריש.—דריטענס, און טאַקי

דאס האט דיא ירידָ ליִיט זייער אויפגערייצט, דאס בייא דיא צווייא רייזענדער האבין דיא אַללע סחורות פֿון יריד גאָר קיין ווערטה ניט געהאט; זייא האבין אפילו ניט געוואָלט אַ קוק געבין אויף אַללעס וואס דאָרט ווערט געהאַנדעלט און גע־טריעבען. און ווען מ'האט זייא איינגעלאַדען עפעס צו האַנדלען האבין זייא זיך דיא אויערין פֿערשטאָפּט פֿון צו הערין, און האבין געשריען „ווענדע אָפּ מיינע אויגין פֿון צו זעהן הבלים" (תהלים קי"ט ל"ז). און זייא האבין זייערע אויגין אויפֿגעהויבין אין דער הויך, צו ווייזין, דאס זייערע אוצרות און האַנדעל איז דאָרט אין דער הויך, אין היממעל!

אַ יריד מעקלער וועלכער האט אויף זייא געבליקט שפּאָטענדיג און מיט בזיון אויף זייער מאַנטעל, האט זיך גראד צו זייא אפגערופֿען „וואס ווילט איהר קויפֿין?" אבער זייא האבין איהם אנגעקוקט זייער ערינסט, און האבין איהם געענפֿערט „מיר קויפֿין דעם אמת!"—און טאקי דאס איז געווען דיא גרעסטע סבּה דאס דיא הבל־הבלים מענשין האבין זייא אָנגעהויבין מעהר צו שענדין. אייניגע האבין פֿון זייא געשפּאָטעט און געלאַכט; אַנדערע האבין זייא געזידעלט און געפּלוכט; און גרעססערע עזות פנים'ער האבין אַלע זייערע גוטע ברידער צוזאמען־גערופֿען מען זאָל זיך צו דיא רייזענדער נעהמען און זייא גוטע קלעפּ אריינוואַרפֿין. ענדליך איז פֿון דעם געוואָרין אַ גרויסע ריידע אין דער גאַנצער שטאדט, און דער גאַנצער יריד איז געווען פֿולל מיט מהומה, אַזוי שטאַרק, דאס עס איז געוואָרין איין איבערקערינעש אין הבל־הבלים, און דער גרויסער פריץ פֿון יריד האט דערפֿון צו־וויססען בעקומען. ער איז גלייך ארונטערגעקומען, און האט אויסגע־ווייזט אַ גרויסע באַנדע פֿון דיא בעסטע פֿון זיינע קאָזאַקין און ער האט זייא געשיקט זייא זאָלין גיך גיין ברייננגען דיא מענשין, וועלכע דורך זייא איז שיער דער גאַנצער יריד

איבערגעקעהרט געוואָרין, אום צו זעהן וואס איז עס עפּעס אויף איין מאָהל געשעהן?

אַזוי זיינען דיא צוויא רייזענדער געבראַכט געוואָרין פאַר דעם געריכט פון הבל־הבלים!

דיא וועלכע האבין זיך געזעצט זייערע שופטים צו זיין האבין בייא דיא רייזענדער געפרעגט: פון וואו זייא קומען, וואוהין זייא גייען, און וואס זייא טהוען דאָ עפּעס מיט אַזעליכע פרעמדע קליידער? דאַרויף האבין דיא רייזענדער געענטפערט, דאס זייא זיינען רייזענדער און גֵרים אין דער וועלט, און דאס זייא זיינען איצט אויף'ן וועג צו זייער לאַנד וועלכע איז דיא „ירושלים של מעלה" (ירושלים אין הימעל); און דאס זייא האבין דיא שטאדט לייט אָדער דיא סוחרים אויף'ן יריד מיט קיין זאַך ניט גערייצט דאס זייא זאָלין זייא אַזוי שלעכט בעהאנדלען און זייא אויפהאַלטין אויף דער רייזע; נאָר דאס איינע, „ווען איינער האט אונז געפרעגט, וואס מיר ווילען קויפין? האבין מיר איהם געזאגט דאס מיר קויפין נאָר דעם אמת!"

דיא אבער וועלכע האבין זיך געזעצט דיא רייזענדער צו משפט'ן האבין אַנדערש ניט געגלויבט, נאָר דאס דיא צוויא פרעמדע זיינען חסר דעה אָדער משוגע, אָדער דאס זייא זיינען אַזעליכע, וועלכע זיינען נאָר געקומען אין יריד אום אַ מהומה אָנצומאַכין. און דעראיבער האבין זייא זיך צו דיא רייזענדער גענומען מיט כעס, און האבין זייא געשלאָגין און באַשמירט מיט בלאָטע, און האבין זייא איינגעשפּאַרט אין איין אייזערנע שטייג דאס זייא זאָלין זיין צום שאַנד און צום שפּאָט בייס גאַנצין יריד עולם.

דיא אָרעמע רייזענדער זיינען דאָרט אין דער שטייג אַזוי אַ צייט געלעגין און זייא זיינען געוואָרין צום ציעל פון שפּאָט, רִשעות און נקמה. דער יריד פריץ איז דאָרט געזעססין און

געקוואָלין איבער דאס אַללעס, וואס דיא רייזענדער האבין געהאט צו ליידין. ווייל אבער משיחי און נאמן האבין אַללעס פֿאר ליעב אנגענומען, און האבין זיך געהאלטין זייער געדול־דיג; זייא האבין ניט באַצאָהלט אַ קללה פֿאר אַ קללה, נייערט פֿארקעהרט, זייא האבין געבענשט דיא וועלכע האבין זייא געשאָלטין, און האבין גוטע ווערטער אויף שלעכטע ווערטער געענטפֿערט; עדלע ווערטער אויף זידלערייא און ליידין וואס דיא יריד מענשין האבין זייא אנגעטהון—טאַקי דאס האט באריהרט אייניגע פֿון דיא שטאדט לייט, אָט דיא וועלכע האבין אַ ביססאלע בעססערין פֿארשטאנד, און וועלכע זיינען ניט אַזוי שטארק פֿארדאָרבין און ניט אַזוי פֿולל מיט אכזריות—זייא האבין אנגעהויבין זיך צו קריגען מיט דעם געמיינעם עולם, און האבין געשריען דאס עס איז אַ חרפה אַזוי שרעקליך דיא רייזענדער צו בעהאַנדלען. דאס געמיינע געזינדעל אבער, אנשטאט רוהיגער צו ווערין, זיינען זייא נאָך מעהר אויפגערייצט געוואָרין; דיא האבין אנגעהויבין אויך צו זידלען דיא מענשין וועלכע האבין זייא אַביססעל אויסגע'מוסר'ט און האבין אויף זייא אנגעהויבין צו שרייען „אָ, איהר זייט ניט בעססער פֿאר זייא; איהר זייט מיט דיא פֿרעמדע אין איין בונד געשלאָססין, און אייך דאַרף מען אויך געבין אַזא חֵלֶק וויא זייא האבין בעקומען!" דיא פֿארשטענדיגערע האבין דאַרויף געענטפֿערט: „וויא ווייט מיר קענען נאָר זעהן, זיינען דיא רייזענדער רוהיגע מענשין און אונשולדיג, און ווילען קיינעם קיין שלעכטס ניט טהון; דאָ אין יריד, זיינען דאָ פֿיעלע, וועלכע האבין עס גיכער פֿארדיענט מ'זאָל זייא אין דער שטייג אריינזעצען, יאָ מ'זאָל זייא אויך אויף'ן דאַך פֿון באָד ארויסשטעלען, איידער דיעזע אונשולדיגע מנעשין ליידין אנצוטהון!"

בכֵן, נאך אַסאַך וִכוחים און קריגערייא און זידלערייא

צווישען דיאביידע צדדים, איז צווישען זייא געוואָרין אַ שטאַרקער געטומעל, ביז זייא האָבין זיך שטאַרק צו שלאַגין און האָבין זיך איינע דיא אַנדערע מיט גוטע קולאַקעס מכבד געווען, און זיך דיא פּנים׳ער גוט צודראַפּעט. דיא צווייא איינגעשפּאַרטע אין דער שטייג אָבער האָבין זיך וויא זייער שטייגער אויפגעפיהרט, זייער פאַרשטענדליך, רוהיג און געדולדיג, קיינעם קיין ערגערנים ניט צו טהון.

דאָך, דאַמאַלסט האָט מען דיא צווייא רוהיגע רייזענדער נאָכאַמאָהל געפיהרט פאַר דיא, וועלכע האָבין זיך געזעצט זייא נאָכאַמאָהל אויסצופרעגין און צו משפט׳ן. און דיעזע שופטים האָבין דיא רייזענדער בעשולדיגט, דאַס זייא זענען דיא סבה פון דיא מהומה און פון געשלעג וועלכע האָט פּאַססירט אין יריד. און אַזוי האָבין זייא ערשט דאַמאַלסט דיא צווייא רייזענדער געהייסין אַבזריש שמייסין און שמיעדען אין אייזערנע קייטין; און אַזוי געשמיעד׳טערהייט אין דיא קייטין האָט מען זייא אַרום געפיהרט דעם גאַנצין יריד, כדי יעדער זאָל עס זעהן און יעדין אַ פּחד צו מאַכין דאַס עס זאָל זיך מעהר קיינער ניט אונטערשטעלן אַ גוט וואָרט פאַר זייא צו ריידען; בפרט זיך עפּעס מיט זייא אַנצוגעהערין אָדער טהון דאָס וואָס זייא טהון.

אָבער משיחי און נאמן האָבין זיך אַלץ מעהר געדולדיג געהאַלטין; זייא האָבין מקבל באהבה געווען דיא אַלע חרפּות און בושה׳ס וועלכע דיא יריד לייט האָבין זייא אָנגעטהון, אַלעס האָבין זייא געליטטען מיט אַזאַ ענוות און געדולד, דאַס זייא האָבין דורך דעם באַריהרט און צו זיך צוגעצויגין דיא הערצער פון איינינע לייט; אָבער טאַקי נאָר איינינע, דען דיא וועלכע זיינען געווען געגען זייא, זיינען געווען זייער פיעל. און דאָס האָט אונזערער רייזענדער׳ס שונאים נאָכ־מעהר אויפגערייצט; אַזוי שטאַרק, דאַס זייא האָבין זיך

בעשלאָססין, זייא מוזין דיא צוווייא רייזענדער טייטין. און אַזוי האבין דיא יריד לייט גלייך דיא רייזענדער צְווייסען געגעבין, דאס זייא וועלין ניט פֿארטיג זיין מיט דער תפיסה אין דער אייזערנע שטייג, מיט דיא אייזערנע קייטין און מיט אַלעס וואס זייא האבין געליטטען, נייערט דאס מען וועט זייא נאָך אויף'ן פֿייער פֿאַרברענען, פֿאַר דערפֿאַר וויל זייא האבין אין יריד אַזאַ געטומעל געמאכט.

דערווייל האָט מען משיחי'ן און נאמן'ען צוריק איינ־געשפּאַרט אין דער אייזערנע שטייג, און זייערע פֿיס האָט מען פֿעסט צום וואַנד צוגעשמידט, זייא זאָלין דאָרט אַזוי בלייבין, ביז דער יריד „בית המשפט" וועט ווייטער זעהן וואס מ'האָט מיט זייא צו טהון.

דאָ האבין זיך דאמאלסט דיא רייזענדער גוט דערמאַנט און נאָכגעדענקט אָן דיא ווערטער וועלכע זייא האבין געהערט פֿון זייער טרייען פֿריינד מבשר, וועלכער האָט זייא דאס אללעס פֿאָראויס געזאָגט. און דאדורך זיינען זייא אין גלויבין געשטאַרקט געוואָרין, געדולדיג צו ליידין און צו דערטראָגין אללעס וואס זייא האבין אויסצושטיין אויף זייער רייזע. זייא האבין אויך איינער דעם אנדערין געטרייסט, מיט דיא ווערטער, דאס וועלכער פֿון זייא וועט האבין מעהר צו ליידען דער וועט אויך האבין טרייער און בעססער גדיענט דעם מלך מלכי המלכים; און טאַקי דעריבער האָט יעדער איינער פֿון זייא, בייא זיך אין הארצין געווּנשען, דאס ער זאָל זיין דער איינער, וועלכער זאָל דיא כּחות האבין מעהר צו ליידין פֿאַר דעם פרינץ וועלכער האָט אום זייערט ווילען מעהר געליטטען. זיך איבערגעבענדיג אין דיא הענד פֿון דעם, וועלכער רעגירט און פֿיהרט אללעס אין דער וועלט נאָך זיין הייליגען רצון, האבין זייא זיך צופֿריעדען און געדולדיג גע־האלטין אין דעם מצב אין וועלכען זייא זיינען דאמאלס

געוועז, וואַרטענדיג אויף דער צייט, ווען זייער לאַגע וועט זיך ענדערין און זייא וועלין צו אנדערעס צוקומען.

אין אַ בעשטימטע צייט האבין דיא ירידי לייט געזוכט דיא רייזענדער פֿאר דאס געריכט צו ברייננען אום זייא צום טויט צו פֿאַרמשפּט'ן; און ווען דיא צייט איז געקומען זיינען דיא רייזענדער געבראַכט געוואָרין פֿאַר דיא יריד שופטים, זייערע שונאים, זייא זאָלען זייא פֿאַרמשפּט'ן דעם ראש־בית־דין האט מען גערופֿען „ר' פֿיינד־פֿון־גוטעס." דיא טענות געגען דיא רייזענדער זיינען געווען, חאָטש אַביססעל אנדערש געשלייערט, אבער דאָך דיא זעלבע טענות וואס פֿריהערט. היינו „דאס דיא רייזענדער זיינען שונאים פֿון יריד מסחר און זייא זוכען איהם צו שאדין; דאס זייא האבין אין דער שטאָדט „הבל הבלים" און אין יריד אָנגעמאַכט גרויסע קריגערייא און שלעגערייא, און זייא האבין צו זיך צוגעצויגען אַ פּאַר־טייא, וועלכע האלטין, דאס זייערע מיינונגען זיינען גוט, אַזעלכע מיינונגען וועלכע זיינען געגען דיא מנהגים און דאס געזעץ פֿון דעם גרויסין יריד־פּריץ."

אויף דעם האָט נאמן געענפֿערט: דאס ער האָט זיך נאָר אַנטקעגין געשטעללט געגין דעם, וועלכער האָט זיך אַנטקעגין געשטעללט געגין מלך מלכי המלכים, וועלכער איז דער העכסטער. און וועגין דיא מהומה אין יריד וואס מען בעשולדיגט איהם, קען ער נאָר אַזוי פֿיעל זאָגען, דאס ער האט קיין מהומה געמאכט, דען ער אַליין איז איין רוהיגער מענש, אַ מענש וועלכער ליעבט נאָר שלום. „דיא פּאַרטייא וועלכע שטימט צו צו אונזערע מיינונגען"—האט נאמן וויטער געזאָגט—„איז נאָר דאדורך ענטשטאַנדין, וויל זייא האבין דעם אמת אַביססעל דערקענט, און זייא האבין איינגעזעהן דאס מיר זיינען אונשולדיג, און מיט דעם האבין זייא נאָר (דיא פּאַרטייא מענשין) זיך אָפּגעקעהרט פֿון

שלעכטיי צום גוטען וועג. און וועגין דאס וואס איהר קלאָגט דאס מיר זיינען געגען אייער פריץ, קען איך אייך טאַקי זאָגין, דאס אַזוי לאַנג וויא דער אַשמדאַי איז אייער פריץ— דער שונא פון אונזער מלך—וויל איך איהם און זיינע אלע שֵׁדים ניט קענען און וויססען." דארויף האָט מען געלאָזט אין יריד אויסרופען: „ווער עס האט נאָר עפּעס צו זאָגין געגען דיא געפאַנגענע רייזענדער לכבוד דעם יריד־פריץ און קייסער, זאָל קומען און עדות זאָגין געגען זייא!"

גלייך זיינען געקומען צולויפען דרייא פון יריד אום עדות צו זאָגין, פונקט אַזוי וויא דיא שופטים האָבין געוואלט. איינעם פון דיא עדות האָט מען גערופען—קנאה, דעם אנדערין —פאַלשער־גלויבען, דעם דריטטען—לשן־הרע'ניק. דער ראש־בית־הדין האָט בייא דיא עדות אַ פרעג געטהון אויב זייא קענען דיא צווייא געפאַנגענע וועלכע שטייען אום פארמשפּט צו ווערין, און אויב זייא האָבין עפּעס צו זאָגין געגען דיא געפאַנגענע לכבוד דעם פריץ פון הבל הבלים?

„געוויסס"—האָט קנאה גלייך געענפערט—„איך קען אָט דיעזען (נאמן'ען) זייער גוט שוין פון לאַנג, און איך בין גרייט צו שווערין, דאָ פאַר דעם כסא המשפט, דאָס——"

דער ראש־בית־דין: האַלט! גיט איהם אַ שבועה. קנאה האָט גלייך אפגעשוואָרין, און האָט ווייטער געזאָגט: „מיין הערר, דיעזער מאַן חאָטש ער האָט אַ שיינעם נאָמען, איז ער דאָך איינער פון דיא געפעהרליכסטע מענשין אין אונזער לאנד; ער פרעגט ניט נאָכ'ן פריץ, ניט נאָך דאָס פאָלק, ניט געזעץ, ניט מנהגים. ער טהוט נאָר אַללעס וואָס ער קען אום אין דאָס פאָלק איינצופלאַנצין זיינע דעות; דעות וועלכע ער רופט „עקרים פון אמונה און הייליגעס לעבין." איך אליין האָב פון זיין מויל געהערט וויא ער האָט געזאָגט דאס „אמת'ע אמונה" און „דיא מנהגים פון אונזער שטאָדט הבל הבלים,"

זיינען גענצליך מְתְנַגֵד איינער דעם אַנדערן; און דאָס זייא וועלין קיינמאָהל ניט פֿאראייניגט ווערין. אָט מיט דיא ווערטער, מיין הערר, טהוט ער ניט נאָר מְמַאֵס זיין אַלע אונזערע מנהגים און אונזער אַרט לעבין, נייערט אויך אונז פערזענליך, וועלכע פֿיהרען זיך נאָך דיא מנהגים פֿון אונזער לאַנד, און לעבין אַזאַ סאָרט לעבין."

דער ראש־בית־דין: האָסטו נאָך וואָס צו זאָגין?

קנאה: מיין הערר, איך וואָלט נאָך געקענט אַסאַך מעהר זאָגין, נאָר איך וויל ניט מיט מיין עדות אַסאַך צייט אַוועק־נעמען. דאָך ווען עס וועט נאָר נייטיג זיין—אום איהם אויס־צוראָטטען פֿון דער וועלט—נאָך דעם ווען דיא אַנדערע עדות וועלין שוין האבין געענדיגט, וועל איך נאָך מעהר האָבין צו זאָגין געגען איהם.—און אַזוי איז קנאה געבעטין געוואָרין ער זאָל זיך שטעללען אָן אַ זייט, און מען האָט גלייך „פֿאַלש־גלויבען" צוגערופֿען ער זאָל אויך זאָגין געגען דעם געפֿאַנגענעם לכבוד זייער פריץ

אַזוי האָט מען אויך „פֿאַלש־גלויבען" בעשוואָרין און ער האָט אָנגעהויבין צו ריידין: מיין הערר, איך האָב קיין גוטע בעקאַנטשאַפֿט מיט דיזען מענשין, ניט אַמאָהל ווילט זיך מיר עפעס צו וויססען פֿון איהם. דאָך וויים איך דאָס ער איז געפֿעהרליך וויא אַ מגפה. דאָס וויים איך דורך אַפּאָר ווערטער וואָס איך האָב פֿון איהם ערשט נעכטין געהערט, וויא ער האט געזאגט, דאס אונזער גאַנצע רעליגיאָן איז פֿאַלש, און דאָס קיינער פֿון אונז האָט דאָס רעכט צו דענקען דאָס דורך אַזאַ רעליגיאָן וועט ער גאָט געפֿעללען. איצט, מיין הערר, קענט איהר אייך שוין אליין דענקען וואָס אַזעליכע ווערטער קענען ברייגגען און וואָס אַזעליכע ווערטער ווילען זאָגין, דאָס אונזער גאָטעס דיענסט, איז איין עבודה וועלכע איז גאָר ניט ווערטה, און דאָס מיר זיינען נאָך אַללע אין אונזערע זינד, און דאָס

מיר וועלין אַללע ענדליך ביים יום הדין פֿאַרלוירין גיין!— יאָ דאָס דאַכט מיר איז גענוג געזאָגט!

איצט האט מען „לשון־הרע'ניקען" בעשוואָרין און איהם אויך געפֿרעגט וואָס ער האָט צו זאָגין געגען דעם געפֿאַנגענעם לכבוד דעם פריץ? אַזוי האָט לשון־הרע'ניק זיין מויל אויפֿגעמאַכט און געזאָגט: מיין הערר, און איהר אַללע מיינע טייערע הערריןּ, אָט דיעזען קעריל קען איך שוין פֿון אַ צייט; און איך האָב איהם געהערט ריידענדיג אַזעליכעס, וואָס איך וויל עס גאר ניט אויף מיין מויל בריינגען. וייל ער האט געשפּאָט און געלאַכט פֿון אונזער גרויסין פריץ, און ער האט גערעדט שענדליכעס איבער זיינע בכבודיגע פֿריינד, וועלכע זיינען דאָך בעקאַנט מיט זייערע טייערע נעמען: הערר „אַלטער־מענש," הערר „פֿליישעס־לוסט," הערר „לוקסוס־טרייבער," הערר „פֿאַלשין כבוד־זוכער," דער אלטער לאָרד, הערר „פֿיעדלער" און דער פֿירסט, הערר „בעל תאוה'ניק"; און אויף אונזערע אללע עדעל לייט. און ער האט נאך מעהר געזאגט, ווען אַללע מענשין זאלין זיין אין זיינער מיינונג, וואלטין אַזעליכע פריצים געווים מעהר ניט געוועזן צו זעהן אויף דער וועלט. אויסערדעם האט ער זיך גאָר ניט געשראָקין אויך פֿון דיר, מיין הערר,— וואס דאַרפסט איצט זיין שופט זיין—צו שפּאָטען, און דיך צו רופֿען מיט שענדליכע נעמען „גאָטלויזער" „שלעכטער מענש," און נאָך מעהרערע שענדליכע נעמען מיט וועלכע ער האט בעשפּאָטעט כמעט אללע נויבעלע לייט פֿון אונזער שטאדט.

וויא לשון־הרע'ניק האט זיין דערציילונג געענדיגט, האט זיך דער ראש־בית־דין אָפּגערופֿען צו נאמן'ען, וועלכער איז פֿאר איהם געשטאנען: דוא ימחשמו'ניק, משומד, פֿאַלשער מענש, האסטו געהערט וואס דיא עהרליכע לייט האָבין דאַ פֿון דיר געזאגט?

נאמן: האב איך דאס רעכט איינינע ווערטער צו זאגין, אום מיינע גערעכטיגקייט איבער־צו־ווייזין?

דער ראש־בית־דין: שטות, שטות, ביסט ניט ווערטה דיך גאָר לענגער לעבין צו לאָזין, נייערט דיך אויף׳ן פּלאַץ אָט שוין צו פֿאַרברענען. דאָך, מענשין זאָלין חאָטש זעהן דאס איך פֿיהר מיך מיט דיר אויף וויא איין עדעלמאַן, רעד, לאס׳מיר הערין וואס דוא זוכסט נאָך צו זאָגין.

נאמן: ערשטינס וויל איך זאָגין אויף דעם וואס „קנאה„ האָט דא גערעדט, דאס אַללעס וואס איך האב געשפּראכין האב איך קיין אַנדערעס וואָרט ניט געזאגט, נאר דאס, דאס יעדער לעהרע, געזעץ, מנהג אַדער קהלה, וועלכע זיינען מתנגד צו דאס, וואס גאָט וויזט אונז אין זיין הייליגעס וואָרט וועלכעס ער האט מגַלֶה געווען דורך דיא נביאים זיינען אויך מתנגד צו דיא אמונה פֿון משיח. ווען איך זאג דאס מיט אונרעכט, זייט׳זשע איהר אַזוי גוט, און וויזט מיר מיין טעות, נאָר ווען איהר קענט ווייזין דאס איהר זייט גערעכטער פֿאַר מיר וועל איך מבטל זיין דאָ פֿאַר אייך אללעס דאס וואס איך האָב געזאגט!

צווייטינס, וויל איך זאגין אויף דעם וואס „פֿאַלש־גלויבין" האט געגען מיר געזאגט, איך זאָג, אום גאָט צו דיענען, מוז מען האבין אַ גלויבען וועלכען גאָט ב"ה אליין גיט אונז. אבער אַ גלויבען פֿון גאָט ב"ה קען אין דער וועלט ניט זיין אָהן א התגלות אלהים, דורך וועלכעס גאָט זאגט אונז זיינע מחשבות און זיין רצון. און דאַרום קען איך עס פֿעסט זאָגין, דאס יעדער זאַך, וועלכעס מען האט אריינגעמישט אין דער רעליגיאָן, און עס שטימט ניט איין מיט דיא התגלות אלהים, קען נאָר געהאַלטין ווערין דורך אמונה אין מענשין, וועלכע האבין דאס און דער רעליגיאָן אריינגעמישט. אַזאַ רעליגיאָן קען אָבער דיא מענשין ניט אייביגעס לעבין געבין.

דריטטענס, וויל איך זאָגען אויף דעם וואָס לשון־הרע'ניק האָט געטענה'ט געגען מיר: טאקי דער פריץ פֿון דיעזער שטאדט, מיט דיא אַלע מורדים, זיינע דיענערם; אָט דיא אַללע וועלכע הערר לשון־הרע'ניק האט זייא אַנגערופֿען בייא דיא נעמען, פּאַססין ווירקליך אללע בעססער אין גיהנום צו זיין, איידער דאַ אין דיעזעם לאַנד.

יאָ! טאַקי אַזוי; גאָט האב רחמים אויף מיר!

דאַמאלסט האט דער ראש־בית־דין צוזאממען גערופֿען אללע דַיָנים וועלכע זיינען ביז איצט געשטאַנען פֿון וויטינס און זיך צוגעהערט צו דיא טענות, און ער האט זיך צו זייא אפגערופֿען: טייערע רבנים דַיָנים, דא זעהט איהר דעם מענשין וואס איבער איהם איז געווארין אַזאַ מהומה אין דער שטאדט; אויך האט איהר געהערט וואס דיא עדלע מעננער האבין אויף איהם עדות געזאגט, אויך וואס ער האט געענטפֿערט און וואס ער האט מיט זיין מויל מודה געווען. איצט איז ער אין אייערע הענד דאס איהר קענט מיט איהם טהון וואס איהר ווילט, הייגגען אדער דאס לעבען שיינקין; דאָך דענק איך, עס וועט גוט זיין אייך צו דערמאַנען דיא געזעצין פֿון אונזער חושן משפט.

נאָך אין דיא צייטין פֿון פרעה הגדול (אַ טרייער דיענער פֿון אונזער פריץ) איז אַ געזעץ אַרויסגעגבין געווארין דאס מען זאל קינדער אין טייך וואַרפֿין כדי עס זאלין זיך ניט פֿאַר־מעהרין און ניט זיך שטאַרקין, אָט דיא, וועלכע זיינען געגען זיין רעליגיאָן. אויך אין דיא צייטין פֿון נבוכדנאצר הגדול— אויך אַ טרייער דיענער פֿון אונזער פריץ—איז נאָכאַמאהל אַ געזעץ אַרויסגעגעבין געוואָרין דאס יעדער איינער וועלכער וועט זיך ניט וועלין בוקין צו זייז גאָלדענעם געטש זאָל מען איהם אין פֿייער וואַרפֿען. אויך אין דיא צייטין פֿון דָרְיָוֶש איז אַ געזעץ אַרויסגעגעבין געווארין, דאס יעדער איינער וועלעכער

וועט תּפלה טהון ניט צו איהם, זאָל געוואָרפֿין ווערין פֿאר דיא ווילדע לייבין. נוא אָט זעהט איהר דאס דיעזער מורד האט עובר געווען אויף דיא אַללע געזעצין, ניט נאָר במחשבה — וואס דאס אליין איז שוין אַ גרויסער פֿארברעך — נייערט אויך דורך זיין ריידין און טהון. עס איז שרעקליך. אַזעליכען איז אונמעגליך לעבין צו לאָזין! דען איהר זעהט דאָך, פּרעה, דער גרויסער, האט דאס געזעץ געמאכט, נאָך איידער עפּעס איז נאָך געשעהן, כדי טאַקי קיין שלעכטם זאָל ניט דערלעבין צו קומען, אבער דא איז שוין דאס שלעכטע פֿאַר אונזערע אויגען. און וויטער קענט איהר איהם בעטראכטין דורך דאס צווייטע און דריטע געזעץ וועט איהר דאָך זעהן, דאס ער האט מעהר קיין רעכט צו לעבין, דען ער רעדט געגען דיא רעליגיאָן, אויך איז ער אַ מורד במלכות, וויא ער האט אַליין פֿאַר אייך מודה געווען. ער האט ניט אנדערעס פֿאַרדיענט נאָר דעם טויט!

דער ראש־בית־דין האט זיין דרשה געענדיגט און דיא דינים זיינען אריינגעגאנגען זיך וועגען דעם ענין צו באַקלערין.

איך בין אַ בעל'ן דיא דינים אויסצורעכנען בייא זייערע נעמען: רבי בלינדער, רבי ניט־גוטער, רבי צוֹרֵר, רבי חיה־רעה, רבי טויטע־נשמה, רבי האַרט־נאַקין, רבי גאוה, רבי שנאה, רבי שקרן, רבי אכזר, רבי ליכט־פֿיינד און רבי האַרט־האַרץ. אָט יעדער איינער פֿון זייא האט זיין דעה געזאגט איבער דעם געפֿאַנגענעם און ענדליך האבין זייא אַללע צוזאממען בעשלאָססין, איהם פֿאַר'ן ראש־בית־דין מחיב מיתה צו זיין. רבי בלינדער, וועלכער איז געווען דער גרעסטער פֿון דיא דינים, האט געזאגט: איך זעה דייטליך דאס דיעזער מענש איז אַ כופר בעקר. רבי ניט־גוטער האט געזאגט: אַזאַ קעריל מוז מען אָוועקמאכין פֿון דער וועלט. אַי יאָ, — האט רבי צורר אונטערגעברומט — שוין זיין בליק

קען איך ניט ליידען. רבי חיה־רעה: אוי, איך קען איהם ניט דולדין. רבי טויטע־נשמה: אויך איך ניט, דען אללע צייטין זאגט ער, דאס איך גייא אין וועג פֿון טויט. רבי הארט־נאַקין: אָ דיא תליה! נאָר דיא תליה האט ער פֿאַרדיענט! רבי גאוה: אָ ער איז אַ שאַנד פֿאַר דיא מענשין. רבי שנאה: אָ, מיין גאַנצעס האַרץ האט איהם פֿיינד. רבי שקרן: ער איז איין ליגנער און בעטריגער. רבי אכזר: אָ, דיא תליה איז נאָך פֿאַר איהם צו ווייניג! רבי ליכט־פֿיינד: מיר דאַרפֿין איהם וואס גיכער אַראָפּשאַרין פֿון וועג.—צום לעצט האט רבי האַרט־האַרץ געענדיגט און באַשטייטיגט דעם פְּסַק, און געזאגט „ווען מ'זאָל מיר אויך דיא גאנצע וועלט געבין, וואלט איך איהם דאָך ניט געקענט מוחל זיין; לאָזט אונז וואס גיכער אויף איהם דעם טויט אונטערשרייבין."

נאָכדעם וויא עס איז בייא זייא בעשטימט געוואָרין זיינען זייא צום ראש־בית־דין ארויס, און האבין גלייך דעם פְּסַק־דין פֿאַרטיג געמאכט, דאס נאמן מוז געמשפט ווערין צום טויט. גלייך האט מען איהם פֿאַרמשפט דאס ער זאָל געפֿיהרט ווערין פֿון דעם אָרט וואו ער איז איצט געווען צום אָרט פֿון וואו ער איז גענומען געוואָרין, און דאָרט זאָל מען איהם טייטין מיט דעם שרעקליכסטען טויט. און אַזוי האבין זייא איהם אַרויסגעפֿיהרט, מיט איהם צו טהון אַזוי וויא זייער חשן משפט האט געהייסין. ערשטינס האבין זייא איהם מיט בייטשין געשמיססען און אין פנים געפּאַשט און זיין פֿלייש מיט מעססערס צוריססען; דערנאָך האבין זייא איהם מיט שטיינער פֿאַרוואָרפֿין און מיט שפּיזען צושטאָכין, און דערנאָך ערשט האבין זייא איהם, וויא געזאגט, צו אַש פֿאַרברענט.

אַזוי איז דער טרייער נאמן פֿון דער וועלט בעהאַנדעלט געוואָרין, אבער ער איז פֿון איהר לויז געוואָרין און איין בעססערע

בעקומען, דען איך האב געזעהן, וויא הינטער דעםווילדען הויפען פון דיא הבל הבלים לייט, איז געשטאַנען אַ גאָלדענער וואָגען מיט פייעריגע פערד געשפאַנט, און גלייך וויא זיינע פיינד האבין איהם שוין מעהר גאָר ניט געקענט טהון, איז ער ארויפגענומען געוואָרין אויף'ן וואָגין און איז אויפגעהויבין געוואָרין אין הימעל, וואו עס האָט זיך גלייך געהערט געוואָרין אַ שטאַרקעס שופר בלאָזין, און איין פרייליכער „ברוך הבא" פון דעם, וועלכער זיצט אויף דעם שטול אין דער הויך און איז דער קעניג פון אַללע קעניגין; און אַללע צדיקים און מלאכים האבין געזונגען פאַר פרייד, הללויה! הללויה!

יאָ, דאס איז געווען דער נאָהנסטער וועג צום אייביגען גליק.—ניט אַזוי אבער איז עס געגאנגען מיט משיחי'ן. איהם האבין דיא יריד לייט ניט אַזוי שטאַרק באמערקט, דארום האבין זייא צו איהם ניט אַזאַ שטאַרקע פיינדשאַפט געהאט. איהם האט מען צוריקגעפיהרט אין דער תפיסה וואו ער איז נאָך אַ צייט לאַנג געבליבען איינגעשפארט; אבער דער, וועלכער רעגירט און פיהרט אַללעס אין דער וועלט נאָך זיין רצון־ נאָך, און וואס אין זיינע הענד זיינען אויך אַללע קרעפטין און געוואַלד—ער האט דיא זאַך אַזוי געפיהרט, דאס משיחי איז ענדליך פון זייערע הענד געגנצליך ארויס, און איז זיך ווייטער זיין וועג געגאנגען; און גייענדיג אויף זיין וועג האט משיחי געזונגען:

אָ, נאמן, דיא ערד איז נאָך נאַס פון דיין בלוט
און דוא האסט שוין עררייכט דאס אייביגע גליק!
גליקליכער!—וועד קען שוין איצט רויבין דיין מוטה?
וועד קען דיר שאַדין אדער טרייבין צוריק?
לויז ביסטו פון טייפיל, פיין, שמערץ אוןליידין;
אָה, וויא זעה איך מיר שוין אויך אויף יענער זייט?
וואו אללעס אָטהעם'ט נאָר לופט פון גן־עדן
וואו אַללעס רוהט אין דעם שויס דער אייביגקייט!

דרייצענטעס קאפיטעל.

אַיצט האָב איך געזעהן אין חלום, דאס ווען משיחי איז ארויס פֿון דער שטאָדט „הבל הבלים" איז ער אויף זיין וועגס ווייטער ניט אַליין געווען, דען מיט איהם איז געוועזן איינער, וועלכען מ'האט גערופֿען „האָפֿנונגספֿולל." אַט דיעזער, ווען ער האט געזעהן אַללעס, וואס משיחי און נאמן האָבין געליטען אום זייער אמונה וועגין, אויך זעהענדיג וויא גוט און געטליך זייא האָבין זיך ביידע אויפֿגעפֿיהרט דיא גאַנצע צייט—האט ער משיחי'ן אַזוי ליעב בעקומען, דאס ער האט זיך צו איהם צוגעשלאָססין מיט איהם צוזאַמען צו רייזין צו דער הימלישע שטאדט. און טאַקי אַזוי האָב איך בעטראַכט, האָטש איינער האט דעם טויט געליטען אום דעם אמת מיט זיין בלוט צו פֿאַרזיעגעלן (אונטערשרייבין), איז דאָך גלייך איין אנדערער ארויסגעוואַקסען, וויא געזאגט, פֿון אונטער דעם הויפֿין אַש, צו זיין אַ ברודער צו משיחי'ן אויף דער גאַנצע רייזע. דיעזער מאַן, האָפֿנונגס-פֿולל, האט אויך משיחי'ן געזאגט, דאס עס זיינען נאָך דאָ אַסאַך מעהר צווישען דיא יריד לייט, וועלכע וועלין געווים באַלד דאס זעלבע טהון וואס ער, היינו, רייזענדער ווערין צו דער הימלישע שטאדט.

און אַזוי האָב איך ווייטער געזעהן, דאס וויא זייא זיינען נאָר ארויס פֿון יריד פלאַץ האָבין זייא געטראָפֿין אַ מאַן וועלכער איז פֿאָר זייא געגאַנגען; איהם האט מען גערופֿען הערר „זייטין-וועג." זייא האָבין איהם געפֿרעגט וואס פֿאר אַ לאַנדסמאַן ער איז? און וויא וויט ער גייט אויף'ן וועג?

דאַרויף האט ער געענפֿערט, דאס ער איז פֿון דער שטאדט „שיין־ריידין" און דאס ער איז אויף דער רייזע צו דער הימלישע שטאדט. זיין נאָמען אבער האט ער זייא ניט געזאגט.

משיחי: פֿון „שיין־ריידין?" וואו? זיינען דאָרט דא מענשין וועלכע זיינען פֿיר דאס מלכות השמים?

זייטין־וועג: יאָ' איך מיין אַזוי.

משיחי: וואָלט איהר מיר ערלויבין אייער נאָמען צו וויססען?

זייטין־וועג: אָ, איך בין אייך גענצליך פֿרעמד, אויך איהר מיר. ווען איהר גייט אויך דעם וועג וועט עס מיר זייער גוט זיין מיט אייך צוזאַמען צו רייזין; אבער ווען ניט, מוז איך זיין צופֿריעדען אָט וויא עס איז.

משיחי: וויא עס גדיינקט זיך מיר האב איך געהערט דאס „שיין־ריידין" איז אַ געגענד פֿון עשירות.

זייטין־וועג: געוויס, דאס קען איך אייך פֿאַרזיכערין; און איך האב דאָרט אויך רייכע פֿריינד.

משיחי: נעהמט עס מיר ניט פֿאַראיבעל, קענט איהר מיר זאגין ווער אייערע פֿריינד זיינען דאָרט?

זייטין־וועג: כמעט אַ יעדער דאָרט. בפרט דיא גבירים, הערר „דרייענדיגער," הערר „צייט־מענש," הערר „שיין־ריידער" (וואס דיא שטאדט וועט טאַקי גערופֿען אויף זיין נאָמען); אויך הערר „גליטש־מאַן," הערר „אויף־אַללע־זייטין" הערר „אַללערלייא"; און אויך דער מגיד פֿון אונזערע קהלה הערר „צוויי־צונגיג"; ער איז מיין מוטער'ס ברודער פֿון פֿאַטער'ס צד. און איך וועל אייך דעם גאַנצין אמת זאגין דאס אויך איך בין געוואָרין איין בכבוד'יגער מאַן אין דער וועלט פֿון דער בעסטע קלאַססע מענשין; האָטש מיין עלטער זיידע איז נאָר געוועזן אַ שיפֿסמאַן וועלכער האט געקוקט צו דעם ברעג

און געפֿאָהרען צו יענעם ברעג, און איך אַליין בין טאַקי געקומען צו מיין גליק אַט דורך אַזעליכע קונצין.

משיחי: האט איהר אַ ווייב?

זייטין־וועג: יאָ; און מיין ווייב איז טאַקי אַ צנועה בת צנועה, מאַדאַם צבועה'ס טאָכטער. זיא שטאַמט אַרויס פֿון גרויסין יחוס, און אַט ד'ריבער איז זיא ארויפֿגעקומען צו אַזאַ הויכע מדרגה אין בילדונג, דאס זיא ווייס וויא אַזוי בייא יעדין איינעם איין גוטען איינדרוק צו מאכין, ביים הויכען עולם וויא ביים ניעדעריגען. אמת, מיר שטיממען ניט פונקטליך איין אין רעליגיאָנ'ס זאַכין מיט דיא, וועלכע זיינען אונז צו עקשן'דיג, אבער דער אונטערשיעד איז אין גאַנצין אין צווייא קלייניגקייטען: ערשטינס, מיר גייען ניט געגען ווינד און שטורם. צווייטינס, מיר ווערין ערשט דאַמאלסט רעכט ערינסט אין דער רעליגיאָן, ווען דיא רעליגיאָן גייט אָנגעטהון מיט זילבערנע שיכאלאך; מיר האבין דאַמאלסט ליעב צו גיין מיט דער רעליגיאָן שפּאַצירען ווען דיא זון שיינט אויף איהר, און ווען דיא מענשין ציעהען פֿאַר איהר דעם הוט אַרונטער.

דאַמאלסט האב איך געזעהן וויא משיחי האט זיך אַוועגד געטהון צו זיין חבר האָפֿפֿנונגס־פולל און האט צו איהם געזאגט: עס שיינט מיר דאס דיעזער איז איינער וועלכען מ'רופֿט „זייטין־וועג פֿון דער שטאדט שיין־ריידין," און ווען עס איז אַזוי וויא איך דענק, האבין מיר איצט צווישען אונז איינעם פֿון דיא גרעסטע בַמָאִים וועלכע זיינען דא זייער פֿיעל אין דיעזער געגענד. ד'רוף האט האָפֿפֿנונגס־פֿולל געזאגט: פֿרעג איהם גאַנץ איינפֿאַך אויב ער איז עס? מיר שיינט ער וועט זיך ניט שעמען צו זאגין וויא ער הייסט.

אזוי האט משיחי נאָכאַמאהל אָנגעהויבין מיט איהם צו ריידין און האט צו איהם געזאגט: הערר, איהר רעדט גלייך

וויא איינער וואס ווייס עפעס מעהר אַלס אנדערע, און אויב איך האב נאָר קיין טעות ניט, דאַכט זיך מיר דאס איך ווייס שוין באַלד מעהר וויא האַלב ווער איהר זייט; איז ניט אייער נאָמען „הערר זייטין־וועג פֿון שיין־ריידין?"

זייטין־וועג: אַזוי הייס איך ניט. אָט דיעזער ביינאמען ווערט מיר געגעבין פֿון יענע מענשין, וועלכע קענען מיר ניט ליידין, איך מוז דיעזע שאַנדע געדולדיג טראגין, גלייך וויא אנדערע גוטע מענשין פֿאַר מיר האבין אַזעליכע בזיונות געליטען.

משיחי: אבער האט איהר זיך ניט אַזוי אויפֿגעפֿיהרט דאס דיא מענשין זאָלין רעכט האבין אייך מיט דיעזען נאמען צו רופֿען?

זייטין־וועג: קיינמאהל, קיינמאהל ניט! דאס ערגסטע, וועלכעס איך קען מיר דענקען דאס איך האב געטהון, וועלכעס זאָל דיא סִבָּה זיין זייא זאלען מיר אַזאַ נאמען געבין, איז נאָר דאס, דאס איך האב אַלע מאָהל דאס גליק געהאַט אַזוי צו דענקען און צו לעבין אָט וויא עס פאַסט זיך צו דער נייע צייט, און דאַדורך טאַקי מצליח צו זיין און האבין דאס וואס ווילט זיך מיר. אָט אַללעס וואס איז מיר דאַדורך געקומען זעה איך אָן וויא אַ ברכה פֿון גאט; אבער געוויס, ד'ריבער דאַרפֿין שלעכטע מענשין איבער מיר קיין לשון־הרע ריידין.

משיחי: נוא, איך האב עס מיר אבער געדאַכט, דאס איהר זייט טאַקי דער־מאַן פֿון וועלכען איך האב געהערט. און אייך זאגען מיינע מיינונג, האב איך מורא, דאס דער נאמען פאַסט אייך נאָך מעהר וויא אייך ווילט זיך דאַצו מסכים זיין.

זייטין־וועג: גוט, ווען אייך ווילט זיך אַזוי, קען איך טאַקי ניט העלפֿין. איהר וועט אבער ערפֿאַהרען דאס איך בין איין

גוטער רייזע ברודער, ווען איהר וועט מיר נאָר ווייטער האבין אין אייער קאָמפּאַניע.

משיחי: אויב איהר ווילט מיט אונז צוזאַמען רייזין, מוזט איהר גיין געגען ווינד און שטורם; אבער—האט משיחי ווייטער געזאגט—וויא איך בעמערק איז עס געגען אייער ווילען. אויך מוזט איהר דיא רעליגיאָן טרייא בלייבין, ווען זיא איז אין אָרימען שטאַנד, גלייך וויא ווען זיא איז אין רייכין שטאַנד, און איהר מוזט זיך אַלס איהר טרייער דיענער בעווייזין, ווען זיא איז אין אייזערנע קייטין געשמידט גלייך וויא ווען יעדער ציהט פֿאַר איהר דעם הוט...

זייטין־וועג: איהר מוזט אויף מיר קיין שווערין יאָך אַרויפֿלייגין, און איהר מוזט איבער מיר קיין העררשאַפֿט ניט זיין אין גלויבין; לאָזט מיך בייא מיינע פֿרייהייט און לאָזט מיך גיין מיט אייך צוזאַמען.

משיחי: קיין איינציגען שריטט מיט אונז ווייטער! סיידין איהר ווילט אַזוי טהון וויא מיר, אַזוי וויא איך האב עס אייך געזאגט.

זייטין־וועג: איך וועל קיינמאָהל ניט טהון אנדערש וויא עס ווילט זיך מיר, זאָלאַנג איך זעה אין דעם קיין שאָדין ניט, און עס טראָגט מיר נאָך גוט איין. ווען איך זאל מיט אייך גיין מוז איך טהון אָט אַזוי וויא איך האב געטהון איידער איהר האט מיר באַגעגינט; ניט אנדערש, ווען איך זאָל אויך דאַרפֿין גאַנץ אַליין גיין ביז יעמאַנד וועט צו מיר צוקומען, וועלכער וועט זיין צופֿריעדען מיט מיר צוזאַמען צו רייזין.

איצט האב איך געזעהן וויא משיחי און האָפֿפֿנונגס־פֿולל האבין זיך פֿון איהם געשיעדען, און זיינען זיך ווייט פֿון איהם, ווייטער זייער וועג׳ס געגאַנגען. אבער נאָך אַ קורצער ווייל, וויא איינער פֿון זייא האט אַ בליק געגעבין הינטער זיך,

האט ער דערזעהן וויא דרייא מעננער גייען מיט זייטין־וועג׳ן. וויא דיא דרייא זיינען צו איהם צוגעקומען האט ער זיך פֿאַר זייא טיעף געבוקט, און אויך זייא האבין איהם געמאַכט איין זייער גרויסען קאָמפּלעמענט. דיא נעמען פֿון דיא דרייא מעננער איז געווען: הערר „וועלט־מענש,״ הערר „געלט־ליעבער,״ הערר „גייציגער־האַלז.״ לייט, מיט וועלכע הערר זייטין־וועג האט אַלטע בעקאַנטשאַפֿט געהאַט, דען אין זייער יוגענד זיינען זייא געגאַנגען אין איין חֶדֶר און האבין געלערינטביים רבי׳ן „חאַפּער־לאַפּ״; יענער בעריהמטער מלמד אין דער שטאדט „אהבת בצע״ וועלכע איז טאַקי אַ מאַרקט־שטאדט אין דער גובערניע „תאוה״ ביים יַם הֶקֶרח, וועלכער האט זייא גוט אויסגעלערינט דיא קונצין וויא אַזוי צו גדולה אין דער וועלט צו קומען, ענטוועדער דורך געוואַלד און שווינדעל אדער דורך חנופה, שקר און צביעות.—טאַקי דיעזע פיער הערען וועלכע האבין זיך צוזאַמענגעטראָפֿין, האבין עס אין דער קונץ פֿון זייער רבי׳ן אַזוי וויט געבראַכט, דאס יעדער איינער פֿון זייא וואָלט שוין געקענט זיין אַ ראש־ישיבה וואו אַזעליכע קונצין זאָלין געלערינט ווערין.

נאַכדעם וויא זייא האבין זיך אַזוי איינער דעם אנדערין מיט אַ גרויסען ברוך־הבא בעגריסט, האט זיך הערר געלט־ליעבער אָפּגערופֿען צו זייטין־וועג׳ן: וועלכע זיינען עס אָט יענע צווייא, וועלכע גייען דאָרט אויף׳ן וועג פֿאָר אונז? (דען משיחי און האָפֿפֿנונגס־פֿולל האבין נאָך פֿון זייא געקענט געזעהן ווערין).

זייטין־וועג: דיא קומען פֿון אַ וויט לאַנד און גייען נאָך זייער שטייגער־נאָך, אויף דער רייזע.

געלט־ליעבער: אבער וואָרום האבין זייא ניט געוואַרט דאס מיר זאָלין אַללע צוזאַמען גיין? עס וואָלט דאָך אַסאַך היימליכער געווען; דען מיר זיינען דאָך אַללע רייזענדער.

זייטין־וועג: עס פֿארשטייט זיך, מיר זיינען עס; אבער דיא צווייא דאָרט, זיינען אַזוי האַרט, און האבין אַזוי ליעב זייערע אייגינע מיינונגען, און בייא זייא האבען אַזוי קיין ווערטה ניט דיא מיינונגען פֿון אנדערע, דאס זייא וואָלטין דעם פֿרומסטען מאַן פֿון זייער קאָמפּאַניע ארויסגעשטויסין ווען ער זאָל נאָר ניט איינשטיממען אין אַללעס אָט וויא זייא דענקען.

גייציגער־האַלז: דאס איז שלעכטע נאַטור. מיר לעזען טאַקי פֿון אַזעליכע, וועלכע זיינען בייא זיך צו פֿרום; און נאָך זייערע שטרענגע מנהגים וואָלטין זייא אויף יעדין זייער משפט ארויסגעגעבין, נאָר אויף זיך ניט.—אבער איך בעט דיך זאג מיר דאָך, וועלכע און וויפֿיעל זאַכין זיינען עס געווען, וואָרין איהר האט זיך ניט געקענט פֿערגלייכין?

זייטין־וועג: פֿרעגסט נאָך פֿראַגעס?—אָט זייא, נאָך זייערע עקשן׳דיגע מיינונגען זאגין, דאס עס איז אַ חיוב צו לויפֿין אויף דיא רייזע געגען ווינד און שטורם. זייא האלטין ביים זאָץ דאס אללעס מוז מען מפקיר זיין פֿון גאָט׳ס וועגין, אבער איך בין דאַפֿיר, יעדער זאַך גוט צו היטטען אום מיין לעבין און פֿאַרמעגין צו פֿאַרזיכערין; זייא ווילען זייערע מיינונגען פֿעסט האלטין, חאָטש אַללע מענשין מעגין זיין געגין זייא, איך אבער בין פֿאַר דיא רעליגיאָן נאָר אַזוי וויט און נאָר אין אַזעליכעס, וועלכעס פאַסט זיך פֿאַר דיא צייט און וועלכעס האַלט מיין פֿאַרמעגין אין זיכערהייט; זייא זיינען פֿאַר דיא רעליגיאָן ווען זיא גייט אויך אין שמאַטעס, און אין קייטין געשמידט, איך אבער בין פֿאר דיא רעליגיאָן ווען זיא גייט אָנגעטהון מיט גאָלדענע שיכאַלאָך, ווען זיא קען ארוים פֿאַר דעם שיין פֿון דער זון און יעדער זאָל פֿאַר איהר דעם הוט ציעהען.

וועלט־מענש: אָ דוא האסט רעכט! דערבייא זאלסטו טאקי בלייבין גוטער פֿריינד זייטין־וועג; דען איך קען נאָר

פֿאַר אַ טִפֵּש אָנזעהן אָט דעם, וועלכער קען זיין כבוד און פֿאַרמעגין פֿאַרזיכעריז, און ער זוכט עס דאָך מיט זיינע דומהייטין צו פֿארליערען. לאָמ'מיר נאָר קלוג זיין וויא דיא שלייגג. אין אַ שיינעם טאָג קלייבט מען רויזען. דיא בינען ליעגען דעם גאנצען ווינטער שטילל, און זייא ריהרען זיך נאָר דאמאלסט ארויס, ווען זייא זעהן דאס עס איז שיינעם וועטער אוז זייא קענען זיססען האָניג מאכין. גאט מאכט רעגענען, אבער ער שיקט אויך אַרויס דיא זון זאָל איבער אונז שיינען; און עס מעגין זיין טִפּשים וועלכע וויללען אונטערין רעגין גיין, מיר אבער וויללען ווארטין אויף שיינעם וועטער. איך האַלט נאָר יענע רעליגיאָן פֿאַר דיא בעסטע, אָט דיא, וועלכע פֿארזיכערט אונז גאט'ס ברכות; דען יעדער איינער, וועלכער גייט נאך זיין געזונדען מענשין־פֿערשטאנד, קען ער דען אַנדערשט דענקען, וויא נאָר, דאס גאט וועלכער גיט אונז אללעם גוט'ס צום לעבין, וויל אויך געוויסס דאס מיר זאָלין זייא געניעססען? אברהם און שלמה המלך זיינען בייא דער רעליגיאָז רייך געוואָרין; און איוב זאגט „אַ גוטער מענש קלייבט צוזאמען גאָלד וויא שטויב.” יאָ אַזאַ מענש קען דאָך ניט זיין גלייך צו דיא צווייא וועלכע גייען דאָרט פֿאר אונז, ווען זייא זיינען ווירקליך וויא דוא האסט זייא בעשריעבען.

גייציגער־האַלז: איך דענק, מיר האבין אללע דיא זעלבע מיינונג און דאַרום איז גאָר ניט נייטיג מעהר איבערדעם אַ וואָרט צו פֿאַרליערען.

געלט־ליעבער: טאקי, עס איז ניט נייטיג איבער דיעזען ענין נאָך אַ וואָרט צו פֿאַרליערען; דען דער, וועלכער גלויבט ניט אין דיא הייליגע ספרים און אויך ניט אין זיין אייגינעם געזונדען־פֿאַרשטאנד (וואס דיאביידע זאַבין האבין מיר דאָך פֿאר אונז), יענער פֿאַרשטייט אויך ניט זיינע אייגינע פֿרייהייט, אויך זוכט ער גאָר ניט זיין גליק אין דער וועלט.

זייטין־וועג: ליעבע ברידער, מיר זיינען, וויא איהר זעהט, אללע אויף דער רייזע; און אום מיר זאלין זיך ניט מתעסק זיין מיט אזעליכע זאכין, וועלכע זיינען ניט גוט פֿאר אונז, וואָלט איך אייך בעטין איהר זאָלט מיר ערלויבין אייך אַזא פֿראַגע צו שטעלין:

למשל; אַ מאַן, אַ כלי־קֹדש׳ניק אדער איינפֿאַך אַ סוחר זעהט פֿאר זיך דאס ער קען צום גליק אין דער וועלט קומען, נאָר באופן, ווען ער זאָל זיך, פֿון איצט־אָן און וויטער, ארויסשטעללען פֿאַרפֿרומט אין אַזעליכע רעליגיאָנס זאכין, אום וועלכע ער האט זיך קיינמאָהל ניט געקיממערט — נוא, וואס זאגט איהר — דאַרף ער עס ניט טהון אום זיין צוועק צו ערגרייכין, און דערבייא נאָך איין גאַנץ עהרליכער מאַן צו בלייבין?

געלט־ליעבער: איך פֿארשטייא טאקי דיין פֿראגע ביז צו איהר תהום! — און בְּרשות אונזערע בכבודיגע רייזע ברידער, וויל איך מיר דיא מיה נעהמען אייך איינע רעכטע אנטוואָרט צו געבין. ערשטינס וועלין מיר ריידען וועגען דעם וואס דיין פֿראַגע וויל זאָגין בְּנוֹגֵעַ איין כלי־קֹדש׳ניק. שטעללין מיר זיך־פֿאָר, אַ מַגיד, אַ כלי־שְׁלֵמה, וועלכער האט אבער נאָר אַ גאנץ קליינע קהִלה מיט אַ קליינע הכנסה וועלכע קלעקט ניט פֿאר אללעס וואס ער דאַרף האבין, און ער זעהט פֿאר זיך ארויס אַ שטעללע אין אַ קהִלה וועלכע קען איהם ווירקליך גליקליך מאכין, אבער צו יענער שטעללע קען ער נאָר צוקומען, באופן דאס ער זאל פֿיעל מעהר אנהויבין צו דרשה׳נען און דאס ער זאל זיינע דרשות בעססער אויספוצען, און באופן דאס ער זאל אנהויבען דרשה׳נען מיט אַסאַך אַ שאַרפֿער׳ן טאָן אלס פֿריהערט, און דאס ער זאל אויך זיינע דעות ענדערין כדֵי ער זאל אריין פאַסין פֿאר אַ מגיד אין יענער קהִלה וואו דיא גוטע שטעללע איז צו בעקומען —

יאָ, איך זעה אין דעם גאר קיין עוֹלָה ניט ווען ער טהוט טאקי אַזוי ווען עס מאכט זיך איהם אַזא גוטע געלעגענהייט; און ווען אויך נאך אַסאַך מעהר צו טהון, דאך אַ גאַנץ עהרליכער מאַן דאבייא צו בלייבין. דען:

ערשטינס: זיין פֿערלאַנג אַ גרעססערע הכנסה צו האבין איז גאר קיין עולה ניט; דען קיינער קען דאך אנדערשט ניט זאגין, וויא נאָר, דאס עס ווערט געגעבין בהשגחה. און אָט ד'ריבער דארף ער עס בשמחה אָננעהמען, גאר ניט איבער־צוקלעהרען.

צווייטינס: דאס פֿערלאַנגען מעהר הכנסה צו האבין שאַרפֿט אויך אוים זיין מוח, און מאכט איהם אויך פֿאר איין שאַרפֿער'ן מגיד, און דורך דעם אויך פֿאר איין בעססערין מענשין. יאָ, עס מאכט דאס ער בילדעט זיך מעהר אוים, פונקט וויא גאט וויל עס האבין.

דריטענס: מיט דעם וואס ער זוכט זיך אריינצופאַסין אין יענער קהלה, וואס אום איהרעט וועגין ווארפֿט ער אַוועק אַסאַך פֿון זיינע דעות און יסודות אין דער אמונה, אָט דורך דעם ווייזט זיך ארוים (1) דאס ער שטייט אויף אַ גרויסע מדרגה פֿון עֲנָוָה, זיין „איך" צו פֿארלייקנען אום זיין חבר'ס וויללען. (2) דאס ער וויים וויא דורך ליעבע דיא מענשין צו געווינען. (3) דאס ער איז דאדורך ראוי צו זיין אַ מגיד און אַ מַנהיג פֿון אַ קהָלה מאמינים.

פֿיערטענס: און מיט דעם וויל איך ענדליך שליעססען, דאס דער מגיד וועלכער זוכט צו פֿארבייטין זיין אָרימע שטעללע אויף אַ רייכערע און אַ גרעססערע, ווען ער טהוט עס, קען מען איהם ניט אָפ'משפט'ן און זאגין דאס ער איז אַ געלט־מענש; ניין, גראַד פֿאַרקעהרט וויל ער זוכט דערבייא זיך אויסצובעססערין, זיין שטעללע צו פֿאַרבעססערין און פֿיעל מעהר פֿלייססיגער צו זיין קען מען נאָר זעהן דאס ער טהוט

וויא עס זיך ווירקליך פאַסט פֿאַר אַ מגיד און דאס ער ווייסט וויא אַזוי געלעגענהייט גוט אויסצונוצען צום גוטען צוועק.

איצט ווידער אַ פאָר ווערטער בנוגע איין איינפֿאַכין סוחר, למשל: איינער וועלכער שטייט אויף איין ארימע מדרגה אין דער וועלט, אבער דורך דעם וואס ער וועט זיך פֿרום, חְסִידיש אויפֿפֿיהרען, קען ער אויך זיין האנדעל פֿארגרעססערין — פֿיעללייכט איין ווייב מיט פֿיעל פֿארמעגין בעקומען, אדער רייכערע און בעססערע קונדשאַפֿטען אין זיין קראָם — זעה איך גאָר ניט קיין עוֹלה אין דעם, און גאָר קיין גרונד ניט וואַרום ער זאל עס ניט מיט רעכט קענען טהון. דען:

ערשטינס: פֿרומקייט איז דאך זייער אַ גוטע מידה עס מעג זיין איבער וועלכעם עס וויל, אַביא פֿרום זיין.

צווייטינס: עס איז אויך ניט קיין עוֹלה אַ רייכע ווייב צו הייראַטהען אדער גוטע רייכע קונים צו בעקומען.

דריטטענס: דער מענש וועלכער בעקומט אַזעליכעס דורך פֿרום ווערין בעקומט דאך דאס וועלכעס איז גוט, פֿון גוטע מענשין און דורך דעם וואס ער זעלבסט ווערט דערבייא גוט. איך זעה דארין נאָר גוטעס, אַ גוטע ווייב אַ גוטען קונה און גוטע הכנסה, און טאקי דאס אללעס דורך פֿרומקייט וועלכעס איז געוויס אַ גוטע זאַך. און דארום טאקי שליסס איך דערמיט, דאס פֿרום צו ווערין אום צו בעקומען אָט דאס אללעס, איז אַ גוטע און פֿערדיענסטליכע המְצָאה.

דיעזע פֿון הערר געלט-ליעבער געגעבענע אנטוואָרט אויף הערר זייטין-וועג'ס פֿראגע איז זייא אללע אַזוי גוט געפֿעללען דאס זייא האבין אללע איינגעשטימט דאס דיעזע אנטוואָרט איז ווירקליך גרויסאַרטיג און זיא לערינט גוטעס און גרויסעס אין דער רעליגיאָן; און וויל עס האט זייא געשיינט דאס געגען דיא ווערטער קען שוין קיינער קיין וואָרט ניט זאגין, האבין זייא בעשלאָססין דאס זייא זאלען דאס זעלבע נאכאַמאהל מיט

משיחי׳ן און האָפּפּנונגס־פּולל בעשפּרעכען גלייך וויא זייא וועלין זייא אָנטרעפּען; דען משיחי און זיין חבר זיינען נאָך ניט צו וויט פֿאָראוים געווען. וויא זייא האבין דאס בעשלאססין האבין זייא משיחי׳ן און זיין חבר צוגערופּען זייא זאלין זיך אַוויילע אָפּשטעללען. משיחי און זיין חבר האבין אביססעל געוואַרט ביז זייא זיינען צו זייא צוגעקומען. און גייענדיג צו משיחי׳ן און זיין חבר, האבין דיא פּיער צווישען זיך בעשלאָססין, דאס ניט זייטין־וועג זאל מיט זייא איצט ריידין, נייערט דער אלטער הערר „וועלט־ליעבער״; דען זייא האבין זיך געקלעהרט ווען הערר וועלט־ליעבער וועט איצט מיט זייא ריידין וועט לכל הפּחות ניט זיין צווישען זייא דיא התנגדות און דער כַעַס וועלכער איז שוין ענטשטאנדען צווישען זייא און זייטין־וועג, בְעֵת זייא האבין זיך דאדורך צושיידעט. אַזוי זיינען זייא איינע צו דיא אנדערע צוגעקומען און נאָך איין זייער קורצין שלום־עליכם האט הערר וועלט־ליעבע זיינע ווערטער פֿאר משיחי׳ן און זיין חבר פֿאָרגעלייגט, און ער האט זייא אויפגעפאָדערט זייא זאלין אויף זיינע ווערטער ענפערין אויב זייא האבין וואס געגען זייא צו זאגען.

אויף דעם האט זיך משיחי אָבגערופען: אָ, אַ קינד אין גלויבען קען שוין אויף טויזענד אַזעלכע פֿראַגעס דיא ריכטיגע אנטוואָרט געבין. דעם משיח נאכצוגיין אום אַ ברויט צו בעקומען* איז שוין געמיין, אבער נאכמעהר אונווירדיג איז עס אוים דער רעליגיאָן אַ געשעפט צו מאכין אום געלט אין דער וועלט צו בעקומען. אַזעלכעס טהון געצין־דיענער, צבוע׳יאַקעס, טייוואָלים און מכשפים.

חמור בן שכם דער געצין דיענער, ווען איהם האט זיך געגלוסט יעקב׳ס טאכטער און זיין פֿארמעגין — און זעהענדיג

---

* זעה יוהנן ו׳ כ״ו־כ״ז.

דאס ער וועט איהר אנדערשט ניט בעקומען סיידין זייא וועלין מִילָה מקַיֵם זיין — האט ער געזאגט צו זיינע שטאדט'ס לייט: „ווען מיר וועלין אללע אונזערע זכרים בעשניידין אַזוי וויא זייא טהון, דאמאלסט וועט דאך זייער גאנצער פֿארמעגין און זייערע בהמות אונז געהערין." יאַ, אללעס וואס זייא האבין געזוכט דורך דיא רעליגיאָן צו ערייכין איז געווען יעקב'ס טאכטער און זיין פֿארמעגין; זייא האבין דיא רעליגיאָן געוואָלט מאכין פֿאר אַ מיטטעל וויא אַזוי זייערע תַּאֲוֹת מִמַלֵא צו זיין.

דיא נביאים און „ברית החדשה" דערציילין אונז פֿון דיא אלטע יודישע צבוע'יאַקעס וועלכע האבין זייער פֿיעל געפֿאַסט און געדאַווענט און דאס איז בייא זייא נאָר געווען אַ מיטטעל צו ראַבווען יתומים און אלמנות. זייא האט דער משיח פֿאר זייערע צביעות עפֿענטליך געשטראָפֿט.*

יהודה איש קריות, האט זיך פֿאַרפֿרומט אום ער זאל ווערין דער גִזְבָר אויף דאס געלד פֿון דיא ארימע, און בייא דעם זאל ער האבין פֿון וואס צו גַנב'נען. אבער וואס איז זיין סוף געווען? ער איז געווארין דער בן־אַבַדון, פֿארלאָרין אויף אייביג.

שמעון דער מכשף (זעה מפעלות השליחים ח' פֿון פסוק ט' ביז פסוק כ"ג) האט אויך געהאט אַזאַ מין רעליגיאָן? ער האט געוואלט רוח הקדש האבין אום געלט צו מאכין, געשעפֿט צו מאכין. — איך (האט משיחי ווייטער געזאגט) קען מיר גאָר אנדערש ניט דענקען נאָר, דאס דער מענש וועלכער ווערט פֿרום אום דיא וועלט צו האבין, דערזעלבער וועט זיינע פֿרומקייט באלד אַוועקוואַרפֿין ווען ער וועט נאָר זעהן, דאס ער קען אויף איין אנדער אופן צו דיעזען ציעל קומען.

---

* זעה מתי כ"ג פסוק י"ד, לוקס כ' מ"ו—מ"ז.

יהודה איש קריות, טראכטענדיג דיא וועלט צו האבין, האט ער מודה געווען דאס ער גלויבט אין משיח. אבער גלייך וויא עס האט זיך איהם געוויזען אַ מיטעל געלט צו בעקומען פֿון משיח'ס שונאים, האט ער זיין גלויבין־מאַסקע פֿון זיך אַראָפּגעווארפֿין און האט דעם משיח פֿארקויפֿט פֿאר געלט. דארום קען איך שליעססען, דאס יעדער וועלכער דענקט עס איז גוט פֿרום צו זיין אום דיא וועלט צו בעקומען — אַזוי וויא איך מערק מיר דאס איהר דענקט אויך אַזוי — יענער האט געדאנקען פֿון געציין־דיענער, צבוע'יאקעס, טייוואָלים און מכשפים, און דיא ענדע פֿון אַזעלכען וועט זיין נאָך זיינע מעשים נאָך.

דיא ווערטער הערינדיג האבין זייא מיט אויסגעגלאָצטע אויגין איינער דעם אנדערין אָנגעקוקט און האבין געשוויעגען, ניט אַ וואָרט געהאט צו ענפֿערין. אויך משיחי'ס חבר האט איינגעשטימט צו דיא ווערטער וועלכע משיחי האט געשפּראָכין; און אַזוי איז אַ היבשע ווײלע צווישען זייא פֿארגאַנגען אָהנע איינער צום אַנדערין אַ וואָרט צו ריידין. און בינו לבינו זיינען זיך „זייטין־וועג" און זיינע חברים צוריקגעבליעבען, דאס משיחי און זיין חבר זאָלין פֿאָראויס גיין און זיך פֿון זייא דער ווייטערין. דאמאלסט האט זיך משיחי צו האָפּפֿנונגס־פֿולל אָבגערופֿען: זעה מיין חבר, ווען דיא לייט קענען ניט באַשטיין פֿאַר אַ משפט פֿון מענשין, וויא אַזוי וועלין זייא קענען באַשטיין ביים יום הדין? און ווען זייא מוזען פֿאר־שטוממען ווען אַ בשר ודם ווייזט זייא וואס זייא זיינען, וואס וועלין זייא קענען זאָגין ווען זייא וועלין צום משפט גערופֿען ווערין בייא אַ שטיממע וועלכע איז וויא אַ ברענענ־דיגער פֿייער? — דאמאלסט זיינען זיך משיחי און זיין חבר פֿון זייא אַוועק, און זיינען זיך אַזוי ווייטער געגאנגען ביז זייא זיינען צוגעקומען צו אַ גלייכין אָרט וועלכען מען

רופט „מנוחה,“ און דאָרט זיינען זייא שוין מיט פאַרגעניגען געגאַנגען.

דער וועג אבער אויף יענעם אָרט איז געווען זייער שמאָל, און דאַרום זיינען זייא זיך אַביססעל אָן אַ זייט פאַרגאַנגען.—און דאָרט ווייטער אַוועק פון דיעזען פלאַץ איז געווען אַ בערגאַלע וועלכען מען רופט „געלט-לוסט“ ווייל אין דעם בערגיל איז דאָ אַ גאָלד גרוב. אָט צו דיעזען אוצר זיינען פיעלע רייזענדער צוגעגאַנגען אום צו בעטראַכטין דאס וואס איז בייא זייא איינפאַך איין וואונדער געווען צו זעהן. אבער וויא זייא זיינען צוגעקומען צום מויל פון דער גרוב—און דער באָדין אונטער זייערע פיס איז ניט פעסט געווען—האט זיך דיא ערד אונטער זייערע פיס געעפענט און זייא זיינען דאָרט אין גרוב אריין געפאַללען און זיינען דאָרט פאַרשלונגען געוואָרין אויף אייביג. אנדערע ווידער האבין דאָרט גרויסע רסוק-אֵברים געליטען און זיינען קריפעלס (קאַליקעס) געבליעבען ביז זייער טויט. און איך האב געזעהן אין חלום וויא דאָרט אַנטקעגין דער גאָלד גרוב—אַביססעל אָן אַ זייט פון וועג—איז געשטאַנען אַ מאַן מיט'ן נאָמען „דימָס“ (איין בעריהמטער געלט-מענש) וועלכער האט אויס-געזעהן וויא אַ רייכער פריץ, און וועלכער זיין עֲבודה איז געווען דיא רייזענדער צו צורופען זייא זאָלין צוגיין און זיך אָנזעהן דיא גאָלד גרוב. אָט דיעזער הערר דימָס האט זיך צו משיחי'ן און צו זיין חבר אָפגערופען: קומט אַהער וועל איך אייך וואס ווייזין.

משיחי: איז עס ווערטה אַזוי פיעל דאס מיר זאָלין אונזער וועג פאַרלאָזין אום עס צו זעהן?

דימָס: הֶע, דאס איז פאַר אייך אַ גאָלד גרוב און דאָ נעבען דער גרוב איז דאָ פאַר אייך גוטע געלעגענהייט אוצרות צו זוכען. ווען איהר וועט נאָר אַהער צוגיין וועט

איהר דורך גאָר וויניג מִיה נִתְעַשֵׁר ווערין און איהר וועט האבין קינדערס קינדער צו פאַרזאָרגין.

האָפּפּנונגס־פּולל: לאָמ'מיר אַהין אַ גיי־טהון און זעהן.

משיחי: איך וועל אַהין ניט גיין דען איך האב שוין געהערט איבער יענעם אָרט, דאס דאָרט זיינען אַסאַך אריינגעפּאַללען און האבין זייער לעבין פאַרלאָרין. אויסערדעם, יענע גרוב איז אַ נעץ, אַ ווערג שטריק פאַר אללע וועלכע זוכען יענעם אוצר, און עס שטעללט אָפּ פּיעלע רייזענדער אין מיטען וועג. און אַזוי האט משיחי געשריען צו דימָס'ן: איז ניט יענער אָרט מסוכן? זיינען ניט פּיעלע דורך איהם אפגעשטעלט געוואָרין פון זייער רייזע?

דִימָס: עס איז מסוכן נאָר פאַר דיא, וועלכע ווייסין זיך ניט וויא אַזוי צו היטען און געבען ניט גוט אַכט. אבער בייא דיא ווערטער רײדינדיג איז דימס'עס פנים רויט געוואָרין פאר בושה.

משיחי (צו זיין חבר): מיר וועלין ניט אַ טריט פון וועג אַוועקגיין; מיר מוזין אונזער וועג ווייטער גיין!

האָפּפּנונגס־פּולל: איך זאָג דיר זיכער ווען זייטין־וועג וועט אַהער צוקומען און ער וועט דאָ צוגערופען ווערין, וויא מיר זיינען גערופען געוואָרין, וועט ער געוויס זיך אַהין אַוועק־קעהרין אום צו זעהן.

משיחי: גאר קיין ספק ניט; ווייל זיינע מחשבות און זיינע דעות וועלין איהם פּיהרען אָט אַהין, און עס איז געוויס דאס ער וועט דאָרט אומקומען.—דימס האט אבער נאָכאַמאהל זייא גערופען און געזאגט: ווילט איהר ניט אַהער צוגיין אַ בליק צו טהון? דאַרויף האט משיחי זייער דייטליך געענפערט: דִימָס, דוא ביסט אַ שונא פון דרך הַיָשר וועלכער איז געליעבט ביים הערר דער מושל פון דיעזען וועג. און דוא ביסט שוין לאַנג פאַר'משפט געוואָרין דורך

איינעם פֿון אונזער הערר'ס טרייע דיענער, ווייל דוא האסט זיך פֿון דרך הישר אָבגעקערט* היינט וואָרום זוכסטו נאָך אויך אונז צו ברייננגען אַזוי פֿאַר'משפט צו ווערין? אויסער דעם, ווען מיר וועלין זיך. נאָר פֿון וועג אבקעהרין, וועט דאָך דאס אונזער מלך געוויס וויססען, וועט עס דאָך אונז צו שאַנד מאַכין אַנשטאַט צו בלייבין עהרליך און טרייא.—דימס אבער האט ניט אויפֿגעהערט צו שרייען אויף'ן הויך'ן קול, דאס ער איז אויך אַ רייזענדער געווען און טאקי פֿון דער־זעלבע געזעלשאַפֿט; און ווען זייא ווען נאָר אַ ווײלע דאָרט שטיין בלייבין ווען ער מיט זייא צוזאַמען גיין.

משיחי: וויא רופֿט מען דיך? איז ניט דיין נאמען וויא איך האב דיך גערופֿען—דימס?

דימס: יאָ, דאס איז מיין נאמען און איך בין אַ בן אברהם.

משיחי: אָ, איך קען דיך גוט. גֵחֲזִי איז דיין זיידע און יהודה איש קריות איז דיין טאַטע. און דוא גייסט אין זייערע פֿוס־טריט. דוא בענוצט דיך נאָר מיט שטן'ס המצאות און תחבולות. דיין טאַטע האט זיך דאָך אַ מעשה אָן געטהון דורך זיין געלט־גייץ און פֿאַלשקייט, און דוא האסט אויך קיין בעססערין סוף צו דערוואַרטין. וויים, ווען מיר ווען ארויפֿקומען צום מלך ווען מיר איהם פֿון דיינע מעשים דערציילין.—און אַזוי זיינען זיך משיחי און זיין חבר אַוועק זייער וועג.

במשך הזמן זיינען אויך זייטין־וועג און זיינע חברים צוגעקומען אַהין פֿאַר דער גאָלד־גרוב—(וואו משיחי און זיין חבר האבין זייא נאָך געקענט זעהן פֿון וויטינס)—און וויא זייא זיינען דאָרט צוגעקומען, אויף דימס'עם ערשטין וואונק,

---

* זעה צווייטער בריעף צו טימאָטיאוס קאפיטעל ד' פסוק י'.

זיינען זייא צום גאָלד־גרוב צוגעגאנגען. מען קען ניט בעשטימט זאגין וואס מיט זייא איז דאָרט געשעהען, צו זייא זיינען דאָרט אין גרוב אריינגעפֿאלען ווען זייא זיינען דאָרט ביים מויל געשטאַנען, צו זייא זיינען דאָרט אראָפּ אוצרות צו זוכען, אָדער זייא זיינען דאָרט דערשטיקט געוואָרין פֿון דעם עפּוש׳דיגען גרוך וועלכער שטייגט אויף פֿון דער גרוב—מען קען עס ניט בעשטימט זאגין. איינס קען איך נאָר זאגין, דאס אויף׳ן מלך׳ס וועג האט מען זייא שוין מעהר קיינמאהל ניט געזעהן.

דאַמאלסט האט משיחי אַזוי געזונגען:

זייטין־וועג און דימס האבין איין פֿאַרלאַנג;
איינער רופֿט, דער אנדערער לויפֿט, גראָבין גאָלד
זייא גראָבין זיך אַ קבר, זוכען אַ שלאַנג;
דאָרט איז זייער סוף, וואו זייא האט זיך געוואָלט!

דערנאך האב איך געזעהן, דאס גראד אויף דער אנדערע זייט פֿון יענעם פלאַץ וואו דיא רייזענדער זיינען איצט געווען, אָט ביים וועג, איז געשטאַנען אַ זייל.ביידע רייזענדער האבין ערשטוינט געקוקט אויף דעם זייל, דען עס האט זייא געשיינט דאס עס איז איין פֿרוי געווען וועלכע איז פֿערוואַנ־דעלט געוואָרין אין אַ זייל. זייא האבין זיך דאָרט אַ ווײַלע אויפֿגעהאלטין אום דעם זייל צו בעטראַכטין פֿון אללע זייטין. אבער אַ היבשע ווײַלע האבין זייא דאריבער געקלעהרט און האבין ניט געוואוסט וואס דאס בעדייטעט. ענדליך האט האָפּֿפֿנונגס־פֿולל ערבליקט גאַנץ ביים שפּיץ געשריעבענע ווערטער פֿון איין אונבעקאַנטע שריפֿט. און ווייל ער איז קיין געלעהרטער מענש געווען אום דיא שריפֿט לעזען צו קענען, האט ער גלייך עס משיחי׳ן געוויעזען, פֿיעללייכט וועט ער אים־שטאַנד זיין אָט דיא זעלטענע שריפֿט צו לעזען—דען

משיחי איז איין געלעהרטער מאַן געווען.—משיחי נאכדעם דאס ער האט דיא שריפט גוט בעטראַכט האט ער ארויס־געפונען דאס עס שטייען דאָרט געשריעבען אָט דיא ווערטער: „געדענקט לוט'ס ווייב.“ ער האט דיא ווערטער געלעזען פאר זיין חבר, און זיא ביידע האבין דערפון גלייך פארשטאַנען דאס דער זייל איז דיא שטיק זאַלץ וועלכע איז געוואָרין פון לוט'ס ווייב, ווייל זיא האט צוריק געבליקט צו סדום מיט אַ הארץ פולל לוסט, אין דער צייט ווען גאט האט פאר איהר אַ וועג געמאַכט צו אנטלויפין פון סדום. דאס האט די ביידע רייזענדער ארויפגעבראַכט אויף אַזא געשפרעך:

משיחי: אַך ליעבער ברודער: דאס דאָ איז אונז צוגעשיקט געוואָרין פונקט אין דער צייט ווען עס איז נייטיג פאר אונז, אָט גראד נאכדעם וויא דימס האט אונז איינגעלאַדין צום בערגיל געלט־לוסט. וואָלטין מיר אַהין צוגעגאנגען (אַזוי וויא דיר ליעבער ברודער האט זיך געוואָלט), וואָלט פון אונז דאס זעלבע געוואָרין וואס פון לוט'ס ווייב, און מיר וואָלטין אַזוי געשטאַנען פאר אַ וואָרנונג און פאר אַ שפרוך־וואָרט, פאר דיא אויגין פון יענע, וועלכע וועלין נאָך אונז רייזין.

האָפּפנונגס־פולל: עס איז מיר אַ הארץ וועהטיג דאס איך בין אַזוי נאַריש געווען, גרייט געווען דימס'ן צו פאָלגען. אָ, און וואס פאר אַ גרויסער וואונדער איז עס פון השי"ת דאס איך בין שוין איצט ניט וויא לוט'ס ווייב: דען וואס פאר איין אונטערשיעד איז צווישען מיינע און איהרע זינד? זיא האט נאָר אַ בליק געטהון הינטער זיך, און מיר האט זיך געגלוסט אַהין צו גיין און צו זעהן. גרויס איז דער חסד פון אונזער מלך! איך אבער שעם זיך דאס איך האב אין מיין הארץ אַזא תּאַוה רעה געהאט.

משיחי: לאמ'מיר זיך עס נאָר גוט אין הארצין ארייג־געהמען אָט דאס וואס מיר האבין דאָ געזעהן, כדי עס זאָל

אונז פֿאר דיא אויגין שטיין מיר זאָלין פֿון היינט אָן און ווייטער פֿאָרזיכטיג זיין. זעה, לוט׳ס ווייב איז ארויסגעראַטעוועט געוואָרין פֿון דעם משפט וועלכער איז איבער סדום געקומען, און דאָך איז זיא דערנאך פֿארלאָרין געוואָרין דורך דעם משפט וועלכער איז אויף איהר דערנאך געקומען; אַזוי וויא מיר זעהן דאס עס איז פֿון איהר געוואָרין אַ שטיק זאַלץ.

האָפּפֿנונגס-פֿולל: אמת. און דיעזער משפט מעג אונז פֿאר דיא אויגין שטיין, פֿאר אַ וואָרנונג מיר זאָלין זיך דערוויטערין פֿון זינד און שלעכטע מחשבות; און זיא מעג פֿאר אונז אַ צייכין זיין צו זעהן גאט׳ס משפט אויף דיא אללע, וועלכע ווערין זיך ניט אפהיטען פֿון צו זינדיגען. אויך קורח, דתן ואבירם און דיא צוויהונדערט און פֿופֿציג זייערע חברים, וועלכע זיינען פֿארלאָרין געגאנגען דורך זייערע זינד, זיינען אַ וואָרנונג פֿאר יעדין צו זעהן גאט׳ס משפט אויף דיא, וועלכע גייען אַוועק פֿון רעכטין וועג. איך זאג דיר ברודער, עס איז גאר ניט צו בעגרייפֿין, וויא אַזוי דימס און זיין גלייכין קענען אַזוי רוהיג שטיין און זיך בעשעפֿטיגען מיט געדאנקען פֿון וועלט-לוסטיגקייט׳ין, וואס טאַקי איבער אַזעליכע מחשבות האט לוט׳ס ווייב אַזא סוף געהאט. מיר קענען זעהן פֿון דיא כתבי הקדש דאס לוט׳ס ווייב איז ניט ארויס אפילו אַ טריט פֿון וועג, זיא האט נאָר צוריק געבליקט מיט אַ הארץ פֿולל לוסט צו סדום, און שוין דערפֿאר אליין האט זיא אַזא סוף געליטין. נאכמעהר, איהר עונש איז דאָך פֿאר זייערע אויגין; דען זיא שטייט דאָך גראד דאָ פֿאָר דעם אָרט וואו דימס און זיינע חברים שטייען איצט; אָ, ווען זייא זאָלין נאָר דיא אויגין אויפֿמאַכין אום אויף איהר אַ בליק צו טהון קענען זייא איהר דאָך גלייך זעהן!

משיחי: דאס איז טאַקי ניט צו פֿארשטיין! און דאס קען אונז נאָר וויזין דאס זייערע הערצער זיינען אַזוי פֿארשטאָפּט

און פֿארשטיינערט, דאס זייא האבין גאר קיין געפֿיהל ניט, און זייא שפּיערען גאר ניט פֿון גאט׳ס שרעקליכען משפּט וועלכער שטייט וויא פֿאר זייא. איך קען זייא נאָר צוגלייכין צו גנבים, וועלכע שטעקין אריין דיא האַנד אין אַ מאַן׳ס קעשענע בעֵת זייא שטייען פֿאַר׳ן ריכטער; אָדער צו גזלנים וועלכע רויבין אַ מענשין צווישען אַ הויפֿין מענשין, וועלכע שטייען און קוקין, וויא מען הייננט אַ רויבער איבער רויבערייא. פֿון דער תורה הקדשה שיינט דאס סדום׳ס זינד זיינען דערפֿאר אַזוי שרעקליך געווען, ווייל זייא האבין עס געטהון פֿאר גאט׳ס אויגין, דאס הייסט, זייא האבין גאַנץ גוט געקענט זעהן גאט׳ס חסדים—דען עס שטייט געשריעבען אַז סדום איז געווען וויא אַ גן עדן—און דאָך האבין זייא געגען גאט אַזוי שרעקליך געזינדיגט: און טאַקי דערפֿאר איז אויף זייא אַזא שרעקליכער משפט געקומען. פֿון דעם קענען מיר ענדליך שליעססען, דאס דיא אללע וועלכע זינדיגען און ווילען ניט אויפֿהויבין זייערע אויגין אום צו זעהן דאס וואס גאט שטעלט פֿאר זייא, פֿאר אַ צייכין, זייא צו וואָרנען, דאס זייא זאָלין אין איהם ניט מורד זיין, דיא אללע וועלין אַם שרעקליכסטען געֿמשפט ווערין.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: דוא האסט זייער ריכטיג געזאגט. און איצט זעה איך טאַקי וויא גרויס גאט׳ס חסדים זיינען צו אונז דאס מיר זיינען נצול געוואָרין פֿון צו ווערין צום שאַנד־צייכין פֿאר אללע, וועלכע וועלין נאך אונז קומען. בפרט זיין גרויסען חסד צו מיר! דאס זאָל אונזער הארץ אנפֿיללען מיט לויב און דאנק צו גאט ב״ה, און מיט מורא; מיר זאָלין אימטער געדענקען דעם משל פֿון לוט׳ס ווייב.

פיערצענטעס קאפיטעל.

דערנאָך האב איך געזעהן אין חלום וויא משיחי און האָפּפּנונגס־פּולל זיינען זיך ווייטער געגאנגען אויף זייער רייזע, ביז זייא זיינען צוגעקומען צו אַ טייך. דוד המלך רופּט דעם טייך „פֶּלֶג־אלהים" (גאָט'ס שטראָם) און דער שליח יוחנן רופּט איהם „מַים חַיים"; און זייער וועג האט זיך געצויגין ביים ברעג פּון טייך. דאָרט זיינען זייא זיך ביידע געגאנגען מיט פּערגעניגען, זייא האבין פּון דיא מים חיים געטרונקען און האבין זייער נפש דערפּרישט. אויסערדעם, אויף ביידע זייטין פּון טייך זיינען געוועזן טייערע פּרישע ביימער פּול מיט גוטע פֵּרות, און זייערע בלעטער זיינען אַ רפואה געוועזן צו פּארשיעדענע קראַנקהייטין וועלכע קומען פּון זיך־איבערעססען מיט שלעכטע שפּייזין, און צו קראַנק־הייטין וועלכע קענען קומען פּון בלוט צוהיצונג אויף דער לאַנגער רייזע. אויך איז אויף ביידע זייטין פּון טייך געוועזן שיינע גרינע פּעלדער בעוואַקסין מיט שיינע רויזין און בלומען וועלכע בלייבין אַ גאַנץ יאָהר פּריש. דאָרט האבין זיך משיחי און האָפּפּנונגס־פּולל אַביססעל אויסגערוהט, ווייל דאָרט איז גראד דער אָרט געוועזן וואו זייא האבין זיך געקענט רוהיג און זיכער אויפּהאלטען. נאכדעם האבין זייא ווידער געגעססין פּון דיא פרות און געטרונקען פּון דיא מַיִם חַיים און האבין זיך ווידער אַ ווייל צוגעשפּאַרט אויסצורוהען. אַזוי האבין זייא אייניגע זיסע טעג פּערבראכט און האבין זיך געזוונגען:

דער הימעל איז איצט פֿאר אונז אָפֿפֿען
דער גיהנם איז פֿאר אונז צו.
מיר קענען גלויבין, ליעבען, האָפֿפֿען,
מיר האבין שלום, ברכה, רוה,
איין ענפֿער אויף אללע בקשות,
מתנות, פֿאר יעדין שאָדין:
און אַ נחלה פֿון גאט, פֿולל ברכות,
תענוג, אייביג זיך צו באָדין.

דערנאך, איידער זייא האבין זיך צוגעגרייט ווייטער צו רייזין (דען זייא זיינען נאָך ניט צוגעקומען צום מלך׳ס פּאַלאַץ) האבין זייא ווידער זייער נפש דערפֿרישט מיט דיא טייערע פֵּרות און דאס זיססע קלאָרע וואססער און זיינען זיך אויף זייער רייזע ווייטער געגאנגען.

דערנאך אבער האב איך געזעהן אין חלום דאס זייא זיינען נאך גאר ניט ווייט אָפּגעגאנגען און זייער וועג האט זיך אַלץ ווייטער אַוועק געצויגין פֿון ברעג טייך. דאס האט דיא רייזענדער ניט ווייניג געערגערט; דען זייא האבין דאָך זייער וועג ניט געקענט פֿארלאָזין אוז דאס זיססע וואססער איז איצט פֿון זייא ווייט געבליעבען. נאָך־מעהר, פֿון דאָרט־אָן איז דער וועג געוועזן זייער ניט גלאַט: אויך זייערע פֿים זיינען שוואַך געוועזן פֿון דער לאנגער רייזע. און אַזוי האבין דיא רייזענדער אַסאך קרעפֿטין פֿארלאָרין גייענדיג אויף דאס שווערע שטיק וועג; און טאַקי דאַרום האט זיך דיא צווייא רייזענדער געגלוסט אויסצוגעפֿינען אַ בעססערין וועג. און זעה! אַביסאלע ווייטער דאָרט לינקס פֿון וועג האבין זייא דערזעהן אַ פֿעלד, וואס נאָר איין טרעפּ־אַראָפּ האט דיא צווייא רייזענדער אַהין צוגעבראַכט. דאס פֿעלד רופֿט מען „אָן־אַ־זייט.״ משיחי האט זיך דאמאלסט אָפּגערופֿען צו זיין חבר, „ווען דיעזעס פֿעלד ציהט זיך אין דער זייט

פֿון אונזער וועג. אַזוי לאָמ׳מיר אַהין אריבער גיין.״ און אַזוי רײדינדיג איז ער אַ טרעפּ אראָפּ געגאַנגען און האט דערזעהן אַ סטעטשקע וועלכע האט איהם געשיינט דאס זיא ציהט זיך גלייך מיט׳ן דרך המלך. יענע סטעטשקע איז טאַקי געווען אונטער דער מויער וועלכע האט אבגעצאָמט דעם וועג וואו רייזענדער דארפֿין גיין. „אָ,״ — האט משיחי ווייטער געזאגט — „דיעזע סטעטשקע איז טאַקי וואס איך האב נייטיג, דאָ גייט זיך עס זייער לייכט, קום ליעבער האָפּפֿנונגס-פֿולל לאָמ׳מיר אַהין אריבער גיין.״

האָפּפֿנונגס-פֿולל: אבער וואס וועלין מיר טהון ווען דיעזע סטעטשקע וועט אונז אראָפּפֿיהרען פֿון אונזער וועג?

משיחי: דאס קען גאר ניט זיין; דען זעהסטו דען ניט דאס דיא סטעטשקע ציהט זיך גלייך מיט אונזער וועג?

האָפּפֿנונגס-פֿולל איבערגערעדט פֿון זיין חבר, איז איהם נאכגעגאַנגען דעם טרעפּ-אראָפּ און זייא האבין אויף דער סטעטשקע זייערע פֿיסס לייכטער געפֿיהלט; און וויא זייא האבין פֿאָר זיך אַביססעל געבליקט האבין זייא דערזעהן אַ מאַן, אַקוראַט וויא זייא, וועלכען מען האט גערופֿען „פֿאַלשער-בטחון״ זייא האבין דעם מאַן אַ רוף געטהון און בייא איהם געפֿרעגט וואוהין דער וועג פֿיהרט? „צום שַׁעַר-הַשָּׁמַיִם״ — האט דער מאַן זייא געענפֿערט.

„זעהסטו״ — האט משיחי געזאגט זיין חבר — „האב איך דיר ניט געזאגט אַז עס איז אַזוי? איצט קענסטו זעהן דאס מיר זיינען אויף׳ן ריכטיגען וועג.״

און אַזוי זיינען זייא ביידע געגאנגען נאך דעם מאַן-נאך וועלכער איז געגאנגען פֿאַר זייא. אבער מיט אַ מאהל איז גאר נאַכט געוואָרין, און עס איז פֿאַר זייא אַזאַ פֿינסטערנים געווען, דאס דיא ביידע וועלכע זיינען געגאנגען פֿון אונטען האבין ניט געקענט זעהן דעם מאַן, וועלכער איז געגאנגען

פֿאַר זייא. און טאַקי איבער דיא פֿינסטערנים, יענער מאַן, פֿאַלשער־בטחון, וועלכער איז געגאַנגען פֿאַר זייא, האט מעהר קיין וועג ניט געזעהן פֿאַר זיך, און איז פלוצלונג אריינגעפֿאַללען אין אַ טיפֿע גרוב (וועלכע איז דאָרט געמאַכט געוואָרין דורך'ן פריץ פֿון יענע מקומות, אום צו פֿאַנגען דיא טִפשים וועלכע האבין זיך ליעב גרוים צו מאַכען דורך אייגינע מחשבות)—און דאָרט אין דער גרוב האט ער רְסוק אברים געליטען.

משיחי און זיין חבר האבין פלוצלונג דער הערט זיין פֿאַלל, און דעריבער האבין זייא צו איהם גערופֿען און איהם געפֿרעגט וואס איז מיט איהם געוואָרין? אבער אֵין קול וְאֵין עונה! זייא האבין נאָר געהערט וויא איינער ראַנגעלט זיך מיט'ן טויט. דאמאלסט האט זיך האָפֿפֿנונגס־פֿולל צו משיחי'ן אָפגערופֿען: „אוי, ווער וויים וואו מיר זיינען איצט פֿאַרקראָכין!" משיחי איז וויא שטום שטיין געבליעבען, פֿולל מיט פחד דאס ער האט אויך זיין חבר פֿון רעכטין וועג אראָפגעפֿיהרט. און דאמאלסט האט אנגעהויבין שטאַרק צו רעגנען. דונערין און בליצען האבין זיך געהרט און געזעהן און דאס וואססער איז זייא געשטיעגען ביז צום האַלז. דאמאלסט האט האָפֿפֿ־נונגס־פֿולל אנגעהויבין זייער שטאַרק צו זיפֿצען און צו זאגין: ווייא איז מיר, הלואי וואָלט איך געבליעבען אויף'ן גלייכין וועג און וואָלט מיך פֿון איהם ניט אָפגעקערט.

משיחי: ווער זאָל עס וויססען דאס דיעזע סטעטשקע וועט אונז אראָפפֿיהרען פֿון דרך הישר?

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: איך האב מיר אבער שוין אַם אָנפֿאַנג דערפֿאר געשראָקין און דאַריבער האב איך דיר מְרַמֵז געוועזן דיך צו וואָרנען. איך האב דיר געוואָלט בפרוש דאס זאגין, אבער איך האב עס מיר ניט אונטערשטעללט ווייל איך בין דער יונגערער, דען דוא ביסט אַסאך עלטער פֿון מיר.

משיחי: אוי, עס איז מיר אַ הארץ ווייטיג דאס איך האב אַזוי נאַריש געטהון אויך דיר פֿון גלייכין וועג אַראָפּ צו פיהרען, און דיך צו ברייננגען אין אַזעליכע סכנות. אָ ברודער זאָל דיך ניט פֿארדריססען, זייא מיר מוחל ווייל איך האב עס ניט געטהון במֵזיד און האב קיין שלעכטעס דערבייא געוואָלט.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: זייא געטרייסט, ברודער; איך בין דיר באמת מוחל. גלויב דאס גאט ב"ה וועט עס אללעס צו גוטען פיהרען.

משיחי: עס איז מיר אַ טרייסט דאס איך האב נעבען מיר אַ ברודער וועלכער איז מיר אַזוי גנעדיג! — נון, עס איז דאָך ניט גוט פֿאר אונז דאָ צו בלייבין, קום לאָמ'מיר פרובירען, אפשר איז מעגליך זיך אומצוקעהרין.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: אבער טייערער משיחי לאז מיר דאָך פֿאראוים גיין.

משיחי: אָ ניין, איך בעט דיך; לאז מיר צוערשט גיין. דען איז דאָ אַ סכנה פֿאר אונז, זאל עס מיר טרעפֿין ווייל איך האב אויך דיא שולד דאס מיר האבין ביידע דעם וועג פֿערלאָרין.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: ניין, דוא זאלסט איצט ניט גיין פֿאָראוים; דען דורך דעם וואס דיין זעעלע איז איצט אַזוי פֿולל מיט טרויעריגע מחשבות קענסטו ווידער נאָר אַ פֿאַלשען וועג פֿיהרען. — דערנאך, אום זייא אַביססעל קוראַזש צו געבין, האבין זייא אַ שטיממע געהערט וועלכע האט צו זייא גערופֿען דיא ווערטער פֿון ירמיה הנביא „גיעב דיין הארץ צו דער אויסגעטראָטענע ליניע, און קעהר צוריק צום וועג אין וועלכין דוא ביסט געגאנגען" (שיתי לבך למסִלָה ושוב בדרך אשר הלכתָ). אבער דאמאלסט איז דאס וואססער שוין געוועזן אַזוי הויך, דאס זיך אומצוקעהרין איז

דיא סכנה געווען זייער גרויס. דאמאלסט האבען זייא בייא זיך געטראַכט: אָ עס גייט פּיעל לייכטער צו פֿארליערען דעם דֶרֶך־הַיָשר ווען מיר זיינען אויף דער רייזע, איידער צוריק דעם ריכטיגען וועג צו טרעפֿין ווען מיר האבין זיך פֿאַראירט!

דאָך, זייא האבין זיך אָנגעשטרענגט צוריק צום וועג צו קומען; אבער עס איז דאמאלסט פֿאַר זייא אַזוי פֿינסטער געווען, און דער וואַססער שטראָם איז אַזוי הויך געוועז, דאס בעֵת זייער פרובירען צוריק צו גיין, זיינען זייא בַיין אדער צעהן מאהל שיער דערטרונקען געוואָרין. דארום איז עס זייא אויך אונמעגליך געווען, חאָטש זייער גרויסע בעמיהונג, אין יענער נאַכט צוריק צום טרעפּ צו טרעפֿען. וויא זייא האביז ענדליך, איין קליינעם שוטץ־פלאַץ געפֿונען האבין זייא זיך דאָרט צוגעזעצט ביז עס זאל טאג ווערין; אבער זייענדיג זייער מיעד זיינען זייא דאָרט איינגעשלאָפֿען.

נון, ניט וייט פֿון דאָרט וואו זייא זיינען געלעגען און געשלאָפֿען, איז געווען אַ שלאָס, וועלכען מען האט גערופֿען „צווייפֿיל־שלאָס" און דער בעל־הבית פֿון יענעם שלאָס איז געווען דער ריעז „קיין האָפֿנונג" און אָט אויף זיינע פֿעלדער זיינען דיא צווייא רייזענדער איצט געשלאָפֿען. יענער ריעז, אויפֿוואַכענדיג ווען עס איז נאך גאַנץ דונקעל געווען, און אַרום שפּאַציערענדיג אויף זיינע פֿעלדער, האט געפּאַקט משיחי'ן און זיין חבר ליעגענדיג אין שלאָפֿען. מיט גרימצאָרין און געוואַלדין האט ער זייא אויפֿגעריססען פֿון שלאף און האט זייא געפֿרעגט, פֿון וואו זייא קומען און וואס זייא טהון אויף זיינע פֿעלדער? זייא האבין איהם דערציילט דאס זייא זיינען רייזענדער און דאס זייא האבין פֿארלאָרין זייער וועג. ד'רויף האט דער ריעז געזאגט צו זייא: איהר האט זיך בייא מיר דיעזע נאַכט פֿארשולדיגט מיט דעם וואס

איהר זייט אין מיין נחלה אריין און אויף מיינע פעלדער געשלאָפען; און דאָרום מוזט איהר מיט מיר מיטגיין. אַזוי זיינען זייא ביידע געצוואונגען געווען מיט איהם צו גיין; דען ער איז פיעל שטאַרקער געווען אלס זייא. זייא האבין אויך כמעט גאר ניט געהאט וואס צו ענפערין, ווייל זייא האבין זיך געפיהלט שולדיג. דער ריעז, דאריבער, האט זייא געטריעבען פאָר זיך וויא פארלאָרינע שאָף און האט זייא איינגעשפאָרט אין זיין שלאָס, אין איין זייער פינסטערע תפיסה, וואו עס איז געווען פייכט און שטינקענדיג אין דיא נאזלעכער פון דיא צווייא רייזענדער. דאָרט זיינען זייא אַזוי געלעגען פון מיטוואָך פריהמאָרגין ביז שבת אבענד'ס אָהן אַביססען ברויט אָדער אַ טראָפּפען וואססער, אָהן אַ שטראַהל ליכט און אָהנע צו זעהן אַ לעבענדיגען מענשין פאר זיך. מען קען זיך שוין פאָרשטעללען אין וואס פאר אַ ביטטערע לאַגע זייא זיינען געווען און דאבייא נאָך קיין פריינד און קיין בעקאַנטשאַפט צו האבין. משיחי'ס הארץ־ווייטיג איז נאך גרעססער געווען ווייל דורך זיין שלעכטע עצה האט ער, אויך אויף זיין חבר, דיא גרויסע צָרה געבראַכט.

נון, דער ריעז קיין־האָפנונג האט געהאט אַ ווייב מיט'ן נאָמען „קיין־פערטרויען" און אין דער נאַכט האט ער איהר דערציילט דאס ער האט צווייא רייזענדער געפאַקט און זייא אריינגעוואָרפען אין דער תְפיסה ווייל זייא האבין בעטרעטען זיינע פעלדער; אויך האט ער בייא איהר געפרעגט, וואס זאל מען מיט זייא ווייטער טהון? און נאכדעם וויא זיא האט בייא איהם געפרעגט, ווער זיינען דיא לייט? וואס איז זייער געשעפט? פון וואו זייא קומען און וואוהין זייא גייען? און ער האט איהר אַלעם געזאגט—האט זיא געזאגט, איהר עצה איז, דאס ביים אויפשטיין אַם פריהמאָרגען זאל ער זייא אַכְזָריש שלאגין, טאַקי גאָר אָהן רחמנות. און אַזוי האט דער

ריעז אַם פֿריהמאָרגען געטהון. ער האט אָפּגעריססען אַ דיקע צווייג פֿון אַ ווילדען עפּפּעלבוים און איז צו זייא אַרונטער, און אין דער תּפיסה איז ער זייא נאכגעשפּרונגען גלייך וויא זייא וואָלטין הינט געווען, חאָטש זייא האבין זיך שטיל געהאַלטין און איהם קיין בייזעס וואָרט געזאגט. דערנאך האט ער זייא אַזוי אַכזָריש געשלאגין, אַזוי שרעקליך, דאס זייא זיינען אָהן כּחות געבליעבען זיך צו העלפֿין אָדער אַ ריהר צו געבין. ווען דער ריעז האט דאס אָפּגעטהון האט ער זייא אַליין געלאָזין אויף זייער עלענד צו יאָמערן און זייער אומ־גליק צו בעוויינין. יענעם טאג האבין זייא צווישען זיך פֿערבראַכט נאָר אין זיפֿצען און ביטטערעס קלאָגין. אַם אָבענד ווען זיא האט ווידער אַמאָהל מיט איהר מאַן גע־שפּראָכען וועגין דיא צווייא רייזענדער, און מערקענדיג דאס זייא זיינען נאָך ביים לעבין, האט זיא צום ריעז געזאגט, זיא וואלט געראָטען דאס ער זאל זייא אַנ׳עצה געבין, זייא זאלין מיט זיך זעלבערט איין ענדע מאַכין. אַם פֿריהמאָרגען איז ער מיט אַ בייזין פּנים וויא דאס פֿאָריגע מאָהל צו זייא אריין, און וויא ער האט נאָר געמערקט דאס זייא ליידין שרעקליכע שמערצין פֿון דיא קלעפּ וועלכע ער האט אין זייא נעכטין אריינגעלייגט, האט ער צו זייא געזאגט: אַזוי וויא עס איז דאָך גאַנץ אונמעגליך צו דענקען, דאס זייא וועלין נאָך אַמאָהל פֿון יענעם אָרט ארויסקומען, דאַרום וואלט פֿאַר זייא דאס בעסטע געווען מיט זיך זעלבסט איין ענדע צו מאַכין, זיך קוילען, הייננען אָדער פֿערסַם׳ען. „דען"—האט ער צו זייא וויטער געזאגט—„וואס האט איהר פֿון אַזא לעבין, וועלכעס איז פֿערבונדען מיט אַזוי פֿיעל יסורים?" זייא אבער האבין געבעטין רחמים פֿרייא געלאָזין צו ווערין. ביי דיא ווערטער האט ער זייא אנגעקוקט וויא מען קוקט אויף מיאוס׳קייטין. און וויא ער האט זיך האסטיג אַלאָז געטהון

אויף זייא צו בעפֿאַלען, וואָלט ער געווים פֿון זייא איין ענדע געמאַכט, אבער גראַד דאַמאָלסט, בהשגחת הבורא, איז אויף איהם אַ שוואַכקייט געקומען, אַ האַרץ־קלאַפּין וועלכעס עס פֿלעגט איבער איהם קומען ווען עס איז שיינעס וועטער געווען און ווען דיא זון האט פרעכטיג געשיינט, און בייא דיעזער שוואַכקייט פֿלעגט ער פֿאַרליערען דיא קראַפֿט זיינע הענד צו בענוצען; און דאַרום איז ער דאַמאָלסט פֿון דיא אָרימע רייזענדער אַוועק און האט זייא אַליין געלאָזען, זייא זאלין צווישען זיך קלעהרין, וואס זייא דאַרפֿין טהון. דאַמאָלסט האבין דיא געפֿאַנגענע צווישען זיך אנגעהויבין צו בעטראַכטין זייער לאַגע און זעהן, צו איז גוט פֿאר זייא אָנצונעהמען זיין עצה אָדער ניט. זייא האבין אָנגעהויבין צווישען זיך אַזוי צו ריידין:

„ברודער"—האט משיחי געזאגט—„וואס זאלין מיר טהון? דאס לעבען, וועלכעס מיר האבין איצט איז דאָך אַ יאַמער־ליכעס. איך וויים ווירקליך ניט צו איז עס גוט אַזוי צו לעבין אַדער בעססער גלייך צו שטאַרבין, איך וואָלט בעססער געוואָלט דערוואָרגין ווערין, איך וואָלט בעססער געוואָלט דעם טויט איידער דיעזע פֿינסטערע תפיסה, זאלין מיר בלייבין אין דיא הענד פֿון דיעזען ריעז?"

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: אמת, אונזער לאַגע איז איצט שרעקליך, און דער טויט וואָלט מיר פֿיעל ליעבער געווען וויא אין אַזא לאַגע צו בלייבין, דאָך לאָמ'מיר זיך נאָר גוט באַרעכענען, ברודער! דער הערר פֿון דאס לאַנד וואוהין מיר גייען האט געבאָטין „לא תִרְצָח" (זאָלסט ניט מאָרדין). ווען עס איז אונז פֿערבאָטין איין אַנדערן'ס בלוט צו פֿערגיעססען, וויא גרעססער וועט נאָך זיין אונזערע עֲבֵרָה ווען מיר וועלין דיא עֲצָה פֿון דעם ריעז הערין און אונזער אייגענעס לעבען רויבין; דען דער, וועלכער ערמאָרדעט זיין ברודער, טייטעט דאָך נאָר זיין

קערפּער, אבער דער, וועלכער נעהמט זיך זיין אייגענעם לעבען טייטעט זיין קערפּער און דיא נשמה צוזאַמען. נאָך־וואס,—מיין ברודער משיחי—דוא דענקסט פֿון רוהיג זיין אין קבר, דוא האסט אבער פֿאַרגעססין דעם גיהנם וואוהין מערדערס גייען! „קיין מערדער האט אייביגעס לעבען." לאָז זיך אונז נאָר גוט באַרעכענען: ניט אַללעס איז אין דיא קראַפֿט פֿון דעם ריעז. וויא איך פֿאַרשטייא זיינען שוין פֿיעלע רייזענדער פֿון איהם געפֿאַנגען גענומען געוואָרין, גלייך וויא מירביידע, און פֿיעלע זיינען דאָך נצול געוואָרין פֿון זיינע הענד. ווער קען פֿאָראויסזאגין וואס גאט, וועלכער האט דיא גאַנצע וועלט בעשאַפֿען, קען נאָך מאַכין? דער ריעז קען באַלד שטאַרבין, אָדער פֿאַרגעססין אונז איינצושליעססען, אָדער עס קען גאָר באַלד פֿאָרקומען דאס איהם זאל נאָכ־אַמאָהל בעפֿאַלען זיינע שוואַכקייט און ער זאָל גאָר אויף דיא גליעדער געלעהמט ווערין. ווען דאס זאל ווירקליך נאָכ־אַמאָהל פֿאָרקומען, האב איך מיר בעשלאָססין האַרץ און קוראַזש צו האבין און צו זעהן מיט אַללע כחות פֿון זיינע הענד ארויסצוקומען. איך בין אַ נאַר געוועזן מיט דעם, דאס איך האב עס שוין ניט פֿריהערט געפּרובירט. נון ברודער, זאל עס זיין וויא עס וויל, לאָמ׳מיר נאָר געדולדיג זיין און ליידין אַ צייט, דיא שעה קען באַלד קומען ווען מיר זאלין דאס גליק האבין בעפֿרייט צו ווערין, און לאָמ׳מיר נאָר ניט זיין אונזערע אייגינע מערדערס.

מיט דיא ווערטער האט האָפֿפֿנונגס־פֿולל זיין חבר אַביססעל בערוהיגט, און אַזוי זיינען זייא אויך יענעם טאג פֿערבליעבען אין זייער פֿינסטערע תפיסה, אין יאָמערליכען צושטאַנד.— געגען אָבענד איז דער ריעז ווידער אַמאָהל צו זייא אין תפיסה ארונטערגעגאנגען אום צו זעהן, אויב זייא האבין זיין עצה געפֿאָלגט. אבער ער האט זייא נאָך געפֿונען ביים לעביז,

טאַקי נאָר ביים לעבין; דען זייא האבין שוין אַזוי לאַנג ניט טועם געווען אַ שטיקעל ברויט אָדער אַביססעל וואַססער, און דורך דיא קלעפּ, וועלכע זייא האבין פון איהם בעקומען, איז אין זייא ניט מעהר געבליעבען וויא נאָר אַ שוואַכער אָטהעם. נון, וויא איך האב געזאגט, ער האט זייא נאָך געפונען ביים לעבין, וועלכעס האט איהם זייער צאָרניג געמאַכט און ער האט צו זייא געזאגט, אַזוי וויא ער זעהט דאס זייא האבין זיין עצה ניט געפאָלגט וועט ער זייא ערשט ווייזין, דאס עס וואָלט שוין פאר זייא פיעל בעססער געווען, זייא וואָלטין אויף דער וועלט נאָר ניט געבאָרין געוואָרין.

דאס הערענדיג האבין זייא פאר שרעק געציטערט און מיר שיינט, דאס משיחי איז אין חַלָשות געפאַלען. ווען ער איז ווידער אַביססעל צו זיך געקומען האבין זייא ווידער צווישען זיך אנגעהויבין צו ריידין איבער דיא עצה פון דעם ריעז, צו זאל מען איהם פאָלגין, אָדער ניט. משיחי'ן האט געשיינט בעססער מען זאל עס טהון; אבער האָפּנונגס-פולל האט ווידער דאַגעגען געזאגט: ברודער משיחי, געדענקסטו ניט דיין קוראַזש ביז אַהער? ניט טייפיל, ניט אַללעס, וועלכעס האט דיר בעגעגענט אין טאָהל פון טויט-שאָטין האט דיך געקענט מנַצֵחַ זיין. זעה, דורך וועלכע נסיונות, שרעק און סכנות דוא ביסט שוין דורכגעגאַנגען! איצט זאלסטו אַזוי איבערגעשראָקין זיין? דוא זעהסט, איך בין דאָ אין דער תפיסה גלייך מיט דיר, און איך בין דאָך פון נאַטור איין פיעל שוואַכערער מענש; דער ריעז האט מיר אַזוי פאַר-וואונדעט וויא דיר, און אויך איך ווער געהאַלטין אין הונגער, אָהן ברויט און וואַססער, און מיט דיר צוזאַמען קלאָג איך, אָהן אַ שטראַהל ליכט צו האבין. דאָך לאָמ'מיר אַביססעל מעהר געדולדיג זיין. געדענק וויא דוא האסט זיך אַזוי טרייא און בראַוו בענומען אויפ'ן יריד הבל-הבלים און האסט זיך

ניט געשראָקין, ניט פֿאר דיא קייטין און ניט פֿאר דער שטייג אויך ניט אַמאָהל פֿאר'ן אכזרישען טויט. דאַרום לאָמ'־מיר מיט אַללע אונזערע כחות געדולדיג בלייבין אין אַללעס וואס מיר האבין צו ליידין: לכל הפחות דיא חֶרְפָּה צו פֿאַרמיידין, דען דאס פאַסט גאָר ניט פֿאר אַ מאַן, וועלכער זאגט דאס ער איז אַ מאמין אין משיח.

ווען עס איז ווידער נאַכט געוואָרין און דער ריעז און זיין ווייב זיינען שלאָפֿין געגאנגען האט זיא איהם געפֿרעגט איבער דיא געפֿאנגענע און אויב זייא האבין געטהון וויא ער האט זייא געראָטין. אויף דעם האט ער געענטפֿערט, זייא זיינען גרויסע עַקְשָׁנִים, און ווילען ליעבער אללעס געדולדיג ליידין איידער זיך אליין דאס לעבין צו נעהמען. ד'רויף האט זיא געזאגט: מאָרגין פֿיהר זייא אריין אין הויף פֿון אונזער שלאָסס און וויז זייא דיא ביינער און דיא קעפ פֿון אללע, וועלכע דוא האסט אומגעבראַכט, און זאלין זייא זיך דאס אין הארצין אַריינגעהמען דאס איידער דיא וואָך וועט זיין צו ענדע וועסטו זייא אין שטיקער צו האַקין אַזוי וויא דוא האסט עס געמאכט מיט מעהרערע זייער־גלַייכין, וועלכע זיינען דאָ פֿאַר זייא געוועזן.

אם פֿריהמאָרגען איז דער ריעז ווידער צו דיא גע־פֿאנגענע צוגעקומען און ער האט זייא אריינגעפֿיהרט אין הויף פֿון זיין שלאָסס און האט זייא געוויעזען, דאס וואס זיין פֿרוי האט איהם געהייסין זייא וויזין, און האט צו זייא געזאגט: זעהט איהר, דיא זיינען אויך געוועזן רייזענדער אַזוי וויא איהר, און אויך זייא זיינען זיך פֿארגאנגען און געקומען אין מיין גְבול אריין וויא איהר, און אַזוי וויא איך האב פֿערשטאנען אַם־בעסטען, אַזוי האב איך מיט זייא געטהון, זייא צוריססען אויף שטיקער; און אַזוי טאַקי וועל איך עס מיט אייך מאכין נאך איידער עס וועלין צעהן טעג פֿארגיין. איצט

גייט אייך צוריק אין דיא תְּפִיסה.—אַזוי ריידענדיג האט ער זייא שטארקע קלעפּ געגעבין פיהרענדיג זייא צוריק אין דער תְּפִיסה; און דארום זיינען זייא ווידער וויא פריהער אין איין יאָמערליכען צושטאַנד געלעגין דעם גאנצין טאג שַׁבָּת.

אין דער נאַכט האט „קיין־בטחון,“ דעם ריעז׳ם פרוי, ווידער מיט איהר מאַן וועגין דיא געפאַנגענע גערעדט. טאַקי דער אלטער ריעז איז געווען גאנץ ערשטוינט, דאס ער האט בייא דיא רייזענדער בשום אופן ניט געקענט פועֶל׳ן מיט זיך איין ענדע צו מאַכען, ניט דורך זיין צורעדען און אויך ניט דורך זיינע אכזריות. אויף דעם האט זיין ווייב צו איהם געזאגט: מיר דוכט זיך, דאס דיא רייזענדער האבין נאך האָפּפנונג דאס איין רעטטער וועט נאך קומען אום זייא ארויסצוראַטעווען, אָדער זייא האבין בייא זיך שליססעל וועלכע קענען פאַססין דיא תפיסה אויפצושליססען און פרייא צו ווערין. דארויף האט דער ריעז געזאגט: דאס דענקסטו מיין ווייב? דארום וועל איך זייא טאַקי מאָרגין פריה דורכזוכען און דורכטאַפּין.

ארום האלבע נאַכט האבין משיחי און זיין חבר אנ־געהויבין שטארק מִתְפַּלֵל צו זיין און האבין אַזוי פאר גאט זייער הארץ אויסגעגאָססין ביז עס איז באלד טאג געוואָרין. און זעה, ביים טאָג ווערין האט דער גוטער משיחי וויא פערוואונדערט אנגעהויבין צו ריידין מיט אַ שטימע, וועלכע ריהרט דאס הארץ: „אָ, וואס פאר אַ נאַר בין איך אַזוי אין אַ שטינקענדע תְּפִיסה צו ליעגען בעֵת איך קען דאָך זיין פרייא! איך האב דאָך אַ שליססעל אין בוזים וועלכען מ׳רופט „הבטחה,“ איך בין זיכער, מיט איהם וועל איך קענען עפענען אללע שלעססער פון דיעזער תפיסה „צווייפיל־שלאָס.“

האָפּפנונגס־פולל: אָ וויא ערקוויקט בין איך פון דיעזע נייעס! גוטער ברודער, נעם עס ארויס פון דיין בוזים און פרוביר.

איצט האט משיחי ארויסגענומען דעם שליססעל פֿון זיין בוזים און האט אנגעהויבין צו פּרובירען עפֿענען דיא טהיר פֿון דער תפיסה; און טאַקי וויא ער האט מיט'ן שליססעל אַ דרייא געטהון האט זיך דיא טהיר לייכט און גלייך געעפֿענט אוןביידע רייזענדער זיינען גלייך פֿון תפיסה ארויסגעקומען. דערנאך איז ער צוגעגאַנגען צו דער טהיר וועלכע האט געפֿיהרט צום הויף פֿון שלאָסס און האט מיט דעם זעלבען שליססעל אויך יענע טהיר געעפֿענט. דערנאך איז ער צו צו דעם אייזערנעם שלאָסס-טהויער, דען אום גאנץ פֿרייא צו זיין האט מען געמוזט פֿון אייזערנעם טהויער ארוים; עס איז טאַקי געווען זייער שווער דיעזען גרויססען שלאָסס אויפֿ-צומאבען, דאך, ער האט זיך אויך אויפֿגעעפֿענט, גלייך וויא משיחי האט דעם שליססעל בענוצט. דאַמאלסט האבין דיא צווייא רייזענדער אַוואָרף געטהון מיט דער אייזערנע טהיר אום גיך ארוים צו גיין. ווען דער טהויער האט זיך געעפֿענט האט עס שטאַרק געסקריפּעט און דאַבייא האט זיך דער ריעז „קיין-האָפּפֿנונג" פֿון שלאף אויפֿגעכאַפּט, אבער גראַדע דאמאלסט, ווען ער איז אויפֿגעשטאנען דיא רייזענדער נאָכצויאָגען, האט איהם געפּאַקט דער קראַמפּ, אַזוי שטאַרק, דאס ער האט זייא בשום אופן ניט געקענט נאָכיאַגין. און דיא צווייא בעפֿרייטע זיינען זיך אַזוי גראד געגאנגען ביז זייא זיינען צוריקגעקומען אויף'ן דֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ און דאָרט זיינען זייא שוין געווען געשיצט ווייל זייא זיינען שוין געווען ארוים פֿון זיין ממשלה. ווען זייא זיינען ארויף צוריק אויף'ן טרעפּ צום קייזערליכען וועג, האבין זייא אנגעהויבין זיך צו בעדענקען, וואס פֿאר אַ צייכין זאלין זייא ביים וועג שטעלין, דאָרט ביים טרעפּ, אום צו בעוואָרנען אנדערע, וועלכע וועלין קומען נאך זייא, ניט ארײנצופֿאַלען אין דיא הענד פֿון דעם ריעז „אָהן-האָפּפֿנונג." זייא האבין ביידע בעשלאססין דאָרט אוועק

צו שטעלין אַ טאָוועל און אויף איהר אויסצוקריצען אָט דיא ווערטער: „אויף דער אנדערע זייט פֿון דיעזען טרעפּ גייט דער וועג צום „צווייפּיל־שלאָסס," און דער מושל פֿון יענער געגענד איז דער ריעז „אָהן־האָפֿפֿנונג," וועלכער לעסטערט דעם הימלישען קעניג און ער זוכט צו מאַטטערן און אומ־צוברייינגען זיינע גוטע רייזענדער."—(דיעזע שריפֿט האבין שפּעטער פֿיעלע רייזענדער געלעזין און זיינען נצול געוואָרין פֿון דיא גרויסע סכנה אין דער משיחי און זיין חבר זיינען געוועזן)—ווען משיחי און זיין פֿריינד האבין דאס געפֿערטיגט, זיינען זייא נאך פֿריילעכער געוואָרין און האבין געזונגען:

ארוים פֿון וועג זיינען מיר זיך פֿערגאַנגען.
מיר וויסין, וואס הייסט אין „צווייפּיל־שלאָס" צו זיין.
אוי, ביטטער איז עס דאָרט צו זיין געפֿאַנגען,
אין פֿינסטערנים, אָהנע האָפֿפֿנונג, אָהנע שיין!

מיר קענען אויך וואָרנען אללע אונז'רע לייט:
אַ רייזענדער, פֿערטרוי דיך אויף דיינען הערר;
גייא גלייך דיין וועג: דען גייסטו נאָר אָן אַ זייט
אַזוי קענסטו פֿאַללען, און ניט אויפֿשטיין מעהר.

פופצעהנטעס קאפיטעל.

דערנאך זיינען זייא ווייטער געגאנגען ביז זייא זיינען צוגעקומען צו דיא „ליעבליכע בערג,“ יענע בערג וועלכע געהערין דעם מלך, פֿון דעם מיר האבין פֿריהער גע̈שפראָכין. אויף דיא בערג זיינען זייא ארויפֿגעגאנגען צו בעטראכטין דיא פּאַרק׳ן, דיא גערטנער, דיא כְּרָמִים (וויינ־גערטנער), און וואססער־קוואַלען וועלכע זיינען דאָרט. דאָרט האבין זייא געטרונקען, געגעסין פֿון דיא פֵּרות, זיך געבאדין און זיך ערפֿרישט טאַקי וויא זייער הארץ האט געגלוסט. אויף דיא שפּיצען פֿון דיא בערג ביים וועג האבין זייא געזעהן פּאַסטאכער, וועלכע האבין זייערע שאף געפּאַשעט. צו דיא פּאַסטאכער זיינען זייא צוגעגאנגען, און שטייענדיג אנ־געשפּאַרט אויף זייערע שטעקין—וויא מידע רייזענדער טהון ווען זייא שטייען שטיל און ריידין מיט דורכגייענדע מענשין—האבין זייא בייא דיא פּאַסטאכער געפֿרעגט: וועמען געהערין דיא ליעבליכע בערג און דיא שאף וועלכע ווערין אויף זייא געפּאַשעט?

דיא פּאַסטאכער: דיעזע בערג זיינען דאס לאנד פֿון „עִמָּנוּ־אֵל“ און זייא ווערין געזעהן פֿון זיין שטאדט־אויס, אויך דיא שאָף זיינען זיינע, און ער האט זיין לעבין פֿאר זייא געגעבין.

משיחי: איז דאס דער וועג צו דער הימלישע שטאדט?

דיא פּאַסטאכער: איהר זייט ריכטיג אויף דעם וועג.

משיחי: וויא ווייט איז עס נאך אַהין?

דיא פאַסטאכער: עס איז זייער ווייט אבער ניט פאַר דיא, וועלכע ווערקליך אַהין אריינקומען.

משיחי: איז דער וועג זיכער, אָדער מסוכן'דיג?

דיא פאַסטאכער: זיכער פאַר דיא וועלכע עס איז פאַר זייא זיכער, אבער רשעים ווערין אויף איהם געשטרויכילט און פאַללען (הושע י"ב ט').

משיחי: זיינען היער דא עפעס ערקוויקונגען פאַר רייזענדע, וועלכע זיינען מיעד און מאַט אויף'ן וועג?

דיא פאַסטאכער: דער הערר פון דיעזע בערג האט אונז בעפאָהלען ניט צו פאַרגעסין מַכְנִים אוֹרְחִים צו זיין, דאַרום שטייט פאַר אייך אללעס גוטעס פון דיעזען אָרט.

און אַזוי האב איך געזעהן אין חלום, דאס וויא דיא פאַסטאכער האבין געמערקט, דאס משיחי און זיין חבר זיינען רייזענדער, האבין זייא בייא דיא געסט געפרעגט: פון וואו קומט איהר? וויא זייט איהר אויף דעם וועג ארויפגעקומען? דורך וועלכע קראַפט זייט איהר אויף דעם וועג ביז אַהער אימּמער ווייטער געגאנגען? „דען נאָר וויניגע"— האבין דיא פאַסטאכער געזאגט—„פון דיא וועלכע הויבין אָן אַהער צו גייין דערגרייכין ביז צו דיעזע בערג." און דיא רייזענדער האבין אויף דיא פראַגען געענפערט וויא זייא פפלעגטין צו ענפערין אויף אַזעליכע פראגעס. ווען דיא פאַסטאכער האבין געהערט זייערע אַנטוואָרטין און עס איז זייא געפעלין, האבין זייא אויף משיחי'ן און זיין חבר זייער ליעבליך געקוקט און האבין צו זייא געזאגט: ברוך־הבא אייך! איהר זייט הערצליך איינגעלאַדין צו דיא ליעבליכע בערג.—דיא פאַסטאכער מיט דיא נעמען „וויססען," „ערפאַהרונג," „וואַך־זַיין," „תמימות" האבין גענומען דיא צווייא געסט צו זיך אין זייערע צעלטין און האבין זייא איינגעלאָדין צום טיש,

צו דאס, וואס איז דאמאלסט גרייט געווען. אויך האבין זייא צו דיא געסט געזאגט: „מיר ווילען איהר זאלט בייא אונז אַ צייט בלייבין, מיט אונז גוטע בעקאַנטשאַפּט מאַכין, אויך איהר זאלט אייך דערקוויקען און ערפרישען מיט אללע גוטע זאַכען, וועלכע זיינען דא אויף דיזע ליעבליכע בערג." אויף דיא ווערטער האבין דיא רייזענדער געענפערט, דאס זייא ווילען זעהר גערין דאָרט אַ צייט בלייבין. דאמאלסט זיינען זייא געגאנגען זיך אויסרוהען, דען דיא נאַכט איז שוין באַלד געווען פארבייא.

דערנאך האב איך געזעהן אין מיין חלום דאס אַם פריה־מאָרגען האבין דיא פאַסטאכער ארויפגערופען משיחי'ן און זיין חבר מיט זייא צו שפאַציערען אויף דיא בערג. און אַזוי זיינען זייא מיט דיא פאַסטאכער פאָרווערטס געגאנגען, און אַזוי גייענדיג האבין זייא געהאט אויף אללע זייטין זייער שיינע זאַכין צו זעהן. דאַמאלסט האבין דיא פאַסטאכער איינער דעם אנדערין געפרעגט: זאלין מיר אונזערע געסט אייניגע זעלטענהייטין ווייזין? און ווען זייא האבין עס צווישען זיך בעשטימט, האבין זייא דיא רייזענדער צוערשט ארויפגעפיהרט אויף דעם שפיץ פון אַ באַרג, וועלכין מען רופט „אֵירטום," און: דיזער באַרג איז אויף איין זייט זעהר מְשופּע'דיג, אבגעשניטען וויא אַ גלייכע וואַנד. זייא האבין משיחי'ן און זיין חבר געהייסין אַראָפּ קוקין אין טאהל, אונטערין באַרג אירטום. און וויא זייא האבין אַ בליק געטהון האבין זייא דאָרט דערזעהן צערשמעטערטע קערפער פון מענשין, וועלכע האבין זיך פון יענעם שפיץ אַראָפּגעגליטשט און זיינען דאָרט אומגעקומען. „וואס בעדייטעט דאס?"—האט משיחי געפרעגט. אויף דעם האבין דיא פאַסטאכער געענפערט: האט איהר ניט פון יענע לייט געהערט, וועלכע זיינען דורך הומניוס און פיליטוס פארפיהרט געוואָרין אין אירטום בנוגע

צו זאַכען וועגען דיא אמונה אין תְּחִיַּת הַמֵּתִים?* אויף דעם האבין דיא רייזענדער געענפֿערט: יאָ, מיר ווייסין עס. דאַרויף האבין דיא פֿאַסטאכער ווייטער געזאגט, דיא, וועלכע איהר זעהט דאָרט צושמעטערט אין יענעם אָבגרונד, זייא זיינען, וויא איהר זעהט, ניט בעגראבין נייערט ליגען געבליעבען, כדי עס זאל זיין אַ וואָרנונג פֿאר אַנדערע, מען זאל זיך היעטען ניט אויף אַ שארפֿין שפּיץ צו קלעטערין און ניט ביים ברעג פֿון דיעזען באַרג צו טרעטין.

דערנאך האב איך געזעהן, וויא זייא האבין דיא רייזענדער ארויפֿגעפֿיהרט אויף אַ שפּיץ פֿון איין אנדערן באַרג, דער נאמען פֿון אנדערן באַרג איז געווען „אַכטגעבען.” דא האבין דיא פֿאַסטאכער זייא געהייסין זייא זאלין וויט אַהין בליקען, אַזוי האבין דיא רייזענדער דערזעהן וויא מעהרערע מענשין גייען ארום הין און הער צווישען קְבָרִים. דער בייא האבין זייא נאך בעמערקט, דאס דיא לייט וועלכע גייען דארט ארום זיינען בלינד; דען זייא האבין דארט ארום געשטאלפערט און זיינען אפט אין דיא קברים אריינגעפֿאַלען און האבין ניט געוואוסט וויא אַזוי זיך פֿון דארט ארויסצומאַכען. משיחי האט געפֿרעגט: וואס בעדייטעט דען דאס? דארויף האבין דיא פֿאַסטאכער געענפֿערט: זעהסטו ניט טאַקי, פֿון דארט אַביססאלע ווייטער, וויא אונטער דיא בערג איז דא אַ טרעפּ, וועלכער פֿיהרט אַראָפּ צום פֿעלד דארט אויף דער לינקער זייט פֿון וועג? אויף דעם האבין דיא רייזענדער געענפֿערט: יאָ, זייא זעהען. דאן האבין דיא פֿאַסטאכער ווייטער געזאגט: אַט פֿון יענעם טרעפּ גייט א סטעטשקע וועלכע פֿיהרט גלייך צום „צווייפֿיל-שלאס,” וואו דער ריעז „אָהן-האפֿפֿנונג” וואָהנט, וועלכער איז טאַקי דער מושל פֿון יענער געגענד. און יענע לייט,

---

* זעה ב טימותיוס, קאפּיטעל ב׳ פסוק י״ז—י״ח.

וועלכע איהר זעהט צווישען דיא קברים זיינען אַמאהל געווען אויף דער רייזע, גלייך וויא איהר, ביז זייא זיינען צוגעקומען צו יענעם טערף. און ווייל דער גלייכער וועג איז דארט פֿאר זייא געווען שטיינעריג און שווערליך צו גיין, איז זייא אָם בעסטען געפֿעלין אַראָפּ צו גיין פֿון גלייכין וועג אין יענעם פֿעלד אריין. דארט זיינען זייא געפֿאנגען געווארין פֿון יענעם ריעז און זיינען אין דעם „צווייפֿיל־שלאס" איינגעשפּארט געווארין, און נאכדעם וויא זייא זיינען אין דער פֿינסטערע תְּפִיסה אַ קורצע צייט געוועזען האט ער זייא ענדליך דיא אויגין אויסגעשטאכין און האט זייא אריינגעפֿיהרט אָט דארט צווישען דיא קברים, און האט זייא דארט געלאזין, זייא זאלין אַזוי ארומוואַנדערין וויא דיא פֿאַרווירטע ביז היינטיגען טאג. אָן זייא ווערט מקוים דיא ווערטער פֿון שלמה המלך: „אַ מענש וועלכער גייט אַראָפּ פֿון פֿארשטענדיגען וועג זאל צווישען דיא טויטע בלייבין." דאמאלסט האבין זיך משיחי און זיין חבר אנגעקוקט און דיא טרערין זיינען זייא גערונען פֿון דיא אויגין, אבער זייא האבין דיא פֿאַסטאכער גאר נישט דערציילט.

דערנאך האב איך ווייטער געזעהן אין חלום וויא דיא פאסטאכער האבין זייא צוגעפֿיהרט צו איין אָרט אונטער'ן באַרג, וואס דארט איז געווען אַ טהיר אָן דער זייט. זייא האבין דיא טהיר געעפֿענט און האבין דיא רייזענדער געהייססין זייא זאלין אהין אריינבליקען. משיחי און זיין חבר האבין אַזוי געטהון; און זייא האבין דארט געזעהן אַ שטארקע פֿינסטער־נים און איין וואלקין פֿון רויך, אויך האבין זייא עפּעס וויא געהערט דאס רוישין פֿון אַ פֿלאַקערדיגען פֿייער און דאס יאָמערין פֿון מענשין וועלכע ליידין דארט שרעקליכע ווייטיגען; אויך איין געשטאנק פֿון ברענענדיגע שוועבעל איז זייא וויא צום נאז ארויף. משיחי האט געפֿרעגט: וואס איז דאס? דארויף

האבין דיא: פאסטאכער געענטפערט: דאס איז איינע פון דיא גאסין, וועלכע פיהרען אין גיהנם אריין. דורך דיעזע גאס קומען אריין דיא צבוע׳יאקעס וועלכע פארקויפין זייער בכורה פאר א טאפ לינזען וויא עשו האט געטהון, אדער וועלכע פארקויפין זייער העררין; וויא יהודה דער מוסר (פון איש קריות)* האט געטהון, און יענע, וועלכע לעסטערין דיא אמונה פון משיח וויא אלכסנדר,** אדער וועלכע מאכין זיך וויא פרום און בעטריגען וויא חנניה און זיין ווייב שפירא האבין געמאכט.*** דארויף האט „האפנונגס-פולל" געזאגט: איך פארשטייא, דאס אויך דיא לייט האבין געשיינט צו זיין רייזענדער, וויא מיר. ניט אזוי?

דיא פאסטאכער: געוויסס! און טאקי א לייננגערע צייט.

האפנונגס-פולל: וויא ווייט האבין זייא דען א שטייגער געקענט אויף זייער רייזע גיין, ביז דיא שעה איז געקומען, דאס זייא זיינען פערווארפין געווארין און פארלוירען געגאנגען?

דיא פאסטאכער: אייניגע פון זייא אביססעל וויימער, און אייניגע פון זייא זיינען ניט אמאהל צו דיעזע בערג צוגעקומען.

א, האבין דיא רייזענדער איינער צום אנדערן געזאגט, מיר מוזין מתפלל זיין; צום שטארקין גאט ער זאל אונז שטארקין און כחות געבין!

דיא פאסטאכער: געוויסס און איהר מוזט טאקי דיא כחות בענוצין וועז גאט וועט זייא אייך געבין.

צו יענער צייט האט זיך דיא רייזענדער שוין געוואלט אויף זייער רייזע ווייטער גיין, און אויך דיא פאסטאכער האבין געוואלט זייא זאלין. אזוי טהון; אזוי זיינען זייא אללע צוזאמען געגאנגען ביז דארט, וואו דיא בערג ענדיגען זיך.

---

* זעה מתי כ״ו י״ד—ט״ז, מ״ז—נ׳, ** טימותיוס א׳ י״ט—כ׳.

*** אפאסטעל געשיכטע קאפיטעל. ה׳.

דערנאך האבין דיא פאסטאכער איינער צום אנדערן געזאגט: לאמ'מיר דיא רייזענדער וועזין דעם טהוער פֿון דער הימלישע שטאדט, ווען זייא פֿארשטייען נאר וויא אַזוי צו קוקין דורך אונזערע שפּאַקטיוועז. דיא רייזענדער האבין דאמאלס אנגענומען מיט דאַנק דעם גומען ווילל'ען פֿון דיא פאסטאכער, וועלכע האבין דיא צווייא רייזענדער ארויפֿגענומען אויף אַ בערגיל וועלכער הייסט „ליכט" און האבין זייא געגעבין דיא שפּאַקטיוון צו קוקין.

דיא רייזענדער האבין זיך זייער אָנגעשטריינגט דורך'ן שפּאַקטיוו עפּעס צו זעהן; דען דורך דעם וואס איז זייא נאך פֿאר דיא אויגין געשטאנען, אללעס וואס דיא פאסטאכער האבין זייא פֿריהער געוויעזען זיינען זייא אונרוהיג געווען; זייערע הענד האבין געציטערט און זייא האבין טאַקי דאדורך ניט געקענט גלייך אונד ריכטיג דורך'ן שפּאקטיוו קוקין. דאך זייא האבען עפּעס געזעהן פֿון דעם טהוער און דיא שיינקייט פֿון יענער געגינד. דאמאלסט זיינען דיא רייזענדער ווייטער געגאנגען זיך זינגענדיג:

גייט צו דיא פאסטאכער, לאזט אייך בעלעהרין!
זייא וועלין אייך פֿיעל גרויסע זאכין ווייזין;
זייא צייגען וואונדערבאַרעס, און ערקלעהרין,
וועלכעס גיט גרויסין מוטה, ווייטער צו רייזין.

ביים אוועקגיין האט איינער. פֿון דיא פאסטאכער זייא געגעבין אַ קאַרטע אויף וועלכע דער וועג איז אויסגעצייכענט, געווען, דער צווייטער האט זייא אנגעזאגט זייא זאלין זיך היטען פֿון הערר „גלאטע-צונג," דער דריטטער האט זייא אנגעזאגט, זייא זאלין ניט שלאפֿין אויף דעם „כשוף-פֿעלד," דער פֿיערטער האט זייא געבענטשט אין גאטעס נאמען.

זעבצעהנטעס קאפיטעל.

איך האב ווייטער געזעהן אין חלום דיא צווייא רייזענדער גייענדיג פון דיא בערג אויף דעם וועג וועלכער פיהרט צום הימעל, און טאקי אביססעל אונטען אויף דער לינקער זייט איז דא אַ לאַנד וועלכע הייסט „פאלשֶער־דִמְיוֹן,” און פון יענע לאַנד ציהט זיך אַ קליין סטעטשקאלע, קרום און גֶעדרֵייט, צום וועג, אין וועלכען דיא רייזענדער זיינען געגאנגען. אַט דארט האבין זייא בעגעגינט איין יִנגיל זעהר פלינק און לייכט אויף דיא פיס, וועלכער גייט און קומט פון יענער לאַנד. זיין נאמען איז געווען „קיין־וויססען” (בַּעַר). איהם האט משיחי אַפרעג געטהון: פון וועלכע געגענד ער קומט און וואוהין ער גייט?

קיין־וויססען: איך בין געבארין געווארין אין אַ לאַנד, וועלכע איז דארט אביססעל אויף דער לינקער זייט און איך גייא צו דער הימלישע שטאדט.

משיחי: וויא אַזוי דענקסטו אבער אריין צו קומען אין טהויער פון יענע שטאדט? עס איז גאר מעגליך, דאס עס וועט ניט אַזוי גלאַט גיין וויא דוא מיינסט.

קיין־וויססען: אַט וויא אנדערע גוטע לייט טהון.

משיחי: אבער וואס האסטו צו ווייזין בייא יענעם טהויער, דאס ער זאל פאר דיר געעפענט ווערין?

קיין־וויססען: איך קען דעם ווילען פון מיין הערר, און איך האב ריכטיג נאך זיין ווילין געלעבט. איך גיעב יעדין אוועק וואס איהם געהערט, איך דאווען, איך פאסט תַעֲנִית'ים,

גיעב מַעֲשֵׂר און צְדָקָה און איך האב פֿארלאזין מיין לאַנד אום צו עררייכען יענע לאַנד וואוהין איך גייא.

משיחי: אבער דוא ביסט דאך ניט אריין דורך'ן קליינעם טהויער'ל וועלכער איז דער אַיינגאנג צו דיזען וועג. דוא ביסט דאך אַהער אריין אָט דורך דיא קרומע סטעטשקע און דארום —חאטש דוא מעגסט דענקען פֿון דיר זעלבסט, אָט וואס דיר ווילט זיך—האב איך דאך מורא, ווען דער יום הדין וועט קומען וועסטו אָנגעקלאגט ווערין אלס רויבער און גנב, אנשטאט ערלויביניש צו בעקומען אין דער שטאדט אריינצוגיין.

קיין־וויססען: מיינע הערן, איהר זייט מיר גאנץ פֿרעמד. איך קען אייך ניט. זייט איהר אייך צו פֿריעדען מיט דער אמונה פֿון אייערע מקומות און איך וויל מיר האלטין דיא אמונה פֿון מיין לאַנד. איך האָף אללעס וועט גוט זיין. און וועגין דעם טהויער פֿון וועלכין איהר האט געשפראכין, ווייס דיא גאנצע וועלט דאס ער איז זעהר וויט פֿון אונזער לאַנד. איך ווייס ניט אויב איין איינציגער פֿון אונזערע לייט ווייס גאר דעם וועג אהין; אויך דארף עס זייא גאר ניט הארין, אויב זייא וויססין עס אדער ניט. זאלאנג מיר האבין, וויא איהר זעהט, אַזא פֿיינע, מיט גרינע ביימער בעוואקסענע סטעטשקע וועלכע ציהט זיך אַראָפּ פֿון אונזער לאַנד, וועלכע איז טאקי דער צווייטער וועג צו דיעזען וועג.

ווען משיחי האט געזעהן דאס דער מאן האלט זיך פֿאר קלוג, האט ער צו האפֿפֿנונגס־פֿולל אין אויער אַ שושקע געטהון „פֿאר אַ נאַר איז דא מעהר האפֿפֿנונג וויא פֿאר איהם" (משלי כ"ו י"ב), און נאך־וואס: „ווען דער נאַר גייט זיין וועג איז דאס אָהן הארץ, און ער רופֿט יעדין נאַר" (קהלת י' ג'). וויא מיינסטו, זאלין מיר מיט איהם וויטער ריידין אדער פֿון איהם איצט אַוועקגיין און איהם לאזין ער זאל זיך מתבונן זיין איבער דאס, וואס ער האט שוין געהערט, און

שפעטער: זעהן, אויב און וויפּיעל מיר קענען עפּעס גוטעס פאר איהם טהון?

אויף דעם האט האפּפּנונגס־פולל געאַנטוואָרט:

לאז דעם נאַר זיך אליין בעקלעהרין, דענקען,
פיעללייכט דערקענט ער ענדליך זיינע נאַרישקייט;
און לאזט זיך פון גאטעס ווארט פיהרען, לענקען,
לאזט זיך רעטטען דורך דיא הימלישע קלוגהייט.

אבער רייד ניט מעהר צו אַ טויבין אויער;
דען דיין מיה ביים נאַר וועט זיין גאר אומזיסט.
מעגסט איהם ווייזין דעם וועג, אַיינגאַנג און טהויער,
נאַר וויל בלייבין נאַר, מעגסט זאגין וואס דוא ווילסט.

האפּפּנונגס־פולל האט נאך וויטער געזאגט: מיר שיינט עס איז גאר ניט גוט דוא זאלסט איהם זאגין אללעס (וואס דוא האסט איהם צו זאגין), אויף איין מאהל. לאז אונז איהם פאָראויסגיין, און מיר וועלין שפּעטער מיט איהם ווידער אַמאהל ריידין אַזוי פיעל, וויפיעל ער וועט אונזערע רייד ערטראַגין. — אַזוי זיינען זייא ביידע וויטער געגאנגען, און „קיין־וויססען" איז געגאנגען הינטער זייא. ווען זייא זיינען אַ ביססעל פון איהם וויט פאראוס געוועזן זיינען זייא אריינגעקומען אין איין זעהר דונקלען דורכגאַנג, וואו זייא האבין געטראָפין אַ מאן, וועלכען זיעבען שֵדִים האבין געבונדען מיט זיעבען שטארקע שטריק און האבין איהם געשלעפּט צוריק צו יענע טהיר וועלכע זייא האבין געזעהן אונטער'ן בארג אויף דער זייט. גוטער משיחי און זיין חבר האבין, דאס זעהענדיג, אנגעהויבען צו ציטערין; און ווען דיא שדים האבין דעם מאן אוועקגעפיהרט האט משיחי געקוקט אום צו זעהן אויב דער מאן איז איהם בעקאנט. משיחי האט געדאכט עס מוז געוויס זיין דער

הערר „צוריק־אין־פינסטערנים" פון דער שטאדט „אפיקורסות." זיין פנים האט ער ניט געקענט ריכטיג זעהן ווייל ער האט דעם קאָפּ געהאלטין אראפּגעלאזין גלייך וויא אַ גנב ווען מען פאקט איהם. ווען מען האט איהם שוין פאַר זייא אריבער געפיהרט האט האפּפנונגס־פולל נאך אַ בליק געטהון און האט דערזעהן אויף זיין רוקין אַ פּאַפּיער, וואו עס זיינען געשריעבען געווען דיעזע ווערטער: „אַ פֿאלשער מאַמין און פערפלוכטער אפיקורוס."

דערנאך האט משיחי געזאגט צו זיין חבר, אַז דיעזער אָרט עראינערט מיך אָן אַ געשיכטע וואס מען האט מיר דערציילט, וועלכע האט אַמאָהל פּאַססירט מיט איין גוטען מאַן אַז דא אין דיעזע מקומות. דער מאַן האט געהייסין „קליין־גלויביגער," ער איז אבער געווען איין עהרליכער און גוטער מענש און האט געוואָהנט אין דיא שטאדט „תְמִימות." מיט דיעזען מאַן האט אַזעליכעס פּאַססירט: ביים איינגאַנג פון דיעזען דורכגאַנג ציהט זיך אַראָפּ פון „בריימין־וועג׳ס־טהויער" אַ געססיל, וועלכע מען רופט דיא „טויטין־גאַס,"— און זיא ווערט גערופען בייא דיעזען נאמען ווייל דארט גייען פאָר שרעקליכע רציחות.—און „קליין־גלויביגער," גייענדיג אויף דער רייזע, אַז וויא מיר טהון איצט, האט זיך גראַד דארט אַ ווײלע אַ ניעדערגעזעצט און איז איינגעשלאפין. און גראד דאמאָלסט, פון דער גאַס, וועלכע ציהט זיך אראָפּ פון „ברייטען וועג׳ס טהויער" זיינען אַראָפּגעקומען דרייא פּעסטע קעריל (דיא ברידער) „האַרץ־שוואַך," „אָהן־בטחון" און „שולדיג." און וויא זייא האבין „קליין־גלויביגער׳ן" דערזעהן, וואו אין וויא ער איז, זיינען זייא שנעלל וויא בליצען צו איהם צו, (גראָד דאַמאָלסט ווען דער גוטער מאַן איז פון שלאף ערוואַכט און האט זיך צוגעגרייט אויף זיינע רייזע וויטער צו גיין). זייא האבין איהם מיט איין ריעזען שטימע

צוגערופֿען, ער: זאל גלייך שטילל שטיין בלייבין. הערענדיג דאס, איז „קליין־גלוביגער" בלַייך געוואָרין און האט ניט געקענט מלחמה האלטין אדער אַוועקלויפֿין. „דעם בייטיל גיעב אַהער!" האט „הארץ־שוואַך" געשריען. ווייל אבער ער האט זיין געלט ניט געוואלט אַזוי גיך אַוועקגעבין — דען איהם האט זיך זעהר ניט געוואלט זיין געלט פֿאַרליערען — האט זיך „אָהן־בטחון" גיך צו איהם אַ לאָז געטהון, אריין געשטעקט דיא האַנד אין זיין קעשענע און ארויסגעצויגין אַ זעקיל פֿול מיט זילבער, „גנבים! גזלנים!" האט „קליין־גלוביגער" געשריען, און וויא ער האט אַזוי געשריען איז „שולדיג" צו איהם צוגעשפרונגען, מיט אַ פֿלאָקין, וועלכין ער האט געהאלטין אין האנד, און האט „קליין־גלוביגער'ן" אַ קלאַפּ געגעבין איבער'ן קאָפּ דאס ער איז גלייך פֿאר איהם געפֿאַלען אויף דער ערד, וואו ער איז דערנאך געלעגין און געבלוטעט, גלייך וויא איינער בלוטעט צום שטארבין. דאס איז אַלעס געשעהן ווען דיא רויבער זיינען נעבין איהם געשטאנען. אבער ענדליך, וויא דיא רויבער האבין געהערט טריט אויף'ן וועג, און דערקענענדיג „גרויס־חסד" וועלכער וואָהנט אין דער שטאדט „בטחון" קומט, האבין זייא זיך אַ נעהם געטהון דעם דֶרֶך און האבין דעם גוטין מאַן איבערגעלאָזין פֿאר זיך אליין. אָט דאס איז דיא געשיכטע וואס האט פֿאַססירט מיט „קליין־גלוביגער'ן."

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: אבער האבין זייא פֿון איהם אֵוועקגענומען אַללעס וואס ער האט פֿערמאָגט?

משיחי: ניין וואו זיינע דיאַמאַנטען זיינען געווען האבין זייא ניט באַמערקט, אַזוי זיינען דיא דיאַמאַנטען בייא איהם געבליעבען. דאַך וויא איך האב געהערט, איז דער גוטער מאַן געווען גאַנץ ניעדערגעשלאָגין דורך דעם שאַדין וואס ער האט געליטען, דען דיא רויבער האבין אַוועקגענומען בייא איהם

דעם גרעסטין טייל פֿון זיינע רייזע הוצאות. דיא דיאַמאַנטען, וויא איך האב געזאגט, זיינען געווען דאס, וואס זייא האבין בייא איהם ניט בעקומען; אויך זיינען איהם געבליעבען נאך אַ פּאָר איבעריגע גראָשין, אבער ניט גענוג איהם צו בריינגען ביז צו דער ענדע פֿון דער רייזע. וויא מ'האט מיר דערציילט, איז ער געצוואונגען געווען אויף דער רייזע צו בעטלען אום דיא נשמה צו ערהאלטין ווייל זיינע דיאַמאַנטען האט ער ניט געוואָלט פֿאַרקויפֿין; און אַזוי בעטלענדיג און טהוענדיג וואס ער האט נאָר געקענט, איז ער אויף זיינע רייזע געגאנגען, אבער וויא ג'זאגט, מיט אַ הונגעריגען מאָגען כמעט דיא גאנצע שטיק וועג וואס ער האט נאך געהאט צו גיין.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: אָ וויא וואונדערליך איז עס דאָך דאס זייא האבין פֿון איהם ניט אַוועקגערויבט דעם פּאַסס, וואס דורך איהם וועט ער רשות בעקומען אריינצוגיין אין הימלישען טהויער!

משיחי: עס איז ווירקליך אַ וואונדער; נאָר וויא דיא זאַך איז געווען, זייא האבין עס ניט בעקומען. און דאס איז ניט געשעהן ווייל ער איז פֿאָרזיכטיג געוועזין, דען ווען זייא זיינען איהם בעפֿאַללען איז ער דאָרט געשטאנען וויא אַ מְבולבָל און ער האט גאר קיינע קרעפֿטין און קיין פֿערשטאַנד געהאט עפּעס צו בעהאַלטין פֿאר זייא. דאס איז טאַקי נאָר געשעהן דורך דיא השגחה פֿון דעם בורא ית"ש, אבער ניט דורך זיינע בעמיהונגען.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: דאס האט פֿאר איהם געמוזט זיין אַ גרויסע טרייסט, דאס זייא האבין בייא איהם ניט אַוועקגערויבט זיינע דיאַמאַנטען.

משיחי: עס וואָלט געקענט ווערין אַ גרויסער טרייסט פֿאר איהם, ווען ער וואָלט נאָר געוואוסט וויא זיינע דיאַ־מאַנטען צו בענוצען. דיא לייט וועלכע האבין מיר דיעזע געשיכטע דערציילט האבין אבער געזאגט, דאס ער האט פֿון

דיא דיאַמאַנטען קליינע נוצין געהאט אויף זיינע רייזע ווייטער, טאַקי דערפאַר, ווייל ער איז געווען טרויעריג איבער דאס געלט וואס איז בייא איהם אַוועקגענומען געוואָרין. אַ צייט לאנג אויף דיא רייזע האט ער גאָר אַן זיינע דיאַמאַנטען פאַרגעססין, און ווען ער האט זיך שוין אַמאָהל דערמאַנט און האט אָנגעהויבען דערבייא געטרייסט צו ווערין, זיינען איהם בעשטענדיג מחשבות אין מוח געקומען איבער דעם שאָדין, וועלכען ער האט געליטטען, און דיעזע מחשבות האבין פון איהם יעדע שטיקעל נְחָמָה אַוועקגעריבט.

האָפּפּנוּגס־פּולל: אָך, דער אָרימער מענש! וואס פאַר אַ ווייטיג האט דאס איהם געמוזט מאכין!

משיחי: אַ ווייטיג? געוויסס אַ ווייטיג! וואָלט עס ניט שרעקליך געווען פאַר אונזער'ן איינעם, ווען מיר וואָלטין אַזעליכעס געהאט אויסצולײדין, געגרויבט צו ווערין און דערצו־נאך פאַרוואונדעט און אַזוי זיך אין דער פרעמד צו בעפינדען, וויא ער דאַמאָלסט! עס איז טאַקי אַ וואונדער דאס ער איז ניט פאַר ווייטיג געשטאָרבין, אָרימעס האַרץ! איך האב געהערט, דאס אויף'ן גאנצען וועג האט ער נאָר געהאלטין אין איין טרויערין און קלאָגין, דערציילענדיג יעדען איינעם צו וועמען ער איז צוגעקומען אדער צו רייזענדער וועלכע זיינען צו איהם צוגעקומען, וואו מען האט איהם געראַבּוועט און וואס זיין שאָדין איז געווען, וויא אַזוי ער איז פערוואונדעט געוואָרין און דאס ער איז קוים אַרויס מיט'ן לעבין.

האָפּפּנונגס־פּולל: אבער עס איז ווירקליך אַ וואונדער דאס זיינע נויט האט איהם ניט געבראכט צו פאַרקויפין אדער צו פאַרזעצין זיינע דיאַמאַנטען, דאס ער זאל האבין מיט וואס זיך צו ערהאלטין אויף דיא רייזע.

משיחי: דוא רעדסט עפּעס וויא איינער וואס האט אַ קינדישען מוח; פאַר וועלכעס האט ער זייא געקענט פאַר־

זעצין? אדער וועמען האט ער זייא דען געקענט פֿאַרקויפֿין? בייא דיא אַללע לאַנדסלייט פֿון דעם אָרט וואו ער איז געראַבֿוועט געוואָרין האבין זיינע דיאַמאַנטען קיין ווערט געהאט, אויך האט ער גאר ניט געוואָלט יענע הילפֿע וועלכע מען וואָלט איהם דאָרט געגעבין. אויסערדעם וואָלטין דאָך איהם זיינע דיאַמאַנטען געפֿעהלט ביים טהויער פֿון דער הימלישער שטאדט. דאס האט ער גאנץ גוט געוואוסט. און איבערפֿאַללען צו ווערין פֿון צעהן־טויזינד רויבער וואָלט בייא איהם נאך ניט אַזוי שרעקליך געווען, ווייא אויסגעשלאָססין צו ווערין פֿון צו האבין אַ נַחֲלָה אין דער אייביגער וועלט.

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: אבער וואַרום רעדסטו אַזוי שטרענג, מיין ברודער? עֵשָׂו האט דאָך זיין בכורה פֿאַרקויפֿט פֿאר אַ טאַפּ לינזען, און דיא בכורה איז דאך געווען זיין בעסטער דיאַמאַנט. ווען ער האט עס אַזוי געמאכט, וואַרום זאל איך דאס ניט דענקען פֿון „קליין־גלויביגער'ן?"

משיחי: טאַקי עֵשָׂו האט זיין בכורה פֿאַרקויפֿט, און אַזוי טהון פֿיעלע; און דורך דעם שליעססען זייא זיך זעלבסט אויס פֿון דיא גרעסטע ברכות, אַט וויא עֵשָׂו'קע. אבער דוא מוזט פֿאַרשטיין דעם אונטערשיעד צווישען עֵשָׂו'ן און דעם גוטען „קליין־גלויביגער'ן" עשו'ס בכורה איז נאָר געווען אַ טיטעל, אַ שַׁיין וואס קען זיך גלייך וועקסלען, אבער „קליין־גלויביגער'ס" דיאַמאַנטען זיינען געווען אייביגע זאכען. בייא עשו'ן איז זיין בויך געווען זיין גאט, אבער ניט אַזוי בייא „קליין־גלויביגער'ן." עשו'ס גאנצער גליק איז געלעגין אין זיין זינדיגען אַפעטיט, אבער ניט אַזוי איז עס געווען בייא „קליין־גלויביגער'ן." עשו'קע האט ניט מעהר געזוכט וויא עולם הזה, זיינע תאוות זאלין ערפֿיללט ווערין; ער האט געזאגט: „איך גייא דאָך צום שטאַרבין, היינט צו וואס דאַרף איך דיא בכורה?" אבער „קליין־גלויביגער," חאָטש זיין גורל איז גע־

פֿאַללען ער זאל נאָר וויניג גלויבין האבין, האט דאָך דאס ביססאַלע גלויבען וואס ער האט גע‌האט איהם אָפּגעהיט פֿון פֿרעססערייא און פֿאַרדאָרבענהייט, און עס האט איהם גע־לערינט צו שעצין זיינע דיאַמאַנטען און זיך מיט זייא גליקליך צו פֿיהלען, איידער זייא צו פֿאַרקויפֿין וויא עשו האט געטהון מיט זיין בכורה. מיר געפֿינען ניט אין דיא הייליגע שריפֿטען געשריעבען דאס עשו האט געהאט אמונה, ניט אפילו עטוואס. עס איז דאַריבער קיין וואונדער ניט, דאס וואו נאָר דיא פֿלייש־ליכע תאות געוועלטיגען אויף איין מענשין — און דאס איז בייא יעדין מענשין, וועלכער האט קיין אמונה אום געגען דיא תאות מלחמה צו האַלטין — פֿאַרקויפֿט מען דיא בכורה, דיא נשמה און אללעס וואס מען האט, טאַקי צום טייפֿיל אין גיהנם. דען אַזעליכע מענשין זיינען גלייך צום ווילדען אֵייזעל וועלכער קען פֿון זיין ווילען ניט אפגעהאלטין ווערין (ירמיה ב׳ כ״ד). האבין זייא זיך איינמאָהל אין זינען אריינ־גענומען אַ תאוה, אַזוי ווערין זייא סקלאַווין פֿון דער תאוה און זייא זוכין מיט אַללע קרעפֿטין איהר צו בעקומען, עס מעג זייא קאָסטין וואס עס וויל. „קליין־גלויביגער" אבער האט געהערט צו אַ גאנץ אנדערע נאַטור. ער האט געטראכט און געזארגט וועגין הימלישע זאכין, זיין לעבין איז בעשטאַנען אין רוחניות זאכין וועלכע קומען פֿון גאט ב"ה. און אַ מאַן וועלכער האט אַזאַ אַ נאַטור צו וועלכען תכלית זאל ער פֿאַרקויפֿין זיינע דיאַמאַנטען, אום אָנצופֿיללען זיין גייסט מיט אונ־נוצליכע זאכען? גיעבט דען אַ מענש, אָט אפילו אַ פרוטה אוים, אום אָנצופֿיללען זיין בויך מיט שטרויא? אדער קענסטו מאכין דאס דיא טויב זאל ווערין אַ רויב־פֿויגיל זיא זאל זוכין נאך נבֵלה פֿלייש וויא דער קראָה? — חאָטש מענשין וועלכע האבין קייז אמונה ניט קענען אום זייערע תאות ווילען פֿארזעצין און פֿאַרקויפֿין אַללעס וואס זייא האבין, אויך זייער

נשמה, קענען אבער יענע, וועלכע האבין אמונה (אָט אפילו נאָר אַביססאַלע אמונה, וועלכע איז צו זייערע רעטטונג), אַזעליכעס ניט טהון. דאס, מיין ליעבער ברודער, האסטו ניט ריכטיג פֿארשטאַנען.

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: איך בין עס מודה, אבער דיין שטרענגעס ריידין האט מיך שיער צאָרניג געמאַכט.

משיחי: אַזוי? איך האב דיר דאך נאָר פֿאַרגליכען צו יענע פֿייגאַלאַך אויף'ן פֿעלד, וועלכע לויפֿין ארום הין און הער ניט נאך איין בעשטימטען פלאַן ווייל זייא האבין קיין טיעפֿען פֿערשטאַנד. אבער גענוג פֿון דעם ענין. בעטראַכט עס גוט און צווישען אונז ועט נאר שלום זיין.

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: ליעבער משיחי: איך מערק מיר גאנץ גוט דאס דיא דרייא קעריל, וועלכע זיינען „קליין־גלויביגער'ן" איבער־פֿאַללען, זיינען ניט מעהר געוועזען וויא אַ פּאָר שאַרלאַטאַנעס אָהן קוראַזש און אָהן קרעפֿטין דען ווען ניט אַזוי, דענקסטו, וואָלטין זייא אַנטלאָפֿין וויא דיא פֿוקסין ווען זייא האבין געהערט טריט פֿון אַ מענשין אויף'ן וועג? נוא פֿרעג איך דיר פֿאר וואס האט „קליין־גלויביגער" ניט געהאט האַרץ זיך גענגען זייא צו שטעללען? איך דענק ער וואלט זיך געקענט מיט זייא ראַנגלען און נאָר זיך דאמאָלסט ערשט אונטערגעבין, ווען ער וואלט שוין קיין אַנדערע בְּרֵירה ניט געהאט.

משיחי: זייא זיינען שוואַכע פֿוקסין, דאס האבין שוין פֿיעלע געזאגט, נאָר וויינעגע אבער האבין עסווירקליך אַזוי געפֿונען אין דער שעה ווען זייא זיינען פֿון דיעזע קעריל איבערגעפֿאַללען געווארין. אמת „קליין־גלויביגער" איז קיין מענש מיט אַ שטאַרקע הארץ, און איך פֿאַרשטייא, ברודער, ווען דיר וואלט אַזעליכעס פּאַססירט, נאך דיין נאַטור־נאך, וואַלסטו טאַקי מיט זייא צוערשט זיך געראַנגעלט און דער־נאך זיך אונטערגעגעבין. אבער דיר דעם ריינעם אמת צו זאגען,

ברודער, האָטש אַזוי וויא דוא בלאָזט זיך איצט, ווען זייא זיינען ווייט פֿון אונז, אַזוי וואָלטין דיר גאר גאנץ אַנדערע מחשבות אין מוח געקומען, ווען זייא וואלטין דיר בעגעגינט וויא איהם. בעדענק אויך, דאס, דיעזע קעריל זיינען געדונגענע וועגס־רויבער, זייא זיינען אין דיענסט ביים מלך פֿון תהום וועלכער האט קיין גרונד ניט. און ער, ווען עס איז נאָר נייטיג, קומט זעלבסט ארויס זיינע לייט צו העלפֿין און זיין קול איז וויא אַ ברומונג פֿון אַ ווילדען לייב. איך אליין בין אַמאָהל געווען אין אַזאַ צרה אין וועלכע „קליין־גלויביגער" איז געווען, און איך האב בעקומען צו פֿיהלען וויא שרעקליך עס איז. אָט דיא דרייא רויבער האבין זיך אַלאָז געטהון צו מיר, און וויא איך האב מיך געשטעלט געגען זייא, טאַקי וויא אַ משיחי (קריסט) דאַרף צו טהון, האבין זייא אַ פֿייף געגעבין און גלייך איז זייער מייסטער אויף'ן פלאַץ געווען. דאמאָלסט, וויא געזאגט, איז מיין לעבין שיער אַ פרוטה ניט ווערט געווען. נאָר בהשגחת הבורא בין איך דאַמאָלסט געגאַנגען אָנגעטהון מיט געוועהר. איי, יאָ, האָטש אַזוי פֿיעל כְּלֵי־זַיִן אויף מיר, האב איך דאך עס געפֿונען פֿיר זייער שווער זיך צו שטעללין געגען זייא וויא אַ גבור. קיין מענש קען פֿאָר־אויס וויססען וואס עס קען איהם פּאַססירען בייא אַזאַ געשלעג, סיידין ער איז שוין אַמאָהל געווען אין אַזאַ מלחמה.

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: זייער גוט. אבער דוא זעהסט דאך דאס זייא זיינען אַנטלאָפֿין ווען זייא האבין נאָר געשפיערט דאס הערר „גרויס־חסד" איז אויף'ן וועג!

משיחי: טאַקי אמת, זייא זיינען שוין זעהר אָפֿט אַנטלאָפֿין, זייא און זייער מייסטער, ווען „גרויס־חסד" איז נאָר צוגעקומען, און דאס איז גאָר קיין וואונדער ניט, דען ער איז דעם מלך המלכים'ס גענעראַל. אבער דוא ווערסט אליין פֿאַרשטיין, דאס עס איז אַ גרויסער אונטערשיעד צווישען „קליין־גלויביגער'ן"

און דעם מלך'ס גענעראַל. ניט אַללע דיענער פֿון מלך זיינען זיינע גענעראַלין. אויך קענען זייא ניט בייא איינעם איבערפֿאַלל ווייזין אַזעליכע גבורות אין מלחמה וויא איין גענעראַל קען. קען מען דען דענקען דאס אַ גאַנץ קליינעס קינד זאל מנַצֵח זיין דעם ריעז גלית הפלשתי וויא דוד האט איהם מנַצֵח געוועזן? אדער דאס דיא קרעפֿטין פֿון איין אָקס מיט אויסגעוואַקסענע הערנער זאלין זיין אין אַ קליין פֿייגאַלע? עס זיינען דא גִבוֹרים און עס זיינען דא שוואַכע מענשין, עס זיינען דא מענשין מיט גרויסע אמונה און עס זיינען דא קליין־גלויביגע, טאַקי דער מאַן איז געווען איינער פֿון דיא שוואַכע, און דאַרום האט עס איהם אַזוי פּאַססירט.

האפּפּנונגס־פֿולל: וואלט נאַר „גרוים־חסד" דארט געוועזן געגען דיעזע רויבער מלחמה צו האַלטין!

משיחי: אויך ער וואָלט געגנוג קרעפֿטין געגען זייא געדארפֿט אנוועגדין אום זייא בייצוקומען. דען איך מוז דיר זאגען, חאטש „גרוים־חסד" איז אַ גבור, וועלכער וויים וויא אומצוגיין מיט דיא כְּלֵי זַיִן און קען געגען זייא בעשטיין וויא לאַנג ער האלט זיין בלויזע שווערד פֿאַר זייא, דאָך ווען זייא דרינגען זיך אַריין אין איהם „שוואַך־האַרץ" און "קיין־בטחון" אדער דער דריטטער קעריל, אַ, דאמאלסט איז דיא מלחמה שרעקליך! ער מוז אללע זיינע לעצטע כחות צוזאממען נעמען אום צו קענען אויף דיא פֿים שטיין בלייבין; דען ווען אַ מענש פֿאַללט, ווייסטו דאָך, וואָס קען ער טהון?—דוא ווייסט, ברודער, ווען מען קוקט זיך צו, צו „גרוים־חסד'ס" פנים בעמערקט מען צייכין פֿון וואונדין און בייליז; דאס זאגט שוין גענוג וויא אמת'דיג מיינע ווערטער זיינען. איך האב איהם געהערט זאגענדיג (עס איז געוועזן בעת ער האט מלחמה געפֿיהרט): „איך בין מיר במעט מיאַש פֿון מיין לעבין" (ב אל הקור' א' ה). דוא ווייסט דאך וויא דיעזע רויבער

און זייערע חברים האבין דוד המלך'ן אַזוי צוגעשטיקט, דאס ער האט שרעקליך געקרעכצט, געיאָמערט און געשריען! הימָן (אין תהלים פ"ח), און חזקיה המלך, חאטש זייא זיינען געווען גבורים אין זייערע צייטין, האבין געמוזט אנווענדין אַללע זייערע כחות בעת זייא האבין זיך געשלאָגין מיט דיעזע רויבער, און נאכדעם אַללעם האבין זייא שטאַרקע וואונדען פון דיא רויבער בעקומען און זייערע קליידער זיינען שטאַרק אויסגעשמיערט געווארין ווען זייא האבין זיך מיט זייא געראַנגעלט. אויך שמעון פטרוס'ן וועלכער האָט אַמאָהל געוואָלט וויזין זיין גבורה, און חאטש מען זאָגט אַז ער איז דער גרעסטער פון דעם משיח'ס תלמידים, איהם האבין דיעזע רויבער אַזוי דיא כחות אַרויסגענומען דאס זייא האבין איהם ענדליך געמאַכט מורא צו האבין פאַר איין דיענסט־מיידיל. אויסערדעם, זייער פריץ איז אַללע מאהל גרייט צו צוקומען, אום זייא צו העלפין, ווען זייא זאָלין נאָר אַ וואונק געבין. ער איז קיינמאהל ניט אַזוי וויט, דאס ער זאָל זייער קול ניט הערין, און ווען זייא שטייען אַ מאהל שלעכט זיינען זייא זיכער, דאס ער וועט גלייך צו קומען זייא צו העלפין. פון איהם זאגט דער פסוק (איוב מ"א י"ח—כ"א): „ווען מען צו איהם גייט מיט'ן שווערד ריהרט ער זיך ניט, אויך ניט פאַר אַ שפיעז, בויגין און פאַנצער. אייזין איז בייא איהם וויא שטרוי, קופּפער וויא צופוילטעס האָלץ; קיין פייל פעריאָגט איהם ניט. וויא פאַלאָווע זיינען בייא איהם שליידער־שטיינער; קוילען זיינען בייא איהם וויא שטרושקעס און ער שפאָטעט פון דעם רוישען דער שפיעזען." הייגט וואס קען אַ מענש אָנפאַנגען, ווען ער איז אין אַזאַ לאגע? אמת, ווען מען זאל קענען האבין בייא זיך יענעם וואונדערבאַרין פערד וועלכען איוב בעשרייבט (אין קאפ' ל"ט י"ט—כ"ה), און מען זאָל האבין דיא יכוֹלת און דעם קוראַזש אויף איהם צו

רייטין, וואָלט מען דערלעבט איבערנאַטירליכע זאַכען, דען „זיין האַלז איז וויא איינגעוויקעלט אין דונער, ער שרעקט זיך ניט וויא דער היישריק. שרעק בליצט אוים זיינע נאזלעכער, ער זוכט אוים דעם טאהל און איז פֿריילּיך איבער זיינע קראַפֿט; ער גייט געגען געוועהר, ער שפּאָטעט־אוים פֿורכט און ערשרעקט זיך ניט, פֿאַר דיא שווערד גייט ער ניט צוריק, אויף איהם מעג קלינגען געוועהר, עס מעגין בליצען שפּיעז און דורכשטעכער. ער צושאַרט דיא ערד מיט רַעַש און צאַרין, און עס קימערט איהם גאר ניט דער קול פֿון שופר. ווען דיא טרומפּעטען שאַלין, זאגט ער, איך פֿריי מיך! פֿון ווייטינס דערשמעקט ער שוין דיא מלחמה, דאס דונערין פֿון דיא פֿירסטען און דאס רוישען.” אבער אַזעליכע פֿוסגייער וויא איך און וויא דוא, אונז דאַרף זיך עס גאר ניט וועלין אַזעליכע רויבער צו בעגעגינען און לאָמ'מיר זיך גאָר ניט איינריידען, דאס מיר וואָלטין גרעססערע גבורות געקענט ווייזין ווען מיר הערין דאס אַנדערע' זיינען געפֿאַללען און געשלאגין געווארין; דען אַזעליכע מענשין, וועלכע בילדען זיך איין גבורים צו זיין, וועלין אַללע מאָהל מיאוס אויסזעהן ווען זייא וועלין קומען צום נִסָיוֹן. מיר קענען דאס זעהן פֿון דעם וואס האט שמעון פּטרוס'ן געטראָפֿען, וויא איך האב שוין פֿריהערט געזאגט, ער האט זיך גערימט ער קען גבורות ווייזין, און דורך דעם וואס זיינע גרויסע מחשבות האבין איהם געצוואונגען מיט זיין הערר'ן מיטצוגיין האט ער געוואָלט טהון מעהר פֿאַר אַללע מענשין. אבער ווער איז נאָך אַזוי מיאוס בעזיעגט געווארין וויא ער דאמאלסט?* זעהסטו ווען מיר הערין דאס אַזעליכע רויבערייען גיין פֿאָר אויף דעם הֶדֶך המלך מוזין מיר זעהן אָט דיא צוויי זאַכין צו טהון:

* זעה מתי קאפּיטעל כ"ו פּסוק ל'—ל"ה און פּסוק ס"ט—ע"ה.

ערשטינס: מיר זאָלין אַרויס אין וועג מיט כְּלֵי ־זַיִן בעוואפּענט, און מיר זאלין זעהן זיכער דיא שוץ־טאָפּעל מיט אונז מיט צו נעהמען, ווייל ווען דיעזעס פּעהלט, קען אויך דער שטאַרקסטער גבור דעם לְוִיתָן ניט פאַרטרייבען; דען אָהן דעם שוץ־טאָפּעל האט דער לויתן גאר קיין מורא ניט פאַר אונז. דער געלעהרינטער סאָלדאַט זאגט אונז דארום: „פאָר אַללעם נעמט דיא שוץ־טאָפּעל פון אמונה, וואס דורך איהם וועט איהר קענען אויסלעשין דיא אַללע פייעריגע פיילין פון דעם שלעכטין" (אפסים ו' ט"ז).

צווייטינס: מיר זאָלין ביים מלך בעטין ער זאָל מיט אונז מיטשיקען סאָלדאַטין וועלכע זאָלין אונז בעהיטען, אדער, ווען מיר זאלין בייא איהם חֵן געפינען, ער אַליין זאל מיט אונז גיין. דאַרום האט זיך דוד המלך טאַקי געפּרייט (ווען ער איז געגאַנגען דורך'ן טאהל טויט־שאטין), דאס זיין האַר איז מיט איהם געווען. משה האט פאַר זיך אויסגעוויילט בעססער אויף'ן באַרג אין דער מדבר צו שטארבין איידער אַליין צו גיין אהן דעם האַר זיינען גאט. ווירקליך, מיין ברודער, ווען אונזער האַר זאל מיט אונז גיין וואס דאַרפין מיר מורא האבין, און ווען עס זאלין אפילו זיין צעהן טויזינד שונאים פאַר אונז! אבער אהן איהם קענען אַללע דיא העלפּערס, וועלכע האַלטין זיך גרויס, צווישען דיא דערשלאגענע פאַללין! דען, וויא איך האב דיר שוין געזאגט, איך אַלייז בין דאך שוין געוועזן אין דיא מלחמה, און חאטש דוא זעהסט דאס איך בין בחסד השי"ת לעבין געבליעבען, קען איך מיך ניט ריהמען דאס איך בין אַ גבור. איך וועל מיך נאָר דאמאלסט פרייען ווען מיר וועלין ניט מעהר קומען אין אַזעליכע סכָּנות, דען איך מיין, דאס מיר זענען נאך ניט גאַנץ אַריבער דעם גרענעץ וואו עס קענען אונז ניט מעהר סכנות בעגעגענען. נאָר איך בין בָּטוח אין גאט ב"ה אזוי וויא ער

האט:מיר מציל געוועז פֿון דעם לייב און פֿון בער, אַזוי וועט ער מיר אויך מציל זיין פֿון דיא הענד פֿון דעם ריעז גלית הפלשתי דעם ערל.* און וויא משיחי האט דיעזע ווערטער גערעדיגט, האט ער זיין קול אויפֿגעהויבין און געזונגען:

ארימער, „קליין-גלויביגער"! מ'האט דיך גערויבט?
נעמט אייך דאס צום האַרצין, אַללע דיא איהר גלויבט;
זוכט שטאַרקערין גלויבין און זייט מעהר געטרייא;
וועט איהר שלאגין טויזינד-ווען ניט, קיינע דרייא!

---

* דאָס איז דער לשון פֿון דוד המלך עה"ש, זעה שמואל א קאפיטעל י"ז ל"ו—ל"ז.

זיעבצעהנטעס קאפּיטעל.

אזוי זיינען זייא וויטער געגאנגען און „קיין־וויססען“ איז הינטער הער נאכגעגאנגען. זייא זיינען זיך אַזוי אויף זייער וועג וויטער געווען ביז זייא זיינען צוגעקומען צו איין אָרט, וואו זייא האבין דערזעהן אַ וועג, וועלכער האט זיך אריינגעצויגין אין זייער וועג אריין. עס האט זייא געשיינט דאס יענער וועג איז פּונקט אַזוי גלייך וויא דער וועג אין וועלכען זייא האבין געדארפֿט גיין. דא האבין דיא רייזענדער ניט געוואוסט וועלכען וועג זייא זאלין וויטער גיין, טאַקי ווילביידע וועגין האבין בייא זייא אויסגעזעהן גאנץ גלייך. און דאריבער זיינען זייא דארט שטיינגעבליעבען אום זיך צו בעקלערין. וויא אבער זייא זיינען אַזוי געשטאַנען און נאכגעקלערט איז אַ שווארצער מענש אָנגעטהון מיט איין זעהר ליכטיגען בֶּגֶד צו זייא צוגעקומען און האט זייא געפֿרעגט, ווארום זייא שטייען דארט עפּעס אַזוי? זייא האבין געענפֿערט דאס זייא זיינען געווען גייענדיג אויף דעם וועג צו דער הימלישע שטאדט, איצט אבער וויסין זייא דא ניט אין וועלכען פֿון דיא צווייא וועגין זייא זאלין זיך נעהמען. „גייט מיר נאך“— האט דער מאַן געזאגט—„עס איז טאַקי וואוהין איך גייא.“ אַזוי זיינען זייא איהם נאכגעגאנגען אויף יענעם וועג, וועלכער האט זיך דאָרט געראַדע אריינגעצויגען פֿון אַ זייט אין גלייכין וועג אריין. און וועלכער האט זייא אַזוי לאַנגזאַם געדרייט און פֿאַרדרייט פֿון דעם וועג וועלכער פֿיהרט צו דיא הימלישע שטאדט. ביז ענדליך, נאך אַ גאנץ קורצע ווילע, זיינען זייערע

פנים'ער שוין אוועקגעקעהרט געווען פֿון זייער ציעל־פונקט, און זייא זיינען נאכגעגאנגען דעם שווארצין פֿיהרער. אבער אַזוי פּאַוואָלינקע, נאך איידער זייא האבין עפּעס געמערקט, האט ער זייא ביידין ארייגעפֿיהרט אין איין נעץ וואו זייא זיינען אַזוי איינגעפלאָנטערט געווארין דאס זייא האבין גאר ניט געוואוסט וואס זייא זאלין אָנהויבין צו טהון. און באותה שָׁעָה איז טאַקי דער ליכטיגער בגד פֿון זייער פֿיהרער אראָפּ־געפֿאַללען. דאמאָלסט האבין זייא דערזעהן וואס מיט זייא טהוט זיך. דארום זיינען זייא דארט אַ צייט געלעגין און געוויינט, דען זייא האבין זיך פֿון דארט ניט געקענט ארויספלאָנטערין. דאמאלסט האט זיך משיחי אפגערופֿען צו זיין חבר: איצט זעה איך, דאס איך בין פֿאַראירט; דען האבין ניט דיא פּאַסטאַכער אונז אנגעזאגט מיר זאלין זיך היטען פֿון „גלאַטע־צונג." מיר האבין געזעהן וויא אמת עס איז וואס שלמה המלך זאגט: „דער, וועלכער רעדט מיט דער גלאַטער־צונג צו זיין חבר שפּרייט אויס א נעץ פֿאר זיינע פֿיס" (משלי כ"ט ה').

האָפּפֿנונגם־פֿולל: דיא פּאַסטאכער האבין אונז דאָך אויך אַ רייזע קאַרטע מיטגעגעבין, וועלכע זאָל אונז ווייזין וויא דער וועג גייט, כדי עס זאָל אונז לייכטער זיין דעם וועג צו דערקענען, אבער מיר האבין גאַנץ פֿארגעססין אין דיעזע בעשרייבונג צו לעזין, מיר האבין זיך ניט אין אַכט גענומען יענעם וועג ניט צו גיין וואו דער מַזִיק פֿאַרפֿיהרט. דוד המלך איז שוין קליגער געווען, ער זאגט: „מענשין זאָלין טהון וואָס זייא ווילען, איך אבער האב, דורך דאס וואָרט פֿון דיינע ליפּען, מיך געהיט פֿון דיא וועגין פֿון דעם פֿאַרברעכער" (תהלים י"ז ד'), — אַזוי זיינען זייא געלעגען, בעקלאגענדיג זייער לאַגע אין דעם נעץ. ענדליך האבין זייא דערזעהן אַ ליכטיגען־מאַן קומענדיג צו זייא מיט אַ קאַנטשיג געמאַכט פֿון דָינע שטריק. ווען ער איז אַהין צוגעקומען, וואו זייא זיינען געווען, האָט

ער זייא אַ פֿרעג געטהון, פֿון וואו זייא קומען און וואס זייא האבין דאָרט געמאַכט? זייא האבין איהם דערציילט דאס זייא זיינען ארימע רייזענדער וועלכע גייען נאָך ציון, אבער זייא זיינען אַרויסגעפֿיהרט געוואָרען פֿון זייער וועג דורך אַ שוואַרצין מאַן וועלכער איז געווען איינגעוויקעלט אין ווייסין, און וועלכער האָט זייא געזאָגט, זייא זאָלין איהם נאכגיין וויil ער גייט אויך אַהין. דערנאך האט צו זייא געזאָגט דער מאַן מיט דעם קאַנטשיג, דאס איז דאָך „גלאַטע־צונג,“ דער פֿאַלשער־נביא, וועלכער פֿאַרשטעלט זיך פֿאַר אַ ליכטיגען מַלְאָך. בייא דיא ווערטער האט ער דעם נעץ צוריסען און האט זייא אַרויסגעלאזין. דערנאָך האט ער צו זייא געזאגט קומט מיט מיר, דאס איך זאָל אייך צוריק־ברייגנען אויף׳ן גלייכין וועג. און אַזוי האט ער זייא אַרויף־געפֿיהרט אויף׳ן וועג וועלכען זייא האבין פֿאַרלאָזין אום נאָכצוגיין „גלאַטע־צונג.“ דערנאָך האָט ער זייא געפֿרעגט: וואו זייט איהר פֿאַרגאַנגענע נאַכט געווען? אויף דעם האבין זייא איהם געענפֿערט: בייא דיא פֿאַסטאַכער אויף דיא ליעבליכע בערג. דאַרויף האט ער זייא געפֿרעגט אויב זייא האבין ניט פֿון דיא פֿאַסטאַכער בעקומען אַ לאַנד־קאַרטע, וועלכע ווייזט וויא דער וועג גייט. זייא האבין געענפֿערט, יאָ. „נוא“—האט דער מאַן געזאגט—„ווען איהר זייט אויף דעם וועג שטיין געבליעבען, האט איהר ניט דיא בעשרייבונג אַרויסגענומען און איהר צו לעזין?“ „ניין“—„האבין זייא געענטפֿערט. „אבער“—האט דער מאַן ווייטער געזאגט—„האבין אייך ניט דיא פֿאַסטאַכער אנגעזאגט איהר זאלט אייך היטען פֿון גלאַטע־צונג“? „יאָ“—האבין דיא רייזענדער געענטפֿערט—„אבער מיר האבין זיך עס גאָר ניט געקענט דענקען, דאס דער מאַן וועלכער רעדט אַזוי שיין זאל זיין דער גלאַטע־צונג.“

און אַזוי האב איך געזעהען אין חלום דאס ער האט

זייא געהייסען דעם רוקין איינבוויגען, און ווען זייא האבין אַזוי געטהון, האט ער זייא פֿעסט געשמיססען דאס עס זאל זייא גוט ווייא טהון, זייא צו לערנעי דעם גוטין וועג אין וועלבען זייא דארפֿין גיין; און שמייסענדיג האט ער צו זייא ערינסט און טהו תשובה" (התגלות יוחנן ג' י"ט). און ווייא געזאגט: „ועמען איך ליעב שטראף איך און שלאג איך, ווי דאס איז געווען פֿארבייא, האט ער זייא געהייסין גיין זייער וועג און גוט אַכט געבין אויף דיא אנדערע צייכין פֿון דער קאַרטע, וועלבע דיא פֿאַסטאַכער האבין זייא מיטגעגעבין. פֿאַר זיינע חסדים האבין זייא איהם פֿון האַרצין געדאַנקט, און זייא זיינען זיך געגאנגען, טריט בייא טריט, אויף זייער וועג ווייטער, זינגענדיג:

אין דעם נעץ, אין דיא פּלאָנטע פֿון גלאַטע־צונג,
דארט זיינען מיר געווען, האבין אונז פֿאַראירט.
פֿאָרזיכטיג, רייזענדער! מאכט קיין פֿאַלשין שפרונג!
זעהט וואו איהר גייט, און וואוהין איהר ווערט געפֿיהרט!

מיר זיינען שיער אין דער פּלאָנטע געבליעבען,
האבין אויך שטאַרקע קלעפּ דאַפּיר געליטען,
דאָך, דאַנקט איהם, דער נים אַנדערש קען, נאָר ליעבען,
ער האט אונז גערעטטעט, דעם נעץ צושניטען!

איצט, נאך אַ קורצע ווילע האבין זייא דערזעהן פֿון ווייטינס אַ מאַן קומענדיג, גאנץ אליין אויף דער סטעטשקע, זייא צו באַגעגענען. דאמאלסט האט זיך משיחי אפגערופֿען צו זיין חבר, אָט דאָרט איז אַ מאַן מיטין רוקין אויסגעדרייט צו ציון און ער קומט אונז צו באַגעגענען.

האפֿפֿנונגס־פֿולל: איך זעה איהם; לאמ'מיר זיך נאָר איצט גוט אין אַכט נעהמען, טאמער וועלין מיר נאכאמאהל

פֿאר אונז האבין אַ גלאַטע־צונג! דער מאַן איז אַלץ נעהענטער צו זייא געקומען און איז ענדליך פֿאר זייערע אויגין געשטאַנען. זיין נאמען איז געווען „כופֶר בעִקר,“ און ער האט בייא זייא אַ פֿרעג געטהון, וואוהין זייא גייען?

משיחי: מיר גייען צום באַרג ציון.

כופר בעקר: האט זיך זעהר שטאַרק צולאַכט.

משיחי: וואס בעדייט דיין געלעכטער?

כופר בעקר: איך לאַך זעהענדיג וואס פֿאר אַ אונוויס־סענדע מענשין איהר זייט, וועלכע נעהמען זיך צו אַזאַ שווערע רייזע, און דאך וועט איהר געוויסס ניט מעהר האבין וויא אייער אַרבייט פֿאַר אייער מִיה.

משיחי: וואַרום מענש? דענקסטו מיר וועלין ניט אַריינ־געלאזין ווערין?

כופר בעקר: אַריינגעלאזין ווערין? וואוהין? עס איז גאר ניטא, אין דיעזער גאַנצען וועלט, אַזאַ פלאַץ פֿון וועלכען איהר חָלום׳ט.

משיחי: אבער עס איז דא בָעולם הַבָא.

כופר בעקר: ווען איך בין אין דער היים געווען אין מיין לאַנד האב איך אויך געהערט אַט דאס וואס איהר זאגט, און אויף דאס הערענדיג בין איך אַרויסגעגאַנגען אום צו זעהן. און איך האב אַרומגעזוכט יענע שטאדט שוין זייט צוואַנציג יאהר, אבער איך האב פֿון איהר ניט מעהר געפֿונען וויא אין דעם ערשטין טאג, ווען איך בין אַרוים איהר זוכען.

משיחי: מיר האבין ביידעס, געהערט און גלויבען דאס עס איז דא צו געפֿינען אַזאַ פלאַץ.

כופר בעקר: וואלט איך ניט, ווען אין דער הַיים וַייעֶנדיג, געגלויבט, וואלט איך ניט אַזוי וויוט געקומען אום צו זוכין; און וואלט נאָר אַזאַ פלאַץ געווען צו געפֿינען, וואלט איך שוין לאַנג דערצו געקומען, דען איך בין געגאַנגען אַסאַך

ווייטער וויא איהר אום צו זוכען, אבער אַזוי וויא איך האב קיינען געפונען, גייא איך ווידער צוריק און איך וועל זוכין מיך צו דערקוויקען מיט דיא זאכין, וועלכע איך האב דאמאלסט אוועק געווארפין איבער האפפנונגען, וועלכע איך זעה איצט דאס זייא זיינען פוסטע חלומות.

משיחי: (צו האפפנונגס־פולל), איז דאס אמת וואס דער מאַן זאגט?

האפפנונגס־פולל: נעהם דיר גוט אין אַכט! ער איז איינער פון דיא גלאַטע צונגען. געדענק וויא טייער מיר האבין שוין אמאהל בעצאהלט וויל מיר האבין אזעליכע לייט געהערט! וואס הייסט עס עפעס ניטאָ קיין בארג ציון? האבין מיר ניט, בעת מיר זיינען אויף דיא ליעבליכע בערג געווען, געזעהן דעם טהויער פון דער שטאדט? איז עס דען ניט אויך איצט דאס בעסטע פאר אונז באמונה שלֵמָה ווייטער צו גיין? אָ ברודער, ניין, לאמ׳מיר נאָר גיין אונזער וועג פאָרווערטס, דען וועו ניט קען אונז נאך דער מאַן מיט׳ן קאַנטשיג נאכאמאהל בעגעגענען. דוא דארפסט לערנען, אַט דאס וואס איך וועל איצט אריינשרייען אין דיינע אויער׳ן: „האלט זיך צוריק מיין זוהן פון צו הערין דיא לעהרע פון דעם, וועלכער פיהרט דיך אוועק פון פארשטענדיגע ווערטער" (משלי י"ט כ"ז). און דארום, ברודער, ציה דיך צוריק פון צו הערין זיינע רייד. לאמ׳מיר גלויבען אום אונזערע זעעלען צו רעטטען.

משיחי: מיין ברודער, ניט ווייל איך בין חלילה מסופק געווען אין דעם אמת פון אונזער אמונה, האב איך דיר דיעזע פראגע געשטעלט, נייערט אום דיך אויסצופרובירען און צו זעהן דיא פרוכט פון דיא אויפריכטיגע אמונה אין דיין הארץ. וועגין דיעזען כופר־בעקר קען איך דיר זאגין, איך וויים גאנץ גוט דאס ער איז מיט בלינדהייט געשלאגין דורך דעם גאט פון עולם הזה. לאמ׳מיר ביידע גיין ווייטער, וויססענדיג דאס

מיר האבין געגלויבט אין דעם, וועלכער איז אמת און קיין ליגען קען פֿון איהם ניט קומען.

האפֿנונגס־פֿולל: איצט בין איך פֿרֵיילִיך אין דער האפֿנונג, גאט ב"ה צו זעהן אין זיין כָבוד! — און אַזוי האבין זייא זיך אוועקגעקעהרט פֿון כופר־בעקר און ער — זייא אויסלאכענדיג — איז זיך אוועק זיין וועג.

איך האב דערנאך אין מיין חלום געזעהן, דאס זייא זיינען ווייטער געגאנגען ביז זייא זיינען געקומען צו אַ לאַנד וואו דיא נאַטור פֿון דער לופֿט איז דארט מסוגל געווען מענשין שלֵייפְרִיג צו מאכין, ווען זייא זיינען נאָר דארט אלס פֿרעמדע אַהין אריינגעקומען. דארט האט אנגעהויבען האפֿנונגס־פֿולל עפּעס אַביססעל נָאכלֶעססיג צו זיין, דיא גליעדער עפּעס שווער צו פֿיהלען און זיינע אויגין האבין זיך איהם אנגעהויבין צו צושליעססען פֿון שלאף. און ער האט זיך אנגערופֿען צו משיחי'ן: אֶ עס ווילט זיך מיר אַזוי שלאפֿין דאס איך קען איינפֿאַך מיינע אויגען ניט מעהר אפֿפֿען האלטין; לאמ'מיר זיך אביססעל אַ ניעדערלעגין אַ דרימעל חאַפּין.

משיחי: חלילה, מיר טאָרין אזעליכעס ניט טהון, דען אויב מיר ווערין דא שלאפֿין איז מעגליך, דאס מיר ווערין שוין גאָר ניט אויפֿשטיין.

האפֿנונגס־פֿולל: ווארום דען, מיין ברודער? דאס שלאפֿין איז זיס ביים ארבייטער (מתוקה שנת העובד). מיר ווערין זיך דאך דערפֿרישען ווען מיר ווערין אַ דְרִימֶעל טהון.

משיחי: האסטו פֿארגעססין דאס איינער פֿון דיא פֿאסטאַכער האט אונז אנגעזאגט מיר זאלין גוט אַכטגעבין גייענדיג אויף'ן כשוף־לאַנד? ער האט דאך אונז געוויסס דאדורך געוואלט זאגין, מיר זאלין זיך אין אַכט נעהמען ניט צו שלאפֿין, וויא עס שטייט געשריעבען אין גאט'ס ווארט: „מיר זאלין ניט שלאפֿין וויא אנדערע טהון, נייערט וואַך זיין און פֿארזיכטיג" (א תסלוניקים ה' ו').

האפּפּנונגס־פּולל: איך בין מודה דאס איך האב אַ זינדיגע מחשבה געהאט; און וואלט איך דא אליין געווען, וואלט איך דורך שלאָפין געקומען אין טויט־סכנה. איך זעה איצט וויא ריכטיג עס איז וואס שלמה המלך זאגט: „צוויא זיינען בעססער וויא איינער.“ צו יעדער צייט איז מיר דיין חברותא געווען צום גוטען. און גאט זאל דיר גערענקען, דאס גוטע וואס דוא האסט מיט מיר געטהון.

דאמאלסט האט משיחי זיך אפגערופּען צו זיין חבר: „ווייסטו וואס, ברודער?“ אום אונז וואך צוהאלטין, לאמ'מיר צווישען אונז ריידין פֿון גוטע און וויכטיגע זאכין.

האפּפּנונגס־פֿולל: דאס וויל איך אויך פֿון גאנצין האַרצין.

משיחי: איבער וועלכעס זאלין מיר אנהויבען צו ריידין?

האפּפּנונגס־פֿולל: מיר וועלין אנהויבין צו ריידין, וויא גאט האט אנגעהויבען זיין ווערק אין אונז.—אבער הויב דוא אָן, ברודער, איך בעט דיך.

משיחי: איך וויל דיר צוערשט דיעזעס ליעד זינגען:

גאטעס קינדער, ווען איהר ווערט שלייפֿריג און שוואַך,
זעהט וואס רייזענדע טהון אום ניט צו שלאָפֿען;
קומט און לערינט וויא מען בלייבט ניכטער און וואַך;
האַרץ און מוח מונטער, דיא אויגין אָפֿען!

גוטע פֿאַסטאַכער צו פֿאלגין טריט בייא טריט
ריידין פֿון גאטעס חסדים און שטארקע האַנד,
דאס האלט וואַך, דען שלאָפֿין קען מען דאַבייא ניט;
ווען מען אויך וואנדערט פֿאַר דעם גיהנם בראַנד!

דערנאך האט משיחי אנגעהויבין דאס געשפרעך און געזאגט: איך וויל דיר וואס פֿרעגין: וויא אַזוי ביסטו אייגענט־

ליך ארויפגעקומען אויף דעם געדאנקען צו טהון וואס דוא טהוסט איצט?

האפּפּנונגס־פּולל: דוא מיינסט צו פּרעגין, וויא אַזוי איך בין גאר געקומען אויף דעם געדאנקען צו זארגין פאר מיין נשמה?

משיחי: דאס מֵיין איך טאַקי.

האפּפּנונגס־פּולל: אין בין אַ היבשע צייט געווען אַריין געטהון אין דעם פּערגעניגען פון יענע זאכין, וועלכע זיינען געווען צו זעהן און צו קויפין אויף אונזער יריד; זאכין, וועלכע וואלטין מיך, וויא איך גלויב איצט, געוויס דערטרונקען אין תהום פון אייביגען טויט ווען איך וואלט אין זייא נאך ווייטער שטעקין געבליעבען.

משיחי: וואס זיינען עס פאר אַ זאכין?

האפּפּנונגס־פּולל: אללע אוצרות און עשירות פון עולם הזה. אויך האב איך גרויס תענוג געהאט פון לוסטיגע שפיעלען, נאכט אונטערהאַלטונגען, שכור'ז, פּאלש שווערין, שקרים דערציילין, הורעריי און חלול שבת, און נאך פיעלע אַזעליכע זאכין וועלכע פאַרדאַרבין דעם מענשינ'ס נפש. אבער ענדליך, דורך הערין און בעטראכטין אזעליכע זאכין וועלכע זיינען הימליש, וועלכע איך האב טאַקי געהערט פון דיר און פון ליעבען „נאמן" (וועלכין מען האט ערמאָרדעט וועגען זיין אמונה און עהרליכעס לעבען אין הבל־הבלים־יריד), האב איך בחסד הבורא ית"ש דערזעהן, דאס דיא ענדע פון דיא אללע זאכין איז אייביגער טויט, און דאס איבער דיעזע זינד קומט גאטעס צאָרין אויף אללע, וועלכע זיינען ווידערשפּענסטיג.

משיחי: און האט דיך דיא קראַפט פון דיעזע איבער־ציינונג גלייך מנצח געווען?

האפּפּנונגס־פּולל: ניין, עס האט זיך מיר ניט געוואלט תיכף וויססען וויא ביטטער דיא זינד איז, אויך ניט וויא שרעקליך דיא שטראף איז וועלכע קומט אויף זינד, נאכדעם

דאס זיא איז געטהון געווארין. צוערשט ווען מיין גייסט האט אַנגעהויבין אונטערטאֶניג צו ווערין אונטער דיא קראַפט פון דיינע ווערטער, האב איך מיט אללע כּחות דאך נאך געזוכט מיינע אויגין צו פאַרשליעססן, פון צו זעהן דאס ליכט.

משיחי: אבער וואס איז געווען דיא סיבה, וועלכע האט דיך געבראכט צו זיין געגען דיא פּעולה פון דעם רוח הקֹדש, וואס האט אנגעהויבין דיין האַרץ אויפצו־וועקין?

האֶפפנונגס־פלל: פיער סבות זיינען עס געווען, ערשטינס: איך האב צוערשט גאר ניט געוואוסט דאס עס איז גאט'ס ווירקונג אין מיר. איך האב ניט פאַרשטאנען, דאס דורך דאס אנהויבין צו פיהלען אַז מען איז אַ בעל־עֲבֵרה'ניק, טהוט גאט אַ מענשין אנהויבין צו פיהרען צו תשובה און צו ישועָה. צווייטינס: דיא עֲבֵרות זיינען מיר געווען זייער זיסס, און עס האט זיך מיר גאר ניט געגלוסט פון מיינע עברות און חטאים זיך צו שֵׁיידען. דריטטענס: איך האב גאר ניט געוואוסט וויא הייבט מען עס עפעס אָן, פון אללע מיינע אלטע בעקאנטע און גוטע ברידער זיך מִתְבַחֵק צו זיין; צו זייער חברותא און זייערע מעשים האב איך נאך גרויס חֵשֶׁק געהאט. פיערטענס: דיא צייטין, ווען איך האב דערפיהלט וויא געזונקען איך בין, האבין מיר אַזוי פיעל יסורים אנגעמאכט און זייא האבין איז מיין האַרץ אַזאַ שרעק געבראכט, וועלכעס איך האב ניט געקענט דערטראגין; יאָ, איך האב ניט געקענט אַמאהל ליידין אָן זייא צו דענקען.

משיחי: שיינט דאך, דאס דוא ביסט דאך אפט לויז געווארין פון דיעזע האַרץ קלעמיניש?

האֶפפנונגס־פולל: טאַקי יאָ; אבער עס פלעגט גלייך ווידער צוריק קומען, און דאמאלסט פלעג איך צו זיין אומעטיג און טרויעריג נאך פיעל מעהר וויא צופאַר.

משיחי: ווארום דען? וועלכעס פלעגט דיך ווידער צווינגען צו דענקען פון דיינע עונות?

האָפּפנונגס-פולל: איי, פיעלעס! צום ביישפיעל: (1) ווען איך פלעג באגעגענען אַ מענשען אַ יְרֵא שָמַיִם. (2) ווען איך האב אמאהל געהערט לייענענדיג דיא היילינע ספרים (תנ"ך און ב"ח). (3) ווען מיין קאפ האט מיר אנגעהויבען וויא צו טהון, ד.ה., ווען איך האב נאָר דערפיהלט דאס מיינע געזונדהייט איז ניט וויא זיא דאַרף צו זיין. (4) ווען איך האב געהערט אַז מיין שכן איז קראנק. (5) ווען איך האב געהערט רופענדיג צו אַ לויה. (6) ווען איך האב מיר דערמאָנט אן דעם יום המיתה. (7) ווען איך האב געהערט דאס איינער איז פלוצלונג געשטראבין. און (8) (מעהר פון אללעס), ווען איך האב נאכגעדאכט דאס איך זעלבסט מוז באלד קומען פאַר'ן גרויסען בֵּין וועלכער וועט בייא מיר דין וחשבון פארדערין.

משיחי: נוא האסטו זיך אמאהל געקענט זעלבסט פריישפרעכין פון דיא שולד פון דיינע חטאים, וועלכע דוא האסט אנגעהויבין צו שפיערען, אָט טאַקי דורך דיא סבות, וועלכע דוא האסט אויסגערעכינט?

האָפּפנונגס-פולל: ניין, איך ניט; דען עס איז מיר דאבייא אונמעגליך געוועזן זיך ניט אלס שולדיגער צו פיהלען; און דאמאלסט, ווען עס איז מיר במחשבה געקומען נאָכאַמאָהל צו זינדיגען, — האטש מיין נשמה האט שוין דאס זינדיגע לעבין פיינד געהאט — האט מיר דיעזע מחשבה דאפפעלט אין הארצין געשטאכין.

משיחי: נוא וויא האסטו עס געמאכט?

האָפּפנונגס-פולל: איך האב מיר געזאגט, איך מוז מיך בעססערין און מוז איין געטליכערעס לעבען פיהרען. דען, האב איך געזאגט, ווען איך זאל ניט אַזוי טהוו, וועל איך דאך זיכער אויף אייביג פערלארין גייז.

משיחי: נוא, האסטו דיך אנגעשטריינגט דיינע מעשים צו פֿארבעססערין?

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: געוויס; איך האב ניט נאָר געזוכט מיך צו שיידין פֿון מיינע עונות, נייערט אויך פֿון מיינע זינדיגע הברים, און איך האב מיך ענטשלאססין עוסק צו זיין אין מעשים טובים, מתפלל זיין צו גאט ב"ה, לערנען דיא הייליגע ספרים, מתודה זיין מיינע חטאים, אמת ריידין מיט יעדין מענשין וכדומה. אזעליכעס האב איך געטהון און נאך פֿיעל מעהר

משיחי: נוא, ווען דוא האסט דאס אללעס געטהון, האסטו שוין געהאט פֿריעדען אין האַרצין?

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: אַזוי האט מיר געשיינט אַ גאנץ קורצע צייט. אבער דערנאך פֿלעגט מיר מיין האַרץ ווידער אונרוהיג ווערין, אַזוי שטארק, דאס אללע מיינע מעשים טובים זיינען צו נישט געווארין.

משיחי: וויא אַזוי איז עס דען מיט דיר געגאנגען נאכדעם דוא האסט דיינע דרכים פֿארבעססערט?

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: מיין האַרץ האט מיר געזאגט, דאס איך קען דורך מיינע אללע מעשים־טובים דאך ניט געהאלפֿין ווערין, דען גאט זאגט אונז דורך'ן נביא (ישעהי' ס"ד ה') „אללע אונזערע צדקות זיינען וויא אַ שמוציגער בגד," און דורך'ן שליח פולוס (אין גאַלאטער בריעף ב' ט"ז): „דורך דיא מעשים פֿון דיא תורה קען קיין מענש פֿאר גאט גערעכט ווערין." און דער משיח האט געזאגט, „ווען איהר האט שוין אללעס געטהון, זאגט, מיר זיינען אוננוצליכע קנעכט," (און נאך מעהרערע אזעליכע מאמרים). דא האב איך מיר בעקלעהרט און בארעכינט, ווען אַללע מיינע צדקות זיינע וויא אַ שמוציגעס קלייד, ווען מיט אללע מעשים פֿון דער תורה קען קיין מענש גערעכט ווערין, און ווען איך הָיים אַיין

אומנוצליכער קנעכט ווען איך האב אויך אללעם געטהון, איז עס דאך גאָר נאריש צו דענקען, דאס איך וועל דורך מיינע מעשים טובים זוכה זיין צו מלכות השמים. אויך דאס האב איך מיר בעקלעהרט: למשל, ווען אַ מאן איז שולדיג אַ קרעמער הונדערט גאָלד־שטיק, ווען ער זאל אויך דעם קרעמער אנהויבען צו צאהלין פאר אללעם וואס ער וועט בייא איהם קויפין פון איצט־אָן און ווייטער, בלייבט דאך אימער דער אלטער חוב שטיין פארשריעבען אין קרעמערס בוך, און אַזוי לאנג דיעזער אלטער חוב איז ניט אויסגעמעקט, קען דער קרעמער איהם צו יעדער צייט איינקלאגין ביים שופט פארלאנגען זיין חוב, און איהם ארייננווארפין אין תפיסה ביז ער זאל איהם דיא לעצט פרוטה באצאהלין.

משיחי: זייער ריכטיג האסטו געזאגט. אבער וויא האסטו פארשטאנען דיעזע משל און גאטעס ווארט אויף דיר זעלבסט אָנצווענדין?

האפפנונגס־פולל: וויא איך האב פארשטאנען? איך האב מיך בארעכינט, אַז, איך האב זעהר פיעל געזינדיגט געגען גאט ב"ה, און מיינע חטאים וועלכע זיינען אין זיין פנקס פאַרצייכינט, וועלין געגען מיר עדות זאגין ביים יום הדין דען מיינע שולד קען ניט אויסגעטילגט ווערין דורך מיינע איצטיגע אָנשטריינגונג גוט און פרום צו זיין. אַזוי האב איך מיר גוט באקלעהרט, חאטש איך שטריינג מיך איצט אָן מיינע מעשים זאלין גוט זיין וועל איך דאך ניט נצול ווערין פון דעם שרעקליכען משפט, וועלכין איך האב אויף מיר געבראכט דורך מיינע אלטע חטאים.

משיחי: דאס האסטו ריכטיג געזאגט, ביטטע, נאָר ווייטער.

האפפנונגספולל: נאך עפעס איז מיר געלעגין וויא אַ שטיין אויף'ן האַרצין. אויך זייט דעם דאס איך האב אנגעהויבייז כלומר'שט גוט און פרום צו ווערין, ווען איך האב נאָר

אַ טיעפֿען בליק געגעבין אויף אין מיינע בעסטע מעשים וועלכע איך טהו, האב איך נאך געגוג זינד געזעהן; נייע חטאים פֿאַרמישט מיט אללע מיינע מעשים. און איך בין געצוואונגען מודה צו זיין, חאטש איך האב אמאהל זעהר פֿיעל געהאַלטין פֿון זיך, פֿון מיין מִצות־מְקַיֵם זיין, ווייס איך דאך, דאס איך האב שוין אין איין טאג גענוג געזינדיגט, אום מיך אין גיהנם אריין צו ווארפֿין, ווען אויך מיין פֿריהריגעס לעבען וואלט שוין גאנץ ריין געוועזן פֿון זינד.

משיחי: נוא וואס האסטו דערנאך געטהון?

האפֿפֿנונגס־פֿולל: געטהון? איך האב ניט געוואוסט וואס צו טהון ביז איך האב מיין האַרץ אויסגעגאססין פֿאר מיין פֿריינד „נאמן״—(דען מיר זיינען ביידע גוט בעפֿריינדעט געוועזן), —און ער האט מיר געזאגט: ווען איך וועל ניט בעקומען דיא גערעכטיגקייט פֿון איינעם, וועלכער האט נאך קיינמאהל ניט געזינדיגט, קען מיר מיינע אייגינע צְדקות, און דיא צדקות פֿון דער גאנצין וועלט ניט רעטטען און העלפֿין.

משיחי: נוא, וואס דענקסטו, האט ער דיר דעם אמת געזאגט?

האפֿפֿנונגס־פֿול: ווען ער וואלט עס מיר געזאגט אין יענער צייט, ווען איך האב געזוכט מיר אליין צו געפֿעללין, דורך מיינע אייגינע פֿרומקייט און מעשים, וואלט איך איהם געוויסס גערופֿען נאַר פֿאר זיינע גאנצע מְיה. אבער איצט, נאכדעם דאס איך זעה מיינע גרויסע חסרונות, און איך דערקען דיא זינד וועלכע קלעבט זיך צו אויך צו אללע מיינע בעסטע מעשים, בין איך מודה, דאס ער איז גערעכט.

משיחי: אבער האסטו דאמאלסט, ווען ער האט עס דיר צוערשט דערקלעהרט, געדאכט דאס עס קען זיך געפֿינען אַ מענש אין דער וועלט, פֿון וועמען מיר זאלין מיט רעכט קענען זאגין, דאס ער האט קיינמאהל ניט געזינדיגט?

האפּפֿנונגס־פֿולל: איך מוז מודה זיין, דאס טאַקי צוערשט האבין מיר זיינע ווערטער עפּעס גאנץ פֿרעמד געקלונגען. אבער, נאכדעם וויא איך האב מיט איהם דאריבער מעהר געשפּראכין און בין מיט איהם אַ ביססעל מעהר בעפֿריינדעט געוואָרין, האב איך ערשט איינגעזעהן וויא אמת זייא זיינען.

משיחי: נוא, האסטו איהם געפֿרעגט ווער איז עס יענער מאַן? און וויא זאלין מיר דורך איהם גערעכט ווערין פֿאר גאט ב"ה?

האפּפֿנונגס־פֿולל: יאָ; און ער האט מיר געזאגט, עס איז ישוע המשיח, וועלכער זיצט צו דער רעכטער האנד פֿון דעם אללער העכסטין. און ער האט צו מיר אַזוי געזאגט: דוא מוזט דורך איהם גערעכט ווערין; טאקי דאדורך, דאס דוא פֿארלאזט דיך אויף זיין ליידען, שטאַרבען פֿאר דיין גערעכטיגקייט. ווייל זיין לעבען וואַר ריין און הייליג, און זיינע מעשים אהן שום פּגם, דאַדורך האט ער געקענט בעצאהלען דעם חוב פֿון אונזערע שולדען, טאַקי ליידען דיא יסורים און פֿערגיסען זיין בלוט אויף דעם קרייץ פֿאר אונזערע זינדען. דאס אליין זעצט אונז פֿרייא און מאַכט אונז גערעכט בעפֿאָר דעם כסא המשפט פֿון גאט. בעזאנדערס, ער אליין וואַר דער אל־גבור אַנפּלעקט אין אַ בשר ודם. אַלץ מענש האט ער געליטען פֿאַר אונזערע זינד, און אַלץ גאט האט ער אונז פֿערגעבען און פֿרייא געמאַכט, און אללעס וואס ער האט געטהון, אויך דעם טויט געליטען, איז ניט געוועזן אום זיינעט ווילען, נייערט אום אונזערט ווילען; איך פֿון מיינער זייט דערהאלט עס פֿרייא דורך גלויבען, ווען איך גלויב אין איהם באמונה שלמה.

משיחי: נוא וואס האסטו דערנאך געטהון?

האפּפֿנונגס־פֿולל: איך האב מיך גע'עַקשן'ט, און טאקי ניט מיט'ן גאנצין האַרצין; נייערט דערפֿאר ווייל איך האב געמיינט ער וועט מיך ניט וועלין רעטטען.

משיחי: נוא וואס האט „נאמן" צו דיר דאמאלסט געזאגט?

האפּפּנונגס־פֿולל: ער האט מיר געהייסין גיין צו איהם און זעהן, איך האב אבער געדאכט, עס וועט פֿון מיר זיין איין עזות צו איהם צו צו־גיין. „נאמן" האט אבער געזאגט, גיין, דען ער (דער משיח) האט מיך איינגעלאדין איך זאל צו איהם קומען, אום מיר נאך מעהר קוראַזש צו געבין איך זאל מיט מעהר בטחון צום משיח גיין, האט מיר „נאמן" אַ סֵפֶר געגעבין, וועלכער איז טאַקי געקומען דורך'ן משיח; און ער האט מיר געזאגט, דאס יעדעס אות און נקודה פֿון דיעזען ספר שטייען פֿעסטער אלס הימעל און ערד.* דערנאך האב איך איהם געפֿרעגט, וואס האב איך צו טהון ווען איך וועל צו איהם קומען? דארויף האט „נאמן" געזאגט, איך מוז פֿאַללען אויף מיינע קניע און מיט מיין גאנצין האַרצין און מיט מיינע גאנצע זעלע מתפלל זיין: „פֿאטער זייא איהם מְגַלֶּה צו מיר." דערנאך האב איך געפֿרעגט, וויא אַזוי זאל איך מיין האַרץ פֿאר איהם אויסגיעססען? דארויף האט ער מיר געזאגט: גֵייא! דוא וועסט איהם געפֿינען זיצענדיג אויף'ן שטול פֿון רַחמים וואו ער זיצט דאס גאנצע יאהר אום מוחל צו זיין און אָפּצומעקין דיא זינד פֿון אללע, וועלכע קומען צו איהם. איך האב איהם אבער געזאגט איך וויים ניט וואס איך זאל איהם זאגין, ווען איך וועל צו איהם קומען; האט ער געזאגט, איך זאל נאָר דאס מתפלל זיין: „גאט, דערבאַרים דיך אויף מיר זינדער, און שיינק מיר דיין חסד צו דערקענען ישוע המשיח און אין איהם צו גלויבין, דען איך וויים ווען ניט זיין גערעכטיגקייט, אדער ווען איך זאל אין איהם ניט גלויבין, בין איך פֿארלארין אויף אייביג. האַר, איך האב געהערט דאס דוא ביסט איין באַרמהערציגער גאט, און דוא האסט בעשטימט, דאס דיין זוהן

* דאס איז דער „ברית החדשה."

ישוע המשיח זאל זיין דער רעטטער און גואֵל פֿון דער גאנצען וועלט, און דאס דיין רצון איז, דיעזע מַתָּנָה צו געבין, צו אזעליכע אונגליקליכע זינדער וויא איך בין — און איך בין ווירקליך אַ גרויסער חוטא! מיין האַר, זאל איצט דיא שעה זיין אין דער איך בייא דיר זאל הילפֿע געפֿינען, און זייא מיר מגלה דיין גרויסען חסד אין דעם וואס דוא ווערסט מציל זיין מיין נשמה דורך דיין זוהן ישוע המשיח, אמן."

משיחי: נוא האסטו אַזוי געטהון וויא ער האט דיר געהייסין?

האפּפֿנונגס־פֿולל: איך האב אַזוי געטהון פֿיעל מאָהל.

משיחי: האט גאט ב"ה זיין זוהן צו דיר מגַלה געווען?

האפּפֿנונגס־פֿולל: ניט תיכף ביים ערשטין מאהל, אויך ניט ביים צווייטין, דריטען, פֿיערטען, פֿינפֿטען אדער זעקסטין מאהל.

משיחי: נוא וואס־זשע האסטו געטהון?

האפּפֿנונגס־פֿולל: וואס איך האב געטהון? איך האב ניט געוואוסט וואס איך זאל טהון?

משיחי: איז דיר ניט במחשבה געקומען זאלסט גאר אויפֿהערין תפֿלה צו טהון?

האפּפֿנונגס־פֿולל: יאָ, הונדערטמאהל האב איך ווידער און ווידער אזעליכע מחשבות געהאַט.

משיחי: און וואס איז געווען דיא סיבה דאס דוא האסט דאך ניט אויפֿגעהערט תפלה צו טהון?

האפּפֿנונגס־פֿולל: ווייל עס איז מיר טיעף אין האַרצין געלעגין, דאס וואס איז מיר איינמאהל געזאגט געווארין, דאס אהן דיא צדקות פֿון ישוע המשיח: קען דיא גאנצע וועלט מיך ניט רעטטען! און דארום האב איך מיר געזאגט, ווען איך וועל אויפֿהערין מתפלל צו זיין וועל איך זיכער שטאַרבען. און שטארבין — האב איך געזאגט — קען איך נאָר פֿאר'ן כסֵא רחמים. אויסערדעם זיינען מיר דיא ווערטער פֿון

נביא חבקוק פֿאר דיא אויגין געשטאנען: „ווען עס דויערט, ווארט; דען עס וועט געווים קומען און עס וועט ניט צו שפּעט זיין.“ און טאַקי דארום האב איך ניט אויפֿגעהערט מתפלל צו זיין ביז דער הימלישער פֿאטער האט מיר זיין זוהן מגלה געווען.

משיחי: אבער אויף וועלכן אופן איז פֿון דיר דער משיח געזעהן געווארין?

האפֿפֿנונגם-פֿולל: איך האב איהם ניט געזעהן מיט מיינע פֿליישליכע אויגין, נייערט מיט דיא אויגין פֿון מיין נשמה. און דאס איז אַזוי געשעהן: אין אַ טאג ווען איך בין אַרום געגאנגען פֿאַרטרויערט און מיט אַ צובראָכענע האַרץ, (מיר שיינט, דאס אין יענעם טאג איז מיין האַרץ אַזוי געווען צו־בראכען, וויא נאך קיינמאהל ניט פֿריהער אין מיין לעבען), און דאס איז אללעם געווען דערפֿאַר, ווייל איך האב ווידער דערזעהן וויא גרויס, שרעקליך און וויא פֿיעל מיינע עונות זיינען, אָט דאמאלסט, ווען איך האב פֿאר מיר נאָר געזעהן דעם גיהנם אָפֿען און דאס מיין סוף מוז זיין אייביגער טויט, האט עס פלוצלונג אנגעהויבין מיר ליכטיג צו ווערין פֿאר דיא אויגין, און איך האב פֿאר מיר געזעהן וויא ישוע המשיח קוקט אויף מיר פֿון'ם הימעל, און האב געהערט וויא ער זאגט צו מיר, „גלויב אין משיח ועסטו גערעטטעט ווערין.“ איך אבער האב געענטפֿערט: מיין האַר, איך בין דאך אַזאַ שרעקליכער חוטא! און ער האט דאַרויף געענטפֿערט: „מיין חסד איז גענוג פֿאר דיר.“ דאַמאלסט האב איך געזאגט: מיין האַר, וואס איז גלויבין? און איך האב דערנאך פֿערשטאַנען פֿון זיינע ווערטער: „דעם וועלעכער קומט צו מיר וועט קיינמאהל ניט הונגערין, און דעם וועלכער גלויבט אין מיר וועט קיינמאהל ניט דורשטין,“ דאס גלויבין אין איהם און קומען צו איהם איז טאַקי אללעס איינס; דען יעדער איינער, וועלכער קומט צום משיח

טהוט ער דאך דאס, ווייל זיין זינדיגעס הארץ ווערט צובראכין און ווייל ער גייט צום משיח גערעטטעט ווערין, און טאקי דאס איז דאך דיא אמונה אין משיח. דאמאלסט זיינען מיר מיינע טרערין אין דיא אויגין געשטאנען און איך האב ווייטער געפרעגט: אבער, מיין האר, ווען אויך אזא גרויסער חוטא וויא איך בין בייא דיר ווירקליך אנגענומען ווערין? און דורך דיר גערעטטעט ווערין? דארויף האב איך געהערט דיא ווערטער וועלכע האבין מיך געטרייסט, „יעדער וועלכער קומט צו מיר ווערט פון מיר ניט ארוים געווארפין." איך האב ווייטער געזאגט: מיין האר, נאכדעם דאס איך בין צו דיר געקומען, וויא אזוי זאל איך אין דיר גלויבין, דאס מיין אמונה זאל ווירקליך זיין ריכטיג? דארויף האב איך געהערט זיינע ווערטער: „דער משיח איז אין דיא וועלט געקומען זינדער צו רעטטען, און ער איז דער סוף און דער תכלית פון דער תורה, ער איז געקומען גערעכט צו מאכין יעדין ווער עס גלויבט אין איהם. ער איז געשטארבען פאר אונזערע חטאים און איז אויפגעשטאנען פון דיא טויטע דאס מיר זאלען גערעכט ווערען, ער האט אונז געליעבט און האט אונז ריין געמאכט פון זינד דורך זיין בלוט. ער איז דער מליץ יושר וועלכער שטייט צווישען גאט און דיא מענשין און ער לעבט אייביג אום פאר אונז מתפלל צו זיין." אט פון דיזע ווערטער בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג דאס איך מוז זוכין דיא גערעכטיגקייט אין משיח, און מיינע גאנצע האפפנונג זעצין אויף איהם דאס ער האט זיין בלוט פערגאסען מיינע זינד מכפר צו זיין, און אללעס וואס ער האט געטהון ממלא צו זיין זיין פאטער'ס רצון און זיך אזוי ערניעדעריגט דעם עונש צו טראגין וועלכער מוז קומען אויף דיא וועלכע זינדיגען, האט ער געטהון ניט אום זיינעט וועגין, נייערט אום דיא מענשין'ס וועגין, וועלכע וועלין עס מיט דאנקבארקייט אננעהמען אום זייערע זעלען צו

רעטטען. דאמאלסט איז מיין הארץ פול געוואָרין מיט פרייד און פון מיינע אויגין האבין זיך טרערין געגאָססין, און מיינע אללע חושים זיינען פולל געוואָרין מיט ליעבע צום נאמען, צום פאלק און צו דיא דרכים פון ישוע המשיח.

משיחי: גאט האט דיר באמת אויפגעמאַכט דיינע אויגין אום צו זעהן דעם משיח. אבער זאג מיר נאָר וואס פאר אַ ווירקונג האט דער משיח געמאַכט אויף דיין נשמה?

האפפנונגס-פולל: דורך דעם וואס גאטט ב"ה האט מיר דעם משיח מגלה געווען, האב איך דערזעהן דאס דיא גאנצע וועלט איז זינדיג פאר דעם הייליגען גאט חאטש דיא אללע מעשים טובים וואס מענשין טהון כלמר'שט. איך האב אויך דערזעהן, דאס גאט דער פאטער, זיין משפט טאַקי איז גערעכט, דאך קען ער אויך מיט רעכט אללע זינדער גערעכט מאכין דיא צו איהם קומען. דאס האט מיר געבראַכט זיך צושעמען איבער מיין זינדיגעס לעבין וואס איך האב פריהערט געפיהרט, און איך האב מיר אַליין „נאַר" גערופען ווען איך האב נאכגעדאַכט וויא אונוויססענד איך בין פריהערט געווען; דען ביז איצט האב איך גאר ניט מרגיש געווען דיא שיינקייט פון ישוע המשיח. עס האט מיר געמאכט ליעבען אַ הייליגעס לעבען, און געלוסטין צו טהון עפעס וואס זאל ברייננגען כבוד צום נאמען פון ישוע און ליעבע צו איהם. יאָ, איך האב דערפיהלט, ווען איך זאָל האבין אין מיין קערפער טויזנד קוואָרט בלוט, וואלט איך עס געקענט מיט פרייד געבין, (ווען נייטיג איז), אום כבוד צו בריינגען זיינען הייליגען נאמען און זיין מלוכה.

אכצעהנטעס קאפיטעל.

איך האב דערנאך געזעהן אין חלום, דאס „האפפנונגס־פולל" האט הינטער זיך אַ בליק געגעבין און ער האט דערזעהן „קיין־וויססען'ען" — וועלכען זייא האבין הינטער זיך געלאָזין — נאכקומענדיג. „זעה" — האט ער צו משיחי'ן געזאגט — „וויא ווייט יענער יונגיל דאָרט פון אונטען נאכהינקט."

משיחי: טאַקי, איך זעה איהם. ער וויל גאָר ניט אונזער חבר זיין.

האפפנונגס־פולל: איך בין אָבער זיכער דאס עס וואָלט איהם גאָר ניט געשאדט ווען ער וואָלט מיט אונז מיט־געגאַנגען ביז אַהער.

משיחי: זעהר אמת; אָבער איך מיין ער דענקט גאַנץ אנדערש.

האפפנונגס־פולל: איך מיין טאַקי אויך אַזוי, און דאך לאָמ'מיר אויף איהם ווארטין. — דאס האָבין זייא געטהון, און משיחי האט זיך צו „קיין־וויססען" אָפגערופען: קום דאָך מיט אונז; וואס ווילסטו עפעס אונטערשטעלליג בלייבין?

קיין־וויססען: מיר געפעלט עס אייגענטליך בעססער אַליין צו גיין. איך גייא ליעבער גאַנץ אַליין איידער צו גיין מיט אַנדערע, סיידין זייער חברותא פאַסט מיר. — דאמאלסט האט משיחי געזאגט צו זיין חבר: זעהסטו? האב איך דיר ניט געזאגט, דאס ער זוכט גאר ניט אונז פאר חברים צו האבין? נאָר זאָל עס זיין וויא עס וויל, קום לאָמ'מיר אויף דיעזען איינזאַמען אָרט דיא צייט פערטרייבין אין געשפרעך.

און אַזוי האט זיך משיחי אַווענד געטהון צו „קיין־וויססען" און האט צו איהם ווייטער געשפראָכען: קום דאָך, וויא גֵייט עס דיר? וויא איז דער מעמד פֿון דיין נשמה, צווישען איהר און גאט?

קיין־וויססען: איך האָף דאס איהר מעמד איז גאַנץ גוט; דען מיין האַרץ איז פֿולל מיט גוטע הרגשות וועלכע טרייסטין מיך אויף מיינע רייזע.

משיחי: איך בעט דיך, וועלכע זיינען עס דיא הרגשות?

קיין־וויססען: איך דענק פֿון גאט און עולם הבא.

משיחי: דאס טהון אויך דיא שֵׁדים און דיא פֿאַרלאָרינע נשמות.

קיין־וויססען: איך אָבער דענק פֿון זייא און האב אויך חֵשק זייא צו בעקומען.

משיחי: אַזוי טהוען פֿיעלע וועלכע וועלין קיינמאהל ניט אַהין קומען; אַט, „דעם עצל ווילט זיך אָבער ער האט גאָר ניט" (משלי י"ג ד').

קיין־וויססען: אָבער איך דענק פֿון זייא און פֿארלאָז אללעם אום זייערט וועגין.

משיחי: דאס בין איך טאַקי מסופק. דען אללעסס צו פֿאַרלאָזין איז זעהר אַ שווערע זאך; אַסאַך שווערער וויא פֿיעלע בילדען זיך איין. אבער, זאג מיר נאָר, וועלכעס גיט דיר דיא איבערצייגונג דאס דוא האסט ווירקליך אום גאט און עולם הבא'ס ווילען אַללעס פֿאַרלאָזין?

קיין־וויססען: דאס זאגט מיר מיין האַרץ.

משיחי: שלמה המלך זאגט: „ווער עס פֿארלאָזט זיך אויף זיין אייגינעם האַרץ איז אַ נאַר" (משלי כ"ח כ"ו).

קיין־וויססען: דאס זאגט ער פֿון א שלעכט האַרץ אבער מיין האַרץ איז גוט.

משיחי: אבער דאס קען זיין וויל דיין האַרץ בעטריגט

דיך, דען איין מענש קען לייכט דורך זיין האַרץ געטרייסט ווערין מיט אַ האָפֿנונג אויף אַזאַך, אויף וועלכעס ער האָט גאָר קיין גרונד ניט צו האָפֿען.

קיין־וויססען: בייא מיר שטימען איין מיין לעבען און מיין האַרץ, און דאַרום איז מיין האָפֿנונג זעהר אויף איין גוטען יְסוֹד.

משיחי: אבער ווער האָט דיר געזאגט, דאס דיין לעבען און דיין האַרץ שטימען איין?

קיין־וויססען: דאס זאגט מיר מיין האַרץ.

משיחי: עס איז גאר וויא אַ גנב זאגט: פֿרעג מיין חבר—(אין גנבה'לאך)—צו איך בין אַ גנב. דיין האַרץ זאגט דיר! נאָר ווען גאטעס ווארט זאגט עדות אַז עס איז אמת האט עס איין ווערט; אייגינע אַיינבילדונג האט קיין ווערט.

קיין־וויססען: אבער איז עס ניט אַ גוטע האַרץ, וועלכע האט גוטע מחשבות; און איז עס ניט אַ געטליכעס לעבען, וועלכעס שטימט איין מיט גאטעס געזעצין?

משיחי: געוויס, יענעס איז אַ גוטע האַרץ, וועלכע האט גוטע מחשבות, און יענעס איז אַ געטליכעס לעבען, וועלכעס שטימט איין מיט גאטעס געזעצין; אבער עס איז נאך אַ גרויסער אונטערשיעד פֿון דאס ווירקליך צו האבין, אָדער נאָר זיך עס איינצובילדען.

קיין־וויססען: אבער ביטטע, וואס הייסט דען בייא דיר גוטע מחשבות און איין געטליכעס לעבען, וועלכעס שטימט איין מיט גאטעס געזעצין?

משיחי: עס זיינען דא פֿארשיעדענע סאָרטין גוטע געדאנקען; געדאנקען בנוגע אונז זעלבסט, בנוגע גאט, בנוגע דעם משיח און נאך אנדערע זאַכין.

קיין־וויססען: נוא גוט! וואס ועט הייסין גוטע געדאנקען בנוגע אונז זעלבסט?

משיחי: טאָקי אזעליכע מחשבות וועלכע שטימען איין מיט גאָט׳ס וואָרט.

קיין־וויססען: ווען טהון אונזערע מחשבות בנוגע אונז זעלבסט איינשטימען מיט גאָט׳ס וואָרט?

משיחי: ווען מיר משפט׳ן אונז זעלבסט וויא גאָט׳ס וואָרט משפט אונז. איך וויל מיינע ווערטער דייטליכער ערקלעהרען; גאָט׳ס וואָרט זאגט פֿון דעם נאַטירליכען מענשין: „עס גיעבט קיין צדיק, עס גיעבט קיינער וועלכער טהוט דאס גוטע;" „דאס דענקען און טראַכטין פֿון דאס מענשליכע האַרץ איז נאָר שלעכטעס פֿון זיין יוגענד־אָן און אללעמאהל" (בראשית ו׳ ה׳ און ח׳ כ״א). זעהסטו? ווען מיר דענקען אַזוי פֿון אונז, און מיר פֿיהלען עס, ערשט דאמאלסט זיינען אונזערע מחשבות גוטע און ריכטיגע, טאָקי ווייל זייא שטימען איין מיט גאָט׳ס וואָרט.

קיין־וויססען: איך וועל קיינמאהל ניט גלויבין דאס מיין האַרץ איז אַזוי שלעכט.

משיחי: טאָקי דארום האסטו נאך קיינמאהל ניט אין דיין לעבין געהאט אַ גוטע מחשבה איבער דיר זעלבסט. אבער לאז מיר נאָר ווייטער ריידין. אַזוי וויא גאָט׳ס וואָרט זאגט דעם משפט איבער אונזער האַרץ, אַזוי זאגט עס אויך דעם משפט איבער אונזערע דרכים אין לעבען. פֿארשטייסטו? ווען אונזערע געדאנקען איבער אונזער האַרץ און אונזערע דרכים שטימען איין מיט דעם משפט פֿון גאָט׳ס וואָרט איבער דיא ביידע, דאמאלסט זיינען אונזערע מחשבות איבער אונזער האַרץ און אונזער לעבען ריכטיג, ווייל זייא שטימען צו גאָט׳ס וואָרט צו.

קיין־וויססען: ערקלעהר דיינע ווערטער דייטליכער.

משיחי: וואס האט מען דא פֿיעל צו ערקלעהרין? גאָטעס וואָרט זאגט: דעם מענשין׳ס וועגין זיינען קרום, שלעכט און

פארקעהרט: דיא מענשין זיינען דורך זייער זינדיגע נאַטור פון ריכטיגען וועג אַוועק און האבין דעם אמת ניט דערקענט (תהלים קכ"ה ו'; משלי ב' י"ד—ט"ו; רומים ג'). פארשטייסטו? איך זאג ווען אַ מענש פיהלט עס און מיט אַ צובראָכענע האַרץ דענקט אָט אַזוי פון זיך, פון זיינע דרכים און פון זיין גאַנצעם לעבין, דאמאלסט האט ער גוטע מחשבות בנוגע אייגינע דרכים, ווייל אָט איצט שטימען זיינע געדאַנקען איין מיט דעם משפט פון גאט ב"ה.

קיין־וויססען: נוא וואס הייסט בייא דיר גוטע מחשבות בנוגע אונזער גלויבין אַן גאט?

משיחי: אויך דא זאג איך: נאָר אַזעליכע מחשבות וועלכע שטימען איין מיט גאט'ס וואָרט. דאס הייסט, ווען מיר דענקען פון גאט און זיינע מדות וויא זיין וואָרט לערינט אונז. איך קען ניט איצט אַסאַך דערפון ריידין, אבער איך וויל אָפאר ווערטער זאגין בנוגע וואס גאט איז אונז געגענאיבער. אונזערע מחשבות פון גאט זיינען נאָר דאמאלסט ריכטיג, ווען מיר דענקען דאס גאט ב"ה קען אונז פיעל בעססער וויא מיר קענען אונז זעלבסט, און ער זעהט אין אונז זינד, אויך דאַן און דארט, וואו מיר זעהן גאר קיין זינד ניט אין אונז. יאָ אונזערע מחשבות זיינען נאָר דאמאלסט דיא ריכטיגע, ווען מיר דענקען דאס ער וויים אונזערע פארבאָרגענסטע געדאַנקען, און דאס אונזער הארץ מיט אללע איהרע טיעפסטע לעבער און גריבער, איז פאר איהם אָפפען און ער זעהט אללעס וואס אין אונז גייט פאָר. טאַקי ווען מיר דענקען דאס אונזערע אללע צדקות און מעשים טובים זיינען בעפלעקט מיט זינד, און דאס דארום קען ער אונז ניט דולדין און זעהן שטייענדיג פאר איהם זיך ריהמענדיג מיט אונזערע מעשים; אויך מיט דיא בעסטע מעשים ניט!

קיין־וויססען: דענקסטו דאס איך בין אַזאַ שוטה זיך

איינצורײידין דאס גאט קען ניט זעהן בעססער וויא איך, אדער, דאס איך וועל קומען צו גאט דורך מיינע מעשים טובים?

משיחי: וואס דען דענקסטו?

קיין־וויססען וואס איך דענק? קורץ צו זאגין: איך דענק, איך מוז גלויבין אָן משיח אום גערעכט צו ווערין.

משיחי: וויא אַזוי? דענקסט דוא צו גלויבין אָן משיח ווען דוא פִיהלסט גאר ניט, דאס דוא מוזט דעם משיח האבין? דוא זעהסט ניט דיינע זינדיגע נאַטור אין דער דוא געבארען ביסט און דיא אין דיר ווירקט. דוא האסט אַזאַ גרויסע מֵיינונג פֿון דיינע פֿרומקייט און פֿון דיא מצות וועלכע דוא ביסט מקיים. דאס דוא בילדעסט דיך איין, דוא ביסט אַ צדיק און דאַדורך זעהסטו ניט וויא נייטיג עס איז פֿאר דיר, דיא צדקות פֿון דעם משיח וועלכע זאל דיר גערעכט מאַכין פֿאר גאט. נוא וויא קענסטו זאגין: איך גלויב אָן דעם משיח?

קיין־וויססען: און דאָך גלויב איך אָן איהם וויא מאַן דאַרף?

משיחי: וויא אַזוי גלויבסטו דען?

קיין־וויססען: איך גלויב דאס דער משיח איז געשטאָרבען פֿאר זינדער, דאס הייסט, איך וועל פֿאר גאט גערעכט ווערין און ערלייזט ווערין פֿון דער קללה וייל ער וועט בחסד אננעהמען דאס וואס איך האב אין הַכְנָעה זיינע מצות מקיים געווען. אדער אַזוי, דער משיח מאַכט, דאס מיינע מצות וואס איך בין מקיים זאלין אין זיין זכות אנגענומען ווערין ביים פֿאטער אין הימעל, און אַזוי טאַקי וועל איך גערעכט ווערין.

משיחי: נוא וויל איך דיר אַ ריכטיגע אנטווארט אויף דיין „אני־מאמין" געבין:

(1) דוא האסט אַ פֿאַנאַטישען גלויבין, דען אין גאט'ס וואָרט איז קיין זֵכֶר ניט דא פֿון אַזאַ סאָרט „אני־מאמין."

(2) דיין אמונה איז גאַנץ פֿאַלש, ווייל זיא נעהמט אַוועק דיא גערעכטיגקייט דורך דיא צדקות פֿון דעם משיח, און זיא לערינט דוא ווערסט גערעכט דורך דיינע אייגינע מעשים, דען

(3) דיעזע אמונה לערינט דאס ניט דער משיח איז מכפּר אויף דיינע זינד, נייערט דיינע מעשים טהון עס. און דאס איז שֶׁקר. טאַקי

(4) דאַרום בעשטייט דיין אמונה אוים לויטער שקר, אויך מיט דיעזע כלומרש'ט אמונה ווערסטו בלייבין אונטער דעם צאָרין פֿון גאט און ווערסט פֿארלארין גיין ביים יום הדין. אמת'ע אמונה בייא דער דיא נשמה גערעטעט איז, איז נאָר דיא אמונה, וועלכע צווינגט דעם מענשין שוין צו זוכין ביים משיח; ווען ער דערפֿיהלט וויא פֿארלוירין ער איז דורך דיא געזעצין פֿון דער תורה, און זוכט נאָר דיא צדקות פֿון ישוע המשיח וועלכע קען אונז גערעכט מאַכין; דען דער משיח מאַכט אונז ניט דאדורך גערעכט, ווייל ער מאַכט אונזערע מעשים זאלין בייא גאט אנגענומען ווערין, נייערט דאדורך, דאס ער, דער משיח זעלבסט האט ממלא געווען דעם רצון פֿון זיין פֿאטער. אָט דורך דעם וואס ער האט געליטען דעם עונש און טויט ווען ער האט אויף זיך גענומען דעם עונש פֿון אונזערע זינד—אַזוי ווערין מיר בעטראַכט גערעכט פֿאר גאט ב"ה, ווייל אונזערע זינד זיינען אין משיחַ געשטראפֿט. נאָר אַזעליכע צדקות איז פֿאר דיא, וועלכע האבין ריכטיגע אמונה אין משיח'ס שטעל-פֿערטרעטונג. דיא נשמה וועלכע איז אונטער דעם שוץ פֿון אַזעליכע צדקות ווערט פֿאר גאט גערעכטפֿערטיגט און ווערט בעפֿרייט פֿון דער שטראף ביים יום הדין.

קיין-וויססען: וואס? ווילסטו מיר זאלין זיך פֿאַרלאזין אויף דעם וואס דער משיח זעלבסט האט געטהון גאר אָהן

אונזערע מעשים? דיעזע תחבולה וועט דאָך צורייססין אללע שטריק וועלכע בינדען אונזערע תאות און וועט דאָך אונז ערלויבין צו טהון אַט וואס אונז ווילט זיך; דען עס איז דאָך אללעם איינס מיט וועלכעם מיר וועלין אונזער צייט פֿאר־שווענדין וויא באלד מיר קענען בעפֿרייט ווערין פֿון אונזערע זינד דורך דעם ווערק פֿון משיח וועלכעס ער זעלבסט האט געטהון ווען מיר וועלין עס נאָר גלויבין?

משיחי: דוא ביסט טאַקי אַזוי וויא דיין נאמען זאגט פֿון דיר: איין אונוויססענדער! טאַקי דיינע ווערטער וועלכע דוא האסט גערעדט זאגין עדות אַז עס איז אַזוי. דוא פֿארשטייסט ניט וועלכעס איז דיא צִדקות, וועלכע מאַכט דעם זינדער גערעכט, און דארום פֿארשטייסטו אויך ניט וויא אַזוי דיין נשמה צו רעטטען דורך דיא אמונה אין דיא איינציגע טאהט פֿון משיח אויף דעם קרייץ, וואס טהוט בעפֿרייען פֿון דעם שרעקליכען צאָרין גאטעס. און טאַקי דארום וייסטו ניט דיא ווירקליכע ווירקונגען וועלכע קומען דורך דעם גלויבין אַן דעם משיח׳ס גערעכטיג־קייט וואס בריינגט אַ גאולה שלמה פֿאר דיא נשמה, איינע ערלייזונג וועלכע מאַכט דעם מענשינס הארץ אונטערטאָניג און איבערגעבען צו גאט ב"ה, דעם משיח און זיין מלוכה צו ליעבען, הייליג צו זיין, אין זיינע וועגין צו וואַנדלען און צווישען זיין פֿאָלק וויא גאט׳ס אַ קינד צו לעבין, אבער ניט וויא דוא שטעללסט עס זיך פֿאָר, טאַקי ווייל דוא האסט נאָך ניט טועם געווען דעם ריכטיגען טַעַם פֿון גאט׳ס חסד אין משיח.

האָפֿפֿנונגס־פֿולל: פֿרעג איהם, אויב מען האט איהם דעם משיח פֿון הימעל מְגַלֶה געווען?

קיין־וויססען: וואס? אַט האסטו אַ מענשין וועמען מען איז מגַלֶה זאַכין פֿון הימעל! איך מֵיין, אַז דאס וואס איהרביידע און אללע אנדערע פֿון אייער חברה זאגין בנוגע

אַזעליכע ענינים איז ניט מעהר וויא דיא פּרוכט פון מבולבל'דיגע מוחות.

האָפּפנונגס־פולל: מענש, ווארום זאלסטו אַזוי רֵיידין! דער משיח איז אַזוי פארבאָרגין אין גאט און אַזוי פארדֶעקט, דאס פאר דיא נאַטירליכע הַשָׂגה פון אונזער חוֹמֶר, איז אונמעגליך דעם משיח אַזוי צו ערקענען, דאס אונזער זעלע זאל דאדורך גערעטטעט ווערין, סיידין גאט דער פאטער איז איהם מְגַלֶה צו אונז.

קיין־וויססען: דאס איז אייער אמונה אבער ניט מיינע אמונה, אבער איך בין נאָר ניט מסופק דאס מיין אמונה איז אַזוי גוט וויא אייערע חאָטש איך האב אין מיין מוח ניט אַזוי פיעל דְמיונות וויא איהר.

משיחי: לאז מיר דאָך דאַצו אַ וואָרט זאגין. דוא דארפסט ניט אַזוי פראָסט ריידין איבער דיעזען ענין. וואס איך זאג, וויים איך בעשטימט אַז עס איז אַזוי, וויא אויך מיין פריינד האט עס ערפאהרען. דאס קיין מענש קען דעם משיח ערקענען סֵיידין גאט דער פאטער האט איהם דעם משיח מגלה געווען, אויך אמת'ע אמונה, וועלכע קען ווירקען דאס דער גלויביגער זאל זיך מיט אללע קרעפטין אַן ישוע המשיח פעסט האלטין קען נאָר דאָרט זיין, וואו זיא ווערט געשאַפען דורך דיא גרויסע און אַלמעכטיגע קראַפט פון איהם (מתי י"א כ"ז; ערשטער קאָרינטער י"ב ג'; אפעססער א' י"ז–י"ט). דוא אונגליקליכער „קיין־וויססען," ביסט גאַנץ ווייט פון דער יְדִיעָה וויא אַזוי אמת'ע אמונה ווירקט אין מענשין'ס האַרץ. זעה וויא דוא זעלבסט ביסט גאר נישט. זוך שוין בייא ישוע המשיח, דיינע זעלע צו רעטטען נאָר דורך זיינע צדקות, וועלכעס איז גאט'ס גערעכטיגקייט, ווייל טאַקי דער משיח איז דער אֵל־גבור אוז יהוה־צִדְקֵנו (ישעיה ט' ה' און ירמיה כ"ג ו'), דאס דוא זאלסט ניט ביים יום הדין פארשעמט ווערין.

קיין־וויססען: איהר גייט צו גיך, איך קען מיט אייך ניט גלייך האלטין. גייט איהר אייך פֿאראויס, איך מוז בלייבין אַ ווײלע אונטערשטעללינ.—דאמאלסט האבין משיחי און זיין חבר געזוננען:

קיין־וויססען, ווילסטו נאך איממער נאַריש זיין,
ניט צו הערין דיא לעהרע פֿון גאטעס וואָרט?
בלייבסטו וויא דוא ביסט, ביים פֿאַלשין גלויבען׳ם שיין,
גייסטו צום טויט, ניט צו יענעם לעבען׳ס־אָרט.

באַרעבין דיר מענש, בעפֿאר דוא קומסט צום שטראַנד,
און הער וואס עס רעדט צו דיר, דיין גאט און האַר.
זאנסט וועסטו לויפֿין נאך דיין אייגינעם פֿארשטאנד,
וועסטו זיכער זיין דער פֿאַרלאָרינער נאר!

ניינצעהנטעס קאפיטעל.

איצט האט זיך משיחי צו זיין חבר אָפּגערופֿען: גוט מיין גוטער „האָפֿנונגס־פֿולל" קום לאָמ'מיר גיין. איך זעה דאס דוא און איך מוזין ווידער אליין אונזער רייזע מאכין.

און אַזוי האב איך אין חלום געזעהן דאס זייא זיינען גיך פֿאָראויס געגאנגען און „קיין־ווייססען" האט זיך אונטער זייא הינקענדיג נאָכְגֶעשְׁלֶעפְּט. דאמאלסט האט משיחי געזאגט צו זיין חבר, איך האב רחמנות אויף דעם ארימען מענשין, דען ער ווערט געוויס אַביטטערין סוף האבין.

האָפֿנונגס־פֿולל: אָך, אין אונזער שטאדט זיינען דא גאר אַסאַך, וועלכע געפֿינען זיך אין זיין מעמד, גאנצע פֿאַמיליעס, יאַ, גאַנצע גאססין, און טאַקי אויך רייזענדער! און דענק דיר, ווען אין אונזער געגענד זיינען שוין דא אַזוי פֿיעל, וויפֿיעל מעהר נאך מוזין דאך זיין אין יענע מקומות וואו ער (קיין־ווייססען) איז געבאָרין געוואָרין?

משיחי: געוויס, וויא עס שטייט געשריעבען: „ער האט זייערע אויגין בלינד געמאכט, טאָמער וועלין זייא זעהן" וכדומה. איצט צווישען אונז גערעדט, וואס דיינקסטו פֿון אַזעליכע מענשין? מיינסטו זייא איבערצייגין זיך גאר קיינמאהל ניט וויא זינדיג זייא זיינען און האבין דארום קיינמאהל קיין שרעק איבער דיא סכנה וועלכע שוועבט איבער זייערע קעפּ?

האָפֿנונגס־פֿולל: ניט איך, נייערט דוא, ביסט דאך עלטער פֿאר מיר, גיעב איין אנטווארט אויף דיא פֿראגע.

משיחי: נוא זאג איך, דאס צייטינווייז זיינען זייא טאַקי מרגיש דאס זייא זיינען זינדער און שרעקין זיך פֿאר'ן עונש, נאָר ווייל זייא זיינען פֿון נאַטור אונוויססענדע, פֿארשטייען זייא ניט, דאס דיעזע הרגשה איז פֿאר זייא גוט: און דארום בעמיהען זייא זיך מיט אללע כחות, אַזעליכע מחשבות פֿון חרטה גאנץ צו דערשטיקען, און דאס טהון זייא במזיד, טאַקי דאדורך, דאס זייא חנפה'נען זיך אין ריידין זיך איין, זייער האַרץ איז גאר ניט אַזוי שלעכט.

האָפֿפֿנונגס-פֿולל: איך גלויב דאס דער שרעק פֿאר דעם עונש איז זייער גוט פֿאר דיא מענשין; דאס ברייננט זייא צום ערשטין שריטט גלייך אויף'ן וועג, אום רייזענדער צו ווערין.

משיחי: געוויס, דאס איז דיא קראַפֿט, וועלכע טרייבט דעם ערשטין שריטט צו מאכין, ווען דיא מורא איז דיא ריכטיגע וויא עס דאַרף צו זיין. דען אַזוי זאגט דער פסוק „מורא האבין פֿאר גאט איז דער אנפֿאַנג פֿון חכמה."

האָפֿפֿנונגס-פֿולל: וואס ווערסטו רופֿען „ריכטיגע מורא פֿאר גאט?"

משיחי: ריכטיגע מורא פֿאר גאט דערקענט מען שוין גלייך ביים אנפֿאַנג, ערשטינס דאדורך, זיא איבערצייגט דעם מענשין דאס ער איז אַ גרויסער חוטא. צווייטינס, זיא טרייבט זיין נשמה צו ישוע המשיח רעטטונג צו זוכען. דריטענס, דורך איהר ווערט אין דער נשמה אַ חוש געשאַפֿען צו שפּיערען דיא הייליגקייט און דיא גרויסקייט פֿון גאט ב"ה, זיין ווארט און זיינע דרכים. דעם מענשינס נשמה נעהמט אין זיך גלייך אויף דיא נאטור, פֿאר דיא זינד זיך צו שרעקין, מורא צו האבין אוועקצוגיין פֿון גאט'ס וואָרט עפעס טהון וואס ברייננט חלול השם, וואס שיידעט דעם מענשין פֿון גאט, וואס איז געגען רוח הקדש אדער וואס מאכט, דאס

גאט׳ס שונאים זאלין האבין איבער וואס דעם מויל אויפצורייסין.

האָפּפּנונגס־פולל: זעהר גוט האסטו געזאגט, און זעהר אמת. אבער זאג מיר נאָר זיינען מיר שוין ארויס פון דעם כשוף־לאַנד?

משיחי: וואס עפעס דיא פראגע? ביסטו שוין מיעד געווארין פון אונזער געשפרעך?

האָפּפּנונגס־פולל: אָ ניין, איך האב נאָר געוואלט וויססען וואו מיר זיינען איצט.

משיחי: אויף דעם שטיק לאנד האבין מיר ניט מעהר צו גיין וויא נאך צווייא מייל. לאָמ׳מיר נאָר אונזער געשפרעך ווייטער פיהרען. מיר האבין געזאגט, דאס דיא אונוויססענדע וויסין ניט, דאס אַזעליכע מחשבות וועלכע בעאונרוהיגען זייא און מאכין זייא דענקען איבער זייערע זינד, זיינען פאר זייא זעהר גוט, און טאַקי דארום זוכין זייא אַזעליכע הַרְגָשות צו דערשטיקען.

האָפּפּנונס־פולל: וויא אַזוי זוכין זייא דיעזע הרגשות צו דערשטיקען?

משיחי: ערשטינס, זייא בילדען זיך איין, דאס דיא מורא וועלכע קומט אין זייער האַרץ איז געמאַכט דורך׳ן שטן (חאָטש דאס איז דאך באמת דורך גאט); און טאַקי דיעזע זייער אייגינע איינבילדונג דערשטיקט דעם איינציגען פונק פון היילינגען פייער, וויל זייא מיינען, זייא וועלין דאדורך שאדין ליידין.—צווייטינס, זייא מיינען דאס דיעזע מורא וועט זייער אמונה איבערפיהרען, בעת דיעזע אונגליקליכע מענשין האבין באמת גאָר קיין אמונה ניט; און טאַקי דארום פאַרהאַרטעווען זייא זייערע הערצער.—דריטטענס, זייא בילדען זיך איין, פאר זייא פאַסט עס גאָר ניט מורא צו האבין: און אַזוי זיינען זייא, אָהנע דערבייא זיך פיעל צו דענקען, בעלי גאוה׳ניקעס וועלכע

ווילען זעלבסט גערעכט זיין.—פּיערטענס, זייא זעהען דאס דיעזע מורא קען בייא זייא אוועקנעהמען זייערע טִפְּשְׁ'ישע איינגעבילדעטע אייגינע צִדקות, און טאַקי דארום זוכען זייא מיט אללע כּחות איהר צו דערשטיקען.

האָפּפנונגס־פולל: איך ווייס אסאך פון דעם, וואס דוא האסט געזאגט, טאַקי פון מיר זעלבסט, דען איידער איך האב מיך זעלבסט דערקענט איז עס אַזוי בייא מיר געווען.

משיחי: גוט; מיר ווען אונזער שכן „קיין־וויססען" איצט לאזיז אליין, און מיר וועלין ליעבער אָנהויבין איין אנדערעס געשפרעך וועלכעס איז נוצליך.

האָפּפנונגס־פולל: איך וויל עס פון גאנצין הארצין. הויב נאָר דוא אָן.

משיחי: האסטו געקענט, פאר אנ'ערך צעהן יאהרען צוריק, איין מאן מיט'ן נאמען „אַ ווײַלע" פון דיינע מקומות, וועלכער איז געווען איין אַייליגער מענש אין אמונה זאכין.

האָפּפנונגס־פולל: אויב איך האב איהם געקענט? געוויסס. ער האט געוואהנט אין דער שטאדט „אָהן־חסד," אַ מקום עפעס אַ צווייטײַיל וויט פון „תְּמִימות" און ער איז געווען אַ שכן פון הערר „צוריק."

משיחי: טאַקי, ער האט מיט איהם צוזאמען געלעבט אונטער איין דאַך. אָט ער („אָהן־חסד") איז עפעס אמאהל אַ חסיד געווארין. איך גלויב ער האט דאמאלסט עפעס בעקומען צו פיהלען דאס ער האט חטאים און דעם עונש וואס קומט אויף זייא.

האָפּפנונגס־פולל: איך מיין אויך אַזוי. דען מיין הויז איז קיינע דרייא מייל פון איהם וויט געווען, און ער פלעגט אָפּט קומען צו מיר, טאַקי וויינענדיג. איך האב אויף איהם גרויס רחמנות געהאט און עס האבין בייא מיר ניט געפֿעהלט קיינע האָפפנונגען דאס עס וועט פון איהם עפעס ווערין. נון

קען מען זעהן דאס ניט יעדער, וועלכער שרייט „האַר, האַר" ווערט גערעטטעט (מתי ז' כ"א).

משיחי: ער האט מיר אַמאהל געזאגט, ער האט בעשלאָססין אויף דיא רייזע צו גיין וויא מיר גייען איצט, נאָר עפּעס גלייך ד'רויף איז ער בעקאנט געווארין מיט איינעם אַ הערר „זעלבסט-זיך-העלפער" און איז געווארין אוים מחותן מיט מיר.

האָפּפנונגס-פול: טאַקי, ווען מיר ריידין שוין אָט פון דעם מאַן, לאמ'מיר זעהן וואס איז געוועזן דיא סיבה פון דאס צוריקגיין, אָט אַזוי פלוצלונג, בייא איהם און נאך בייא אַזעליכע לייט וויא ער איז.

משיחי: דאס קען זייער נוצליך זיין. נו רֵייד דוא צוערשט.

האָפּפנונגס-פול: נאך מיינער מיינונג זיינען עס פיער סִיבות געווען; ערשטינס, חאָטש דאס געוויססען פון אַזעליכע מענשין וואַכט אויף, ווערט דאך דערבייא זייער האַרץ ניט אנדערש; דארום, ווען דער גדאנקען איבער זייערע שולד פאַרשווינדעט, גייט אויך אוועק דאס פערלאנגען פרום צו זיין. זייא ווערין דארום נאָכאַמאָהל וויא זייא זיינען געוועזן און לעבין נאך זייער אלטען שטַייגער, טאַקי וויא אַ הונד וועלכער עסט נאָכאַמאָהל, דאס וואס ער האט אווסגעמֵייקעט. ווען דער הונד מֵייקעט, טהוט ער עס ניט ווייל זַיין שֵכל זאגט איהם ער זאל אַזוי טהוּ, נייערט, ווייל זיין מאָגין ווערט קראַנק. וויא אבער דיא קראנקהייט איז פאַרבייא און ער האט פלאַץ אין מאָגין, און עקעלט ער זיך דאך גאר ניט צו עססען דאס וואס ער האט אויסגעמייקעט, שלינגט ער טאַקי נאָכאַמאָהל אין זיך אריין וואס ער האט פון זיך פריהער ארויסגעווארפין, און עס איז אמת וואס שלמה המלך זאגט „דער הונד עססט נאָכאַמאָהל וואס ער האט אויסגעמייקעט." איך זאג אַזוי: ניט ווייל זייא בעקומען גאט ליעב הויבין זייא אָן פרום צו ווערין,

נייערט ווייל זייא שרעקין זיך פֿאר'ן גיהנם; און אַזוי וויא דער געדאנקען איבער גיהנם און עונש ווערט בייא זייא באלד שוואַך און קאלט, אַזוי ווערט זייערע פֿרומקייט און זייער פֿארלאנגען געדעכטעט צו ווערין באלד שוואך און קאלט. דערפֿון קומט עס, דאס ווען זייער מורא פאר'ן גיהנם אין פֿאר'ן עונש איז אַוועק, זיינען אויך זייערע מחשבות איבער גאט און עולם הבא, וועלכעס האט זייא כלומרש'ט בעפֿריעדיגט, געשטארבין, און זייא גייען צוריק צום אַלטען זינדיגען לעבין. — צוויייטינס, זייא האבין אַ סקלאַווישע יראַת שָׁמַיִם, אַ קנעכטישע אמונה וועלכע איז מושל איבער זֵייא. איך רייד איצט פֿון דער מורא וועלכע זייא האבין פֿאר דיא אויגין פֿון מענשין, און שלמה המלך זאגט פֿון אַזאַ אמונה „דאס מענשין־ציטטערין ברייגגט שטרויכלונג." זייא שֵׁיינען צו זיין אין הִתְלַהֲבוּת פֿאר גאט, נאָר אַזוי לאנג וויא זייא הערין דאס פֿלאַקערין פֿון דעם פֿייער אין גיהנם. אבער וויא דיעזער שרעק איז בייא זייא פֿאראיבער, הייבין זייא גלייך אָן אנדערש זיך צו בענעהמען און אנדערש צו דענקען, היינו, דאס מ'דארף גאָר זיין אַ וועלט־קלוגער ניט אללעס פֿארלאזין און ניט לויפֿין נאך אַזעליכעס וואס זייא ווייסין גאָר ניט וואס, און זיך נאך אין סכנות ארייגוווארפֿין און אַזוי פֿיעל ליידין. אַזוי קומען זייא גלייך מיטביידע פֿיס צוריק אין זייער אלטע וועלט. — דריטטענס: דיא בזיונות און דיא חרפּות וועלכע אמת'ע מאמינים האבין צו טראגין פֿון דער וועלט, איז אַ שטרויכיל־שטיין אויף זייער וועג. זייא זיינען פֿון נאַטור פֿול מיט גאוה, און דער גלויבין איז אין זייערע אויגין עפּעס שָׁפָל'דיג און ברייגגט קיין כבוד ניט. און טאַקי דארום, ווען זייא האבין דעם פחד פֿאר דעם גיהנם און דעם צאָרין גאטעס פֿארלאָרין, גייען זייא צוריק צו זייער אלטעם לעבין. — פֿיערטענס, זיך וויססען שולדיג און צו לעבין

אין שרעק פֿאר'ן עונש, איז אַ זאַך וואס מאכט זייא גרויסע שמערצין; זייא ווילען ניט זעהן דיא צרות וועלכע וועלין אויף זייא קומען, איידער זייא שטעקין אין זייא. חאָטש דאס, ווען זייא וואלטין נאָר געוואלט עס ריכטיג בעטראַכטין, וואלט דאך געקענט זייא צווינגען זייא זאלין אַהין לויפֿין וואו מאמינים לויפֿין אום גערעטטעט צו ווערין, דאך (ווי איך האב שוין געזאגט) אָט וויל זייא זוכין זיך ארויסצומאכין פֿון דעם געדאנקען דאס עס גיעבט איין עונש אויף זינד, דארום, ווען זייא ווערין לויז פֿון דיא געדאנקען וואס האבין זייא בעאונרוהיגט, פֿאַרהאַרטעווען זייא זייער האַרץ מיט עולם הזה־פֿרייד און זוכין זיך אַזעליכעס וואס מאכט זייער האַרץ גאנץ טויט.

משיחי: דוא ביסט דעם ענין גאנץ גוט דורכגעגאנגען. וייל דער גרונד פֿון דעם אללעם איז טאַקי אָט דאס: עס פֿעהלט בייא דיעזע מענשין איינע אומעֶנדֶערונג אין זייער נשמה און רָצון. און דארום זיינען זייא גלייך צו יענעם רויבער, וועלכער שטייט פֿאר'ן שופֵט. ער ציטטערט און איז פֿולל שרעק, דאס מען וואלט געקענט מיינען ער האט חרטה איבער זיינע זינד און וויל שוין איין עהרליכער מענש ווערין, לסוף ציטטערט ער נאָר פֿאר דער תְּלִיָה. אין האַרצין פֿיהלט ער ניט איין עקעל געגען זיין זינדיגעם לעבין, און אינֶערליך שעמט ער זיך גאר ניט איבער דאס וואס ער האט געטהון, דען וועט מען איהם נאָר פֿרייא לאזין, וועט ער ווייטער גנב'נען און רויבין און לעבין וויא ער האט פֿריהער געלעבט. גאנץ אנדערש וואלט עס אבער מיט איהם געוועזן, ווען אין זיין האַרצין וואלט זיך אללעס געענדערט און ער וואלט איין נייעם רצון בעקומען; נאָר דאמאלסט וואלט אוים איהם אַ גאנץ נייער מענש געוואָרין.

האפֿפֿנונגס־פֿולל: איך האב דיר געזאגט דיא סיבות

ווארום זייא גייען צוריק, ווייז דוא מיר איצט וויא אַזוי זייא מאַכין עס.

משיחי: איך וועל עס גאַנץ גערין טהון: ערשטינס, זייא טרייבין אַרוים פֿון זייער מוח אַללעס וואס געפֿינט זיך דאָרט, וועלכעס דערמאַנט זייא נאָך אַז עס איז דאָ אַ גאָט, אַז מען מוז שטאַרבין און מען מוז דין וחשבון אָפּגעבין. — צווייטינס זייא וואַרפֿין פֿון זיך אַראָפּ אללע פּפֿליכטען פֿון אַבעל אמונה, זייא הערין פֿאַמעלאך אויף תְּפִלָּה צו טהון, זייא הויבין אָן זיך נאָכצוגעבין דיא תַּאוות, הערין אויף זיך אָפּצוהיטען פֿון זינד, וכדומה. — דריטטענס, זייא דערווייטערין זיך פֿון דיא חברותא פֿון לעבענדיגע און וואַרמע תלמידים פֿון משיח. — פֿיערטענס, זייא נעהמען קיין טייל ניט אין אמונה־זאַכין וועלכע ווערין געטהון בְּצִבּור, וויא הערין אַ גוט וואָרט, ליינען גאָט'ס וואָרט, אָדער פֿערזאַמעלט זיין מיט גלויביגע מענשין איבער גוטע ענינים צו ריידין, וכדומה. — פֿינפֿטענס, זייא הויבין אן צו זוכין חסרונות אויף אמת'ע מאמינים, און דאס מאַכין זייא וויא טייוואָלים, דאס עס זאל כלומרש'ט אויסזעהן דאס זייא האָבין אַ רעכט דעם גלויבין צו פֿאַרוואַרפֿין ווייל זייא האָבין חסרונות געפֿונען אויף דיא פֿרומע, טאַקי אויף זייער רוקען. . . . — זעקסטינס, דערנאך זיינען זייא זיך מתחבר צו בעלי תַּאוות'ניקעס, ניעדעריגע ברואים און אַזעליכע, וועלכע ריידין נִבול פֶּה. — זיעבעטינס, דערנאך הויבין זייא אָן בְּסֵתֶר צו זינדיגען און נִבול פֶּה צו ריידין, און זייא פֿרייען זיך זעהר, ווען זייא קענען אַזעליכע עֲבֵרות אויפֿווייזין בייא אַזעליכע וועלכע ווערין בייא דער וועלט געהאַלטין פֿאַר עהרליכע. לייט; כְּדֵי זייא זאָלין טאַקי קענען מיט מעהר עזות טהון, אָט אַללעס וואס עס גלוסט זיך זייא. — אַכטינס, דערנאך הויבין זייא אָן גאָר אָפּפֿען זיך צו שפּיעלען מיט עֲבֵרות. — נײַנטינס, דערנאך ווען זייער האַרץ איז שוין גאַנץ פֿאַרהאַרטעוועט הויבין זייא אָן

אַרויסצווייזין בּפֿרהסיאבּאַללעס וואס זייא זיינען. יאָ, וועו זייא שטעקין ווייעדער אין דער טיעפֿע גרוב פֿון זינד אוי שמוץ, — ווען זייא ווערין ניט דורך איין וואונדער פֿון גאט גערעטטעט, — בלייבין זייא אויף אייביג פֿארלאָרין אין זייערע זעלבסט־בעטריגערייא.

צוואַנציגטעס קאפיטעל.

איצט האב איך געזעהען אין חלום דאס דיא רייזענדער זיינען שוין אַרויס פֿון „כשוף־לאַנד," און ווען זייא זיינען געקומען צו דער לאנד וועלכע מען רופֿט „זיין־לאַנד," וואו דיא לופֿט איז זייער געזונד און ערפֿרישט, האבין זיך דיא רייזענדער אַצייט לאַנג גוט אונטערהאַלטין און אויסגערוהט; דען דער וועג איז דאָרט געוועזן זייער גלייך פֿאַר זייא. אויך האבין זייא דאָרט געהערט דאס זינגען פֿון דיא פֿייגיל און האבין געזעהן יעדין טאג דיא שיינע בלומען און רויזין וועלכע בעדעקין דיא ערד, און זייא האבין שוין דעם קול פֿון דעם זומער פֿויגעל געהערט אין יענער לאַנד. און דאָרט אין יענער מדינה שיינט דיא זון בייא נאַכט וויא בייא טאג, אַזוי זיינען זייא איצט שוין געוועזן גאַנץ אַרויס פֿון דעם גבול וואו „טויטין־שאטין" איז אָדער וואו דער ריעז „קיין־האפֿפֿנונג" קען רייזענדער פֿאַקין: און פֿון יענעם אָרט, וואו זייא זיינען איצט געוועזן, האט מען דעם „צווייפֿיל־שלאָס" שוין גאָר ניט געקענט זעהן. דאָ זיינען זייא שוין געוועזן אין דאס לאַנד, וואו מען זעהט שוין דיא שטאדט, וואוהין זייא האבין געוואַנדערט. דאָ האבין זייא אויך באַגעגינט איינינע מענשין פֿון דיא איינוואָהנער פֿון יענער שטאדט, טאַקי אין דיעזעם לאַנד האבין ליכטיגע ברואים ארום געשפּאַציערט דען עס איז שוין אַן דעם גרענץ פֿון הימעל. דא אין דיעזעם לאַנד זיינען אויך דיא תּנאים־אַחרונים אָבגעהאַלטין געוואָרין צווישען חתן כלה, יאָ, דא איז מקוים געוואָרין דאס וואָרט „וויא דער חתן

פֿרייט זיך מיט דער כלה אַזוי וועט זיך גאָט מיט זייא פֿרייען.״ דא האט קיין קאָרין און קיין וויין ניט געפֿעהלט, דען אין דיעזער געגענד האבין דיא רייזענדער געהאַט גענוג און איבעריג פֿון אַללע זאַכין, וועלכע זייא האבין אויף דער גאַנצע רייזע געזוכט. דא האבין זייא געהערט אַ גרויסע שטימע וועלכע רופֿט צו זייא פֿון דער הימלישע שטאדט אַרויס: „זאגט צו דער טאָכטער ציון, זעה, דיינע הילפֿע קומט. דער שׂכר איז בייא איהם און זיין ווירקען איז פֿאַר איהם.״ דא האט מען אַללע איינוואָהנער גערופֿען „דאס הייליגע פֿאָלק, דיא אויסגעלייזטע דורך גאָט.״

און טאַקי ווען משיחי און זיין חבר האבין געבֿייזט דורך דיעזעס לאַנד, האבין זייא געהאַט מעהר שמחה פֿון זייער לעבין, וויא אין יענע מקומות וועלכע ליעגען נאָך וויט פֿון דער הימלישע מלוכה, וואוהין זייא זיינען געגאַנגען. צו־קומענדיג נעהענטער צו דער שטאדט, האבין זייא איהר אַליץ בעססער געזעהן. דיעזע שטאדט איז געווען אויסגעבויעט פֿון פעריל און דיאַמאַנטען, איהרע גאַסין זיינען געווען אויס־געפֿלאַסטערט מיט גאָלד, דאס האט אַזוי געשיינט און געבליצט, און דיא שטראַלען פֿון דער זון וועלכע האבין דאָרט געלויכטעט האבין אַזוי וויט זייער שיין געוואָרפֿין, דאס משיחי׳ס האַרץ, ווען ער האט דאס דערזעהן, איז געשפרונגען פֿאַר פרייד; אויך „האפֿפֿנונגס־פֿולל״ האט פֿאַר לויטער פֿרייד ניט געוואוסט וואס צו טהון. זייא האבין זיך אַ ווייל צוגעזעצט און מיט האַרץ גערופֿען: „ווען איהר וועט געפֿינען מיין געליעבטען, זאגט איהם איך בין פֿאַר ליעבע קראַנק״ (שיר השירים ה׳ ח׳). ווען זייא זיינען אַביססעל צו זיך געקומען, זיינען זייא זייער וועג וויטער געגאַנגען, אימער נאהענטער צו זייער ציעל. זייא האבין געפֿינען ווייגגערטנער און גערטנער פֿון אַלערלייא פּרות וואס זייערע טהויערין זיינען געעפֿענט געווען צום וועג אין

וועלכין דיא רייזענדער זיינען געגאַנגען. איבעראַלל, וואו זייא זיינען צו אַזא גארטין צוגעקומען, האבין זייא געפֿונען דעם גערטנער שטייענדיג אויפֿין וועג. זייא פֿלעגטין איהם פֿרעגין: וועמען געהערין דיעזע גוטע כּרמים און גערטנער? און דיא גערטנער פֿלעגטין צו ענפֿערין: דיעזע כרמים און גערטנער געהערין דעם מלך, און ער האט זייא געפֿלאַנצט צו זיינעם פֿאַרגניגען, און אויך דאס דיא רייזענדער זאָלין זיך דאָ דערפֿרישען. און אַזוי פֿלעגין דיא גערטנער זייא פֿיהרען אין דיא כּרמים און האבין זייא געפֿרעגט, אויב זייא ווילען זיך דערקוויקען מיט דיא פּֿרות? אויך האבין דיא גערטנער זייא געוויזען, דיא שיינע וועגין און דיא צעלטין פֿון דעם מלך וואו ער האַלט זיך אויף. דאָרט זיינען משיחי און זיין חבר אַ צייט לאַנג געבליעבען און זיסס געשלאָפֿען. און איך האב געהערט וויא משיחי און זיין חבר האבין אַזוי שלאָפֿענדיג צווישען זיך פֿיעל געשפּראָכין, אַסאַך מעהר וויא פֿריהער אויף זייער גאַנצע רייזע. און וויא איך בין אַזוי געשטאַנען פֿארוואונדערט דאס צוזעהענדיג, האָט זיך דער גערטנער צו מיר אָפּגערופֿען, וואס ביסטו אַזוי דאַריבער פֿאַרוואונדערט? דיא וויינטרויבין פֿון אונזערע כרמים האבין דיא זיססע נאַטור אין זיך, זייערע ליפּען ריידינדיג צו מאַכין אויך ווען זייא שלאָפֿין.

און איך האב געזעהן אין חלום, וויא דיא צווייא רייזענדער האבין זיך דערפֿרישט, האבין זייא זיך גענומען אַרויף גיין אין דיא שטאדט אַריין. נאָר, (וויא איך האב שוין געזאגט), דער שַיין פֿון דיא שטראַהלין פֿון דער זון, וועלכע האט געשיינט אויף דיא שטאדט מיט איהרע גאָלדענע גאַסין, האט אַזוי געבליצט אין זייערע אויגין, דאס זייא האבין אַהין נאָך ניט געקענט קוקין אָהן אַ שלייער אויף'ן פנים, וועלכער איז געמאַכט געוואָרין טאַקי צו דיעזען צוועק. און אַזוי האב איך

געזעהן, דאס אַזוי גייענדיג האבין דיא רייזענדער בעגעגינט צווייא מענער וועלכע זיינען געווען אַנגעטהון מיט בגדים וואס האבין געגלאַנצט וויא גאָלד, און זייערע פנים'ער האבין געשיינט וויא אַ ליכט. דיעזע מענער האבין זייא געפרעגט, פון וואו זייא קומען? און דיא רייזענדער האבין עס זייא דער־ציילט. אויך האבין זייא בייא דיא רייזענדער געפרעגט אין וועלכען אָרט זייא זיינען איבערנאַכט געווזין, וועלכע סכנות און נויט, און וועלכע טרייסטונגען און פאַרגניגונגען זייא האבין געפונען אויף זייער וועג; און דיא רייזענדער האבין זייא אַללעס געזאגט. דאַמאלסט האבין דיא מענער צו זייא געזאגט: זעהט, נאָך צווייא שווערע זאַכין וועט איהר האבין דורכצומאַכין און דערנאָך וועט איהר זיין אין דער הימלישע שטאדט. ד'רויף האבין משיחי און זיין חבר דיא מענער געבעטין זייא זאָלין מיט זייא צוזאַמען גיין, און דיא מענער האבין געענפערט: גוט, זייא וועלין עס טהון. „אבער"— האבין זייא צו דיא רייזענדער געזאגט—„אונזער חברותא מוזט איהר דורך אמונה האבין."

און אַזוי האָב איך געזעהן אין חלום, זייא זיינען אַזוי אַללע צוזאַמען געגאַנגען ביז זייא זיינען אַהין צוגעקומען, וואו מען זעהט שוין דעם טהויער. דאָרט, צווישען זייא און דעם טהויער איז אבער געווען אַ טייך,* קיין בריק איז ניט געווען אַריבער צו גיין, און דער טייך איז געווען זייער טיעף. וויא דיא רייזענדער האבין דעם טייך דערזעהן זיינען זייא עפעס אונ־מוטהיג געוואָרין און עס האט זיך זייא ניט געגלוסט אין טייך צו גיין. דיא צווייא מענער אבער האבין צו זייא געזאגט: „ווען איהר וועט דעם טייך ניט אריבער גיין וועט איהר אין טהויער ניט קענען אַריינקומען." דיא רייזענדער

---

* דער טיעפער טייך פאַר דעם הימלישען טהויער איז „דער טויט."

האבין דאמאלטס אנגעהויבין חוקר ודורש צו זיין, אויב עס גיעבט ניט אַ'נאנדער וועג צום טהויער. דאַרויף האבין דיא מענער צו זייא געזאגט, יאָ, עס איז טאַקי דא אַ'נאַנדער וועג אבער עס איז קיין מענשין ניט ערלויבט געוואָרין יענעם וועג צו גיין, אויססער דיא צווייא מענשין, חנוך און אליהו הנביא, און אויף יענעם וועג דאַרף קיינער ניט גיין איידער עס וועט זיך הערין דער קול פֿון שופר אין דיא ענדע דער צייטין. דאַמאלסט איז עס משיחי'ן און זיין חבר זייער ניט פֿריילין געוואָרין אין האַרצין און האבין זיך עפּעס געפֿיהלט גאַנץ ניעדערגעשלאגין. זייא האבין געקוקט און געזוכט אויף אַללע זייטין זייא האבין אבער ניט געקענט איין אַנדער וועג געפֿינען, וויא נאָר דורך'ן טייך צו גיין. דאַמאלסט האבין זייא בייא דיא מענער געפֿרעגט אויב דער טייך איז איבעראַלל גלייך טיעף? דאַרויף האבין זייא דיא מענער געענטפֿערט, עס איז ניט אַזוי; אבער זייא קענען זייא דאַרין גאָר ניט העלפֿין. „דען" — האבין דיא מענער געזאגט — „דאס היינגט אָפּ פֿון דעם אייער גלויבין אַן דעם מלך, אָט וויא אייער גלויבין איז, אַזוי וועט דאס וואַססער זיין בייא אייך, מעהר אָדער וועניגער טיעף." נון, האבין דיא רייזענדער אנגעהויביז דעם טייך אַריבער צו גיין; און וויא משיחי איז אין דאס וואַססער אַרייננעקומען האט ער זיך אָנגעהויבין צו ראַנגלען מיט'ן טויט. און האט געשריען צו זיין חבר „איך ווער דערטרונקען אין טיעפֿען וואַססער, דיא כְּוָואלִיֶעס גייען איבער מיין קאָפּ, אַללע גייען זייא איבער מיך!" „האָפֿנונגס-פֿולל" אבער האט איהם צוגערופֿען, זֵייא נאָר געטרייסט און מיט אַ פֿרייליכעס האַרץ, ברודער משיחי. איך פֿיהל אונטער מיינע פֿיס דיא ערד פֿון דעם טייך און עס גייט גאַנץ גוט. משיחי אבער האט געקרעכצט און געזאגט: „טויטעס אַנגסט איז איבער מיך, מיינע אויגין וועלין ניט ווידער זעהן דאס לאַנד וואו עס רינט

מילך און האָניג.״ און וויא ער האט אַזוי גערעדט איז אויף איהם אַ פחד געקומען און עס איז פֿאַר איהם זעהר דונקעל געוואָרין דאס ער האט ניט מעהר געקענט זעהן וואס פֿאַר איהם איז געשטאַנען. ער האט אויך כמעט אַללע זיינע חושים פֿאַרלאָרין, טאַקי אַזוי, דאס ער האט זיך ניט געקענט דער־מאָנען אָדער ריידין, וויא עס דאַרף צו זיין, פֿין זאַכין וועלכע האבין איהם אויף דער רייזע פֿיעל טרייסט געגעבין. אַללעס וואס ער האט מיט זיינע ליפּען אַרויסגערעדט האבין נאַר דאס איינע געוויעזען, דאס זיין גייסט שרעקט זיך און זיין האַרץ איז אונרוהיג פֿאַר מורא דאס ער וועט קיינמאהל ניט דעם חסד בעקומען, אַריינצוקומען אין טהויער אריין. דא האבין אויך אַללע, וועלכע זיינען אַרום איהם געשטאַנען, דערקענט, דאס אסאַך געדאַנקען איבער זיינע זינד, וועלכע ער האט געטהון אויף דער רייזע און פֿריהער אין זיין היימאט, ברייננגען אויף איהם אַזאַ שרעק. אויך האבין זייא געמערקט דאס ער ציטטערט וויל ער זעהט אין דמיון פֿאַר זיך שֵׁדים און לצים און רוחות רעות; דען ער האט עס דורך ווערטער אַללעוויל מְרַמֵז געוועזען. און דאַרום טאַקי איז עס זיין חבר „האפֿפֿנונגס־פֿולל״ זייער שווער געוועזען איהם אויף׳ן וואַססער צו האַלטין. צייטינוויז האט מען געמיינט ער (משיחי) איז שוין דערטרונקען געוואָרין און גאַנץ אונטערגעגאַנגען, באַלד אבער ד׳רויף האט מען איהם ווידער דערזעהן אויבין וויא איינער וועלכער האַלט ביים שטאַרבין. „האפֿפֿנונגס־פֿולל״ האט זיך בעמיהט איהם צו טרייסטין: „ברודער״ — האט ער געזאגט — „איך זעה דעם טהויער און דיא מענער וועלכע וואַרטין דאָרט אונז אויפֿצונעהמען.״ אבער משיחי האט ד׳רויף געענטפֿערט; דוא ביסט עס אויף דעם זייא וואַרטין וויל זייט איך קען דיך ביסטו אימער פֿולל געוועזען מיט האפֿפֿנונג.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: אַזוי ביסטו אויך געוועז.

משיחי: אוי, ברודער! ווען איך וואָלט געוועז וויא גאָט האָט געוואָלט, וואָלט ער מיר איצט אַרויסגעהאָלפֿין פֿון דער נויט. אָבער מיינע זינד האָבין מיך אין דיעזען טרויעריגען מַעמד געבראַכט, און ער האָט מיך פֿאַרלאָזין.

האָפּפֿנונגס־פֿולל: ברודער! האָסטו פֿאַרגעססין וואָס שטייט געשריעבען איבער דיא רשעים „זייא האָבין קיינע זאָרגין ווען זייא זיינען ביים שטאַרבין, זייא בלייבין שטייף און פֿעסט, זייא פֿיהלען ניט יענע יסורים וועלכע מענשין ליידין, און זייא זיינען ניט אַזוי פֿאַרוואונדעט וויא אַנדערע מענשין.” דיא יסורים און דיא נויט וועלכע האָבין דיך דאַ אין דאָס טיעפֿע וואססער געטראָפֿין איז קיין צייכין דאָס גאָט האָט דיך פֿאַרלאָזין. זייא זיינען נאָר געשיקט געוואָרין דיך אויס־צופּרובירען, אויב דוא וועסט זיך נאָך דערמאָנען אָן אַללעם וואָס דוא האָסט מקבל געווען גוטעס און חסדים פֿון גאָט ב״ה, און אויב דאָס וועט דיך אַרויסהעלפֿין פֿון דיינע איצטיגע נויט און שוועריגקייטין.

און איך האָב געזעהן וויא משיחי האָט איבער דיא ווערטער נאָכגעדענקט און איז אַ קורצע ווײַלע גאַנץ שטיל געווען. און „האָפּפֿנונגס־פֿולל” האָט צו איהם ווייטער אַזוי געזאָגט: זייא געטרייסט און אין גוטען מוט. זעה, ישוע המשיח וועט דיך היילין און פֿריעדען געבין. ביי דיא ווערטער האָט משיחי פּלוצלונג אָנגעהויבין צו ריידין הויך, און געזאָגט: איך פֿריי מיך! איך זעה איהם ווידער און ער זאָגט מיר: „ווען דוא גייסט אין וואַססער בין אין מיט דיר, און דיא טייכין וועלין דיך ניט דערטריינקען.”

איצט האָבין זייא ביידע נייעם מוט בעקומען און דער פֿיינד, דער צוֹרר, איז דערנאָך שטום געוועז וויא אַ שטיין, ביז זייא זיינען ביידע אריבער דעם טייך; דעז משיחי האָט

גלייך זיינע פיס געשטעלט אויף דיא ערד פון טייך און פון דאָרט אָן און ווייטער איז דאס וואססער אַלץ ניעדעריגער געווען ביז זייא זיינען אַזוי אַרויסגעקומען אויף דעם אנדערין ברעג, און דאָרט האבין זייא ווידער דערזעהן דיא צוויא ליכטיגע מענער וועלכע האבין דאָרט אויף זייא געוואַרט. וויא זייא זיינען ארויסגעקומען פון טייך האבין דיא מענער זייא צוגערופען אַ פריינדליכען „שלום עליכם,” און האבין צו זייא געזאגט: „מיר זיינען גוטע מלאכים, מיר בעדיענען דיא ברידער וועלכע ירשה'נען דיא אייביגע נחלה;” און אַזוי זיינען זייא געגאנגען צום טהויער. איהר מוזט נון וויססען דאס דיא שטאדט איז אויף איין זעהר הויכין באַרג, אבער דיא רייזענדער זיינען אויף דעם באַרג לייכט אַרויפ־געגאנגען, טאַקי וויל זייא האבין איצט בייא זיך געהאט דיא מענער, וועלכע האבין זייא אַהין געפיהרט אונטערין אָרעם, אויך וויל זייא האבין דעם שטאָף פון זייערע קליידער, וועלכער איז בעשטימט געווען אפצושטארבין, אין טייך געלאזין; זייא זיינען טאַקי מיט איהם אין טייך אַריין אבער ארויסגעגאנגען זיינען זייא אָהן איהם. און דאַרום זיינען זייא אַרויף אויף'ן באַרג זעהר גיך און פלינק, האָטש דער יסוד אויף וועלכען דיא שטאדט איז געבויעט געווארין איז העכער פון דיא וואָלקינס. זייא זיינען דורך דיא לופט דורכגעפלויגין, און ביים אויפשטייגין האבין דיא רייזענדער צווישען זיך מיט פרייליכע הערצער געשפראָכען און זיינען פולל פרייד געווען, דאס זייא זיינען דעם טייך בשלום דורכגעגאנגען, און דאס זייא האבין געהאט אַזעליכע גוטע פריינד זייא צו באַלייטין.

מיט דיא מלאכים האבין זייא געשפראָכין איבער דיא שיינקייט פון דעם אָרט, און דיא מלאכים האבין צו זייא געזאגט, דאס דיא פראכט און דיא שיינקייט פון דעם אָרט קען מען גאר ניט בעשרייבין. „דאָרט”—האבין זייא געזאגט—

„איז דאס הימלישע ירושלים און צעהנטויזענדע פֿון מלאכים און דיא נשמות פֿון דיא הייליגע צדיקים. איהר גייט איצט אין גאט'ס גן עדן וואו איהר וועט זעהן דעם עץ־החיים, און איהר וועט עססין פֿון זיינע פֵּרות וועלכע זיינען אימּמער פֿריש. ווען איהר וועט דאָרט אנקומען וועט מען אייך געבין ווייססע קליידער, און איהר וועט יעדען טאג גיין און ריידין מיט'ן מלך, און דאס וועט איהר האבין אֵייביג און אֵייביג. דאָרט וועט איהר ניט מעהר זעהן אַזעליכע זאַכין וויא איהר האט געזעהן ווען איהר זייט נאך געוועזן אין דיא שָׁפָל'דיגע מקומות אויף דער ערד, וויא שמערצין, יסורים, נויט, קראַנקהייטין און טויט; דען אללעס אלטע איז פֿארגאַנגען! איצט גייט איהר צו דיא הייליגע אבות אברהם, יצחק ויעקב און דיא נביאים: מענשין, וועלכע גאט האט זייא אַוועק גענומען איידער דיא צרה קומט, און וועלכע רוהען איצט אין גאט'ס שוים, און וואס יעדער איינער פֿון זֵייא שטייט פֿאר גאט ב"ה גערעכט דורך דעם משיח'ס גערעכטיגקייט. משיחי און זיין חבר האבין בייא דיא מלאכים געפֿרעגט: וואס ווילין מיר אין יענעם הייליגען אָרט טהון? אויף דעם האבין דיא מלאכים געענטפֿערט: דאָרט וועט איהר געטרייסט ווערין און שמחה האבין אנשטאט אייערע יסורים וואס איהר האט ביז אַהער געליטטען. איהר וועט שניידין דאס וואס איהר האט געזֵייט, טאַקי דיא פֵּרות פֿון אייערע תפלות און טרערין, ארימקייט און נויט און יסורים וואס איהר האט געליטטען אויף דעם מלך'ס וועג אום זֵיינעט ווילען. דאָרט וועט איהר זיין אָנגעטהון מיט גאָלדענע קרוינען און איהר וועט תענוג האבין צו זעהן דעם הייליגען פֿון ישראל און אין זיין פנים אייביג קוקין; דען דאָרט וועט איהר דעם משיח זעהן וויא ער איז, און דאָרט וועט איהר איהם אֵייביג דיענען מיט שִׁירים ותִשבָּחות, מיט פֿרייליכע הערצער און מיט זינגעדער

שטימע, טאַקי אַזוי וויא עס האט זיך אייך געגלוסט איהם צו דיענען ווען איהר זייט נאך געווען אויף דער ערד;—(נאָר דאָרט איז עס אייך געגאנגען שווער איבער דיא שוואַכקייט פֿון חומֶר).—דאָרט בייא איהם וועט איהר תענוג האבין צו זעהן און צו הערין גאט'ס זיססען קול; דאָרט וועט איהר אייך פֿרייען אין דער חברותא פֿון אייערע אלטע גוטע פֿריינד, װעלכע זיינען פֿאַר אייך אָנגעקומען, און דאָרט וועט איהר מיט שמחה אויפֿנעהמען אללע, וועלכע וועלין אַהין נאך אייך אנקומען; און דאָרט וועט איהר זיין אָנגעטהון מיט שֵיינקייט און הערליכקייט און וועט זיצען אין אַ וואָגין וועלכער פּאַסט צו פֿאהרין מיט'ן מלך המלכים. און ווען ער וועט קומען אין וואָלקין מיט דעם גרויסען קול פֿון שופר (צום יום הדין) וועט איהר מיט איהם צוזאַמען קומען, און ווען ער וועט זיצען אויף'ן כסא המשפט וועט איהר מיט איהם צוזאַמען זיצען, און ווען ער וועט משפט'ן אללע רשעים און דיא געפֿאַללענע מלאכים, וועט איהר אויך אייער דֵעָה זאגין אין דיעזען משפט, טאַקי וויל זייא זיינען געווען זיינע און אויך אייערע פֿיינד; און ווען ער וועט צוריק אַרויף אין זיין מלוכה-שטאָדט, וועט איהר אויך אַהין צוריקקומען מיט דעם קול פֿון גרויסין שופר און איהר וועט זיין בייא איהם אֵייביג און אֵייביג."

און וויא זייא זיינען אַזוי איממער נאָהנטער צו געקומען זעה, אַ גרויסע מחנה פֿון מלאכים זיינען ארויס זייא מקבל פנים צו זיין, און צו דיעזע מחנה מלאכים האבין זיך דיא צוויי ליכטיגע מענער אפגערופֿען: „אָט דאס זיינען דיא רייזענדער וועלכע האבין אונזער מלך געליעבט ווען זייא זיינען אויף דער ערד געווען, און האבין אללעס פֿארלאזין אום זיינען היילינגען נאמען ווילען. ער האט אונז געשיקט מיר זאלין זייא צו איהם ברייננגען. מיר האבין זייא געבראכט ביז אַהער אויף זייער רייזע, וועלכע זייא האבין זיך אויסגעווײלט, כדי זייא זאלין

אביין אין דיא שטאדט און זעהן; מיט פֿריד דעם פנים פֿון זייער גואל־צֶדק." דאמאלסט האט דיא גאנצע מחנה מלאכים אנגעהויבין צו זינגען אויף'ן גרויסען קול: „געבענשט זיינען דיא, וועלכע זיינען איינגעלאדין צו דער חתונה פֿון דעם לאַם און צו דער מאַהלצייט." און אין דיעזען אויגענבליק זיינען אויך אָנגעקומען, זייא מקבל פנים צו זיין, דיא מוזיקאנטען פֿון מלך וועלכע זַיינען אָנגעטהון מיט ווייססע און בליצענדע קליידער, און מיט זייער שטארקין געזאנג און פֿרייליכע מוזיק האבין זייא געמאכט דאס דער גאנצער הימעל האט געזונגען פֿאר פֿרייד. דיעזע מוזיקאנטען האבין משיחי'ן און זיין חבר אויפֿגענומען מיט צעהנטויזענדער ברכות, און מיט אַ שטארקין „ברוך הבא," בייא וועלכין זייא האבין מיט זייערע שופרות שטארק געבלאָזין. דערנאך האבין זייא דיא אורחים גאנץ אריינגענומען אין זייער מיטען, אַזוי, דאס מלאכים זיינען געגאנגען פֿאר זייא און אונטער זייא און צו רעכטער און לינקער האנד, עֶפֶּעס וויא דיא אורחים צו בעשיצען אויף זייער וועג דורך דיא עולמות הָעֶליוֹנִים. זייא האבין דערצו גֵייענדיג אַזוי שטארק געשפּיעלט און געזונגען, דאס עס האט אין גאנצין אויסגעזעהן, בייא דיא וועלכע האבין אויגין צו זעהן, דאס דער גאנצער הימעל איז געקומען צו דיא אורחים, זייא מקבל פנים צו זיין. און אַזוי איז דיא גאנצע הימלישע מחנה אלץ ווייטער געגאנגען, און אַזוי גייענדיג האבין דיא מוזיקאנטען, וועלכע האבין זעהר שיין געשפּיעלט און מיט גרויסער שמחה -געזונגען, געצייגט משיחי'ן און זיין חבר וויא טייער זייא זיינען בייא זייא און וויא זייא פֿרייען זיך, אַזעליכע חברים צו בעקומען. דאס האבין זייא געוויעזען דורך זייערע תְּנועות און דורך דיא וואונקען פֿון זייערע ליבטיגע אויגען. משיחי און זיין חבר זיינען טאַקי שוין איצט געווען וויא אין הימעל, נאך איידער זייא זיינען דארט אריינגעקומען; דען

זייא זיינען געוועזן גאנץ אויפגעגאנגען אין דער חברותא פון דיא היילינע מלאכים און אין זייערע שירים. אויך זיינען זייא שוין געוועזן פאר דיא שטאדט און זייא האבין איהר געזעהן גלייך וויא זייא וואלטין שוין אין איהר געוועזן, אויך האבין זייא עפעס וויא געהערט דיא גלאָקין פון דער שטאדט קלינגען, זייא צו באַגריססען. אבער נאכמעהר, דער פרייליכער געדאנק, דאס זייא וועלין זיין אייביג און אייביג אין דיא חברותא פון אַזעליכע קדושים, האט אין זייער האַרץ אַזאַ גרויסע שמחה געמאכט, וועלכע קיין מענש אין דער וועלט, און קיין שרייבער אדער קינסטלער קען עס בעשרייבין! און מיט דיעזער שמחה אין האַרצין זיינען זייא גלייך צום טהויער צוגעקומען. אויף דעם טהויער האבין זייא דערזעהן געשריעבען מיט גאָלדענע אותיות דיעזע ווערטער: „וואָהל צו יענע מענשין וועלכע טהון זיינע מצות, כדי זייא זאלין האבין דאס רעכט צו עססין פון דיא פרות פון עץ־החיים, און אריינצוקומען דורך דיעזע טהויערין אין דער שטאדט אריין.“

און איך האב געזעהן אין חלום דאס דיא מלאכים האבין זייא געזאגט זייא זאלין ביים טהויער רופען. און וויא משיחי און זיין חבר האבין אַזוי געטהון, האבין איינינע מענער, וועלכע זיינען אויף דעם טהויער געשטאנען, זייא אנגעקוקט,— דאס זיינען געוועזן חנוך, משה און אליהו און נאך אנדערע מיט זייא—און מען האט זייא געזאגט, דאס דיעזע רייזענדער קומען פון דער שטאדט „פאַרדאָבין“ ווייל זייא האבין דעם מלך ליעב געהאט. דאמאלסט האבין משיחי און זיין חבר, זייערע פעסער אָפגעגעבין, וועלכע זייא האבין בעקומען ווען זייא זיינען ארויסגעגאנגען אויף דיא רייזע. דיעזע פעסער האט מען געבראכט פאר׳ן מלך, און ווען ער האט זייא דורכגעקוקט, האט ער געפרעגט, וואו זיינען דיעזע מענער? מען האט איהם געזאגט זייא שטייען נאך דארט פאר׳ן טהויער. דאמאלסט

האט דער מלך בעפֿאָהלען מען זאל גלייך פֿאר זייא עפֿנען דעם טהויער „און עס זאָל אריינקומען דער צדיק וועלכער איז טביי געוועז."

דא האב איך געזעהן אין חלום וויאביידע אורחים זיינען אין טהויער אריין, און וויא זייא זיינען אריינגעקומען, זיינען זייא געוואָרין הימלישע בריאים, און זיינען אָנגעטהון געוואָרין מיט קליידער, וועלכע האבין געשיינט וויא דיא זון. איינינע לייט זיינען זייא אויך אנטקעגין געגאנגען מיט כְּלֵי זֶמֶר און מיט קרוינין אין זייער הענד, און האבין דיא אורחים דיא כְּלֵי זֶמֶר געגעבין צום שפּיעלען און גאָט צו לויבען, און דיא קרוינען צום אייביגען אנדענקען פֿון מלך המלכים. דאמאלסט האב איך געהערט וויא אללע גלאָקין פֿון דער שטאדט האבין געקלונגען פֿאר גרויסע שמחה, און וויא מען האט צו דיא געסט געזאגט „קומט צו דיא שמחה פֿון אייער האר." און איך האב געהערט וויא משיחי און זיין חבר האבין געזונגען מיט גרויס תענוג: „ברכה און כבוד, שיינקייט און גבורה איז ביי דעם, וועלכער זיצט אויף'ן שטוהל און דעם לאַם, אייביג און אייביג!"

אין יענעם אויגענבליק וויא מען האט פֿאר דיא אורחים דעם טהויער געעפֿענט האב איך אַ בליק געגעבין און דיא שטאדט געזעהן, זיא איז פֿולל גלאנץ און שיינט וויא דיא זון, איהרע גאַסין זיינען געפֿלאַסטערט מיט גאלד און דיא איינוואָהנער גייען אָנגעטהון מיט גאלדענע קרוינען און אין דיא הענד האלטין זייא צווייגען פֿון טייטילבוימער און גאלדענע כְּלֵי זֶמֶר פֿאר גאָט צו שפּיעלען און איהם צו לויבין. אויך זיינען דארט מלאכים, כרובים און שרפים, וועלכע רופֿען איינער צום אנדערין „הייליג, הייליג, הייליג איז גאָט דער הערשאַרין." דערנאך האט מען דעם טהויער צוגעמאכט. אָ, האב איך געזאגט, איך ווינש מיר אויך דארט צו זיין! געבע גאָט, אמן.

Printed at the Operative Jewish Converts' Institution, Palestine House,
Bodney Road, Hackney, N.E.